Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΔΟΥ Η ΑΛΗΘΕΙΑ

«Οὕτως ἔοικε πάντη χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ἱστορίᾳ τἀληθὲς ὅταν οἱ μὲν ὕστερον γεγονότες τὸν χρόνον ἔχωσιν ἐπιπροσθοῦντα τῇ γνώσει τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ τῶν πράξεων καὶ τῶν βίων ἡλικιῶτις ἱστορία τὰ μὲν φθόνοις καὶ δυσμενίαις, τὰ δὲ χαριζομένη καὶ κολακεύουσα λυμαίνηται καὶ διαστρέφῃ τὴν ἀλήθειαν».

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ – ΠΕΡΙΚΛΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1948

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δυνάμει ἀνελευθέρου καὶ ἀντισυνταγματικοῦ νόμου, ἐπιτρέψαντος τὴν ἀναδρομικὴν ποινὴν διὰ πρᾶξιν πρὸ τοῦ νόμου τελεσθεῖσαν, τῆς περιπύστου δηλαδὴ ὑπ᾽ ἀριθμ. 6/45 Συντακτικῆς πράξεως, ἐδικάσθην καὶ κατεδικάσθην ἐρήμην εἰς ἰσόβια δεσμὰ ὑπὸ παρανόμου εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθέντος καὶ διορισθέντος.

Κατεδικάσθην ἐρήμην ἀπουσιάζων εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν κατὰ τὸν χρόνον τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀδυνάτου αὐθορμήτου προσελεύσεώς μου ἐνώπιον ἔστω καὶ τοῦ οὑτωσὶ καταρτισθέντος δικαστηρίου, ὡς ἐκ τῆς ἐξακολουθούσης τότε ἐμπολέμου εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην καταστάσεως.

Ἐξ Ἑλλάδος ἀνεχώρησα διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν ὀλίγον πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως κατὰ Σεπτέμβριον 1944, διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν Κομμουνιστικὴν Θύελλαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου προέβλεπον καὶ ἥτις ραγδαίως ἐπήρχετο διὰ πάντα μὴ ἐθελοτυφλοῦντα. Μένει ἄλλως τε ἀκατάλυτος εἰς τὴν μνήμην ὅλων ἀκόμη ἡ ἀγωνιώδης κατάστασις, εἰς ἣν ἐτέλει τότε ὁ ἐθνικόφρων κόσμος μὲ τὸ ἐρωτηματικὸν περὶ τοῦ ἂν ἡ προσεγγίζουσα ἡμέρα τῆς Ἐλευθερίας θὰ ἦτο λευκὴ ἢ ἐρυθρὰ τοιαύτη. Καὶ τὰ ἐπελθόντα γεγονότα δὲν μὲ διέψευσαν μὲ τὸν αἱματηρὸν Δεκέμβριον 1944 τῆς κομμουνιστικῆς στάσεως, καθ᾽ ἣν μυριάδες ἐθνικοφρόνων Ἑλλήνων πατριωτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο συνάδελφοί μου ὑπουργοὶ —οἱ ἀείμνηστοι Στρατηγὸς Γ. Μπᾶκος καὶ Κ. Πηρουνάκης— εὗρον τραγικὸν θάνατον. Κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν διαμονήν μου εἰς οὐδεμίαν κίνησιν πέραν τῆς αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς τοιαύτης τῆς εἰδικότητός μου ἀπησχολήθην.

Ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ κατὰ Μάϊον 1945 εἰς Vilshofen, μικρὰν πόλιν τῆς Βαυαρίας, εἰς ἣν ἐξήσκουν

τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ διὰ νὰ πορίζωμαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἔσπευσα καὶ ἐτέθην εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἀμερικανικῶν Ἀρχῶν καὶ ἐζήτησα ἔκτοτε τὴν ἄμεσον μεταφοράν μου εἰς Ἑλλάδα, πρᾶγμα ὅπερ μετὰ πολλὰς ὀχλήσεις καὶ ἀναφορὰς ἐπέτυχον μόλις κατὰ Φεβρουάριον 1946.

Ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα ἐδικάσθην ἐρήμην, ἀναπολόγητος καὶ ἄνευ μαρτύρων καὶ ἐπειδὴ δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν Συντακτικὴν πρᾶξιν τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακοπῆς, ὅπερ οὐχ ἧττον μεταγενεστέρως δι᾽ εἰδικοῦ νόμου ἐπετράπη εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς ἐρήμην καταδικασθέντας δοσιλόγους πλὴν τῶν ὑπουργῶν, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο ἔνδικον μέσον μοῦ ἐπετράπη παρὰ τὰς μέχρι τοῦδε παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις ἐνεργείας μου, αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἀπευθυνθῶ καὶ νὰ ἀπολογηθῶ κατ᾽ εὐθεῖαν διὰ τοῦ παρόντος δημοσιεύματός μου πρὸς τὸ ἀνώτερον ὅλων τῶν δικαστηρίων, τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, μεθ᾽ οὗ μέχρι τρυγὸς συνέπιον τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς μακρᾶς δουλείας.

Οἱ ἐντεταλμένοι τὴν τήρησιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Χώρας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δικαίου σιωποῦν, ὡς σιωπᾷ καὶ ἀδιαφορεῖ ἐν πολλοῖς καὶ ὁ ὑγιὴς τύπος. Διότι δυστυχῶς εἰς τὴν χώραν μας μαζὺ μὲ τόσα ἄλλα ἐλησμονήθη καὶ ὁ ὑπέροχος ἐκεῖνος Νόμος τοῦ Σόλωνος:

«Καὶ γὰρ πληγέντος ἑτέρου καὶ βιασθέντος ἢ βλαβέντος, ἐξῆν τῷ δυναμένῳ καὶ βουλομένῳ γράφεσθαι τὸν ἀδικοῦντα καὶ διώκειν· ὀρθῶς ἐθίζοντος τοῦ νομοθέτου τοὺς πολίτας ὥσπερ ἑνὸς μέρους συναισθάνεσθαι καὶ συναλγεῖν ἀλλήλοις. Τούτῳ δὲ τῷ νόμῳ συμφωνοῦντα λόγον αὐτοῦ διαμνημονεύουσιν. Ἐρωτηθεὶς γὰρ ὡς ἔοικεν, ἥτις οἰκεῖται κάλλιστα τῶν πόλεων «ἐκείνη» εἶπεν «ἐν ᾗ τῶν ἀδικουμένων οὐχ ἧττον οἱ μὴ ἀδικούμενοι προβάλλονται καὶ κολάζουσι τοὺς ἀδικοῦντας» (1).

Ὁ αὐτὸς νομοθέτης ἐπέβαλεν, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος,

---

(1) Ἐάν τις ἤθελε πληγεῖ ἢ ἐκβιασθεῖ ἢ ὅπως δήποτε ζημιωθεῖ, ἐπετρέπετο εἰς οἱονδήποτε ἐκ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μηνύσῃ τὸν ἀδική-

ὅπως οἱ πολῖται λαμβάνουν ἐνεργὸν θέσιν ἀπέναντι τῶν ἐθνικῶν δεινῶν. «Βούλεται δὲ ὡς ἔοικεν μηδ᾽ ἀπαθῶς μηδ᾽ ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ κοινὸν ἐν ἀσφαλῆ θέμενον τὰ οἰκεῖα καὶ τὸ μὴ συναλγεῖν μηδὲ συνοσεῖν τῇ πατρίδι καλλωπιζόμενον, ἀλλ᾽ αὐτόθεν τοῖς τὰ βελτίω καὶ δικαιότερα πράττουσιν προσθέμενον συγκινδυνεύειν καὶ βοηθεῖν μᾶλλον ἢ περιμένειν ἀκινδύνως τὰ τῶν κρατούντων».

Μὴ θέμενος ἐν ἀσφαλῆ τὰ οἰκεῖα, ἀλλὰ συναλγήσας τῇ πατρίδι κατὰ τὴν τραγικήν της συμφοράν, ἔχω ἥσυχον τὴν συνείδησίν μου ὅτι ἐπετέλεσα τὸ καθῆκον μου. Κατὰ ποῖον τρόπον συνήλγησα καὶ εἰς πόσους μόχθους ὑπεβλήθην δεικνύουν αἱ σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους τοὺς καλῆς πίστεως ἀναγνώστας, ὅσοι συνέζησαν μαζί μου τὰς τραγικὰς ἡμέρας τῆς ξένης κατοχῆς.

σαντα καὶ νὰ τὸν καταδιώξῃ δικαστικῶς. Διότι ὀρθῶς ὁ νομοθέτης θέλει νὰ ἐξοικειώνῃ τοὺς πολίτας νὰ συναισθάνωνται ὡς ἓν σύνολον καὶ νὰ συμπάσχουν πρὸς ἀλλήλους.

Μνημονεύεται δὲ καὶ λόγος αὐτοῦ (τοῦ Σόλωνος) σχετικῶς. Ὅτι δηλαδὴ ἐρωτηθεὶς ποία πόλις (κράτος) διοικεῖται ἄριστα, «ἐκείνη» ἀπήντησεν «εἰς τὴν ὁποίαν οἱ μὴ ἀδικούμενοι ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἀδικουμένους ἐναντιοῦνται καὶ τιμωροῦν τοὺς ἀδικοῦντας».

Ἴδε Πλουτάρχου Παράλληλοι Βίοι.

Σχηματισμὸς Κυβερνήσεως Γ. Τσολάκογλου.

Τὴν 20 Ἀπριλίου 1941 συνωμολογήθη εἰς τὴν Ἤπειρον ἡ ἀνακωχή.

Τὴν 27 Ἀπριλίου τὰ γερμανικὰ στρατεύματα κατελάμβανον τὰς Ἀθήνας καὶ ἐσυνέχιζον τὰς πρὸς Πελοπόννησον ἐπιχειρήσεις αὐτῶν κατὰ τῶν Ἄγγλων.

Τὴν 29ην Ἀπριλίου ἐκλήθην ὅπως συναντήσω τὸν ἀείμνηστον στρατηγὸν Γεώργιον Τσολάκογλου εἰς τὴν Γερμανικὴν Πρεσβείαν, ὅπου μετ' ἄλλων μελῶν τῆς ἔπειτα ὑπ' αὐτὸν σχηματισθείσης Κυβερνήσεως συνεζήτει τὰ τοῦ καταρτισμοῦ ταύτης.

Ὁ στρατηγός μοῦ ἐπρότεινε ὅπως ἀναλάβω τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Προνοίας, λόγῳ τῆς εἰδικότητός μου, τοῦ κύρους μου, καὶ τῶν τιμητικῶν τίτλων, διὰ τῶν ὁποίων μὲ εἶχε περιβάλει ἀπὸ μακροῦ ἡ Γερμανικὴ Ἐπιστήμη. Παρ' ὅλην τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῶν τραγικῶν ἐκείνων στιγμῶν, ὁμολογῶ ὅτι ἐδίστασα πολὺ νὰ ἀναλάβω τὸ βάρος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλλε πλὴν πολλῶν ἄλλων καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τεραστίων προβλημάτων, ἀποτόκων τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὑποδουλώσεως.

Ἄλλως τε εἰς τὸν κύκλον τῶν φιλοδοξιῶν μου οὐδέποτε εἶχον περιληφθῆ τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα δυσκόλως συμβιβάζονται πρὸς τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν ἠρεμίαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ δράσεως.

Διὰ τοῦτο ἀπέρριψα πάντοτε ἐπανειλημμένας προτάσεις καὶ τῶν ἀειμνήστων Ι. Μεταξᾶ (1927) καὶ Π. Τσαλδάρη (1933) ὅπως ἀναμιχθῶ εἰς τὴν πολιτικήν, ὅπως ἀπέκρουσα ἐπίσης καὶ τὴν τιμητικὴν πρότασιν τοῦ τελευταίου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὡς ὑποψηφίου Δημάρχου Ἀθηναίων.

Ἦτο ὅμως κατὰ τὰς ἀνιστορήτους ἐκείνας τραγικὰς στιγμὰς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν καταστρο-

φὴν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ περισωθῇ καὶ νὰ ἀνακουφισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐπερχομένης ἀφορήτου δουλείας καὶ δυστυχίας.

Διὰ τοῦτο ἐδέχθην ἐν τέλει τὴν πρότασιν τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου, ἂν καὶ εἶχον πλήρη συναίσθησιν τῶν πολλαπλῶν εὐθυνῶν, ἃς ἀνελάμβανον καὶ τῶν θυσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ὑπέβαλλον ἐμαυτὸν διὰ τῆς ἀποδοχῆς μου ταύτης. Τὸ ἔθνος ὅμως εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν τέκνων του. Ἔπρεπε νὰ εὑρεθοῦν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι νὰ θυσιάσουν συνειδητὰ τὸν ἑαυτόν των ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τὴν δεινοτέραν περίοδον τῆς μακραίωνος ἱστορίας του.

Τὴν 30 Ἀπριλίου ὡρκίσθη ἡ πρώτη κατοχικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσολάκογλου, καὶ ἀνελάμβανε τὸ βαρὺ καὶ ἐπίμοχθον χάριν τῆς Πατρίδος ἔργον της.

Λόγοι ἐπιβάλλοντες τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως.

Ἐφρόνουν τινὲς ὅτι θὰ ἤρκει ἐπιτροπὴ ἐξ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης τότε καταστάσεως. Τοιοῦτον τι τοὐλάχιστον ὑπεστηρίχθη ὑπό τινων κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν κατὰ τῶν Κατοχικῶν Κυβερνήσεων δίκην, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ σχηματισθῇ Κυβέρνησις, ἀλλὰ νὰ ἀφεθῇ ἡ Διοίκησις εἰς ἀνωτέρους δημοσίους ὑπαλλήλους ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον καὶ τὴν διακυβέρνησιν Γερμανοῦ ἢ Ἰταλοῦ Gauleiter ἢ Προτέκτορος. Ἀλλὰ ἡ γνώμη αὕτη εἶναι, ἂν μή τι ἄλλο, τοὐλάχιστον ἀφελής, διότι ποῖος ὑπάλληλος θὰ εἶχε τὴν τόλμην καὶ τὸ κῦρος νὰ διεξάγῃ ἐκ τοῦ συστάδην τραχεῖς καὶ ὀξεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἀγερώχους κατακτητάς, νὰ ἀντιμετωπίζῃ σθεναρῶς καὶ ἀποφασιστικῶς τὰ καθημερινῶς ἀναφυόμενα περίπλοκα ζητήματα καὶ νὰ ἀνθίσταται τελεσφόρως εἰς τὰς πιεστικὰς ποικίλας ἀπαιτήσεις των κάλλιον ἡμῶν καὶ εἰς μείζονα βαθμόν;

Ἄλλοι ἐφρόνουν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ Κυβέρνησις

διὰ νὰ μείνῃ ἀκεραία δῆθεν ἡ εὐθύνη τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς χώρας εἰς τοὺς Κατακτητάς.

Ἐπὶ τούτου παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ὁ α ἢ β τρόπος διοικήσεως χώρας τινὸς ὑπὸ Κατοχὴν δὲν ἀπαλλάσσει τὸν κατέχοντα τῶν εὐθυνῶν διατροφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ διεθνῶς ἰσχύοντα. Ἐν προκειμένῳ οἱ Ἰταλο - Γερμανοὶ εὑρίσκοντο εἰς ἀδυναμίαν πλήρους καὶ κανονικοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς χώρας δι' εἰσαγωγῶν ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, καθὼς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον προφανῶς ἐπέβαλεν διὰ λόγους τάξεως, ἀσφαλείας καὶ προπαγάνδας, εἴτε ἕνεκα ἐλλείψεως διαθεσίμων τροφίμων εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν χώρας, εἴτε δι' ἔλλειψιν μεταφορικῶν μέσων.

Καθ' ἡμᾶς ἡ κατάστασις θὰ ἦτο ἀπείρως χείρων ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν Γκαουλάϊτερ, καθ' ὅτι οὐδέποτε, τὸ οἱονδήποτε ἐνδιαφέρον τούτου καὶ ἂν δεχθῶμεν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θὰ ἔφθανε ποτὲ τὸ τῶν Ἑλλήνων κυβερνητῶν τοιοῦτον.

Ἄλλως τε ποίου εἴδους εὐθύνην, ὡς ἐξειλίχθησαν τὰ γεγονότα, θὰ ἠδύνατό τις σήμερον νὰ ζητήσῃ εἴτε ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν εἴτε ἀπὸ τὴν Γερμανίαν;

Μήπως τυχὸν τότε ἐγειρόμεναι ἀγωγαὶ κατὰ τῶν δικτατόρων Μουσσολίνι καὶ Χίτλερ θὰ ἀνέσταινον τοὺς ἐκ τῆς πείνης νεκροὺς ὡς γράφει εἰς ἄρθρον του εἰς τὸν «Ἐθν. Κήρυκα» τῆς 5-9-48 καὶ ὁ βουλευτὴς κ. Βαμβέτσος [1];

---

(1) Οὗτος εἰς τὸ ἄνω ἄρθρον του «Καχυποψίαι», γράφει εἰς τὴν 6ην παράγραφον τὰ ἑξῆς:

«Ἀκόμη προκειμένου περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινδύνευε νὰ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης, ἀντὶ ἀμέσως νὰ σπεύσῃ (ἡ Ἀγγλία) εἰς βοήθειάν του, ἐξήντλησεν ὅλα τὰ δικολαβικὰ ἐπιχειρήματα περὶ τῆς διεθνοῦς εὐθύνης τοῦ κατακτητοῦ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κατακτηθείσης χώρας, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς νεκροὺς Ἕλληνας καὶ τὴν ὑποσιτιζομένην νέαν γενεάν μας νὰ κάμῃ ἀγωγὴν ἐναντίον τῶν κακῆς μοίρας δικτατόρων».

Ἡ κρισολογία ὅμως αὕτη ἔχει καθαρῶς φιλολογικὴν σημασίαν, καθόσον τὸ σχῆμα τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Χώρας ὑπὸ κατοχὴν δὲν εἶναι ποσῶς τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ Κατεχομένου, ἀλλὰ ipso jure τοῦ Κατέχοντος, ὅστις ἐν προκειμένῳ κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέχρι τότε καταληφθέντα Κράτη ἔκρινε σκόπιμον, ὡς κατωτέρω, νὰ σχηματισθῇ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐπὶ τῆς συγκεκριμένης ταύτης εὐμενοῦς διὰ τὴν Χώραν προτάσεως ἔδει νὰ ἀπαντήσωμεν. Ἡ ἀπροθυμία πρὸς σχηματισμὸν Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως θὰ ὡδήγει τότε εὐθέως εἰς Ἰταλικὸν Προτεκτορᾶτον. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ κινδύνου τούτου, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ὑπέθαλπε καὶ θὰ διηυκόλυνε τὰ ματαιόδοξα ὄνειρα τοῦ Μουσσολίνι πρὸς ἀναγέννησιν τῆς παλαιᾶς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ Γερμανοὶ ἀντιδρῶντες συνίστων ἐπιμόνως τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως μέχρι σημείου μάλιστα νὰ προβοῦν εἰς δεδομένην στιγμὴν δισταγμοῦ τοῦ Στρατηγοῦ Τσολάκογλου εἰς ψυχογογικὸν ἐκβιασμὸν διὰ τῆς ἀπειλῆς ὅτι ἂν δὲν ἐδέχετο, δὲν θὰ ἀπελευθεροῦντο οἱ μέχρι τότε ἀκόμη κρατούμενοι 300.000 Ἕλληνες αἰχμάλωτοι. Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ νὰ μὴν ἀφεθῶσι ἐλεύθερα τὸ ἄνθος τοῦ Ἔθνους καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ μὲ τὰς λόγχας τῶν ὁποίων ἔγραψε τὸ νεώτερον Ἑλληνικὸν Ἔπος εἰς τὰ Ἀλβανικὰ βουνὰ ἐπέδρασεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τετιμημένου καὶ γενναίου ἐκείνου Στρατιώτου, εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τελικῶς, χάριν Ἐκείνων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, νὰ ἄρῃ τὸν Σταυρὸν τοῦ Μαρτυρίου του.

Δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν οἱ αἰχμάλωτοι δὲν ἀφέθησαν ποσῶς ἐλεύθεροι καίτοι ἐσχηματίσθη βραδύτερον καὶ ἐκεῖ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Νέντιτς. Ἐκρατοῦντο δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς Γερμανίαν μὲν 12.000 ἀξιωματικοὶ καὶ 380.000 ὁπλῖται, εἰς Ἰταλίαν δὲ 2.000 ἀξιωματικοὶ καὶ 20.000 ὁπλῖται, ἅπαντες Παλαιοσέρβοι, καθόσον οἱ Κροάται ἔμειναν ἐλεύθεροι.

Εἶναι δεδομένον καὶ ἀναμφισβήτητον ἤδη ὅτι ὅπου εἰς τὰς καταληφθείσας ὑπὸ τῶν Γερμανῶν χώρας τῆς Εὐρώπης δὲν ὑπῆρξε Κυβέρνησις, ὑπῆρξε Gauleiter. Καὶ εἰς τὸ Βέλγιον καὶ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ εἰς τὴν Πολωνίαν, ὅπου δὲν ὑπῆρξαν Κυβερνήσεις, ὑπῆρξαν Gauleiter, οἵτινες ἤσκουν τὴν ἐξουσίαν των τρομοκρατικῶς καὶ κατὰ τρόπον ἀπομυζητικὸν διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν καταδυναστευομένας χώρας. Καὶ εἶναι γνωστὰ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑπέστη ὁ Πολωνικὸς λαός, καὶ δὲν εἶναι ἄγνωστοι πλέον αἱ στερήσεις τῶν λαῶν τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας, παρ' ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν χωρῶν αὐτῶν, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄγνωστοι πλέον σήμερον οὔτε αἱ ἀσκηθεῖσαι τρομοκρατία καὶ βία ἐκ μέρους τοῦ Γερμανοῦ Gauleiter εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῶν Κρατῶν αὐτῶν.

Οὐδεὶς ἄλλως τε ἐξ ἡμῶν εἶχε τότε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ συμμετοχή του εἰς Κυβέρνησιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς Πατρίδος του θὰ ἀπετέλει ἀδίκημα, καθόσον οὐδεὶς νόμος ἀπηγόρευε τοῦτο, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Σύμμαχοι μας Ἄγγλοι οὔτε ἡ ἀναχωρήσασα τότε διὰ Κρήτην Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχον ποτὲ ἐκδώσει ἀπαγορευτικὴν σχετικήν τινα διαταγὴν ἢ διὰ τοῦ ραδιοφώνου εἶχον προανακοινώσει τι τὸ σχετικόν.

Ἀλλὰ θὰ ἦτο, ἆραγε, συμφερώτερον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν νὰ μὴ σχηματισθῇ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀλλὰ νὰ συναντᾷ οὗτος εἰς τὰ Ὑπουργεῖα καὶ εἰς τὰ διάφορα δημόσια γραφεῖα Ἰταλοὺς βαθμοφόρους προϊσταμένους τῶν Ὑπουργείων, ἀντὶ Ἑλλήνων συμπονούντων μετ' αὐτοῦ; Καὶ θὰ ἐνδιεφέροντο περισσότερον οἱ ξένοι διακυβερνῶντες τότε τὴν Χώραν ἀμέσως, ἀπὸ τοὺς ὁμαίμονας των γνωστοὺς Ἕλληνας Πατριώτας οἵτινες εἶχον ἐπὶ μακρὰς δεκαετηρίδας ἀναλωθεῖ ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει τῶν Κρατικῶν συμφερόντων εἴτε εἰς τὸν Στρατόν, εἴτε εἰς ἀνώτερα πνευματικὰ ἱδρύματα εἴτε εἰς τὸν Δημόσιον βίον;

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς Richard Cappel,

ὅστις παρηκολούθησε τὴν δίκην τῶν Κυβερνήσεων κατοχῆς, εἰς τὸ βιβλίον του «Simiomata» (A Greek Notebook 1944—45) σελ, 203, δέχεται τοῦτο καὶ γράφει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Ἁρμόζει ἆραγε οἱ ἄνδρες οἱ κατέχοντες σήμερον τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου νὰ καλοῦνται Quisling; Ὄχι.—Διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν εἰς τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου εἶνε κάτι ὅμοιον πρὸς ἕνα Quisling ἢ Laval. Μὲ τὴν κατοχὴν ἀντεμετώπισαν οὗτοι ἓν ἐθνικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐπιπίπτον καὶ ἀκόμη ἐφ' ἡμῶν τῶν Ἄγγλων ἀπαρασκεύων ὄντων, θὰ ἠδύνατο νὰ μᾶς ταράξῃ. Διότι οὔτε αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Μωϋσέως παρεῖχον οὐδεμίαν σχετικὴν ὁδηγίαν οὔτε ἡ κατήχησις τῆς ἐκκλησίας. Τίς ἐξ ἡμῶν πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε σκεφθῇ καὶ ἀποφανθῇ περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ διὰ τὴν παροχὴν βοηθείας εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν χώρας τινὸς διὰ τὴν ἀτυχῆ περίπτωσιν τῆς καταλήψεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ; Τίνος ἡ συνείδησις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ μίαν σαφῆ ἀπάντησιν, ὅτι τοιαύτη παροχὴ βοηθείας θὰ ἦτο προδοσία; Τὸ ἀδίκημα ὅμως ἦτο ὅπως δήποτε τόσον πολὺ ἀπρόβλεπτον, καὶ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν ποινικὸν κώδικα ἀκόμη, ὥστε ἡ Κυβέρνησις Πλαστήρα ὑπεχρεώθη νὰ νομοθετήσῃ ἐν σπουδῇ καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἔγκλημα ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἀποδοχὴν ὑπουργικοῦ ἀξιώματος ὑπὸ ἐχθρικὴν κατοχήν. Ἄλλως (ἄνευ δηλαδὴ τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων νομοθεσίας ταύτης μὲ ἀναδρομικὴν ἰσχὺν) δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπαγγελθῇ τὸ μακρὸν κατηγορητήριον». Καὶ περαιτέρω:

«Ἕνας ὑπουργὸς ὑπὸ κατοχὴν δὲν ἦτο κατ' ἀνάγκην περισσότερον προδότης ἀπὸ οἱονδήποτε ἄλλον δημόσιον ὑπάλληλον, ὁ ὁποῖος παραμένει εἰς τὴν θέσιν του ἐκτελῶν τὸ κεκανονισμένον του καθῆκον, καὶ ὅτι μία γραμμὴ συμπεριφορᾶς μὴ ἀποδοκιμαζομένη οὔτε ἀπὸ τὸν ποινικὸν κώδικα οὔτε ἀπὸ τὴν συνείδησιν δὲν γίνεται ἐγκληματικὴ διὰ τῆς βίας καὶ διὰ νομοθετικοῦ μέτρου ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ μετὰ τὴν πρᾶξιν»!! Σχετικῶς μὲ τὴν προσωνυμίαν «Κουΐσλιγκ» ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τῆς Συμμαχικῆς ἀποστο-

λῆς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ βουνὰ Ἄγγλος Συνταγματάρχης Κρὶς Γουντχάουζ γράφει εἰς τὸ κυκλοφορῆσαν βιβλίον του «Τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος» καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεων Κατοχῆς, ὅτι «οὐδεὶς Ἕλλην καταλαβὼν ἀνώτερον ἀξίωμα ὑπῆρξε «Κουΐσλιγκ». Ὁ ὅρος οὗτος ἁρμόζει μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνώμωσαν μὲ τὸν ἐχθρὸν πρὸ τῆς Κατοχῆς», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὡς γνωστόν, δὲν συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ὁμαδικὴ καὶ καθολικὴ ὑπῆρξε ἡ ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐπιδρομέων κατακτητῶν (ἴδε καὶ ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» 22-6-48).

Ἀλλὰ τὸ ἐπίμαχον τοῦτο ζήτημα, ἂν θὰ ἔπρεπε δηλαδὴ ἢ δὲν θὰ ἔπρεπε, ἂν θὰ ὠφέλει ἢ δὲν θὰ ὠφέλει τὴν Χώραν ὁ σχηματισμὸς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ζήτημα περὶ τὸ ὁποῖον εἴτε ἐκ πλάνης εἴτε ἐκ πείσματος εἴτε ἐκ κακοβουλίας ἀκούονται συγκρουόμεναι γνῶμαι καὶ σήμερον ἀκόμη, παρὰ τὰ διαρρεύσαντα τραγικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀπέδειξαν ἤδη περιτράνως ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχον αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς καὶ ἂν δὲν ὑπεστήριζον τὴν νόμιμον τάξιν καὶ τὰς Ἀθήνας τὰ ὑπὸ τούτων συγκροτηθέντα τάγματα ἀσφαλείας (καίτοι ὡς πρωθυπουργὸς εἶχον ἀντίθετον γνώμην) καὶ τὸ Σύνταγμα Χωροφυλακῆς μὲ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ μνημειώδη ἄμυνάν του κατὰ τὴν ἑξαήμερον σκληρὰν καὶ πεισματώδη ἀντίστασίν του εἰς τοὺς στρατῶνας Μακρυγιάννη κατὰ τὴν Δεκεμβριανὴν κομμουνιστικὴν στάσιν τοῦ 1944, θὰ εἶχε ἤδη ἔκτοτε ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως ἐγκατασταθῆ ὁ Βελουχιώτης ὡς Τίτο τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ αἱμάτων, ἐρειπίων καὶ φλογῶν· εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο λέγω τῆς ὠφελιμότητος ἢ μὴ τοῦ σχηματισμοῦ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν κατοχήν, τὴν ἀπάντησιν, καὶ δὴ κατὰ τρόπον καταπελτώδη ἔδωσεν ἔκτοτε αὐτὸς οὗτος ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἔχθιστος τῆς Πατρίδος μας, δύναταί τις εἰπεῖν, τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Μουσολίνι, ὁ πολὺς καὶ ἀνεκδιήγητος Ciano, εἰς ὃν κυρίως ὀφείλεται καὶ ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία.

Καὶ πράγματι εἰς τὰ δημοσιευθέντα μετὰ θάνατον

ἀπομνημονεύματά του ὑπὸ τύπον ἡμερολογίου γράφει σχετικῶς μὲ τὴν ἀγγελθεῖσαν εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον τὴν 27-4-41 ἀπόφασιν τῆς Γερμανίας διὰ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσολάκογλου: «Ἡμεῖς (δηλαδὴ οἱ Ἰταλοὶ) εἴμεθα ὀλιγώτερον πρόθυμοι ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς διὰ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ διακρίνω εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν ἐξήγησιν πολλῶν προσφάτων πράξεων τῶν Γερμανῶν ἐν Ἑλλάδι». Καὶ περαιτέρω: «Αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ Τσολάκογλου δὲν μοῦ ἀρέσει καθόλου. Ὁ Anfuso (ὁ διορισθεὶς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν στρατάρχην List διὰ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ σχηματισμοῦ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως) εἰδοποιεῖ ὅτι «πρόκειται νὰ ἀναγνωρίσωμεν μίαν Κυβέρνησιν ἡ ὁποία θὰ σχηματισθῇ μὲ ὅλα τὰ δικαιώματά της. Ἂν καὶ ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδαφικὴ κατοχὴ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἄξονος, εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ στρατηγὸς Τσολάκογλου προτίθεται νὰ διασώσῃ τὴν φυλετικὴν καὶ ἐθνικὴν ἑνότητα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἶναι ἄλλως τε φανερὸν κατὰ πόσον θὰ δυνάμεθα τοὐλάχιστον νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς νὰ μᾶς ἀφήσουν τὴν πολιτικὴν διακυβέρνησιν τῶν ἐδαφῶν τουλάχιστον, τὰ ὁποῖα διεκδικοῦμεν. Ἐὰν ὄχι, φοβοῦμαι ὅτι τελικῶς (μὲ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως) τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιφυλάσσονται, θὰ εἶναι μετριώτατα» (ἴδε ἡμερολόγιον Ciano Τόμ. Β' 27 καὶ 28 Ἀπριλίου 1941 σελ. 23).

Αὕτη ἦτο ἡ γνώμη ἔκτοτε τῆς ἐπισήμου Ἰταλίας περὶ τοῦ ὠφελίμου ἢ μὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ οἱ ἐξακολουθοῦντες τυχὸν νὰ ἔχουν ἀκόμη σήμερον παρὰ ταῦτα ἀντίθετον περὶ τῆς ὠφελιμότητος τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης γνώμην, ἁπλούστατα συμφωνοῦν μὲ τὴν γνώμην τῶν τότε ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων τοῦ Τσιάνου διαφαινομένη ἀντίθεσις ἀπόψεων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ πλείστων ἄλλων θεμάτων τῆς

γενικῆς ἀξονικῆς πολιτικῆς καὶ ἔφθανε πολλάκις μέχρις ἐχθρότητος, τῆς ὁποίας πλεῖστα δείγματα εἴχομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς.

Πρὸς ἔτι μείζονα ἀπόδειξιν τῆς ἐχθρότητος ταύτης παρατίθεται ἐνταῦθα ἀπόσπασμα δηλώσεων τοῦ Schirach, Γερμανοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς νεολαίας κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης δίκην του: «Ὅταν θὰ ἐνικούσαμεν τοὺς Ρώσσους, μέσα σὲ ἕνα μῆνα θὰ εἴχομεν διαλύσει τὴν Ἰταλίαν» (ἴδε «Ἑλληνικὸν Αἷμα» 15 Ἰουλίου 1947).

Ἐν προκειμένῳ ἀναπηδᾷ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα: ποῖον ἆραγε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Γερμανίας διὰ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως;

Τοῦτο ἁπλούστατα ἐνέκειτο, ὡς καὶ προηγουμένως ἐλέχθη, εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῆς Γερμανίας κατὰ τῶν μεγαλεπηβόλων καὶ ἐπεκτατικῶν σχεδίων τοῦ Δικτάτορος τῆς Ἰταλίας πρὸς ἀναγέννησιν καὶ δημιουργίαν τῆς πάλαι ποτὲ κοσμοκρατορίας τῆς Ρώμης. Καὶ τοῦτο προσεπεβεβαίωσε κατὰ τὴν δίκην τῶν δοσιλόγων ὑπουργῶν ὁ κ. Ρέντης κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου παρουσίασίν του, καταθέσας ὅτι «ἂν δὲν ἐγίνετο ἡ Κυβέρνησις Τσολάκογλου θὰ εἴχομεν Ἰταλικὸν προτεκτορᾶτον ἐν Ἑλλάδι». Εἰς τὸν αὐτὸν λόγον ὀφείλεται καὶ ἡ ἀρχικὴ ἀντίδρασις τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς κατοχῆς ἀνάξεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς χώρας διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου καὶ τῆς ἐνθρονίσεως ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δαμασκηνοῦ, καθόσον ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις εἶχε βασίμους πληροφορίας τότε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία θὰ ὑπεβοήθει ἐν Ἑλλάδι τοὺς σκοποὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας διὰ πάσης φύσεως διαταρακτικῶν ἐνεργειῶν, (ἴδε σχετικῶς καὶ ἐφημερίδα «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» 31, 7, 48) «Ἡ ἀγωνία καὶ τὸ μαρτύριον ἑνὸς λαοῦ»).

Ἄλλως τε ἡ μέχρι τότε σχετικῶς ἀνεπηρέαστος καὶ ἀλώβητος ἀκόμη ἀπὸ κάθε ἀντίθετον προπαγάνδαν Ἑλ-

ληνική Κοινή Γνώμη μετ' ἀνεκφράστου ἱκανοποιήσεως καὶ μεγάλης ἀνακουφίσεως ἐδέχθη τὸ ἄγγελμα τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως καὶ παντοιοτρόπως ἐξεδήλωσε τὰς διαθέσεις της ταύτας. Πολλοὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας κληθέντες τότε διαδοχικῶς εἰς τὸ πολιτικὸν γραφεῖον ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου, ἐπεδοκίμασαν σχεδὸν πάντες τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως καὶ σύνοψιν οἱονεὶ τῆς Κοινῆς γνώμης τότε ἀποτελεῖ ἡ κάτωθι ἐπιγραμματικὴ ἔκφρασις ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητα τῆς σχηματισθείσης τότε Κυβερνήσεως, διατυπωθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Παπανδρέου πρὸς τὸν στρατηγὸν κ. Μουτούσην Ὑπουργὸν τότε τῆς συγκοινωνίας, κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ὑπουργείου ὑπὸ τούτου, συνάντησίν των: «Εἶναι Θεῖον Δῶρον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ μεγάλη συγκατάβασις τοῦ κατακτητοῦ τὸ ὅτι ἐδέχθη νὰ γίνῃ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις».

Οὐχ ἧττον ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ἐνομοθετήθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6 Συντακτικὴ Πρᾶξις διὰ νὰ δικασθῶμεν καὶ καταδικασθῶμεν, καίτοι ὁ νομικὸς κόσμος τῆς χώρας ἐν τῇ συντριπτικῇ του πλειοψηφίᾳ ἀπεδοκίμασε τὰς ἀνελευθέρους, ἀντισυνταγματικὰς καὶ καθ' αὑτὸ μεσαιωνικὰς διατάξεις τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6/45 Συντακτικῆς Πράξεως, ὡς ἀπὸ σχετικὰ τότε ἄρθρα τοῦ ἐγκρίτου νομικοῦ περιοδικοῦ Θέμις δείκνυται (τόμος ΝΣΤ σελ. 1, 21, 141).

Ἀλλὰ καὶ ὁ συντάκτης τῆς συντακτικῆς πράξεως ἐπιχειρήσας νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν δημοσίᾳ διὰ τὰ νομοθετικά του ἐγκλήματα, Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τότε Ν. Κολυβᾶς, ἰδοὺ τί ἐδήλωσεν σχετικῶς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως (ἴδε περιοδικὸν Δημοκρατικὰ Χρονικά, 2 Ἰουλίου 1945).

. . . .

«Ἡ δίκη αὐτὴ δὲν εἶχεν ἀνάλογον ἀτμόσφαιραν. Κάθε δίκη ἔχει καὶ τὴν ἀτμόσφαιράν της. Ἡ δίκη τῶν δοσιλόγων Ὑπουργῶν εἶχεν ἀτμόσφαιραν συμπαθείας ὑπὲρ αὐτῶν. Ἦτο τοῦτο ἀκατανόητον; Ἔστω! Ἡ ἀλήθεια ὅμως

αὐτὴ εἶναι. Δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔχει τις μεγάλην πολιτικὴν διαίσθησιν, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι μετὰ τὰ γεγονότα τῆς κομμουνιστικῆς στάσεως (Δεκέμβριος 1944) ἡ δίκη αὕτη ἐκινδύνευεν. Ὑπῆρχε φόβος νὰ μὴ γίνη ποτὲ ἢ νὰ μὴ τελειώσῃ ποτέ. Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς στάσεως ἔγινε τοῦτο τὸ παράδοξον: ἡ κοινὴ γνώμη ἐξ ἀντιπαθείας πρὸς τοὺς στασιαστὰς ἐστράφη ὑπὲρ τῶν δοσιλόγων ὑπουργῶν. Κατὰ τὰς καθημερινὰς ἀκροάσεις τῶν πολιτῶν προσήρχοντο ἐπιτροπαὶ καὶ μοῦ ἐζήτουν τὴν ἀπόλυσιν τῶν δοσιλόγων. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται δὲν ἦσαν σκηνοθετημέναι ἀλλ' αὐθόρμητοι». Καὶ περαιτέρω:

«Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἶχον δι' ἀποφάσεών των νομολογήσει ὅτι αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς δὲν ἦσαν γερμανικαὶ κυβερνήσεις ἀλλὰ κυβερνήσεις de facto, δηλαδὴ Κυβερνήσεις Ἑλληνικαί.

Ὁ πολιτικὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος παρήλασε πρὸ τοῦ δικαστηρίου, δὲν ἀπέδωσεν εἰς τοὺς κατηγορουμένους πρόθεσιν ἐξυπηρετήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης διὰ δημοσίων προσκλήσεών του ἐκάλει τοὺς πολίτας ποὺ εἶχον στοιχεῖα ἐναντίον τῶν δοσιλόγων νὰ τὰ ὑποβάλλουν διὰ μηνύσεων. Οὐδεὶς ὅμως ὑπέβαλε μήνυσιν. Πολλοὶ ἐπίστευον ὅτι οἱ δοσίλογοι ὑπουργοὶ θὰ ἠθωοῦντο».

Καὶ διὰ νὰ ἀποδειχθῇ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὅτι τὴν δίκην καὶ καταδίκην μας ἐπεζήτουν οἱ κομμουνισταὶ καὶ τὸ ἐπικρατοῦν τότε ἀνὰ τὸν κόσμον διεθνὲς κομμουνιστικὸν κλῖμα, θύματα τοῦ ὁποίου εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, ὁ ἀνεκδιήγητος Κολυβᾶς ἐπάγεται:

«Ἡ πίεσις ἐξ ἄλλου τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἦτο μεγάλη. Ἐνεφανίζετο ἡ Ἑλλὰς ὡς ἡ μόνη χώρα ποὺ δὲν θέλει νὰ δικάσῃ τοὺς πολιτικοὺς δοσιλόγους. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας ἐζήτει πληροφορίας ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ἐπιτετραμένον τῆς Ἑλλάδος ἐν Μόσχᾳ ἐπὶ τῆς πορείας τῆς δίκης...»

Ταῦτα ἐλέγοντο καὶ ἐγράφοντο δημοσίᾳ ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ, ἀνομολογοῦντος ὅτι ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ Διεθνοῦς Κομμουνιστικοῦ Κλίματος κατεδικάσθημεν, διότι ἄλλως τὰ ἐθνικά μας δίκαια θὰ ἐκινδύνευον(!!) ὡς φέρεται λέγων τότε.

Ἡ πίεσις λοιπὸν τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἦτο μεγάλη, ὁμολογεῖ ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ συντάκτης τῆς καταπληκτικῆς συντακτικῆς πράξεως.

Τὸ Ἐξωτερικὸν ὅμως αὐτὸ ἔκρινε καὶ ἐνήργει ἄλλως προκειμένου περὶ παρεμφερῶν Κυβερνήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσθησαν πρὸς διάσωσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων. Παραθέτομεν πρὸς πιστοποίησιν τούτου τὰς δηλώσεις τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ Ἤντ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων εἰς ἀπάντησιν ἐπερωτήσεώς του σχετικῶς πρὸς τὰς νήσους τῆς Μάγχης Jersey καὶ Guersey ὅπου οἱ Γερμανοὶ ἐγκαθίδρυσαν «Πολιτικὴν διοίκησιν» ἐξ Ἄγγλων πατριωτῶν διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων νήσων. Ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅπως καὶ ἐδῶ, ὁ αὐτὸς κομμουνισμὸς ἐνεκάλεσε καὶ κατηγόρησεν ὡς «προδότας» τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν ἐκεῖ τοπικὴν Κυβέρνησιν καὶ συνεργασθέντας μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὸ συμφέρον τῶν ὑπὸ δουλείαν ἀγγλικῶν ἐπαρχιῶν, μεγάλους ἐκείνους Ἄγγλους πατριώτας.

Ἰδοὺ τί ἀπήντησεν ὁ ἄξιος ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἔθνους ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν:

«Αἱ Πολιτεῖαι τῶν νήσων καλῶς ἐσκέφθησαν καὶ ἐνεκατέστησαν «Πολιτικὴν Διοίκησιν» ὡς εἰδικὸν μηχανισμόν, ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὰς ἄνευ προηγουμένου περιστάσεις. Ὁ συνήθης συνταγματικὸς διοικητικὸς μηχανισμός, ὅστις δὲν προβλέπει κεντρικὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς».

Καὶ περαιτέρω:

«Ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ εἶχον ἀναλάβει τὸν ὕπατον ἔλεγχον εἰς χεῖρας τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ των, ἐπέτρεψαν νὰ λειτουργήσῃ ὁ κεντρικὸς ἐκτελεστικὸς μηχανισμὸς οὗτος, μὲ ἄμεσον ὑποταγὴν βεβαίως εἰς τὴν Διεύθυνσιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν Γερμανῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι εἰς τὰς νήσους ἀφέθη ἡ ἁρμοδιότης μεγάλου μέρους αὐτοδιοικήσεως, καίτοι ἦτο ἀνάγκη νὰ συμμορφῶνται αὗται μὲ πᾶσαν ὁδηγίαν διδομένην αὐταῖς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἄλλως ἠδύνατο νὰ εἶχεν ἀναλάβει ἀπ' εὐθείας τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται ποσῶς διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων.

Ἡ πολιτικὴ διοίκησις τῶν νήσων ἐνήργει κατὰ τῶν καταπιεστικῶν μέτρων τῶν Γερμανῶν, ὡς προστατευτικὸν φράγμα μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν ἐδίσταζε νὰ διαμαρτύρεται κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων, τὰς ὁποίας ἐθεώρει ὑπερβολικὰς ἢ ἀντιθέτους πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ πολλάκις ἐπέτυχε νὰ ἴδῃ μειουμένας ἢ ἀποσυρομένας τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας καὶ ὅταν ἀκόμη αὗται ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

Ὑπῆρξε καθῆκον αὐτῆς νὰ διατηρῇ τὰς τυπικὰς καὶ προσηκούσας σχέσεις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' εἰς τοὺς Γερμανοὺς οὐδεμία ἀμφιβολία ἀπέμεινεν, ὅτι ἐθεωροῦντο οὗτοι παρὰ τῶν νησιωτῶν ὡς ἐχθροί των».

Καὶ περαιτέρω :

«Πρέπει νὰ εἴπω ὅτι ἡ πολιτεία καὶ ἡ στάσις ποῦ ἠκολουθήθη ὑπὸ τῆς «Πολιτικῆς Διοικήσεως» τῶν νήσων ὑπηγορεύθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ γίνῃ ὅ,τι δυνατὸν καλλίτερον διὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ ὑπὸ μόνης ταύτης· θὰ ἦτο δὲ πολὺ νὰ ἀξιώσωμεν ὅπως μὴ γίνουν σφάλματα. Ἐάν τις ἔχει τάσιν νὰ σταχυολογήσῃ ἰδιαίτερα τινὰ παραδεί-

γματα καὶ νὰ εἴπῃ· εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν Γερμανῶν ὤφειλεν ἡ «Πολιτικὴ Διοίκησις» νὰ ἀντιταχθῇ σθεναρώτερον, τότε πρέπει νὰ ἀφίσωμεν τοῦτον νὰ ἀναλογισθῇ τὰς δυσχερείας καὶ τὴν τεραστίαν σημασίαν ἣν ἐνεῖχεν ἡ διατήρησις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῆς «Πολιτικῆς Διοικήσεως» καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν ἐνασκήσεως ἀπ' εὐθείας τοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου». Καὶ περαιτέρω:

«Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι τῆς Μάγχης ἔχουν πάντα λόγον νὰ εἶναι ὑπερήφανοι καὶ ἡμεῖς δικαιούμεθα νὰ ὑπερηφανευώμεθα δι' αὐτάς. Τὸ ὅτι ὕστερον ἀπὸ μίαν περίοδον μεγάλης ταλαιπωρίας θὰ ὑπῆρχε τάσις εἰς ὡρισμένους κύκλους μομφῶν καὶ ἐπικρίσεων, δὲν εἶναι ἐκπληκτικόν, ἀλλ' ἐλπίζω ἐν τῷ συμφέροντι τῶν Νήσων ὅτι οὐδὲν πλέον θὰ λεχθῇ ἐν τῇ Βουλῇ δι' ἐνθάρρυνσιν τοιαύτης τινὸς τάσεως. Ἀπιστία ἢ προδοσία ἐὰν ἀποδειχθῇ δὲν θὰ συγχωρηθῇ, πᾶς δὲ ἐναντίον τοῦ ὁποίου θὰ ὑπάρξῃ ἡ ἀπόδειξις, θὰ ἀχθῇ εἰς δίκην ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ», (ἴδε ἐφημερίδα Times, 18-8-45).

Αἱ ἀπόψεις αὐταὶ ἐξαγγελθεῖσαι ἀπὸ τοῦ Βήματος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἐκ μέρους Ὑπουργοῦ τῆς Βρεττανικῆς Κυβερνήσεως καθορίζουν διαυγῶς καὶ κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον παρερμηνείαν τινὰ τῆς Ἀγγλικῆς ἀντιλήψεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συνεργασίας μετὰ τοῦ ἐχθροῦ: Ἀξιοῦται ἀπόδειξις τῆς προδοσίας διὰ νὰ εἰσαχθοῦν εἰς δίκην οἱ ὑπαίτιοι καὶ θεωρεῖται ἐπιβαλλομένη ἡ συνεργασία μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετηθοῦν τὰ γενικὰ καὶ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ. Οὕτω σκέπτονται καὶ κρίνουν οἱ ἔχοντες ὑγιᾶ ἀντίληψιν, στερεὰν πολιτικὴν παράδοσιν, ἀληθῆ Ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ρεαλιστικὸν πνεῦμα, ἄνδρες.

Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6/45 Συντακτικὴ πρᾶξις.

Ἡ Συντακτικὴ ὑπ' ἀριθ. 6/45 πρᾶξις ἐγένετο ἐπὶ Κυβερνήσεως Πλαστήρα — Κολλυβᾶ, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 Συντακτικῆς Πράξεως συνταχθείσης ὑπὸ τῆς πρώτης μεταπελευθερωτικῆς Κυβερνήσεως τῆς «Ἐθνικῆς Ἑνώσεως» Παπανδρέου — Σβώλου, τῇ συμμετοχῇ καὶ 6 κομμουνιστῶν Ὑπουργῶν.

Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ ὑπάρξη νόμος πλέον τερατώδης κατὰ τῶν «δοσιλόγων» ἐν γένει, ἀπὸ τὸν ἐγκριθέντα καὶ ὑπογραφέντα ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ; Καὶ ἐν τούτοις ὁ Κολλυβᾶς, κομμουνιστικώτερον τῶν κομμουνιστῶν ἐνεργῶν, ἐφευρίσκει τὸ ἀποτρόπαιον νομικὸν κατασκεύασμα τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 Σ. Π. μὲ τὴν δικαιολογίαν, ἣν ἄνευ ἐρυθήματος νομικὸς αὐτὸς ὤν, προβάλλει εἰς τὴν εἰσηγητικήν του ἔκθεσιν, ὅτι ὑπῆρχε δηλαδὴ ΦΟΒΟΣ νὰ ἀθωωθοῦν οἱ δοσίλογοι μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 Συντακτικὴν Πρᾶξιν, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ καταδικασθοῦν. Οὔτε λίγο οὔτε πολύ, καταργεῖ τὸν δόλον καὶ τὴν προδοτικὴν πρόθεσιν ἣν κατὰ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ Δικαίου ἀπῃτει ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Συντακτικὴ Πρᾶξις καὶ καθιερώνει τὸ τυπικὸν τοῦ ἀδικήματος τῆς Πρωθυπουργίας. Δηλαδὴ δυνάμει τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου νόμου οἱ καταλαβόντες τὸ Πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα ἐπὶ κατοχῆς εἶναι ὁπωσδήποτε ἔνοχοι καὶ τιμωρητέοι, τὸ δικαστήριον δὲ δὲν χρειάζεται εἰμὴ νὰ ἐπιμετρήσῃ τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ποινῆς!!

Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλ' ἐπισπεύδει τὴν δίκην διὰ νὰ φανῇ εὐχάριστος εἰς τοὺς κομμουνιστάς, οἵτινες κατὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς Συνθήκης τῆς Βάρκιζας ἣν οὗτοι καίτοι ἡττηθέντες ἐπέβαλον οὐχ ἧττον μέσῳ τῶν ξένων εἰς τὸ νόμιμον Κράτος, μετὰ τὰ ἀποτρόπαια καὶ φρικιαστικά των ἐγκλήματα τῆς Δεκεμβριανῆς στάσεως, ἠξίωσαν οἱ «πατριῶται» αὐτοί, διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου τῆς συνθήκης, νὰ

διωχθοῦν ὡς τάχιστα οἱ 100.000 περίπου δῆθεν δοσίλογοι, τοὺς ὁποίους διὰ συκοφαντικῶν μηνύσεων μὲ κακοβούλους σκοποὺς καὶ συστηματικῶς, καθ' ἅπασαν τὴν 'Επικρατείαν ἐδημιούργησαν, διὰ νὰ παραστήσουν τὴν 'Ελλάδα —τὴν χώραν 'Ηρώων καὶ Μαρτύρων— ὡς χώραν δοσιλόγων εἰς τὴν Διεθνῆ Κοινὴν Γνώμην, δι' ἰδίους ἐκμεταλλευτικοὺς καὶ κομματικοὺς σκοπούς, ὡς περιτράνως ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων τοῦ Κ.Κ.Ε., ἐκ τῶν ὑστέρων ἐδείχθη. Καὶ ὁ Κολλυβᾶς μεταφέρει ἐπειγόντως ἀεροπορικῶς τοὺς εἰς τὴν 'Ασμάραν τῆς 'Ερυθραίας μεταφερθέντας μερίμνῃ τῶν ῎Αγγλων 'Υπουργούς, διασωθέντας ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τῆς κατὰ τῶν φυλακῶν 'Αβέρωφ ἐπιθέσεως τῶν κομμουνιστῶν τὴν 18 Δεκεμβρίου 1944 (πλὴν δύο, τῶν ἀειμνήστων Γ. Μπάκου καὶ Κ. Πηρουνάκη) καὶ τὴν 20 Φεβρουαρίου 1945 ἄρχεται ἡ πολύκροτος δίκη τῶν 100 ἡμερῶν.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ἥτις ἠλευθερώθη πολὺ ἐνωρίτερον τῆς 'Ελλάδος ἡ δίκη τοῦ Πεταίν, γενομένη πρώτη ἐξ ὅλων, ἤρχισε μετὰ ὁλόκληρον ἑξάμηνον ἤτοι μόλις τὴν 20 Αὐγούστου 1945. Οἱ ὑπουργοὶ δὲ ἐκεῖ δὲν εἰσήχθησαν, πλὴν ἐλαχίστων, εἰς δίκην καὶ οὗτοι πάλιν πολὺ βραδύτερον καὶ ἀτομικῶς καὶ οὐχὶ ὁμαδικῶς ὡς ἐνταῦθα.

'Η Συντακτικὴ Πρᾶξις αὕτη ἐγένετο κατὰ παράβασιν βασικῶν καὶ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Δικαίου, τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ποινικῆς Δικονομίας.

Οὕτω δι' αὐτῆς :

1) Καθιεροῦται τὸ ἀναδρομικὸν τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου καὶ θεσπίζεται μεταγενεστέρως ὡς ἀδίκημα, πρᾶξις ἥτις δὲν ἦτο ποσῶς καὶ οὔτε ἐθεωρεῖτο ἀδίκημα κατὰ τὴν τέλεσίν της. Οὐδεὶς παρ' ἡμῖν νόμος προέβλεπεν ὅτι ἀπαγορεύεται νὰ ὑπηρετήσῃ τις ὑπὸ κατοχὴν τὴν Πατρίδα του ὡς Πρωθυπουργὸς ἢ 'Υπουργός.

2) Καθιεροῦνται εἰδικὰ δικαστήρια, παρ' ὅτι ἡ σύστασις αὐτῶν ρητῶς ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος

(ἐκτὸς τῆς ἐν καιρῷ πολέμου συστάσεως Στρατοδικείων).

3) Καταργεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκδικάσεως ὑπὸ τῶν φυσικῶν δικαστῶν οἵτινες προκειμένου περὶ Ὑπουργῶν εἶναι κατὰ τοὺς ἰσχύοντας νόμους ἡ Βουλὴ καὶ περὶ στρατιωτικῶν Ὑπουργῶν εἴτε ἡ Βουλὴ εἴτε τὸ Στρατοδικεῖον. Οὕτω παρέστημεν πρὸ τοῦ πρωτοφανοῦς θεάματος νὰ ἐκδικασθῇ τὸ στρατιωτικὸν ἀδίκημα τῆς συνθηκολογήσεως ὑπὸ ἰδιωτῶν, πολιτικῶν δικαστῶν, ἰατρῶν καὶ δικηγόρων καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων Στρατιωτικῶν.

4) Θεσπίζεται κατὰ τὴν προδικασίαν ἡ μυστικὴ ἀνάκρισις, μὴ συγχωρουμένης οὐδὲ ταύτης διὰ τοὺς Ὑπουργούς, οἵτινες παραπέμπονται δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως ὁμαδικῶς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προηγουμένης προανακρίσεως εἰς τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου.

5) Ἀπαγορεύεται ἡ προσωρινὴ ἐπὶ ἐγγυήσει ἀπόλυσις.

6) Οὐδεὶς περιορισμὸς ὑφίσταται ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς προφυλακίσεως, ὡς ὁρίζει τὸ Σύνταγμα, ἕνεκεν οὗ πολῖται Ἕλληνες ἀθωωθέντες ἔμειναν ἐν προφυλακίσει ἐπὶ 2 ἔτη ἀναπολόγητοι καὶ ἄνευ ἐντάλματος προφυλακίσεως.

7) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης τῶν Ὑπουργῶν ἐτροποποιήθη ἐπὶ τὰ χείρω πεντάκις ἡ ὑπ' ἀρ. 6 Συντακτικὴ Πρᾶξις. Διὰ τῶν τροποποιήσεων τούτων περιωρίσθησαν οἱ μάρτυρες ἀπὸ 25 οὓς ἐδικαιοῦτο νὰ ἐξετάσῃ κατὰ τὴν 6 Σ. Π. ἕκαστος κατηγορούμενος (ὅσοι καὶ οἱ μάρτυρες κατηγορίας) εἰς 5 μόνον, περιωρίσθησαν οἱ συνήγοροι εἰς 2 καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀγορεύσεως αὐτῶν εἰς 2 μόνον ὥρας.

8) Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Εἰδικῶν Δικαστηρίων, καὶ τῶν ἐρήμην ἀκόμη, οὐδὲν ἔνδικον μέσον χωρεῖ καὶ οὕτω καθιεροῦται ἡ πρωτόδικος ἀπόφασις νὰ εἶναι καὶ τελεσίδικος.

9) Ὁ Εἰδικὸς Ἐπίτροπος δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ κατηγορούμενος.

10) Παρέχονται εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους, τοὺς ἀνακριτὰς καὶ τὰ δικαστήρια, μεγάλης ἐκτάσεως δικαιώματα ἀσυμβίβαστα εἰς ἐλεύθερα πολιτεύματα καὶ κατὰ παράβασιν τῶν

καθιερωμένων ὑπὸ τῆς Ποινικῆς Δικονομίας διατάξεων, χωρὶς νὰ χωρῇ κἂν ἀναίρεσις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὰς παραβάσεις ταύτας.

Οὕτω εἰς τὴν δίκην τῶν Ὑπουργῶν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς 100θημέρου διαδικασίας, τὰς ἀπολογίας τῶν κατηγορουμένων καὶ τὰς ἀγορεύσεις τοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τῶν συνηγόρων, τὸ δικαστήριον ἐπέτρεψε τὴν ἀνάγνωσιν ἐξωδίκως ἀλιευθείσης καταθέσεως ἀπ' ἄλλην ὑπόθεσιν, εἰς βάρος τῶν κατηγορουμένων, μεθ' ἣν τοῦτο ἀμέσως διέκοψε καὶ ἀπεσύρθη εἰς διάσκεψιν πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως του, χωρὶς νὰ δώσῃ τὸν χρόνον εἰς τοὺς κατηγορουμένους νὰ ἀνατρέψουν τὴν κατ' αὐτῶν παρὰ πάντα νόμον ἀλιευθεῖσαν ψευδολόγον καὶ κακόβουλον κατάθεσιν καὶ ἥτις μάλιστα δυστυχῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀποφάσει ὡς στοιχεῖον τῆς ἐνοχῆς καὶ καταδίκης. Θὰ ἀνέμενέ τις ἀπὸ ἀνωτέρους δικαστικοὺς ἐν προκειμένῳ ἂν μή τι ἄλλο, τοὐλάχιστον αὐτοσεβασμόν, ἐφ' ὅσον ὁ Κολλύβειος νόμος τοὺς ἐπέτρεπε πᾶσαν παράβασιν καὶ παρεκτροπήν. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ καθ' οὗ κυρίως ἡ κατάθεσις αὕτη κατηγορούμενος δοσίλογος ἰδιώτης, ἠθωώθη δὶς πανηγυρικῶς, κατὰ τὴν ἐνώπιον καὶ τῶν 2 Εἰδικῶν κατὰ διαδοχὴν δικαστηρίων, διὰ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, δίκην του.

Ὁ κ. Θεοφανόπουλος ἔγκριτος νομικός, πρώην εἰσαγγελεὺς ἐφετῶν, πρόεδρος τοῦ δικηγορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής, ἐχαρακτήρισε τὴν ὑπ' ἀρ. 6/45 Σ. Π. ὡς «ἱεροξεταστικὸν καὶ Μεσαιωνικὸν κατασκεύασμα». Παρομοίως ἐχαρακτήρισε ταύτην μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ παλαίμαχος καὶ μέγας ἀγωνιστής, βουλευτὴς Ἀθηνῶν κ. Κουλουμβάκης.

Ἡ Κυβέρνησις Τσαλδάρη διὰ στόματος τοῦ Προέδρου της ὑπεσχέθη προεκλογικῶς ὅτι θὰ κατήργει ὅλας τὰς ὑπογραφείσας Σ. Π. μεταξὺ ὧν καὶ τὴν συντακτικὴν ταύτην πρᾶξιν. Τὸ αὐτὸ εἶχεν ὑποσχεθῆ διὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 6 Σ. Π. εἰδικώτερον, καὶ ὁ κ. Ζέρβας. Εἰς τὴν προελθοῦσαν ἐκ τῶν ἐκλογῶν Βουλὴν 120 βουλευταὶ ἐξ ὅλων σχεδὸν

τῶν κομμάτων μεσοῦντος τοῦ 1946 ὑπέγραψαν πρότασιν περὶ καταργήσεώς της. Κατόπιν τούτου ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Χατζηπάνος κατέθεσε ψήφισμα τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 6/45 Σ. Π. τὸ ὁποῖον παρεπέμφθη μὲ συντριπτικὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν ἁρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπιψήφισιν. Ἀτυχῶς ἀπουσιάζοντος τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Τσαλδάρη εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἐθνικῶν δικαίων, συνεπείᾳ, ὡς ἐλέχθη τότε, παρασκηνιακῶν τινων ἀτόπων ἐνεργειῶν, ἐματαιώθη ἔκτοτε πᾶσα περαιτέρω προώθησις πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἐκκρεμοῦς εἰσέτι ζητήματος τούτου.

Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἐδημιουργήθη τὸ δοσιλογικόν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ζήτημα ἐν Ἑλλάδι καὶ δεκάδες χιλιάδων Ἑλλήνων πατριωτῶν μὲ μίαν ψευδολόγον καὶ κακόβουλον μήνυσιν τοῦ τυχόντος κομμουνιστοῦ ἐσύρθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν εἰς τὰς φυλακὰς συνεπείᾳ τοῦ ὡς ἄνω κατασκευάσματος. Εὐτυχῶς τὸ Συμβούλιον Χαρίτων δεόντως ἐπεμβὰν ἐπηνόρθωσε μερικῶς τινὰς τῶν πεπλανημένων ἀποφάσεων καὶ ἀπελευθέρωσεν ἐγκαίρως πολλοὺς ἐκ τῶν ἀδίκως καταδικασθέντων.

Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα περὶ τὰς 8.000 περίπου πατριωτῶν, διεξαγαγόντες κατὰ τὴν κατοχὴν ἀντικομμουνιστικὸν ἀγῶνα, ὡς μέλη διαφόρων Ἐθνικῶν ὀργανώσεων καὶ πολεμοῦντες σήμερον ὡς ΜΑΥ παρὰ τὸν Ἐθνικόν μας στρατὸν ὡς Ἀκρῖται τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων, διώκονται δικαστικῶς, κατόπιν μηνύσεων τῶν κομμουνιστῶν τὰς ὁποίας ἀθρόως ὑπέβαλον οὗτοι, ἰδίως κατὰ τούτων, ὡς ἐπικινδύνων καὶ ὀχληρῶν των ἐχθρῶν. Καὶ παρετηρήθη κατ' ἐπανάληψιν τὸ ἀξιοθρήνητον φαινόμενον νὰ ἀναζητηθῶσι μετὰ τὴν μάχην πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τῆς καταδιωκτικῆς ἀρχῆς πρὸς σύλληψιν, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἀναζητουμένων νὰ ἔχωσι προσφάτως φονευθῇ ἢ τραυματισθῇ εἰς τὸν κατὰ τῶν κομμουνιστῶν διεξαγόμενον ἱερὸν Ἀγῶνα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυστυχῶς τὸ μωρὸν καὶ συνε-

χῶς ἀνοηταῖνον ἐθνικὸν καὶ ἀστικὸν Κράτος ἀνταμείβει, τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μὲ αὐταπάρνησιν θυσιαζομένους πατριώτας, διὰ νὰ μὴν ἐκ τυχὸν λήψεως ὑπὲρ τούτων μέτρου τινὸς ἐπιβαλλομένου στοιχειωδῶς ὑπὸ τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἠθικῆς, παρεξηγηθῇ ἀπὸ τὸν ἐντόπιον καὶ διεθνῆ κομμουνισμόν!! Ἐνῶ ἀντιθέτως δὲν φείδεται τοῦτο μυρίων ὅσων σκανδαλωδῶν εὐνοιῶν ὑπὲρ τῶν σφαγέων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τῶν Ἐθνοπροδοτῶν κομμουνιστῶν, δι' ἀλληλοδιαδόχων ἀπὸ τοῦ 1945 χορηγηθεισῶν αὐτοῖς ἀμνηστειῶν, ἀποσυμφορήσεων, διακοπῶν ἐκτοπίσεων κτλ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι δικαστικοὶ Ἄγγλοι ἐμπειρογνώμονες ὑπὸ τὸν κ. Donovan, προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν μελέτην τοῦ τρόπου τῆς ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης ἐν Ἑλλάδι, εὐθὺς ὡς ἔλαβον γνῶσιν τῆς ὑπ' ἀρ. 6 Σ. Π. καὶ τῶν συνεπείᾳ ταύτης ἀπαγγελθεισῶν ἀδίκων καταδικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ τερατωδῶν ποινῶν, κατεπλάγησαν καὶ δι' ἐκθέσεώς των ὑποβληθείσης εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης εἰσηγήθησαν ἔκτοτε τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν κατὰ τῶν δοσιλόγων ἐν γένει ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων.

Τὸ τοιοῦτον ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι παρατιθεμένου ἀποσπάσματος ἐκ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τῆς ὑποβληθείσης πρὸς τὴν μὲ νομοθετικὴν ἐξουσίαν περιβεβλημένην Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ 12/8/1947, παρὰ τοῦ ὡς εἰσηγητοῦ ὁρισθέντος διακεκριμένου νομομαθοῦς καὶ βουλευτοῦ Ἀθηνῶν κ. Γ. Μπακοπούλου ἐπὶ νομοθετήματος διὰ τὴν κατάργησιν ἢ ἄλλως τροποποίησιν τῆς ὡς ἄνω Συντακτικῆς πράξεως:

«Τοὐναντίον ἡ πρό τινος χρόνου ἐλθοῦσα εἰς Ἑλλάδα Ἀγγλικὴ Δικαστικὴ Ἀποστολὴ ὑπέδειξε δι' ἐκθέσεώς της, ὅπως αἱ καταδικαστικαὶ κατὰ τῶν δοσιλόγων ἀποφάσεις ἀναθεωρηθοῦν δι' Ἐπιτροπῆς ἢ Συμβουλίου (Boar or Commiter). Τοῦτο ἐβεβαίωσεν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11 Δεκεμβρίου 1946 ὁ πρώην ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης

κ. Χατζηπᾶνος, καὶ ἡ βεβαίωσίς του ἀνεγράφη εἰς τὰ πρακτικά.

Ἀσφαλῶς εἰς τοὺς Βρεττανοὺς δικαστικοὺς δὲν διέφυγεν ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑπ' ἀρ. 6/45 συντακτικῆς αὐτῆς πράξεως, ἡ ὁποία καταργεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου, αἴρει τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος, ἐπιβάλλει τὴν καταδίκην ἀνθρώπων περὶ τῶν ὁποίων θεωρεῖ ἑαυτὸ ὑποχρεωμένον τὸ δικαστήριον νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι οὔτε δόλον οὔτε κακὴν πρόθεσιν εἶχον οὔτε προδόται ὑπῆρξαν καὶ τὸ χείριστον περιφρονεῖ στοιχειώδη ἀρχὴν τοῦ δικαίου, καθ' ἣν δὲν ἐπιτρέπεται θέσπισις νόμων μὲ ἀναδρομικὴν ἰσχύν».

Καὶ περαιτέρω ὁ κ. Μπακόπουλος προσθέτει:

«Τοὐναντίον οἱ πολιτικοὶ δοσίλογοι οἱ μὴ ἀποδεδειγμένως ἐκ δόλου μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συνεργασθέντες ὅπως ὠφελήσουν αὐτὸν καὶ βλάψουν τὴν Πατρίδα, καὶ δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι ἐν Ἑλλάδι, ὡς δέχεται καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 49/45 ἀπόφασις τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τοῦ δικάσαντος τοὺς διατελέσαντας ὑπουργοὺς κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς, προσεφέρθησαν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴν τότε ἑλληνικὴν κατάστασιν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ ὡς οὗτοι ἐπίστευον, οὐχὶ βεβαίως ἐλαυνόμενοι ἀπὸ τὸ εὐτελὲς ἐλατήριον τοῦ προσπορισμοῦ ὑλικοῦ κέρδους ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀθλιότητος, ὡς συνέβη μέ τινας ἐκ τῶν κατηγορηθέντων ἐπὶ οἰκονομικῇ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Δὲν παρίσταται ἀνάγκη λεπτεπιλέπτου νομικῆς κρίσεως οὔτε ἀπείρου εὐσυνειδησίας διὰ νὰ κρίνῃ τις καὶ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι οἱ πολιτικοὶ δοσίλογοι δικαιοῦνται ἰσότητος ἔναντι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς αὐτῆς τοὐλάχιστον δικονομικῆς μεταχειρίσεως οἵας τυγχάνουν οἱ κοινοὶ ἐγκληματίαι, οἱ τοσάκις μάλιστα ἀμνηστευθέντες δολοφόνοι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ προσέτι προδόται τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Ἀρκεῖ καὶ ἡ ἐλαχίστη καλὴ πίστις διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς ἁπλῆς αὐτῆς ἀληθείας διὰ νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ νομοθετικὴ διάκρισις, ἡ θέτουσα εἰς κρείσσονα μοῖραν κοινοὺς ἐγκληματίας, κοινοὺς δολοφόνους χιλιάδων Ἑλλή-

νων, ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς δοσιλόγους οὐ μόνον ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ἐνώπιον τοῦ νόμου ἀλλὰ προσκρούει καὶ πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἐν ἀπορίᾳ διὰ τὴν τοιαύτην διάκρισιν. Τὴν εὐθύνην τῆς τοιαύτης διαμορφώσεως τοῦ ὅλου ζητήματος φέρει οὐ μόνον ἡ Κυβέρνησις ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ βουλευταὶ οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀφίνοντες ἀκόμη ἐν ἰσχύϊ τὴν ἀντισυνταγματικὴν καὶ ἀντιεπιστημονικὴν 6/45 Σ. Π. καὶ δὲν τολμῶμεν νὰ ἐκδηλώσωμεν εὐθέως καὶ ἀπροκαλύπτως τὰς πεποιθήσεις μας αὐτὰς διότι εὑρισκόμεθα ὑπὸ τὴν λανθάνουσαν ἐπήρειαν τοῦ ἐπαράτου ἐκείνου κομμουνιστικοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον κατώρθωσε διὰ τῶν φωνασκιῶν του νὰ δημιουργήσῃ, οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ καθ᾿ ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ὑπερβάλῃ τὸ ἀδίκημα τῆς δοσιλογίας διὰ νὰ προβάλῃ μίαν ἔτι δικαιολογίαν τῆς ἐγκληματικῆς δράσεώς του. Δὲν τολμῶμεν, διότι βλέπομεν ὡς ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τὴν ἐπιτηδείως ἀφεθεῖσαν νὰ ἕρπῃ φήμην καθ᾿ ἣν ἰσχυροὶ φίλοι μας μετ᾿ ἀπαρεσκείας θὰ ἔβλεπον δῆθεν, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων νόμων καὶ τῆς περὶ ἰσότητος ἀρχῆς ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν δοσιλόγων. Ἂν τοῦτο ἀληθεύει δὲν περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἐλευθέρου Κράτους. Δὲν εἶναι ὅμως τοῦτο ἀληθὲς διότι ἡ Ἀγγλικὴ δικαστικὴ ἀποστολὴ ὡς ἄνω ἐλέχθη ἐζήτησε τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἀποφάσεων τῶν δοσιλόγων.

Ἡμεῖς ὅμως ἐδῶ οὐ μόνον δὲν ἐσκέφθημεν ὅπως σκέπτονται οἱ ἔχοντες ἱστορίαν ἢ δικαστικὰς παραδόσεις λαοὶ καὶ νομοθέται ἀλλὰ ἐπιπολαίως καὶ μικροφρόνως ἐνεργοῦντες ἐδημιουργήσαμεν δι᾿ αὐθαιρέτων νομοθετημάτων, γενομένων ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν παραγόντων ξένων πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἀπειρίαν προδοτῶν καὶ δοσιλόγων. Συγχέοντες ἐν τῇ σκέψει μας τοὺς πραγματικοὺς ἐκείνους προδότας τοὺς ἐκ προθέσεως προσφερθέντας εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐχθροῦ ὅπως ὠφελήσουν αὐτὸν ἀντὶ ἀμοιβῆς, ἐλαχίστους ἄλλωστε, πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐξ

ἐθνικῆς σκοπιμότητος προσεμειδίασαν πρὸς αὐτὸν καὶ συνειργάσθησαν μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας φρονοῦντες ὅτι ἐξυπηρέτουν αὐτήν, ἐθεσπίσαμεν αὐστηροτέρους νόμους καὶ δὴ μὲ ἀναδρομικὴν ἰσχὺν παρὰ τὰς θεμελιώδεις διατάξεις τῶν ἄρθρων 3 καὶ 7 τοῦ Συντάγματος περὶ «ἰσότητος ἐνώπιον τοῦ νόμου» καὶ «περὶ μὴ ἀναδρομικότητος τοῦ ποινικοῦ νόμου» καὶ ἱδρύσαμεν εἰδικὰ δικαστήρια κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθρου 91 τοῦ ἰδίου Συντάγματος.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἔχομεν τὴν ἀρχαιοτέραν δικαστικὴν παράδοσιν. Εἶναι ἑλληνικῆς προελεύσεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος 594 π. Χ. καθιερώθη ὅτι «ὁ γὰρ νόμος πέφυκε προλέγειν, ἃ μὴ δεῖ πράττειν». Ἐτηρήθη ἀπαρεγκλήτως κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Κλασσικὸν παράδειγμα τούτου εἶναι καὶ ἡ δίκη κατὰ Λεωκράτους διεξαχθεῖσα 264 ἔτη μετὰ τὸν Σόλωνα (περὶ τῷ 330). Ὁ Λεωκράτης πλούσιος νέος ἀθηναῖος, βιοτέχνης ἀγγειοπλαστικῆς, ἐπέδειξε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἡττοπάθειαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔβλαψε τὴν πόλιν, φυγὼν κατ' ἀρχὰς εἰς Μέγαρα καὶ εἶτα εἰς Ρόδον ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετὰ ὀκταετίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο ψήφισμα δι' οὗ ἐθεωροῦντο προδόται οἱ ὑπὸ παρομοίας συνθήκας ἐγκαταλείποντες τὴν πατρίδα καὶ ἀποδημοῦντες. Ὁ ρήτωρ Λυκοῦργος κατηγόρησε τὸν ἐπανακάμψαντα Λεωκράτην εἰς τὸν Δῆμον ὡς προδότην. Εἰσήχθη εἰς δίκην. Ἀποδειχθέντος ὅμως ὅτι οὗτος εἶχεν ἀποδημήσει πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ ψηφίσματος, ὡς ἀναφέρει ὁ Αἰσχύνης, ἀπηλλάγη, διότι τὸ δικαστήριον ἐδέχθη ὅτι «ὁ μὲν γὰρ νόμος πέφυκε προλέγειν, ἃ μὴ δεῖ πράττειν»· ἐκεῖθεν ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ εἰς τοὺς Βυζαντίνους οἱ ὁποῖοι διετύπωσαν τὸν περίφημον ἐπιστημονικὸν ὅρον «nulla poena sine legem» (οὐδεμία ποινὴ ἄνευ νόμου). Ἀπὸ αὐτοὺς τὴν παρέλαβεν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὰ διάφορα συντάγματα τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ ἰδικόν μας, ὅπερ ἐν ἄρθρῳ 7 ρητῶς ὁρίζει ὅτι «ποινὴ

δὲν ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὁρίζοντος προηγουμένως αὐτήν».

«Ὅθεν ἡμεῖς ἔχομεν μείζονα παντὸς ἄλλου ὑποχρέωσιν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν αἰωνίαν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ Δικαίου καὶ νὰ τηρήσωμεν «τὴν τάξιν τῶν νόμων» ἥτις κατὰ τὸ ἀθάνατον ἑλληνικὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητας «διαφυλάττει καὶ διασώζει τὴν Δημοκρατίαν καὶ τὴν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν». Τὸ ἐκ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως τῶν κειμένων νόμων ὄφελος τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας οὐδεμία σκοπιμότης ἐπιβολῆς αὐστηροτέρας ποινῆς διὰ μεταγενεστέρων τῆς πράξεως νόμων δύναται νὰ ἰσοφαρίσῃ.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἐνδείκνυται ἡ ὁλοσχερὴς κατάργησις τῆς ὑπ' ἀρ. 6/45 Σ. Π. καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κειμένων κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος νόμων, ἐπαρκῶς προβλεπόντων περὶ τῶν ὑπὸ τῶν δοσιλόγων διαπραχθέντων ἀδικημάτων».

Ὁμοίως ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Ἐθνικοφρόνων κ. Θ. Τουρκοβασίλης εἰς ἐπανειλημμένας του ἀγορεύσεις ἐν τῇ Βουλῇ, διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ὑπ' ἀρ. 6 Σ. Π., ὡς καὶ διὰ τὴν κατ' ἐπανάληψιν παροχὴν ἀμνηστείας εἰς τοὺς Ἐαμοσλαύους σφαγεῖς, καθ' ὃν χρόνον «ἐθνικοὶ ἄνδρες προσενεγκόντες κολοσσιαίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Πατρίδα, ὡς καὶ οἱ ἥρωες στρατηγοὶ καὶ δημιουργοὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν τὰς ἐνδοξωτέρας σελίδας τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἱστορίας σήπονται εἰς τὰς φυλακὰς μὲ νομοθεσίαν ποινικὴν κομμουνιστικῆς ἐμπνεύσεως». Λέγει δὲ ὅτι «ἡ δειλία τῶν προκατόχων Κυβερνήσεων καὶ ἡ ἠθικὴ ἀνανδρία αὐτῶν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἀπαράδεκτος. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴν εἶναι δυσάρεστοι εἰς τοὺς κουκουεδίζοντας ξένους».

Καταθέσεις πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ δίκῃ.

Κατωτέρω παραθέτομεν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν οἵτινες ἐνεφανίσθησαν ὡς

μάρτυρες κατὰ τὴν δίκην, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάγκην σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως κατοχῆς καὶ τὴν κρίσιν αὐτῶν περὶ τῆς δράσεως τῶν Κυβερνήσεων τούτων.

Θ. Σοφούλης:

«Οὔτε πιθανὴν εἰκασίαν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ τις, ὅτι οἱ κατηγορούμενοι εἶχον δολίαν πρόθεσιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἢ διευκόλυνσιν τοῦ ἐχθροῦ ὅταν ἀνέλαβον τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως, οὔτε γνωρίζω πράξεις των διευκολυνούσας τὸν ἐχθρόν. Ὅλοι τους εἶναι καλοὶ πατριῶται».

Γ. Καφαντάρης:

Ὁ ἀείμνηστος Γ. Καφαντάρης ἐξετασθεὶς εἰς τὴν προανάκρισιν κατέθεσε ὅτι «δὲν φαντάζομαι ὅτι ὑπάρχει κανεὶς ἐκ τῶν ἀναλαβόντων τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως ἐπὶ κατοχῆς ἢ τῶν συμμετασχόντων εἰς ταύτας, ὁ ὁποῖος νὰ τὸ ἔπραξε διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἐχθρὸν ἢ νὰ προδώσῃ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ἐὰν εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπάρχῃ τυχὸν ἐξαίρεσις καὶ ἐκινήθη τις ἀπὸ καθαρὰν ἰδιοτέλειαν, ἡ ἀμφίβολος αὕτη ἐξαίρεσις θὰ ἠδύνατο νὰ πιστοποιηθῇ ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς ἀνακρίσεως. Οἱ ἄλλοι κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου ὡδηγήθησαν ἀπὸ δύο σκέψεις εἴτε ὅτι ἠδύναντο νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν Λαόν, ἂν ὄχι ἴσως μεγάλας ἔστω καὶ μικράς, εἴτε ὅτι ἡ νίκη τοῦ Ἄξονος ἦτο βεβαία καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ παρασκευασθῇ τὸ ἔδαφος διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν κατὰ τὴν ρύθμισιν τῶν Ἐθνικῶν ζητημάτων συνήγοροι τῶν δικαίων τοῦ Ἔθνους».

Τὸ κατὰ πόσον ἡ τελευταία αὕτη ὑπόθεσις θὰ ἔπρεπε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (ἄνοιξις 1941) ν᾿ ἀποκλεισθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ἢ οὒ ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ τότε Γεν. Ἐπιτελάρχου τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ καὶ ὑπουργοῦ σήμερον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς στρατηγοῦ Marshal, (ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν καὶ παρ᾿ ἡμῖν εἰς

τὸ «Ἐμπρὸς» κατὰ Ἰούλιον 1946) καὶ ὁ ὁποῖος σκιαγραφῶν τὴν μετὰ ἓν ἔτος παγκόσμιον τότε στρατιωτικὴν κατάστασιν γράφει: «Ἡ γενεὰ αὕτη τῶν Ἀμερικανῶν δύναται ἀκόμη νὰ ἐνθυμῆται τὰς μελανὰς ἡμέρας τοῦ 1942, ὅτε οἱ Ἰάπωνες ἐκυρίευσαν ὁλόκληρον τὴν Μαλαισίαν, κατέλαβον τὴν Βούρμαν καὶ ἠπείλησαν τὰς Ἰνδίας, ἐνῶ αἱ Γερμανικαὶ στρατιαὶ ἐπλησίαζον εἰς τὸν Βόλγαν καὶ τὸ Σουέζ. Κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰαπωνία προσήγγιζον τόσον εἰς τὴν πλήρη ἡγεμονίαν τοῦ κόσμου, ὥστε δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ἀπὸ πόσην λεπτὴν κλωστὴν ἐξηρτήθη ἡ ἐπιβίωσις τῶν συμμάχων».

Δ. Μάξιμος:

«Κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ σχηματισθῇ Κυβέρνησις κατοχῆς, ὅταν ὅμως εἶδον ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπέπεσαν ὡς ὄρνεα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπείσθην ὅτι ἐὰν δὲν ἐσχηματίζετο Κυβέρνησις, θὰ ἀφιέμεθα εἰς οὐχὶ ἰσχυρὰς χεῖρας, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἀνατεθῇ ἡ διοίκησις εἰς ὑπαλληλίσκους, καθ' ὅσον οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι δὲν θὰ ἐδέχοντο νὰ ἀναλάβουν τὴν Διοίκησιν καὶ εἶπα τότε εἰς τὸν κ. Ράλλην ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ δεχθῇ τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως.

Ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὰς Κυβερνήσεις κατέβαλον ἐξαιρετικὰς προσπαθείας νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν Λαὸν καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς συμπολίτας των» καὶ περαιτέρω: «ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὅλοι ἐπὶ κατοχῆς ἐκυβέρνησαν τὸν τόπον ἀπὸ λόγους πατριωτικούς».

Γ. Στρᾶτος:

«Πιστεύω ὅτι τὰ ὄργανα τοῦ Ε. Α. Μ. εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προσεπάθησαν νὰ δημιουργήσουν ἐντυπώσεις εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ἦσαν «Quisling», καὶ περαιτέρω: «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ Ἕλλην καὶ

δὴ πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ὅστις νὰ ἐβοήθησε τὸν ἐχθρόν, εἶναι δὲ καταπληκτικὸν τὸ ὅτι ἀποδίδεται εἰς τοὺς κατηγορουμένους κατηγορία ἐσχάτης προδοσίας», καὶ περαιτέρω: «Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ σύναψις τῆς ἀνακωχῆς ἔβλαψε, διότι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν τὸ γεγονὸς ὅτι ἐσώθησαν δι' αὐτῆς 300.000 ἄνδρες, οἵτινες θὰ συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι, κατὰ τὸ δεύτερον ὑπογραφὲν πρωτόκολλον ὁ στρατὸς ἐθεωρήθη ὡς αἰχμάλωτος, πιθανῶς δὲ νὰ συνέβη τοῦτο διότι ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀνεγνώρισε τὴν συνθηκολόγησιν. Ὅταν κατελήφθη ἡ χώρα μας ὑπῆρχε μέγα μέρος τῆς κοινῆς γνώμης τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ ὑπάρχῃ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ ἄλλο τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε. Ὅλοι οἱ νόμοι ἔγιναν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ Λαοῦ καὶ οὐχὶ τῶν κατακτητῶν».

Τζὼν Θεοτόκης:

«Εἶχον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ἐγένοντο διὰ τῆς Γερμανικῆς ἐπιβολῆς καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ συμμετάσχουν εἰς αὐτὰς πολιτικοί, ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως διεπίστωσα ὅτι αὗται γενόμεναι ἐξυπηρέτησαν τὴν Χώραν καὶ ὄχι τὸν κατακτητήν.

Εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους τὰ δικαστήρια, μεταξὺ ἄλλων, ὑπέστησαν τρομερὰν μείωσιν ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ, συνελήφθη ὁ εἰσαγγελεὺς ἐφετῶν Κομνηνός, ὅστις μετεφέρθη αἰχμάλωτος εἰς Ἰταλίαν καὶ ὁ ἀντισαγγελεὺς Καταπόδης ἐξωρίσθη εἰς Ἤπειρον, ἐνῶ δὲν συνέβη τοῦτο εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὑπῆρχε κυβέρνησις.

Ἡ Ἰταλικὴ διοίκησις εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους ὑπῆρξεν αἰσχρά. Ἔδιδον 134 δράμια λάδι δι' ἕκαστον μηνιαίως καὶ 4 οὐγγιὲς καλαμποκάλευρον. Ἡ διάλυσις τῶν ταγμάτων ἀσφαλείας ἔφερε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944».

Ἐπίσης προσέθεσεν συγκρίνων τὸν τρόπον τῆς διαβιώσεως τῶν εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ἰταλικὴν Διοίκησιν καὶ τῶν εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅτι

ὑπὸ τὰς παντοειδεῖς ἀνυποφόρους καταπιέσεις τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους, ὁ κόσμος ἐπεζήτει νὰ διαφεύγῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν «Ἐλεύθερη Ἑλλάδα» καὶ ὡς τοιαύτην ὁ κόσμος ἐχαρακτήριζε τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς ἣν ἐπεξετείνετο ἡ ἁρμοδιότης τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Κ. Ρέντης:

Κατὰ τὴν γνώμην μου ἔπρεπε νὰ σχηματισθῇ Κυβέρνησις κατοχῆς διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν λαόν, τὸν προστατεύσῃ ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα καὶ μετριάσῃ τὰς συμφοράς. Οἱ πολιτικοὶ δὲν ἀνέλαβον ἀπὸ ἐγωϊστικοὺς λόγους.

Ἡ Κυβέρνησις Τσολάκογλου ἦτο ὑπηρεσιακή, ἀπεφεύχθη δὲ διὰ ταύτης τὸ Ἰταλικὸν προτεκτορᾶτον καὶ ὁ Ἰταλὸς «Gauleiter». Οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπουργῶν ἐξυπηρέτησε τοὺς Γερμανούς. Ὁ νόμος περὶ τιμωρίας τῶν ἀναχωρούντων διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐγένετο διὰ νὰ καλύψουν οἱ κυβερνῶντες τὰς ἀληθεῖς προθέσεις των».

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ἀνέφερε τὸ γεγονὸς ὅτι ὅταν ὁ ἴδιος ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, συνήντησε τὸν τότε ὑπουργὸν κ. Β. Καραπάνον, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπεν ἀποχαιρετῶν αὐτὸν «στὸ καλὸ καὶ ἡ Παναγιὰ μαζί σου». Καὶ ἐπεξηγῶν τὴν γνώμην του αὐτὴν εἶπεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις οὐσιαστικῶς ἐβοήθει τοὺς φεύγοντας διὰ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν καὶ πολλάκις διηυκόλυνε τὴν ἀναχώρησίν των, παρεῖχε δὲ εἰς τὰς οἰκογενείας των τὰ μέσα τῆς ζωῆς, συντάξεις καὶ βοηθήματα.

Ἀντώνιος Ἀθηνογένης:

Ἐκλήθην καὶ ἐγὼ ν' ἀναλάβω ὑπουργεῖον, ἀλλὰ ἐδειλίασα, δὲν εἶχον τὸ θάρρος καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν κατηγορουμένων. Αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ὀρθῶς ἐσχηματίσθησαν, ἀκολουθήσασαι τὴν παράδοσιν τοῦ Γένους, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου καὶ χάρις εἰς τὰ διὰ ταύτης ἀποσπασθέντα παρὰ τοῦ

κατακτητοῦ Μωάμεθ εἰδικὰ προνόμια, διεβίωσε τοῦτο ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ὡς ἴδιον σχεδὸν κράτος, διατηρῆσαν Θρησκείαν, Γλῶσσαν καὶ Ἐθνισμόν.

Κατ' ἀνάλογον τρόπον αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς πολιτευθεῖσαι ἔναντι τοῦ κατακτητοῦ, ἐβοήθησαν καὶ ἐξυπηρέτησαν ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν χώραν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Τὸν Λογοθετόπουλον ἐθεώρουν ὡς γερμανόφιλον, πλὴν ὅμως ὅταν ἀνέγνωσα (ἀρχὰς 1943) ἕνα φυλλάδιον περιλαμβάνον μεταξὺ ἄλλων καὶ μίαν ἔντονον διαμαρτυρίαν του ὡς Πρωθυπουργοῦ διὰ τὴν ὁμηρίαν καὶ γενομένας ἐκτελέσεις, μετέβαλα γνώμην καὶ θεωρῶ αὐτὸν πατριώτην.

Γ. Παπανδρέου:

Ὁ κ. Παπανδρέου, καίτοι ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος μάρτυς κατηγορίας καὶ κατέθεσεν ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ ὕπαρξις Κυβερνήσεων ἐπὶ κατοχῆς προϋποθέτει συνεργασίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν διευκόλυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τούτοις ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐὰν ἔχῃ νὰ ἀναφέρῃ συγκεκριμένας πράξεις πιστοποιούσας τὸ ἀνωτέρω γεγονός, ἐδήλωσεν ὅτι «δὲν γνωρίζει συγκεκριμένας πράξεις τῶν κατηγορουμένων περιεχούσας πρόθεσιν ἐξυπηρετήσεως τοῦ ἐχθροῦ».

Ἐπίσης εἰς ἄλλας χώρας ἐδήλωσεν ὅτι «ὑπῆρχον Quisling, οἵτινες ἦσαν πράκτορες τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως δὲν ὑπῆρξαν, διότι ἡ Ἑλλὰς ἔκαμεν καθολικὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν εἰσβολέων καὶ δὲν ὑπῆρξεν οὐδεμία προσυνεννόησις μετὰ τούτων».

Π. Κανελλόπουλος:

Ὁ κ. Κανελλόπουλος, καίτοι ἦτο οὐσιώδης μάρτυς κατηγορίας κατέθεσεν ὅτι:

«Εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις ἐδημοσιεύοντο τὰ ὀνόματα τῶν ἀναχωρούντων εἰς Αἴγυπτον, καὶ τοῦτο μὲ πείθει ὅτι ὑπῆρχε πρόθεσις καλὴ ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων διὰ νὰ λαμβάνουν τὸν μισθόν των αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀναχωρούντων».

'Ανάληψις τῆς κυβερνήσεως ὑπ' ἐμοῦ.

Ὁπωσδήποτε ἀπεφάσισα νὰ μετάσχω τῆς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ νὰ ἀναλάβω ἐπὶ τῶν ὤμων μου τὸ μαρτυρικὸν βάρος εὐθυνῶν καὶ προβλημάτων, μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι «συνεισέφερον ἕνα ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ».

Ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Προνοίας καὶ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας, ἀνατεθείσης μοι βραδύτερον καὶ τῆς ἀντιπροεδρίας τῆς κυβερνήσεως, ἐπεδόθην μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Λαοῦ.

Μὲ ἡμερομηνίαν 2 Δεκεμβρίου 1942 δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου Διάγγελμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ Στρατηγοῦ Τσολάκογλου πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ὅτι «ἀποχωρεῖ τῆς ἀρχῆς, ἀφοῦ ἐπὶ 18μηνον παρέμεινεν εἰς τὴν σκοπιὰν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὅπου ἐτάχθη θελήσει καὶ ἐντολῇ τοῦ Στρατοῦ μας, ἵνα ἐπαγρυπνῇ διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους, ὅπερ εὗρεν ἀκυβέρνητον ἐν μέσῳ τῆς φοβερᾶς θυέλλης τῆς καταστροφῆς. Ἐξετέλεσα — λέγει — εἰς τὸ ἀκέραιον καὶ εὐσυνειδήτως τὸ καθῆκον μου. Ἀποχωρῶν τῆς ἀρχῆς συναποκομίζω τὴν ἱκανοποίησιν καὶ ὑπερηφάνειαν ὅτι εὑρέθην ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λαοῦ μας εἰς μίαν ἀπὸ τὰς δραματικωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς του, καὶ ἠνάλωσα ἁπάσας τὰς δυνάμεις μου, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν ἐγκαρτέρησίν του, τὸ μεγαλεῖον του καὶ τὸν πατριωτισμόν του», καὶ ἐπιλέγει: «ὑπεράνω ὅλων εὑρίσκεται ἡ Πατρίς».

Τὴν 1 Δεκεμβρίου ἐπίσης ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ὁποίαν λέγει ὅτι λόγοι ὑγείας τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς Κυβερνήσεως ὁριστικῶς, καὶ ὅτι ὁρίζει ἐμὲ ὡς νόμιμον διάδοχόν του.

Οὕτω ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1942 διατηρῶν καὶ τὰ δύο ὑπουργεῖα Ἐθνικῆς Προνοίας καὶ Παιδείας ἀνέλαβον, νο-

μίμως κατὰ διαδοχὴν τὴν Πρωθυπουργίαν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐξήσκησα πραγματικῶς ἀπὸ 15 Νοεμβρίου περίπου, ἀφ' ὅτου ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου εἶχεν ἤδη ἀποχωρήσει οὐσιαστικῶς τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του. Τὰ νέα μέλη τῆς Κυβερνήσεως ὡρκίσθησαν αὐθημερὸν ἐνώπιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ.

Διάγγελμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν νέων μου καθηκόντων ἐξέδωκα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὸ κάτωθι Διάγγελμά μου ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1942, δημοσιευθὲν εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον.

«Ἐπωμιζόμενος ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἡγεσίας τῆς χώρας, αἰσθάνομαι ἐν πρώτοις τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσω τὴν λύπην μου διὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐκ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Στρατηγοῦ Τσολάκογλου, τοῦ εὐθέος καὶ γενναίου Στρατιώτου, ὅστις τὸ πᾶν ἔπραξε κατὰ τὴν συνείδησίν του διὰ νὰ διασώσῃ τὴν Πατρίδα ἐκ τῆς πλήρους καταστροφῆς.

Ἔχω σαφῆ συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν εὐθυνῶν τοῦ νέου μου ἀξιώματος, καὶ γνωρίζων ἐκ τῆς κτηθείσης πείρας καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς διεκδικήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπευθυνθῶ πρὸς αὐτὸν τὴν στιγμὴν ταύτην διὰ νὰ τὸν καταστήσω κοινωνὸν τῶν σκέψεών μου, τῶν αἰσθημάτων μου καὶ τῶν κατευθύνσεών μου.

Δὲν ἀνεμίχθην ποτὲ εἰς τὴν πολιτικήν, καίτοι ἐπανειλημμένως μοὶ ἐπροτάθη τοῦτο, οὐδὲ ἔσχον ποτὲ τὴν φιλοδοξίαν νὰ ἡγηθῶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Τοῖς πᾶσι τυγχάνει γνωστόν, ὅτι ἐπὶ ἄλλου (ἐπιστημονικοῦ) πεδίου ἐπεζήτησα πάντοτε νὰ δράσω καὶ κολακεύομαι νὰ πιστεύω ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπον αἱ ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, δὲν ἀπέτυχον πρὸς τοῦτο. Καλούμενος ὅμως νῦν, χωρὶς ποσῶς νὰ τὸ ἐπιδιώξω, νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τὴν

δεινῶς χειμαζομένην Πατρίδα, πράττω τοῦτο ἐξ αἰσθήματος πλήρους πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεως, ἐφ' ὅσον μάλιστα εὑρισκόμεθα ἅπαντες πρὸ τῆς καταπληκτικῆς στάσεως, ἣν τηροῦν πλεῖστοι ἐκ τῶν ἄλλοτε ἐντολοδόχων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Οὗτοι ὀχυρωθέντες εἰς τὰ φρούρια τῆς ἰδίας αὐτῶν σκοπιμότητος, ἀδιάφοροι πρὸ τῆς χειμαζομένης Πατρίδος, οὐδεμίαν ἠθέλησαν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐγκαταλείψαντες αὐτὴν εἰς τὴν δίνην τῶν κυμάτων καὶ τὸν στρόβιλον τῆς καταιγίδος. Διότι ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα θὰ προσέφερον καὶ προστάται καὶ φύλακές της ἤθελον ταχθεῖ, ἐὰν ὡς φυσικοὶ ἡγέται ἀνελάμβανον τὴν περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Λαοῦ, ὡς ἔπραξαν πάντοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ μας οἱ πνευματικοὶ καὶ ἐθνικοὶ ἡγέται, παραμείναντες ἐν μέσῳ τῶν συμφορῶν τῆς φιλτάτης Πατρίδος, ἀκοίμητοι παραστάται τοῦ ποιμνίου των καὶ ἐν ταῖς πλέον ζοφεραῖς ἡμέραις τοῦ δούλου βίου της.

Ἀναλαμβάνων τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως εἰς στιγμὰς τόσον χαλεπὰς διὰ τὴν Χώραν, ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνον κατέχομαι αἰσθήματος: Νὰ καταβάλω πάσας τὰς δυνάμεις μου καὶ πράξω πᾶν τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἵνα ἐξασφαλίσω τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς διαβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὴν γαλήνιον ἀπασχόλησίν του εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα, πρὸς περισυλλογὴν καὶ ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐρειπίων τῆς Χώρας.

Ὡς Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Προνοίας ἠγωνίσθην ἐν τῇ Κυβερνήσει τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ ἡ μάχη τῆς Ὑγείας, τὴν ὁποίαν ἐκερδίσαμεν ὁλοκληρωτικῶς κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος, μᾶς δίδει τὸ θάρρος νὰ ἀποδυθῶμεν εἰς νέους ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας πλήρους εὐημερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ (ἴδε κεφάλαιον Πρόνοια).

Δὲν ὑπῆρξεν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὑπαίτιος τῆς κακοδαιμονίας του καὶ τὸ μέλλον του δὲν πρέπει νὰ κριθῇ ἐκ τῶν ἀδοκήτων συμφορῶν του. Εἶναι πάντοτε ἄξιος τῶν

μεγάλων πεπρωμένων του καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν θὰ παύσῃ νὰ διεκδικῇ ἀείποτε τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ πολιτισμῷ τῶν αἰώνων.

Ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ὁδηγήσωμεν αὐτὴν ἐν μέσῳ τῶν Λαῶν, οἵτινες θὰ ὀργανωθῶσιν μεταπολεμικῶς, ὡς ἐλπίζεται, ἐν εἰρήνῃ, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ, διὰ νὰ καταλάβῃ καὶ αὐτὴ τὴν θέσιν ποὺ τῆς ἀνήκει ἐκ τῆς ἱστορίας της, τοῦ πολιτισμοῦ της καὶ τῶν ἀγώνων της.

Ἄς παύσουν αἱ εὐθυνολογίαι καὶ οἱ προπηλακισμοί.

Δὲν εἶναι ἡ στιγμὴ κατάλληλος, πρὸ τοῦ ἀσπαίροντος πτώματος τῆς δυστυχοῦς Πατρίδος, πρὸς ἀναζήτησιν εὐθυνῶν. Θὰ ἐπιστῇ ἡ ὥρα αὐτῶν. Καὶ οἱ μὴ ὀκνήσαντες νὰ ἀναλάβουν αὐτὰς εἰς μίαν τόσον κρίσιμον καμπὴν τοῦ βίου τοῦ Ἔθνους, βεβαίως δὲν θὰ δειλιάσωσιν καὶ νὰ ἐμφανισθῶσι μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ πρὸ τοῦ κριτηρίου τῆς Κοινῆς Γνώμης.

Νῦν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἐστί. Νῦν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ὅσων ἐκ τῆς ἄνευ προηγουμένου καταστροφῆς ἀπέμειναν. Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών.

Ἔχει ἀκόμη κάποιαν μεγάλην ἀποστολὴν νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Πατρὶς καὶ διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀποστολῆς, ἐξαιτοῦμαι τὴν βοήθειαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ποιοῦμαι ἔκκλησιν πρὸς τὸν ὑπέρτατον πατριωτισμόν των. Μόνον ἡ Ἑλλὰς ἄς ἐμφωλεύσῃ εἰς τὰς καρδίας ὅλων μας, καὶ ἡνωμένοι εἰς τὰ αἰσθήματά μου καὶ ὁμονοοῦντες ἄς φροντίσωμεν δι᾽ αὐτήν, καὶ ἄς απομακρύνωμεν, ὑπὸ τὰς σημερινὰς δεινὰς περιστάσεις, τὴν διχόνοιαν τὴν θρυματίζουσαν τὰς προσπαθείας μας.

Κόποι πολλοὶ καὶ ἔντονοι προσπάθειαι δέον νὰ καταβληθῶσιν. Τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ χρῄζει μεγάλων καὶ ἀόκνων φροντίδων, ἵνα λυθῇ ἱκανοποιητικῶς. Ἡ ἀσφάλεια τῆς Χώρας, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἔχει ἀνάγκην ἀμέσου ἐνισχύσεως καὶ ἀποτελεσματικῆς ἀναδιοργανώσεως διὰ νὰ φέρουν

ἀφθόνως τοὺς καρποὺς των αἱ λεγεῶνες τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀγωνιζομένων τὸν τίμιον ἀγῶνα, τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Θὰ λάβωμεν ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος ἅπαντα τὰ μέτρα βελτιώσεως τῆς θέσεώς των καὶ ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας ἐτοποθετήθη ἄξιος ἐκπρόσωπος τῶν τάξεών των (1).

Ἡ ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰ ἐξώγκωσε τὰς φάλαγγας τῶν πενεστέρων πολιτῶν καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ φροντίδι του τὸ Κράτος πρέπει νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν μοῖράν των, στρέφον ἰδίᾳ ὅλην του τὴν στοργὴν πρὸς τὰ θύματα τοῦ πολέμου, τὰ ἀναδεχθέντα τὸ μέγιστον βάρος τῶν θυσιῶν ὑπὲρ τῆς φιλτάτης Πατρίδος.

Ἔχω ὑπ' ὄψιν σειρὰν ἀμέσων μέτρων διὰ τὴν ἀποκαθάρισιν τῆς Χώρας ἐκ τῆς σπείρας τῶν λυμεώνων τῆς συμφορᾶς μας, τῶν τυχοδιωκτῶν αἰσχροκερδῶν, ποὺ ἀφυπνίσθησαν ἐκ τοῦ σκότους ὡς σκώληκες, διὰ νὰ ἀπομυζήσουν πᾶσαν ἰκμάδα ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ εἶδον ἐκτάδην καὶ ἐνόμισαν νεκρόν.

Εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ διοικήσωμεν τὰ ἐσωτερικά μας, κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν θέλησιν καὶ θὰ ἀναδιοργανώσωμεν τὴν κρατικὴν μηχανήν, χρησιμοποιοῦντες τὰ τιμιώτερα καὶ φιλοπονέστερα στελέχη της, ὑπὲρ ὧν δὲν θέλει ἀπολείψει ἡ στοργή μας. Πρέπει ἡ περισυλλογὴ τῶν ἐρειπίων μας νὰ εἶναι πλήρης καὶ νέα ἀφύπνισις τῆς φυλῆς νὰ ἀνατείλῃ.

Ἐξαιτοῦμαι ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὴν συνεργασίαν διὰ τὴν ἱερὰν ἀποστολήν, ἥτις μοῦ ἔλαχεν. Ἡ Ἑλλὰς πρέπει ν' ἀνορθωθῇ καὶ πᾶσα θυσία εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τὴν ἀνάστασίν της.

Διὰ τὴν ἀναγέννησιν ὅμως τῆς φιλτάτης Πατρίδος, ἓν καὶ μόνον ἔχουσιν ὑπέρτατον καὶ ἐπιτακτικὸν καθῆκον ὅσοι φλέγονται ἐξ ἀληθοῦς καὶ ἁγνοῦ Πατριωτισμοῦ. Τὸ καθῆ-

---

(1) Ὁ βραδύτερον ἐπὶ Κυβερνήσεως Ι. Ράλλη δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ἀείμνηστος Καλύβας, ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας καὶ ἐπὶ Κυβερνήσεως Ράλλη.

κον αὐτὸ εἶναι ἡ πλήρης καὶ ἀπόλυτος πειθαρχία. Πειθαρχία πρὸς τὰ κελεύσματα ἐκείνων, οἵτινες φέρουν σήμερον ὅλας τὰς εὐθύνας, πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰ ὄργανα αὐτῆς.

Δυστυχῶς ὑπῆρξαν θερμόαιμοί τινες οἱ ὁποῖοι ἐξ ἀγαθοῦ συνειδότος ἐνόμισαν ὅτι τὰ ζητήματα τῆς Ἑλλάδος δύνανται νὰ λυθῶσι, ἐὰν ἕκαστος πολίτης ἀνελάμβανε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος. Καὶ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς συνεταιρίσθησαν εὐθὺς ἀμέσως οἱ ἄνθρωποι τοῦ σκότους, οἱ ἀσυνείδητοι καὶ οἱ ταραξίαι, οἱ κομμουνισταί, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἐν ὀνόματι τοῦ πατριωτισμοῦ, τὴν προσφιλῆ δι᾿ αὐτοὺς εἰκόνα τῆς ἀναρχίας, τῆς λεηλασίας καὶ τῆς ἁρπαγῆς. Ὁ νόθος αὐτὸς πατριωτισμὸς ἂς κοπάση καὶ ἂς ἐπανέλθη ἕκαστος εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα, ἵνα ἐν ψυχικῇ ἠρεμίᾳ ὁδηγήσωμεν τὴν Πατρίδα εἰς τὴν βεβαίαν σωτηρίαν της. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποστολή, ἥτις μοῦ ἔλαχεν. Ἤδη αἱ Ἀρχαὶ κατοχῆς, αἵτινες μετὰ πάσης προσοχῆς συμπεριφέρονται πρὸς τὸν τίμιον καὶ ἐργαζόμενον Ἑλληνικὸν Λαόν, μοὶ παρέχουν διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ἀμερίστου ἐνισχύσεώς των, πρὸς πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς μου.

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀναλαμβάνω τὸν τίμιον ἀγῶνα, ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν πάντων τῶν πατριωτῶν, πάντων τῶν πονούντων τὴν ἀτυχήσασαν Πατρίδα μας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Δεκεμβρίου 1942

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ
Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως

Τὸ Διάγγελμά μου τοῦτο εὗρεν ἱκανὴν ἀπήχησιν παρὰ τῷ Λαῷ, ὡς κατεδείχθη ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν ἐπισκέψεων αἵτινες μοὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν συγχαρητηρίων τηλεγραφημάτων καὶ ἐπιστολῶν ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἐφ᾿ ᾧ καὶ ἀπηύθυνα διὰ τοῦ τύπου τὴν 12 Δεκεμβρίου 1945 τὸ ἀκόλουθον εὐχαριστήριον

διὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἣν μοὶ παρέσχεν οὗτος διὰ τοῦ τρόπου τούτου, εἰς τὸ βαρὺ ἔργον ὅπερ ἀνέλαβον.

Εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

«Μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἀπευθύνομαι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω ἐν τῷ συνόλῳ του διὰ τὰς εἰλικρινεῖς καὶ ἐγκαρδίους ἐκδηλώσεις του ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων μου ὡς Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Μὲ συνεκίνησαν πράγματι βαθύτατα αἱ ἐξ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς Χώρας ζωηραὶ ἐπιδοκιμασίαι τῶν λόγων τοὺς ὁποίους ἐξέθεσα εἰς τὸ διάγγελμά μου. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ στερεώτερον στήριγμά μου, καὶ μοῦ δίδει ὅλον τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβω τὸν τίμιον ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ὅλοι σεῖς, ἐπιστήμονες, ἐργάται, ἀγρόται, ὑπάλληλοι, ἔμποροι, βιομήχανοι, κληρικοί, καλλιτέχναι, ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τῆς ἐργασίας, ποὺ ἤλθατε αὐθόρμητα νὰ μὲ ἐνισχύσητε εἰς τὸ ἔργον μου, μοῦ ἐχαρίσατε ὡραίαν συγκίνησιν καὶ μοῦ ἐδώσατε θάρρος. Καὶ αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ ὑπερηφάνειαν ὅτι εὗρον τόσην ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων, αἱ ἁπλαῖ ἐκεῖναι ἀλλὰ ἁγναὶ προθέσεις μου τὰς ὁποίας σᾶς διεκήρυξα. Μὲ τὴν ὁμόθυμον γνώμην ὅλων τῶν Ἑλλήνων θ᾽ ἀγωνισθῶ δι᾽ ὅλων τῶν δυνάμεών μου ὅπως ὁδηγήσω τὸ σκάφος τῆς Πατρίδος εἰς λιμένα ἀσφαλῆ καὶ γαλήνιον. Διὰ νὰ ἐπιτύχω εἰς τὸν τίμιον αὐτὸν ἀγῶνα, ἔχω ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑλληνίδων. Ἂς ἔχουν ὅλοι κατὰ νοῦν ὅτι δὲν ἀγωνίζομαι δι᾽ ἀτομικὰ ὀφέλη καὶ δὲν μὲ κεντρίζει πολιτικὴ ἢ κομματικὴ φιλοδοξία. Ἡ Πατρίς μας κλυδωνίζεται ἐν μέσῳ μεγάλης τρικυμίας. Μόνον ἡ ἐμπιστοσύνη σας θὰ μοῦ εἶναι ὁ καλλίτερος βοηθός. Καὶ πρέπει νὰ ἔχητε ἐμπιστοσύνην. Διότι εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν συνεργατῶν μου εἷς καὶ μόνον πόθος βα-

σιλεύει, εἷς καὶ μόνον παλμὸς ἀκούεται, τὸ Ἅγιον Ὄνομα τῆς φιλτάτης Πατρίδος μας. Χάριν αὐτῆς οἱαδήποτε θυσία εἶναι μικρά. Χάριν αὐτῆς ἂς σιγήσουν τὰ πάθη. Χάριν αὐτῆς ἂς μετριασθοῦν αἱ ἀτομικαὶ ἐπιδιώξεις. Χάριν τῆς Ἑλλάδος ἂς ἑνωθῶμεν ὅλοι, διὰ νὰ ἀνεύρωμεν ἀσφαλέστερα τὸν δρόμον ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν. Καὶ ἂς συνεχίσωμεν ὁ καθεὶς τὸ ἔργον του μὲ σεμνότητα καὶ μὲ πειθαρχίαν. Τότε μόνον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος θὰ ἐξέλθῃ ἀλώβητον ἀπὸ τὴν καταιγίδα εἰς τὴν ὁποίαν περιεπλάκη.

Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες, σᾶς ὁμιλεῖ μὲ ὅλην τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς του ἕνας Ἕλλην ποὺ ἔχει κλείσει στὴν καρδιά του τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐμπνευσμένα μᾶς ἐμύησεν ὁ Ἐθνικός μας ποιητής. Ἐλᾶτε ὅλοι μαζὺ στὸ πλευρό μου καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀναγεννηθῇ.

Ζήτω ἡ Πατρίς».

Ἤδη γεννᾶται τὸ ἐρώτημα καὶ ἡ ἀπορία τὴν ὁποίαν καὶ τὸ Δικαστήριον ἐξέφρασε εἰς τὸ σκεπτικὸν τῆς ὑπ' ἀρ. 49/1945 ἀποφάσεώς του.

Πῶς ἐδέχθην ἐγὼ τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου ἀπεχώρει αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἦτο, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, τὸ οἰκονομικὸν καὶ τὸ ἐπισιτιστικὸν χάος τῆς Χώρας; Διατὶ ἐδέχθην νὰ συνεχίσω μίαν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ὁ Στρατηγὸς ἔκρινε ὅτι δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀντιμετωπίσῃ πλέον;

Εἰς δικαστήριον ὅμως, δὲν ἀνήκει νὰ ἐκφράζῃ ἁπλῶς ἀπορίας, καὶ μάλιστα ἐρήμην μου, ἀλλὰ ν' ἀνευρίσκῃ θετικὰ γεγονότα πρὸς στήριξιν τῆς κρίσεώς του καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃ εἰς ἐμέ, ἐφ' ὅσον οὐδὲν συγκεκριμένον στοιχεῖον κατεῖχεν, ὅτι ἀνέλαβον τότε τὴν Κυβέρνησιν διότι εἶχον, δῆθεν, τὴν γνώμην ὅτι «ὁ ἀγὼν εἶχε λήξει διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ὁ πόλεμος εἶχε κριθεῖ ἤδη ὑπὲρ τοῦ Ἄξονος, μεθ'

οὗ ἔδει τοῦ λοιποῦ νὰ συνεργάζηται φιλίως ἡ Ἑλλάς».

Ἡ γνώμη αὕτη ὅμως τοῦ Δικαστηρίου δι' ἐμὲ εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετος, διότι δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἀνέλαβον τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἤδη καμπὴν τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν συμμάχων. Καθόσον κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἀνέλαβον τὴν Προεδρίαν εἶχε προηγηθεῖ κατὰ ἕνα μῆνα περίπου ἡ σοβαρὰ ἧττα τῶν Γερμανο-Ἰταλῶν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἐλ-Ἀλαμέϊν (22-28 Ὀκτωβρίου 1942) καὶ ἡ μεγάλη Συμμαχικὴ ἀπόβασις εἰς τὴν Β.Δ. καὶ Β. Γαλλικὴν Ἀφρικὴν (8-11-1942).

Ἐπίσης εἶχε προηγηθεῖ ἡ πρώτη ἀποτυχία τῶν Γερμανῶν κατὰ τοῦ Σταλινγκρὰδ (Σεπτέμβριος 1942), ἀποτυχία τὴν ὁποίαν ὁ ἐδῶ Γερμανὸς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος φὸν Κλὲμ εἶχε τότε χαρακτηρίσει ὡς κρίσιμον καὶ ἀποφασιστικήν.

Ἀλλὰ πῶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοιαῦτα στοιχεῖα τὸ δικαστήριον, ἀφοῦ δὲν ἐδίστασεν νὰ δεχθῇ καὶ διὰ τὸν Ἰωάννην Ράλλην ἀκόμη, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν Πρωθυπουργίαν πολὺ βραδύτερον ἐμοῦ (7/4/1943) τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ προσδοκωμένου δῆθεν νικηφόρου διὰ τὸν Ἄξονα τερματισμοῦ τοῦ πολέμου, ὡς λόγον τῆς παρ' αὐτοῦ ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς, ἐνῶ εἶχεν ἤδη συντελεσθεῖ ἐπὶ πλέον τῶν ἄνω, κατὰ Ἰανουάριον 1943, ἡ μεγίστη Γερμανικὴ στρατιωτικὴ καταστροφὴ ἔμπροσθεν τοῦ Σταλινγκράδ;

Δι' ὅλα αὐτὰ ἡ ἐξήγησις ποὺ παρέχει τὸ δικαστήριον περὶ τῶν σκέψεων ποὺ μὲ ὡδήγησαν ν' ἀναλάβω τὴν Πρωθυπουργίαν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου εἶναι τελείως ἀνέρειστος καὶ αὐθαίρετος καὶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν πραγματικότητα.

Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ στρατηγὸς Τσολάκογλου ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς διότι ἐθεώρησε δῆθεν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀποχωρήσεώς του, περισσότερον δυσχερῆ ἀπὸ ὅσον ἦτο προηγουμένως καὶ μάλιστα ἀνεπίδεκτον οἱασδήποτε βελτιώσεως.

Τὸ γεγονὸς εἶναι, ὅτι ὁ στρατηγὸς Τσολάκογλου ἀπὸ

τὸν τιτάνειον ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγαγε σκληρῶς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἐν μέσῳ θολωμένης καὶ καχυπόπτου ἀτμοσφαίρας, ἥτις παρερμήνευεν καὶ τὰς ἁγνοτέρας τῶν προθέσεων καὶ ἀπὸ τὴν σοβοῦσαν βαρεῖαν ἀσθένειάν του ἥτις καὶ τὸν ἔφερε βραδύτερον εἰς τὸν τάφον, διεβρώθη καὶ ἐκάμφθη ἐν τέλει ψυχικῶς, διὸ ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργικὸν Γολγοθᾶν, συστήσας εἰς τοὺς συνεργάτας του καὶ δὴ τοὺς στρατηγοὺς μετ' ἰδιαιτέρας ἐπιμονῆς, νὰ συνεχίσουν ἀόκνως τὰς πρὸς τὴν πάσχουσαν Πατρίδα ὑπηρεσίας των, διὰ νὰ μὴ θρηνήσωμεν, ὑπὸ τὸ ἀπειλούμενον καὶ ἐν ὄψει, πάλιν, τότε Ἰταλικὸν Προτεκτορᾶτον εἰς περίπτωσιν μὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, μεγαλυτέρας συμφοράς.

Τὴν Κυβέρνησιν ἀνέλαβον τότε ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι θὰ ἐπήρχετο ριζικὴ ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολὴ εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Χώρας, ἰδίᾳ μετὰ τὰς βεβαιώσεις τῶν ἀφιχθέντων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάρρωσιν αὐτῆς τότε εἰδικῶν ἐμπειρογνωμόνων «ἰατρῶν», πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ θεραπείαν «τοῦ ἀσθενοῦς», κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἔκφρασιν. Αἱ προβλέψεις μου αὗται δὲν διεψεύσθησαν, καθ' ὅσον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ μετὰ τὴν ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὑπογραφὴν τῆς οἰκονομικῆς συμβάσεως, περὶ ἧς περαιτέρω γενήσεται λόγος, μεταξὺ τῶν οἰκονομικῶν συμβούλων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἀφ' ἑτέρου, ἡ βελτίωσις ἐπῆλθε ραγδαίως, ἀποτέλεσμα δὲ ταύτης μεταξὺ ἄλλων ἦτο καὶ ἡ σημειωθεῖσα σοβαρὰ κάμψις τῆς λίρας πρὸς τὰ κάτω φθάσασα περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου εἰς τὰς 112.000 δραχ.

Ἡ βελτίωσις ἐν γένει ἦτο τοιαύτη ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ ἐπισιτιστικῆς πλευρᾶς, ὥστε ἐπῆλθε μεγάλη τότε ἀνακούφισις τοῦ λαοῦ, ὡς πάντες θὰ ἐνθυμοῦνται καὶ διήρκεσε αὕτη καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς Πρωθυπουργικῆς μου θητείας.

Ἡ δρᾶσίς μου καὶ οἱ ἀγῶνές μου ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Οἰκονομικὸν ζήτημα.

Ὡς γνωστὸν κατὰ Μάρτιον 1942 ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν αἱ λεγόμεναι «συμφωνίαι τῆς Ρώμης», συμφωνίαι αἱ ὁποῖαι συνήφθησαν μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν κατόπιν ἐπανειλημμένων μέχρι τότε διαμαρτυριῶν τῆς Κυβερνήσεως περὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον οὗτοι ὡς ἔξοδα κατοχῆς.

Καὶ ἐζητήθη παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἀναλήψεων τῆς κατοχῆς εἰς δύο λ/σμούς, εἰς τὸν κανονικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν διεθνῶς ἀναγνωριζομένων ἐξόδων κατοχῆς ἀφ᾿ ἑνὸς καὶ ἀφ᾿ ἑτέρου εἰς τὸν ἐξ ἀναποτρέπτου ὑλικῆς ἀνάγκης ἀναλήψεως δι᾿ ἐπιπροσθέτους δαπάνας τοῦ στρατοῦ, μὴ δυναμένας ἄλλοθεν νὰ χορηγηθῶσιν. Τὸν εὔλογον καὶ συμφέροντα τοῦτον διαχωρισμὸν εἶχεν εἰσηγηθεῖ ἤδη ἀπὸ τὸν πρῶτον καιρόν, ὁ τότε προσωρινὸς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μόνιμος τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Π. Χατζημιχάλης.

Κατὰ τὰς συμφωνίας αὐτὰς τὸ ποσὸν τῶν ἐξόδων κατοχῆς, ποὺ θὰ ἐβάρυνε συμφώνως πρὸς τὰ διεθνῶς ἰσχύοντα τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ὡρίσθη εἰς 1500 ἑκατομμύρια δραχμῶν μηνιαίως, δι᾿ ἀμφοτέρας τὰς κατεχούσας Δυμάμεις. Πέραν ὅμως τοῦ ποσοῦ τούτου αὗται θὰ ἐλάμβανον, κατὰ τὰς αὐτὰς συμφωνίας, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς ἐπὶ πλέον ἀνάγκας τῶν στρατευμάτων των «προκαταβολάς», ἐν εἴδει ἀναγκαστικοῦ δανείου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπέστρεφον (εἰς τὴν Ἑλλάδα) ἐν καιρῷ, εἴτε εἰς εἶδος εἴτε τοῖς μετρητοῖς.

Ἡ ρύθμισις αὐτὴ τῶν οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων τῆς κατεχομένης Ἑλλάδος ἤρχισε νὰ ἐκτελῆται ἀμέσως ἀλλά, αἱ ζητούμεναι ἑκάστοτε «προκαταβολαὶ» ἔβαινον κατὰ ρυθμὸν ἐπιταχυνόμενον ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα, λόγῳ τῆς προϊούσης ἐκπτώσεως τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τῆς δραχ-

μῆς, καὶ τῶν αὐξανομένων ἀναγκῶν τῶν κατακτητῶν.

Ἰδοὺ αἱ ληφθεῖσαι προκαταβολαὶ παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν χωριστὰ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1942, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ δαπάναι «καταλυμάτων», ἤτοι ἐνοικίων καὶ ἐπισκευῶν τῶν καταλαμβανομένων οἰκημάτων, τὰς ὁποίας οἱ Ἰταλογερμανοὶ εἶχον χαρακτηρίσει ὡς ἰδιαιτέραν ὑποχρέωσιν βαρύνουσαν κατ᾿ αὐτούς, τὴν κατεχομένην χώραν πέραν τῶν εἰς αὐτὴν ἐπιβληθέντων λοιπῶν ἐξόδων κατοχῆς.

Προκαταβολαὶ εἰς ἑκατομμύρια δραχμῶν :

Μὴν	Εἰς Γερμανοὺς	Εἰς Ἰταλοὺς	Σύνολον
Μάρτιος	5420	1300	6720
Ἀπρίλιος	7400	1750	9150
Μάϊος	11800	1750	13550
Ἰούνιος	15180	4750	19930
Ἰούλιος	15290	2750	18040
Αὔγουστος	17850	4750	22600

Ἡ ἐξ αἰτίας τῶν ἀναλήψεων ἐν γένει ὑπὸ τῶν Γερμανο — Ἰταλῶν ἐπερχομένη ἁλματώδης αὔξησις τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος, παρακολουθουμένη φυσικὰ καὶ ἀπὸ ἀνάλογον αὔξησιν τῶν διὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀνάγκας ἐκδιδομένων ποσοτήτων, ἐπροκάλεσεν ἐπανειλημμένας διαμαρτυρίας τῆς κυβερνήσεως Τσολάκογλου, ἡ ὁποία καὶ πρὸ τοῦ Αὐγούστου προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ περιορισμὸν τῶν προκαταβολῶν καὶ μίαν ρύθμισιν τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς ἐνεργουμένων ἀγορῶν καὶ ἐπιτάξεων τοιαύτην, ὥστε ν᾿ ἀπομένῃ περιθώριόν τι διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἰδίως προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὰς ἀρχὰς κατοχῆς νὰ μὴ προβαίνουν εἰς ἐπιτάξεις, ὡς ἐδικαιοῦντο, ἀλλὰ νὰ ζητῶνται τὰ ἀναγκαιοῦντα εἴδη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἰς ἣν θὰ ἐπαφίετο ἡ μέριμνα διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν τροφίμων καὶ ἄλλων ὑλικῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ξένων,

διότι οὕτω ἐθεωρεῖτο ὅτι, παρεμποδιζομένων τῶν ὑπερβολῶν καὶ τῶν καταχρήσεων διὰ τῆς διαφυγῆς μεγάλου μέρους εἰς τὴν μαύρην ἀγορὰν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἐπιτηδείων κακῶν Ἑλλήνων, θὰ καθίστατο δυνατὴ καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ παραλλήλου.

Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐταὶ δὲν ἐτελεσφόρησαν. Καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην!.

Διότι, ἂν ἐπετύγχανον, θ' ἀπετέλουν ἕνα νέον κεφάλαιον κατηγορίας κατὰ τῶν κυβερνήσεων τῆς κατοχῆς καὶ ἴσως τό σοβαρώτερον ὅλων. Ἄνθρωποι ἀνίδεοι, προκατειλημμένοι καὶ ἐμπαθεῖς θὰ διέβλεπον εἰς ἓν τοιοῦτον σύστημα συγκεντρώσεως τῶν τροφίμων καὶ ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ κατοχῆς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὸ φοβερώτερον ἔγκλημα προδοσίας καὶ τὸ τυπικώτερον παράδειγμα «διευκολύνσεως τοῦ ἐχθροῦ». Ἐνῶ θὰ ἦτο ἐν τῇ πραγματικότητι, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὁ μόνος τρόπος ἐξυπηρετήσεως τοῦ δεινοπαθοῦντος πληθυσμοῦ.

Μήπως ἄλλως τε δὲν εἶχε προηγηθεῖ σχετικὴ δοκιμὴ οἰκτρῶς ἀποτυχοῦσα; Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1942 ὅταν καθιερώθη τὸ λεγόμενον παρακράτημα τῶν λαχανικῶν, ἡ Κυβέρνησις ἀνέλαβε νὰ χορηγῇ 15 τόννους κηπουρικῶν προϊόντων ἡμερησίως εἰς τὸν γερμανικὸν στρατόν. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀναληφθεῖσαν ὑποχρέωσιν ἐπὶ μακρόν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν προμήθειαν σανοῦ κλπ. Δι' ὃ οἱ Γερμανοὶ ἐπανέλαβον τὴν ἀπ' εὐθείας ἀγοράν.

Ἀντιθέτως ἡ ἀξίωσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅπως αἱ χῶραι τοῦ Ἄξονος εἰσάγουν ἐμπορεύματα εἰς Ἑλλάδα, διὰ τῶν ὁποίων νὰ καλύπτωνται τὰ πέραν τῶν νομίμων ἐξόδων κατοχῆς ἀναγκαιοῦντα εἰς τὰ στρατεύματά των ποσὰ καὶ νόμιμος ἦτο καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ.

Καὶ πράγματι ἡ ἀξίωσις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ἐν Βερολίνῳ καὶ Ρώμῃ. Πῶς ἐφηρμόσθησαν τὰ σχετικῶς συμφωνηθέντα θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Μία τοιαύτη ρύθμισις ἀπετέλει ἀναμφισβήτητον στροφὴν τῆς καταστάσεως. Ἦτο ἡ στροφὴ αὕτη καὶ ἀποφασιστική; Ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναστολὴν τοῦ πληθωρισμοῦ; Τοῦτο ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συμφωνίας. Ἐὰν δηλαδὴ αἱ χῶραι τοῦ Ἄξονος θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ στέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα τόσα προϊόντα, βεβαίως ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο ν' ἀπορροφήσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἀγορά, ὅσα θὰ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ καλύπτουν τὰς δαπάνας των, τὰς πέραν τῶν καταβαλλομένων κανονικῶς ἐξόδων κατοχῆς.

Πρὸς διαρρύθμισιν τοῦ ὅλου οἰκονομικοῦ ζητήματος μετέβη εἰς Βερολῖνον κατὰ Σεπτέμβριον 1942 οἰκονομικὴ ἀποστολὴ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τότε Ὑπουργὸν Κοτζαμάνην.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν Βερολίνῳ συνομιλιῶν ἡ Ἑλληνικὴ ἀποστολὴ μετέβη εἰς Ρώμην ὅπου καὶ συνεπληρώθησαν αἱ συνεννοήσεις, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων θὰ ἐτίθετο ὑπ' ὄψιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐγκριθῇ καὶ ὑπ' αὐτῆς.

Ἡ οὐσία τῶν συνεννοήσεων τούτων συνίστατο εἰς τὰ ἀκόλουθα:

Ὁ Ἄξων δὲν ἐδέχθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ πλεονεκτήματος τῶν προκαταβολῶν, παρεδέχθη ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ τρόπος ὅπως τὸ πέραν τῶν κανονικῶν ἐξόδων κατοχῆς ἀπαιτούμενον διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι στρατεύματά του ποσὸν ἐξευρίσκεται ἀλλαχόθεν καὶ ὄχι εἰς βάρος τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Πρὸς τοῦτο ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἐπισήμου τιμῆς τοῦ μάρκου καὶ τῆς λιρέττας ἐν Ἑλλάδι καὶ τῆς τιμῆς των εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγοράν, ὅσον καὶ τῆς ἀντιστοίχου διαφορικῆς διατιμήσεως τῶν εἰδῶν εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἄξονος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑτέρου. Ἐσκέφθησαν νὰ ἐξεύρωσιν ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης πόρους ἐλαττώσεως τῶν ἀναλήψεων ὑπὸ τῶν ἐδῶ Ἀρχῶν κατοχῆς, ἐνῷ συγ-

χρόνως θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τοῦ τρόπου τούτου διευκόλυνσις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μέσῳ τοῦ ἑλληνογερμανικοῦ κλῆριγκ διὰ τῆς πριμοδοτήσεως τῆς ἐξαγωγῆς. Τὴν καθόλου ταύτην ἐνέργειαν θὰ διεξῆγον δύο πρὸς τοῦτο συσταθέντες ὀργανισμοί, αἱ ἡμικρατικῆς φύσεως ἑταιρίαι Degriges (Deutsch - Griechische Gesellschaft) καὶ Sagic (Societa Anon. Greco-Italiana di Comercio).

Αἱ ἑταιρίαι αὗται θὰ διενήργουν ἐξίσωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἑκατέρωθεν ἀγορῶν, ἐπιβαρύνουσαι τὴν ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγὴν διὰ μεταβλητοῦ ποσοστοῦ ρυθμιζομένου ἀναλόγως τῶν ἐν Ἑλλάδι διακυμάνσεων τῶν τιμῶν τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἀγορᾷ.

Τὴν οὕτω εἰσπραττομένην ἐξισωτικὴν τῶν ἑκατέρωθεν τῶν ἀγοραίων τιμῶν διαφορὰν θὰ ἐχρησιμοποίουν κατὰ τὰ $^4/_7$ ὡς πρίμ ἐξαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων, τὰ δὲ ὑπόλοιπα $^3/_7$ θὰ περιήρχοντο εἰς πίστωσιν τοῦ παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος τηρουμένου εἰδικοῦ λογαριασμοῦ τῶν ἐπὶ πλέον τῶν ἐξόδων κατοχῆς ἀναλαμβανομένων ποσῶν.

Αἱ Κυβερνήσεις τοῦ Ἄξονος ἀπεφάσισαν ἐπίσης νὰ διορίσουν εἰδικοὺς πληρεξουσίους διὰ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα ἐν Ἑλλάδι. Ὁ διορισμὸς οὗτος εἶχεν ἀναμφισβητήτως τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη ὅπως καταβληθῇ περισσοτέρα προσοχὴ καὶ φροντὶς διὰ τὰ ζητήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα οἱ πολιτικοὶ πληρεξούσιοι δὲν ἐχειρίζοντο μὲ τὴν πρέπουσαν γνῶσιν καὶ αὐθεντίαν. Οἱ τελευταῖοι ἐστεροῦντο ἰδίως ἐπιβολῆς ἔναντι τῶν στρατιωτικῶν, τὰς χρηματικὰς ἀξιώσεις τῶν ὁποίων ἐνεφάνιζον ἑκάστοτε ὡς ἀνεπιδέκτους συζητήσεως, εἰς τρόπον ὥστε ἀπεκλείετο οἱαδήποτε διαπραγμάτευσις καὶ οἱοσδήποτε μετριασμὸς μιᾶς ἀξιώσεως ἅπαξ προβληθείσης. Ἑπομένως καὶ μόνη ἡ ἀποστολὴ εἰδικῶν οἰκονομικῶν πληρεξουσίων περιβεβλημένων, ὡς ἀνεκοινώθη, μὲ πλήρη ἐξουσιοδότησιν παρεῖχε τὴν ἐλπίδα ὅτι καλλίτερόν τι ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἐφ' ἑξῆς ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος τῆς χώρας.

Οἱ εἰδικοὶ οἰκονομικοὶ πληρεξούσιοι ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1942 καὶ ἦσαν διὰ μὲν τὴν Γερμανίαν ὁ Neubacher, διὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν ὁ D' Agostino. Ἀμφότεροι ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ πρεσβευτοῦ.

Τὴν ἵδρυσιν τῆς Degriges ἀνήγγειλεν ὁ πρῶτος εἰς τὴν κυβέρνησιν διὰ δύο διακοινώσεών του, τὰς ὁποίας παραθέτω ἐνταῦθα ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἀριθ. 1913

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1942

Ὁ Εἰδικὸς Ἐντεταλμένος τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰ ἀκόλουθα:

Τὴν διενέργειαν τῆς ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἑλλάδος θέλει ἀναλάβει ἡ Γερμανοελληνικὴ Ἑταιρία συμψηφιστικοῦ ἐμπορίου (Degriges).

Ἡ Ἑταιρία ἑδρεύει ἐν Βερολίνῳ, Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ.

Ἐν Ἀθήναις ἔχει τὰ ἑξῆς καθήκοντα:

1) Καθορισμὸς τῶν τιμῶν τῶν ἐκ Γερμανίας εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμπορευμάτων.

2) Ὁλοκληρωτικὴ εἴσπραξις τοῦ ἐπὶ πλέον τῆς τιμῆς κτήσεως πραγματοποιουμένου τιμήματος:

α) Πρὸς μείωσιν τῶν τιμῶν τῶν εἰς Γερμανίαν ἐξ Ἑλλάδος ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων.

β) Πρὸς μερικὴν κάλυψιν τῶν ἐξόδων κατοχῆς.

3) Διοχέτευσις ἐμπορευμάτων, ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη. Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἑταιρίας θὰ διεξάγωνται ἀπὸ συμφώνου ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Ἐντεταλμένου τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Ἑταιρίας ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δέον νὰ παράσχῃ πρὸς τὰς τελωνειακὰς ἀρχὰς ὁδηγίας, ὅπως αὗται παραδίδουν τὰ ἐκ Γερμανίας ἐμπορεύματα πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰσαγωγεῖς μόνον ἐφ' ὅσον οὗτοι, σὺν τῇ τηρήσει τῶν συνήθων τελωνειακῶν διατυπώσεων, προσκομίσουν καὶ πιστοποίησιν τῆς Ἑταιρίας ὅτι τὸ ἐμπόρευμα δύναται νὰ διατεθῇ ἐλευθέρως.

Δεδομένου ὅτι ἡ Ἑταιρία δὲν διεξάγει ἐργασίας δι' ἴδιον ὄφελος, ἀλλ' ὡς μεσεγγυοῦχος, δέον νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἀτέλεια.

Ὁ Εἰδικὸς Ἐντεταλμένος παρακαλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως προβῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν ἀναγκαίαν νομοθετικὴν ρύθμισιν, ἵνα ἡ Ἑταιρία δυνηθῇ ν' ἀναλάβῃ ἀμέσως τὰ καθήκοντά της καὶ δράττεται τῆς εὐκαιρίας κλπ.

Ἀριθ. 2125

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Νοεμβρίου 1942

Ὁ διὰ τὰ δημοσιονομικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα Εἰδικὸς Ἐντεταλμένος τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰ ἀκόλουθα :

Ἡ Degriges θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ καθορισμοῦ καὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ὑπερτιμήματος ἐπὶ τῶν ἐκ Γερμανίας εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τριμελοῦς Γερμανο-Ἰταλο-Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς παρεχομένας κατευθύνσεις.

Τὸ εἰσπραττόμενον ὑπερτίμημα θὰ διατίθεται διὰ τοὺς ἀκολούθους σκοπούς :

α) πρὸς κάλυψιν μέρους τῶν εἰς τὸν γερμανικὸν στρατὸν ἀναγκαιούντων ἐξόδων κατοχῆς·

β) πρὸς μείωσιν τῶν τιμῶν τῶν εἰς Γερμανίαν ἐξαγωγῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ τηρῆται ἐνήμερος τῆς διαθέσεως τῶν χρηματικῶν ποσῶν.

Εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Degriges θὰ μετέχῃ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ὑπάρχον ὑπόλοιπον τοῦ παλαιοῦ κλῆριγκ θὰ μεταφερθῇ εἰς εἰδικὸν λογαριασμόν, τοῦ ὁποίου ὁ διακανονισμος θὰ λάβῃ χώραν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο δύναται, κατόπιν συμφωνίας μετὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως νὰ διατεθῇ δι' ἀγορὰς γερμανικῶν ἐμπορευμάτων, τῶν ὁποίων ἡ παράδοσις θὰ γίνῃ μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου.

Συμφωνεῖται ὅτι αἱ πρὸ τῆς 5ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ἀναληφθεῖσαι ἀμοιβαῖαι ὑποχρεώσεις θὰ διενεργῶνται εἰσέτι διὰ τοῦ παλαιοῦ λογαριασμοῦ κλῆριγκ, αἱ δὲ μετὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου ἐ. ἔ. δημιουργούμεναι, διὰ τοῦ νέου λογαριασμοῦ κλῆριγκ.

Ἡ ἀξία τιμολογίων τῶν κατὰ μῆνα εἰσαγομένων ἐκ Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐξαγομένων εἰς Γερμανίαν ἐμπορευμάτων, θὰ καταβάλλεται εἰς ἕνα νεοϊδρυθησόμενον λογαριασμὸν παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ τιμολογιακὴ ἀξία τῶν $^{3}/_{7}$ τῶν κατὰ μῆνα ἐκ Γερμανίας ἐξαγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμπορευμάτων θὰ καταβάλληται ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν εἰς τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς εἰς τὸν νεοϊδρυθησόμενον λογαριασμὸν τῆς Τραπέ-

ζης τῆς 'Ελάδος παρὰ τῷ Συμψηφιστικῷ Γραφείῳ (Verrechnungskasse).

'Η πληρωμὴ τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα εὑρίσκονται εἰσέτι εἰς ἑλληνικὰς τελωνειακὰς ἀποθήκας ἢ ἔχουσι δεσμευθεῖ ὑπὸ τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς χεῖρας τῶν εἰσαγωγέων καθὼς καὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ παραγγελθέντων, καὶ ἐκ τῶν προτέρων πληρωθέντων, μὴ ἀφιχθέντων ὅμως εἰσέτι εἰς τὴν 'Ελλάδα ἐμπορευμάτων, θὰ ἐνεργηθῇ ὡσαύτως διὰ τοῦ νεοϊδρυθέντος λογαριασμοῦ κλῆριγκ.

Πάντα τὰ ζητήματα τ' ἀφορῶντα γενικῶς τὴν εἰσαγωγὴν ἐμπορευμάτων παραμένουν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως. Τὰ ὑπὸ τῆς 'Εταιρίας Degriges ἐκδοθησόμενα πιστοποιητικὰ καθορισμοῦ τιμήματος (Aufschleusungscertifikate) θέλουν προστεθεῖ εἰς τὰς ἤδη ὑφιστάμένας διατυπώσεις εἰσαγωγῆς.

'Η ἀνωτέρω ἀναφερομένη τριμελὴς ἐπιτροπὴ θὰ λαμβάνῃ ὁδηγίας περὶ τῶν ἐργασιῶν της, ὑπὸ τῶν διὰ τὰ δημοσιονομικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα Εἰδικῶν ἐντεταλμένων τῆς Γερμανίας καὶ 'Ιταλίας καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως.

'Ο Εἰδικὸς 'Εντεταλμένος δράττεται τῆς εὐκαιρίας κλπ.

Εἶπον ἤδη ὅτι αἱ Κυβερνήσεις τοῦ Ἄξονος ἐνέμεινον εἰς τὸ καθεστὼς τῶν προκαταβολῶν, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἐν 'Ελλάδι στρατεύματά των ν' ἀντιμετωπίζουν ἀνέτως τὰς ἀνάγκας των. Διεδήλωσαν μὲν τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συμβάλουν εἰς τὰς δαπάνας ταύτας καὶ ἐξ ἰδίων, ἀνακουφίζουσαι τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ μεταβάλουν βασικῶς τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐφαρμόσει ἕως τότε καὶ ἡ ὁποία παρεῖχεν εἰς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς τὴν εὐχέρειαν τῆς ἀμέσου ἐξευρέσεως τῶν ἀναγκαιούντων εἰς αὐτὰς ἑκάστοτε χρηματικῶν ποσῶν (1).

'Εὰν προσβλέψωμεν ἐν συντομίᾳ εἰς τὴν νομιμότητα τῆς μεθόδου ταύτης, θὰ συμπεράνωμεν ὅτι :

---

(1) 'Εν τούτοις αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ribentrop πρὸς τὸν Neubacher κατὰ τὸν διορισμόν του ὡς εἰδικοῦ οἰκονομικοῦ πληρεξουσίου ἦσαν, ὡς μὲ διεβεβαίωσεν ὁ τελευταῖος, νὰ καταβάλλῃ προσπαθείας πρὸς πλήρη ἀπαλλαγὴν τῆς 'Ελλάδος ἀπὸ πᾶσαν ἐπιβάρυνσιν, πέραν τῶν κυρίως ἐξόδων κατοχῆς.

Κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὁ κατέχων δικαιοῦται νὰ εἰσπράττῃ παρὰ τῶν κατοίκων τῆς κατεχομένης χώρας φόρους, τὸ προϊὸν τῶν ὁποίων νὰ διαθέτῃ πρὸς συντήρησιν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Ἐπὶ τοῦ κανόνος αὐτοῦ βασίζεται ἡ ἐπιβολὴ ἐξόδων κατοχῆς. Καὶ εἴτε ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων γίνεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κατέχοντος εἴτε ἀντὶ τούτου καταβάλλεται ὑπὸ τῆς χώρας τὸ ἀντίστοιχον χρηματικὸν ποσὸν διὰ τῆς Τραπέζης, ὅπως καθωρίσθη διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι βεβαίως τὸ ἴδιον.

Πέραν ὅμως τούτου ἡ ἐπιβολὴ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς κατεχομένης χώρας ἀναγκαστικοῦ δανείου, ὅπως ἦσαν αἱ προκαταβολαί, προσκρούει εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ὁ κατέχων δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ εἰς ἐπιτάξεις ἀναλόγως τῶν πόρων τῆς χώρας, ὀφείλει ὅμως νὰ πληρώνῃ τοῖς μετρητοῖς ἢ νὰ παρέχῃ σχετικὰς ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας νὰ ἐξοφλῇ τὸ ταχύτερον. Ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐτήρησαν τὸν κανόνα τοῦτον ὄχι μόνον κατὰ τὸν τελευταῖον, ἀλλ' οὔτε κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰς καταληφθείσας χώρας.

Οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὰς ἐπανορθώσεις μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ἐνθυμοῦνται τὸ πλῆθος τῶν ἀποδείξεων ἐπιτάξεως (Bons) τὰς ὁποίας παρέδωκαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν πρὸς εἴσπραξιν ἀπὸ τὰς γερμανικὰς ἐπανορθώσεις οἱ ἐν Ρουμανίᾳ Ἕλληνες ὑπήκοοι, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα ἐπέτασσον οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν κατοχήν, χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξοφλήσουν τὰ Bons. Φυσικὰ τὰ ἐν λόγῳ Bons εἴτε οὐδέποτε ἐξωφλήθησαν, εἴτε οἱ κάτοχοί των ἱκανοποιήθησαν ἐν τέλει ἐκ τῶν ἐπανορθώσεων κατ' ἀσήμαντον ποσοστόν. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο εἶχε τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐπεβάρυνεν ὄχι τὴν ὁλότητα τοῦ κατεχομένου πληθυσμοῦ, ἀλλὰ μόνον ἄτομα καὶ προφανῶς οὔτε πάντας τοὺς ἔχοντας, ἀλλ' ὡρισμένους ἐξ αὐτῶν.

Ἀντ' αὐτοῦ ἐφηρμόσθη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἡ μέθοδος τῶν μάρκων, καὶ τῶν λιρεττῶν κατοχῆς, διὰ τῆς

ὁποίας, ἀσχέτως ἂν αὕτη δὲν ὑπηγορεύθη ἐκ λόγων δικαιοσύνης ἀλλὰ μᾶλλον ὡς παρέχουσα μεγαλυτέραν ἄνεσιν εἰς τὸν κατέχοντα καὶ ἀπαλλάσουσα τοῦτον ἀπὸ προστριβὰς πρὸς τοὺς πολίτας τῆς κατεχομένης χώρας, ἐπιρρίπτεται πάντως τὸ βάρος τῶν ἐπιτάξεων εἰς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμόν.

Παρ' ἡμῖν ἀρχικῶς, ἐκυκλοφόρησαν ὡς ἀνταλλακτικὸν μέσον καὶ τὸ μάρκον καὶ ἡ λιρέττα κατοχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατακτηταὶ ἐκυκλοφόρουν εὐρέως καὶ ἀφειδῶς τὰ κατοχικὰ ταῦτα νομίσματα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ κυκλοφοροῦν ἑλληνικὸν χαρτονόμισμα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἔλεγχος, ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ συνολικῶς κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος, ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διὸ ἠξιώθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὸ ἀποσυρθῶσι τὰ κατοχικὰ νομίσματα καὶ νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ περαιτέρω κυκλοφορία τούτων, ὅπερ μετὰ ἐργώδεις συζητήσεις καὶ διαπραγματεύσεις ἐπετεύχθη τελικῶς.

Εἴχομεν, οὕτω, κατὰ τὴν κατοχήν, ἕνα σύστημα ἐπιτάξεων, γενικευμένον ὅμως καὶ ἐκτεινόμενον εἰς βάρος ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ διενεργούμενον, διὰ μέσου τῶν διὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος λαμβανομένων χρημάτων, ἀντὶ τῶν νομισμάτων κατοχῆς.

Δεδομένου οὕτω ὅτι αἱ ἀναλήψεις τῶν ἀρχῶν κατοχῆς ἀπετέλουν κακὸν ἀναπόφευκτον, τῶν κατεχόντων τὴν χώραν μὴ δυναμένων νὰ ἐξεύρουν ἄλλως τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν μέσα, ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος ὅπως τὰ πέραν τῶν ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Χάγης ἀναλαμβανόμενα ποσὰ προσμετρῶνται εἰς πίστωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου καλυπτόμενα εἴτε εἰς εἶδος εἴτε εἰς χρῆμα.

Ὅθεν ἡ ἤδη τὸ πρῶτον κατὰ Μάϊον τοῦ 1941 προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ τότε προσωρινοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Πλ. Χατζημιχάλη καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τούτου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιδιωχθεὶς διαχωρι-

σμὸς τῶν λογαριασμῶν τῶν νομίμων ἐξόδων κατοχῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐπὶ πλέον ἀναλήψεων ἀφ' ἑτέρου, ἀπετέλει μέτρον προοδευτικόν, δίκαιον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἔτεινον δὲ αἱ προσπάθειαι εἰς τὸ νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος νὰ ἐπιστρέφωνται τὰ λαμβανόμενα ποσὰ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ θὰ ἦτο ὅ,τι ἐχρειάζετο καὶ ὅ,τι ἀκριβῶς ἐπέβαλλε τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Ἰδοὺ διατὶ εἶπον ὅτι αἱ συμφωνίαι αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα τῶν ἐν Βερολίνῳ συνομιλιῶν καὶ ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῶν ἀνωτέρω παρατιθεμένων διακοινώσεων ἀπετέλουν σοβαρὰν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως, ἢ διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβέστερος, ὑπόσχεσιν τοιαύτης μεταβολῆς, συνοδευομένην ἀπὸ μίαν πρακτικὴν ρύθμισιν, ἐγγυωμένην, ἐὰν ἐφηρμόζετο, τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως.

Τὰς ἀπόψεις ταύτας καὶ τὴν διανοιγομένην προοπτικὴν βελτιώσεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας συνεζήτησα διὰ μακρῶν μετὰ τῶν δύο εἰδικῶν ἐντεταλμένων τῶν Κυβερνήσεων τοῦ Ἄξονος πρὶν ἢ ἀποδεχθῶ τὴν πρότασιν ὅπως ἀναλάβω τὴν προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι οἱ οἰκονομικοὶ ἐντεταλμένοι, καθὼς ἄλλωστε καὶ οἱ δύο πολιτικοὶ πληρεξούσιοι μοῦ ἔδωκαν πολλὰς ὑποσχέσεις περὶ ταχείας λειτουργίας τοῦ ἀνωτέρω συστήματος εἰσαγωγῶν καὶ μὲ διεβεβαίωσαν ὅτι εἰς ἕκαστον ζήτημα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ μέλλον αἱ ἀπόψεις τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἐξητάζοντο μετὰ πάσης εὐμενείας καὶ προσοχῆς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι, οἵτινες μὲ ἐνεθάρρυνον νὰ ἀναλάβω τὸ βαρὺ ἔργον τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἄλλως τε δὲν ἦτο ἄλλη τις, εἰμὴ αὐτὴ αὕτη ἡ προηγουμένη Κυβέρνησις συμπληρωθεῖσα διὰ 3 νέων Ὑπουργῶν οἵτινες καὶ ὡρκίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ.

Ἓν δεῖγμα εὐμενοῦς μεταχειρίσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἐξουσίας μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο περιβε-

βλημένος, μοῦ ἔδωκεν ὁ Neubacher τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν ἀκόλουθον ὑπόθεσιν (2.12.42).

Τὸν Σεπτέμβριον 1942 ἔγινεν ἡ γνωστὴ ἀνατίναξις τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων κτιρίου, ὅπου ἦσαν τὰ γραφεῖα τῆς ὀργανώσεως ΕΣΠΟ. Εἰς τὸν αὐτὸν ἢ εἰς ἄλλον ὄροφον τοῦ κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐξ ὁλοκλήρου ἐπιτεταγμένον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἦτο ἐγκατεστημένη μία γερμανικὴ ἀεροπορικὴ μονάς, τὸ ὑλικὸν τῆς ὁποίας κατεστράφη ἐκ τῆς ἐκρήξεως, καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης πυρκαϊᾶς. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Νοτίου ' λλάδος στρατηγὸς τῆς ἀεροπορίας Speidel ἠξίωσε δι' ἐγγράφου του νὰ καταβληθοῦν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως 810 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἤτοι 4.000 τότε χρυσαῖ λίραι περίπου ὡς ἀποζημίωσις διὰ τὸ καταστραφὲν στρατιωτικὸν ὑλικόν. Ἐπειδὴ δὲν ἐδόθη ἀμέσως ἀπάντησις εἰς τὴν ἀξίωσιν αὐτήν, ὁ στρατηγὸς ἐπανῆλθε μὲ αὐστηρὸν ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἔθετε καὶ προθεσμίαν καταβολῆς τῶν χρημάτων.

Συνεπείᾳ τῆς πιέσεως ταύτης τὸ Γραφεῖον Πρωθυπουργοῦ διεβίβασε τὸ ἔγγραφον πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀλλ' ὁ Ὑπουργὸς δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν καὶ ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῇ μετ' ἐμοῦ, ἵνα χειρισθῶ ὁ ἴδιος τὸ ζήτημα, ἐξετάζων τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς νομικῆς του πλευρᾶς, κατὰ πόσον δηλαδὴ ηὐθύνετο τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος διὰ τὰ εἰς βάρος τῆς γερμανικῆς ἀεροπορικῆς μονάδος ἀποτελέσματα τῆς πράξεως τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν οἱ ὁποῖοι ἐξετέλεσαν τὴν ἀνατίναξιν καὶ τὰς προσγενομένας εἰς αὐτὴν ζημίας.

Πράγματι κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην συνάντησιν τὴν ὁποίαν εἶχον μὲ τὸν Neubacher ὑπὸ τὴν νέαν ἰδιότητά μου, τὸν παρεκάλεσα νὰ ρυθμίσῃ τὸ ἐκκρεμὲς αὐτὸ ζήτημα παραιτούμενος τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὰς πραγματικὰς ἢ ὑποθετικὰς ζημίας τῆς γερμανικῆς ἀεροπορικῆς μονάδος.

Οὗτος ἐδέχθη προθύμως τὴν παράκλησιν καὶ τοιουτοτρόπως ἔληξεν ὑπὲρ ἡμῶν ἡ ὑπόθεσις ἐκείνη.

Ἀναλαβὼν τὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τὰς περιγραφείσας συνθήκας ἦτο φυσικὸν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ προσδοκῶ ἄμεσον βελτίωσιν τῆς καταστάσεως, διότι ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἑλληνικῆς Οἰκονομίας καὶ ἡ ἀνακούφισις τοῦ κράτους ἀπὸ τὸ τεράστιον οἰκονομικὸν βάρος, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κατοχή, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς ὑποσχεθείσας εἰσαγωγὰς ἐμπορευμάτων ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἄξονος, αὗται δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ πρωτίστη λοιπὸν ἀρετὴ τὴν ὁποίαν ἀπήτει ἡ περίστασις ἦτο ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ψυχικὴ διάθεσις ὅπως δοθῇ εἰς τοὺς κατέχοντας τὴν χώραν πίστωσις χρόνου διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὰς ὑποσχέσεις των. Ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης καὶ ἡ ἐκ ταύτης κοινὴ δυσφορία ἦτο ὑπερτέρα τοιούτων λογισμῶν καὶ ἱκανὴ ὅπως ἐξουδετερώσῃ πᾶσαν τοιαύτην διάθεσιν, ὅπως ἀπεδείχθη εὐθὺς ἀμέσως.

Πρέπει ἴσως νὰ τονίσω ἄλλην μίαν φορὰν ἐνταῦθα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐξ ὅσων ἐξέθεσα μέχρι τοῦδε:

Ὅτι ἡ βασικὴ ἰδέα τόσον ἐμοῦ ὅσον καὶ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ παντὸς τρόπου ἡ σταθεροποίησις τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἢ ἐὰν τοῦτο ἀπέβαινε τελείως ἀδύνατον, τοὐλάχιστον ἡ δημιουργία ὅρων οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπέτρεπον τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειτέραν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ρυθμοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον συνετελεῖτο, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων, ἡ οἰκονομικὴ καὶ νομισματικὴ ἐξάρθρωσις τῆς χώρας.

Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τονίσω τοῦτο, διότι ἐγὼ οὐδέποτε ἀπέβλεψα ἀπαθῶς καὶ μοιρολατρικῶς εἰς τὴν σημειουμένην νομισματικὴν ἐξέλιξιν, ἀλλὰ τοὐναντίον κατελαμβανόμην ὑπὸ δέους ἐνώπιον τοῦ ἐπερχομένου χάους τοῦ νομισματικοῦ πληθωρισμοῦ. Ἴσως, ἐὰν ἡ λῆξις τοῦ πολέμου ἦτο ἐν ὄψει, ἡ καταβαράθρωσις τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος νὰ μὴ εἶχε καταστρεπτικὰς συνεπείας. Ἀλλὰ

παρὰ τὴν διακρινομένην κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κάμψιν τοῦ Ἄξονος καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν συμμαχικὴν νίκην τοῦ Ἀλαμέϊν, τὸ τέρμα τοῦ πολέμου ἐφαίνετο ἀκόμη μακράν. Ἐὰν ἐπομένως ἐφθάνομεν συντόμως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πληθωρισμοῦ, ὥστε τὸ νόμισμα νὰ καταστῇ ἄχρηστον διὰ τὰς συναλλαγάς, ἐνῶ οὐδεμία δυνατότης νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως ἤτοι εἰσαγωγῆς νέας νομισματικῆς μονάδος ὑπῆρχεν, ὁ κίνδυνος τῆς τελείας παραλύσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀδυναμίας πάσης συναλλαγῆς ἦτο προφανής.

Ἓν ἄλλο στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέφερον ἕως τώρα, διότι δὲν ἦτο θετικόν τι δεδομένον, ἀλλ' ἁπλῶς ψυχολογικοῦ χαρακτῆρος καὶ συνετέλει ὥστε νὰ δημιουργῆται εἰς ἡμᾶς ἡ ἐλπὶς ὅτι μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως θὰ περιωρίζοντο αἱ αἰτήσεις χρημάτων παρὰ τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς, ἦσαν αἱ διαρκεῖς ὑποσχέσεις τῶν πολιτικῶν πληρεξουσίων καὶ τῶν εἰδικῶν οἰκονομικῶν ἐντεταλμένων τὰς ὁποίας ἐπανέλαβον καὶ εἰς τὸ Βερολῖνον πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ οἱ ἐκεῖ ἁρμόδιοι, ὅτι δηλαδὴ θὰ ἐπεβάλλοντο σοβαραὶ οἰκονομίαι εἰς τὰς δαπάνας τοῦ στρατοῦ.

Ὅλα αὐτὰ ἐπροκάλουν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ εἴχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν ἀμέσως χρηματικὰς ἀξιώσεις εἰς τοιαύτην κλίμακα, ὡς εἰς τὸ παρελθόν. Ἠπατήθημεν ὅμως. Καὶ ἤρχισε τότε μία πάλη μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεώς μου καὶ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, τὴν ὁποίαν θὰ περιγράψω διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ εἰκὼν τῆς ὅλης πολιτείας μου ἐπὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ ζητήματος, τοῦθ' ὅπερ εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον ἀναγκαῖον ὅσον ἐγὼ ὡς καὶ ὁ ἁρμοδιώτερος Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐδικάσθημεν ἀπόντες καὶ τίποτε ἐξ ὅσων θὰ εἴπω τώρα δὲν ἐξετέθη εἰς τὸ δικαστήριον. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως μὲ τοῦτο ὅτι, ἐὰν ἐξετίθεντο, θὰ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν, λόγῳ τῆς ἀδιασείστου προκαταλήψεως τοῦ Δικαστηρίου καὶ τῆς προειλημμένης καθ' ἡμῶν ἀπο-

φάσεώς του, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι εἶναι ἀκόμη ταῦτα ἄγνωστα εἰς τὸ καλῆς πίστεως κοινόν.

Ὡς κατάλοιπον τῆς προηγουμένης Κυβερνήσεως ὑπελείποντο πρὸς ἐκτέλεσιν δύο χρηματικαὶ αἰτήσεις, ἡ μία τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ ἄλλη τῶν Ἰταλῶν.

Ἰδοὺ αἱ αἰτήσεις:

Ἀθῆναι τῇ 15 Νοεμβρίου 1942

Ὁ Πληρεξούσιος τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Σημείωμα

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐσταμάτησε τὴν καταβολὴν ποσῶν διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐκτελέσεως σειρᾶς ἔργων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται ν' ἀφεθοῦν ἡμιτελῆ, ἄνευ κινδύνου καταστροφῆς τῶν ἤδη ἐκτελεσθέντων τμημάτων αὐτῶν.

Τὸ σύνολον τῶν λογαριασμῶν, οἵτινες δέον νὰ πληρωθοῦν διὰ τὰς ἤδη ἀρξαμένας ἐργασίας ἀνέρχεται εἰς 10 δισεκατομμύρια.

Δέον νὰ ληφθῇ ἐπειγόντως πρόνοια ὅπως διατεθοῦν ἀμέσως 12 δισεκατομμύρια διὰ τὰς πλέον κατεπειγούσας καὶ μὴ ἐπιδεχομένας ἀναβολὴν πληρωμάς, ἤτοι 1500 ἑκατομμύρια πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Προμηθειῶν διὰ τὰ στρατεύματα Ἀθηνῶν, 300 ἑκατομμύρια πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Καλαμῶν καὶ 200 ἑκατομμύρια ἀλλαχοῦ.

(Ὑπογραφή)

Ἀθῆναι τῇ 16 - 11 - 1942

Σημείωμα

Ὁ Εἰδικὸς Ἐντεταλμένος τῆς Βασιλικῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ ζητήματα τῆς Ἑλλάδος φέρει εἰς γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Διοίκησις Στρατοῦ κατοχῆς, ἐξαντλήσασα τὸ ποσὸν τῶν 1750 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ὅπερ

κατεβλήθη κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα, ἔχει ἀνάγκην ἑτέρων καταβολῶν.

Ὅθεν ὁ Εἰδικὸς Ἐντεταλμένος παρακαλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ δώσῃ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος διαταγήν, ὅπως πληρώσῃ εἰς τὴν ὡς ἄνω Διοίκησιν περαιτέρω προκαταβολὴν 1.000.000.000 δραχμῶν εἰς μετρητά, ἥτις θὰ ἀχθῇ εἰς χρέωσιν τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν παρὰ τῇ αὐτῇ Τραπέζῃ ἀνοιχθέντα ἄτοκον λογαριασμὸν εἰς δραχμάς.

(Ὑπογραφὴ)

Αἱ αἰτήσεις αὗται εἶχον ἤδη διαβιβασθεῖ ὑπηρεσιακῶς ἔκτοτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν διὰ τὰ περαιτέρω, ἀλλ' ὁ Ὑπουργὸς κ. Κοτζαμάνης πρὶν ἢ προβῇ εἰς οἱανδήποτε ἐνέργειαν μοῦ ἀπηύθυνε τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον.

Ἀθῆναι τῇ 20 Νοεμβρίου 1942

Ἀριθ. Ἐμπ. Πρωτ. 7

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως

Κύριε Πρόεδρε,

Εἰς ἀπάντησιν ὑμετέρων ἀπὸ 16 καὶ 18 τρέχοντος καὶ ὑπ' ἀριθ. 121 καὶ 122 πρωτ. ἀπορ. καὶ κατόπιν τῆς ἀπὸ 14 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ὑπὸ στοιχεῖα 111-10/2Ν ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ πληρεξουσίου τοῦ Ράϊχ, ἧς ἀντίγραφον ἐπισυνάπτω, γνωρίζω ὑμῖν ὅτι τὸ ζήτημα τῶν δαπανῶν κατοχῆς δέον ὅπως ἀπασχολήσῃ ὑμᾶς σοβαρῶς καὶ ἐπειγόντως διὰ μίαν ριζικὴν καὶ ὁριστικὴν ρύθμισιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πόρων καὶ δυνατοτήτων τῆς χώρας, διότι πᾶσα ἀναβολὴ καὶ πᾶν ἡμίμετρον συνεπάγεται τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας καὶ σοβαροτάτας εὐθύνας διὰ τὴν Κυβέρνησιν. Μόνον ὅλως ἐξαιρετικῶς καὶ ἵνα μὴ δημιουργηθῶσι δυσχέρειαι ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ὑπὸ νέαν σύνθεσιν νέας Κυβερνήσεως, τῇ ἐγγράφῳ ὑμῶν ἐντολῇ, εἶναι δυνατὸν τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην ἐντολῆς πρὸς τὴν Τράπεζαν μιᾶς προκαταβολῆς, μὴ ὑπερβαι-

νούσης τὰ 2500 ἑκατομμύρια δραχμῶν δι' ἀμφότερα τὰ Κράτη, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον κοινοποιούμενον παρ' ὑμῶν καταλλήλως ὅτι πρὸ οἱασδήποτε νέας αἰτήσεως θὰ ρυθμισθῇ τὸ ὅλον ζήτημα τῶν δαπανῶν τούτων ὁριστικῶς.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν
Σ. ΓΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ

Ἡ ἄμεσος αὐτὴ αἴτησις χρημάτων, μολονότι δὲν ἐνεῖχε βέβαια οὐδὲν τὸ ἀπρόοπτον, μὲ ἐπανέφερεν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ εἶχον ἀπομακρύνει πρὸς στιγμὴν αἱ οἰκονομικαὶ συνεννοήσεις καὶ ρυθμίσεις καὶ αἱ ἐκ τούτων γεννηθεῖσαι ἐλπίδες, τὰς ὁποίας ἀνέφερον ἀνωτέρω, ἀντελήφθην δὲ ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη νέων προσπαθειῶν ἐπὶ τοῦ φλέγοντος οἰκονομικοῦ ζητήματος.

Ἐκάλεσα κατόπιν τούτου τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ἵνα σκεφθῶμεν περὶ τοῦ πρακτέου. Διεπιστώσαμεν τότε ἀπὸ κοινοῦ καὶ πάλιν ὅτι ὁ μόνος τρόπος πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἦτο πράγματι ἡ ἔντασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐγκατασταθέντος Ἑλληνογερμανικοῦ Clearing καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ προβῶμεν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἀναγκαίων νομοθετικῶν μέτρων καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σχετικῶν ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς διατυπώσεων. Συγχρόνως ὅμως ἐμείναμεν σύμφωνοι ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς καὶ συγκεκριμένως εἰς τοὺς δύο οἰκονομικοὺς ἐντεταλμένους μία οὕτως εἰπεῖν προθεσμία διὰ τὴν πρακτικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀποφασισθέντων μέτρων.

Πράγματι, διὰ τὴν Κυβέρνησιν, φλεγομένην ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν λαὸν ἕνα ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς της ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος, εἶχε κεφαλαιώδη σημασίαν ἐὰν τὰ οἰκονομικὰ μέτρα θὰ ἀπέδιδον ἐγκαίρως ἢ μετὰ πάροδον τόσου χρόνου, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ, ἐπιδεινουμένης τῆς καταστάσεως, νὰ ὀγκωθῇ καὶ ἀποκορυφωθῇ

ὁ πληθωρισμὸς καὶ ἡ λαϊκὴ δυσφορία. Καὶ περὶ βραχείας προθεσμίας μὲν ὑπὸ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς λέξεως δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος, ἠδύνατο ὅμως ἡ Κυβέρνησις νὰ δηλώσῃ εἰς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Ἄξονος ὅτι εἶναι ἀποφασισμένη νὰ καθορίσῃ τὰς προκαταβολὰς τὰς ὁποίας θὰ ἐχορήγει εἰς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς εἰς ἕνα ὡρισμένον ἐκ τῶν προτέρων, ποσὸν καὶ ὅτι πέραν τοῦ ποσοῦ τούτου δὲν θὰ ἔδιδεν οὐδὲν πλέον, αὐτὴ τουλάχιστον, ἑτοίμη νὰ ἀποσυρθῇ ἀμέσως τῆς ἀρχῆς, ἂν τοῦτο δὲν ἐγίνετο δεκτόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεφασίσαμεν νὰ δεχθῶμεν τὰς νέας χρηματικὰς ἀξιώσεις καθ' ὃ μέτρον ὑπεδείκνυεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφόν του, ἐγὼ δὲ ἀπηύθυνα πρὸς τοὺς δύο πληρεξουσίους τὴν κατωτέρω ταυτόσημον ἀπάντησιν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐξετίθεντο μὲν ἀκόμη αἱ ἀνωτέρω ἀποφάσεις μας, διετυπώνετο ὅμως ἡ παράκλησις ὅπως οὗτοι συνεννοηθοῦν μεθ' ἡμῶν πρὸς ὁριστικὸν καθορισμὸν τῶν οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀριθ. 219

Ἀθῆναι τῇ 20 Νοεμβρίου 1942

Πρὸς τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς μοῦ ἀπέστειλεν ἀντίγραφον τοῦ ἀπὸ 14 τρέχοντος μηνὸς ἐγγράφου τοῦ κ. Nestler ὑπὸ στοιχεῖα III—100/2.

Κατόπιν τούτου συνέστησα διὰ ταὐταρίθμου ἐγγράφου μου πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ὅπως κατατεθῶσι 1500 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἕνεκα ὅμως τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ Δημόσιον Ταμεῖον συνεπείᾳ τῶν διαστάσεων τῶν δαπανῶν τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς, ἐκφράζω πρὸς ὑμᾶς τὴν παράκλησιν, ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο κανονισθῇ ὁριστικῶς πρὸ πάσης ὁμοίας περαιτέρω αἰτήσεώς σας, καθόσον ἡ βαρύ-

νουσα τὴν Κυβέρνησιν εὐθύνη διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας εἶναι μεγίστη.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας κλπ.

'Ο Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

'Εκτὸς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ δι' ἐπανειλημμένων προφορικῶν διαβημάτων ἐξεφράσαμεν εἰς τοὺς πληρεξουσίους τὴν ἐπιθυμίαν μας ὅπως τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα συζητηθῇ πρὸς ἐξεύρεσιν ὁριστικῆς λύσεως, συνεπείᾳ δὲ τῶν συνεχῶν ὀχλήσεών μου τούτων περὶ τὸ τέλος Νοεμβρίου ὁ 'Ιταλὸς εἰδικὸς ἐντεταλμένος D'Agostino συνηντήθη πρὸς τοῦτο μὲ τὸν 'Υπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκπροσωπῶν, ὡς ἐδήλωσεν, καὶ τὸν Γερμανὸν συνάδελφόν του.

Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ 'Ιταλὸς ἀπεσταλμένος ἐνῶ κατ' ἀρχὴν ἀπεδέχθη μὲ ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις τὴν βασικὴν ἀξίωσίν μας, ὅπως μετά τινας μῆνας παύσῃ ἡ παροχὴ προκαταβολῶν ~~καὶ~~ περιορισθοῦν τοιουτοτρόπως αἱ δαπάναι τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰ στρατεύματα κατοχῆς εἰς τὰ πραγματικὰ «ἔξοδα κατοχῆς», ἄνευ «προκαταβολῶν», προέβαλε τὴν ἀξίωσιν ὅπως τὰ ἔξοδα ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶχον καθορισθῆ διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ρώμης εἰς 1.500 ἑκατομμύρια μηνιαίως, δι' ἀμφοτέρας τὰς κατεχούσας Δυνάμεις, ἀναπροσαρμόζωνται μηνιαίως ἀναλόγως τῆς διαδοχικῆς πτώσεως τῆς δραχμῆς ἀπὸ τῆς συμφωνίας τῆς Ρώμης.

Πλὴν τούτου, ἐπειδὴ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι δαπάναι, τὰς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς, μὲ τὴν ἑρμηνείαν τὴν ὁποίαν ἔδιδον εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς σχετικοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐχαρακτήριζον ὡς βαρυνούσας νομίμως τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον πέραν τῶν κυρίως ἐξόδων κατοχῆς, ἤτοι δαπάναι χρήσεως καὶ συντηρήσεως καταλυμάτων, δαπάναι ὁδοποιΐας ἐξ ἧς ὠφελεῖτο τότε καὶ θὰ ἐπωφελεῖτο τελικῶς τὸ 'Ελληνικὸν δημόσιον κλπ., ὁ D'Agostino συνέδεσε καὶ ἐξήρτησε τὴν συμφωνίαν περὶ διακο-

πῆς τῶν προκαταβολῶν ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισιν ὑφ' ἡμῶν τῆς ὑποχρεώσεως νὰ καταβάλωμεν ἐπὶ πλέον τὰς ὡς εἴρηται δαπάνας.

Αἱ ἀξιώσεις τοῦ D'Agostino κατὰ τὴν ὡς εἴρηται συνάντησίν του μὲ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν περιλαμβάνονται ἀναλυτικῶς εἰς τὴν κάτωθι παρατιθεμένην σχετικὴν ἀναφορὰν πρὸς ἐμὲ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ κ. Κοτζαμάνη.

Ἀριθ. Ἐμπ. Πρωτ. 22.

Ἀθῆναι τῇ 1 Δεκεμβρίου 1942

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως
Ἐνταῦθα

Κύριε Πρόεδρε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν τὰ κάτωθι.

Κατὰ τὴν χθεσινήν μου συνομιλίαν μετὰ τοῦ κ. D'Agostino, Εἰδικοῦ Ἐντεταλμένου τῆς Ἰταλίας ἐν Ἑλλάδι διὰ τὰ οἰκονομικά, μοὶ διετύπωσεν οὗτος ὡς ἑξῆς τὰς ἀξιώσεις τῶν Κυβερνήσεων τοῦ Ἄξονος ὡς πρὸς τὰς δαπάνας κατοχῆς.

1. Τὸ ποσὸν τῶν 1500 ἑκατομμυρίων δραχμῶν τὸ βαρύνον τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον συμφώνως πρὸς τὰς ἐν Ρώμῃ ἀποφάσεις τοῦ Μαρτίου ἐ.ἔ., δέον, λόγῳ τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς, ἢ νὰ αὐξηθῇ σταθερῶς εἰς τὸ ποσὸν τῶν 8.000 ἑκατ. δραχμῶν μηνιαίως δι' ἀμφότερα τὰ μέρη (Ἰταλίαν, Γερμανίαν) ὁμοῦ ἢ τὸ ποσὸν τῶν 1.500 ἑκατομμυρίων δραχμῶν νὰ πολλαπλασιάζηται μηνιαίως ἐπὶ ἕνα συντελεστήν, ὁ ὁποῖος θὰ προκύπτῃ ἐκ τοῦ ἑκάστοτε τιμαρίθμου, μὲ βάσιν ὑπολογισμοῦ τὸν τιμάριθμον τοῦ Μαρτίου 1942.

2. Αἱ δαπάναι αἱ καταβαλλόμεναι ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Δημοσίου διὰ τῆς «ἐπιτροπῆς προμηθειῶν τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς» (Ε.Π.Α.Κ.) δι' ἐνοίκια, ἐπισκευάς, προμηθείας, διάφορα ἄλλα ἔργα κλπ. νὰ καθορισθῶσι μη-

νιαίως εἰς τὸ ποσὸν τῶν 4.000 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

3. Αἱ δαπάναι κατασκευῆς καὶ ἐπισκευῆς τῶν ὁδῶν, ὡς καὶ ἡ δαπάνη κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου 'Αγρινίου—'Αμφιλοχίας νὰ βαρύνῃ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

4. Μέχρις ὅτου διαρυθμισθῇ τὸ ζήτημα τῶν μεταφορῶν τῶν ἐμπορευμάτων ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἄξονος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ χορηγῇ ἐπὶ πλέον τῶν ὡς ἄνω ποσῶν καὶ ὑπὸ τύπον δανείου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόσβεσις θὰ ἔδει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Ἀπριλίου, ἓν ποσὸν μηνιαίως, τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον ὑπολογίζεται περὶ τὰ 9—10 δισεκατομμύρια κατὰ μῆνα. Πέραν τοῦ Δεκεμβρίου ὁ κ. D'Agostino ἐλπίζει καὶ φρονεῖ ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ ἀνάγκην διὰ τὰ Ἰταλικὰ στρατεύματα ἄλλων προκαταβολῶν ὑπὸ τύπον δανείου. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ δώσῃ τὴν αὐτὴν διαβεβαίωσιν καὶ διὰ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα.

Εἰς ἐρώτησίν μου τί θὰ γίνῃ διὰ τὰ ἔξοδα τῶν σιδηροδρόμων τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται κατὰ τοὺς σημερινοὺς ὑπολογισμούς, εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, ὑπὲρ τὰ 1500 ἑκατομ. μηνιαίως, ἐνῶ ὡς γνωστὸν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης ἐργάζονται κατὰ 80 % περίπου διὰ λογαριασμὸν τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν.

Συμφώνως πρὸς τὰς ὡς ἄνω διατυπωθείσας ἀξιώσεις ἡ εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου προκύπτουσα συνολικὴ δαπάνη μηνιαίως θ' ἀνέρχηται εἰς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν 15.500 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἤτοι :

Ἐκ τοῦ κεφαλαίου 1 :	δραχμαὶ	8.000	ἑκατομ.	μηνιαίως
» » » 2 :	»	4.000	»	»
» » » 3 :	»	1.500	»	»
Διὰ τοὺς Σ.Ε.Κ. κλπ. :	»	2.000	»	»

Συνεπῶς διὰ μὲν τοὺς 4 ὑπολοίπους μῆνας μέχρι τέλους τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1942—43 δραχμ. 4×15.500 = 62.000 ἑκατομ. δραχμαί.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω προτάσεων καὶ τῶν μέχρι σήμερον πραγματοποιηθεισῶν δαπανῶν, τὸ σύνολον τῶν ἐξόδων χρήσεως 1942—43 θ᾽ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 459.000 ἑκατομ. δραχμῶν. Ἔναντι τῆς τοιαύτης δαπάνης τὸ σύνολον τῶν προσόδων, τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων τοῦ ὑπὸ χρῆσιν ἔτους ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 117.000 ἑκατομ. ἤτοι θὰ προκύψῃ ἔλλειμα ἐκ δραχ. 342.000 ἑκατομ. τὸ ὁποῖον δέον νὰ καλυφθῇ διὰ δανείου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσιζεν, εἰς μίαν κατάστασιν τοιαύτης ρευστότητος ὡς ἡ σημερινή, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς ἐσωτερικοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου, τοῦτο ὑπὸ τὰς καλλιτέρας τῶν προβλέψεων δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ν᾽ ἀποδώσῃ πλέον τῶν 150.000 ἑκατομ. δραχμῶν. Προστιθεμένου καὶ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς τὰς προσόδους τῆς χρήσεως 1942—43, καὶ πάλιν θὰ ἔμενε χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἤτοι ἔλλειμα 192.000 ἑκατομ. δραχ. Τὸ χειρότερον ὅμως ὅλων εἶναι ὅτι, ἐφ᾽ ὅσον καὶ εἰς τὸ μέλλον αἱ δαπάναι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλύπτωνται ἐκ τῶν προσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, θὰ παραστῇ ἀνάγκη ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου, νὰ καλύπτωνται τὰ ἐλλείματα δι᾽ ἐκδόσεως νέου χαρτονομίσματος, συνεπῶς θ᾽ ἀρχίσῃ νέος πληθωρισμός. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι δυνατὴ οἱαδήποτε δημοσιονομικὴ πολιτική, ἡ δὲ κατάρρευσις τῆς ὅλης οἰκονομίας μας θὰ εἶναι ἀναπόφευκτος οἱαδήποτε καὶ ἂν καταβληθῇ προσπάθεια πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἠγωνίσθην ἐπὶ 18μηνον νὰ πείσω τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς ὡς καὶ τὰς Κυβερνήσεις τοῦ Ἄξονος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπεβαρύνθη μὲ δαπάνας δυσαναλόγους πρὸς τοὺς πόρους καὶ τὰς οἰκονομικάς της δυνατότητας, καὶ ὅτι τοῦτο μοιραίως θὰ ἦγε μίαν ἡμέραν, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν τῆς χώρας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν πλήρη ἀνικανότητα τῆς Ἑλλάδος νὰ καταβάλῃ εἰς τὰς Κυβερ-

νήσεις τοῦ Ἄξονος τὰς αἰτουμένας δαπάνας των. Σήμερον ἡ Ἑλλάς, ἐὰν ἔχῃ ἀκόμη μερικὰς ἐλαχίστας πιθανότητας ν' ἀποφύγῃ τὴν πλήρῃ δημοσιονομικὴν χρεωκοπίαν, τὴν κατάρρευσιν τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ νομισματικοῦ μας συστήματος, πρέπει νὰ παύσῃ πλέον νὰ συνδράμῃ εἰς τὰ ἔξοδα κατοχῆς. Πᾶσα δὲ ἀνόρθωσις δύναται νὰ γίνῃ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀπαλλαγῇ αὕτη πάσης δαπάνης, πέραν τῶν τακτικῶν διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο ὡς μόνην δυνατὴν λύσιν νὰ συμβιβάσῃ τὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, προέτεινον ἀπὸ καιροῦ καὶ προτείνω καὶ σήμερον, τὴν παροχὴν ἐκ μέρους ἡμῶν ἑνὸς βραχυπροθέσμου δανείου, ποσοῦ μὴ δυναμένου νὰ ὑπερβῇ τὰς 20.000 ἑκατομμύρια δραχμάς, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς μέχρι διοργανώσεως τῶν μεταφορῶν τῶν ἐμπορευμάτων, δι' ὧν δέον νὰ καλύπτωνται εἰς τὸ μέλλον αἱ ἐν Ἑλλάδι ἀνάγκαι των εἰς δραχμάς. Τὸ βραχυπρόθεσμον τοῦτο δάνειον, ἠγγυημένον διὰ τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῶν Χωρῶν τοῦ Ἄξονος κλήριγκ, νὰ ἐπιστρέφηται ἔστω καὶ εἰς μηνιαίας δόσεις ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων.

Ἐὰν ἡ ἄποψις αὕτη δὲν γίνῃ ἀποδεκτή, αἱ δὲ Ἀρχαὶ Κατοχῆς ἐπιμένωσιν εἰς τὰς προφορικῶς διατυπωθείσας ἀξιώσεις των, τότε εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀναγνωρίσω ὅτι αἱ μέχρι σήμερον προσπάθειαί μου πρὸς μίαν συνεννόησιν δὲν ἐκαρποφόρησαν ὡς ἔδει, συνεπῶς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνεχίσω τὸ ἔργον μου.

Μετὰ τιμῆς

Γ. ΓΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ

Σχεδὸν ταυτοχρόνως μὲ τὴν λῆψιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς εἰδοποιούμην παρὰ τοῦ κ. Γκοτζαμάνη ὅτι οἱ δύο πληρεξούσιοι ἐπεθύμουν νὰ συναντηθῶμεν τὸ ταχύτερον διὰ νὰ συζητήσωμεν τὸ ἐπίμαχον θέμα.

Ἐκάλεσα ἀμέσως τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν διὰ ν' ἀνταλλάξωμεν τὰς σκέψεις μας καὶ καθορίσωμεν

ἀπὸ κοινοῦ τὴν στάσιν μας κατὰ τὴν ἐπικειμένην συζήτησιν.

Οὗτος μοὶ ἀνέπτυξεν ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν ὁλοσχερῶς τῶν ἐξόδων κατοχῆς —ὅπως ὑποδεικνύει εἰς τὴν ἐπιστολήν του— ἦτο μοιραῖον καὶ ἀναπόφευκτον νὰ ὑποχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀξίωσιν περὶ ἀναπροσαρμογῆς τοῦ διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Ρώμης καθορισθέντος ποσοῦ διὰ «ἔξοδα κατοχῆς».

Αἱ συμφωνίαι τῆς Ρώμης τοῦ Μαρτίου 1942 καθώρισαν τὸ ὕψος τῶν καταβλητέων ἐξόδων κατοχῆς εἰς 1.500 ἑκατομμύρια διὰ ἀμφοτέρας τὰς κατεχούσας δυνάμεις, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἐχαρακτηρίσθη τότε ὡς Ἑλληνικὴ Κυβερνητικὴ ἐπιτυχία.

Ἐν ὀλίγοις ἡ πραγματικὴ ἀντιμετωπιστέα κατάστασις ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὸ νὰ ἐπιτύχωμεν ἐκεῖνο ποὺ ἀνέφερεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν ἐπιστολήν του, ἤτοι τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ «πάσης δαπάνης πέραν τῶν τακτικῶν δαπανῶν διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Κράτους», εὑρίσκετο ἐκτὸς πάσης δυνατότητος καὶ ἀντέκειτο εἰς τὰ διεθνῶς ἰσχύοντα. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Ὑπουργὸς καὶ διὰ τοῦτο κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνωμεν ἀνενδότως, φθάνοντες μέχρι παραιτήσεως, ἦτο ὁ καθορισμὸς ἑνὸς χρονικοῦ ὁρίου, πέραν τοῦ ὁποίου ἡ ἰδική μας τοὐλάχιστον Κυβέρνησις δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ χορηγῇ πλέον προκαταβολάς. Ἀφοῦ δὲ δὲν ἠδυνάμεθα ν' ἀπαλλαγῶμεν τῶν ἐξόδων κατοχῆς, ὡς ἐπιβαλλομένων δυνάμει τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Χάγης ὑπὸ τοῦ κατέχοντος ἐπὶ τῆς κατεχομένης χώρας, δὲν ὑπῆρχε τρόπος ν' ἀποφύγωμεν τὴν ἀναπροσαρμογὴν τοῦ ἀρχικῶς καθορισθέντος ποσοῦ τῶν 1500 ἑκατομμυρίων μηνιαίως, δεδομένου ὅτι κατὰ Μάρτιον μὲν 1942 ἡ τιμὴ τῆς λίρας ἦτο δραχμαὶ 34.000 περίπου, ὅταν δὲ ἐλάμβανον χώραν τὰ ἐξιστορούμενα γεγονότα, εἶχεν αὕτη ἐγγίσει τὰς 200.000. Ἀνάλογος δὲ ἦτο καὶ ἡ αὔξησις τοῦ τιμαρίθμου.

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν συνεκροτήθη ἡ ἐπιζητηθεῖσα σύσ-

κεψις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ Ἄξονος μετὰ τῶν δύο οἰκονομικῶν ἀπεσταλμένων.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ἐκείνην ἠναγκάσθημεν πράγματι νὰ δεχθῶμεν τὴν τιμαριθμικὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν ἐξόδων κατοχῆς, ὡς καὶ ν' ἀναγνωρίσωμεν ὡς ἰδιαιτέραν ὑποχρέωσιν τὰς δαπάνας καταλυμάτων καὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλως τε, ἐφηρμόζετο ἤδη ἐν τῇ πράξει. Ἐπετύχομεν ὅμως τὴν ἀναγνώρισιν τῆς οὐσιωδεστάτης ἀξιώσεώς μας, ὅπως ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου 1943 αἱ ἐπὶ πλέον τῶν ἐξόδων κατοχῆς δαπάναι τῶν ξένων στρατευμάτων καλύπτωνται κατ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς πωλήσεως τῶν εἰσαχθησομένων ὑπὸ τῶν δύο ἑταιριῶν ἐμπορευμάτων, ληφθείσης συγχρόνως προνοίας ὅπως καὶ τὰ μέχρι τῆς 31ης Μαρτίου δοθησόμενα ποσὰ «προκαταβολῶν» ἐξοφληθοῦν ἐκ τῶν αὐτῶν κεφαλαίων εἰς μηνιαίας δόσεις.

Ἦτο δὲ τοῦτο γεγονός, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὰς συνεπείας διὰ τὴν τύχην τῆς Κυβερνήσεώς μου.

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία διετυπώθη εἰς τὸ ἀκόλουθον πρακτικόν.

Πρακτικὸν

τῆς συσκέψεως ἥτις ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Δεκεμβρίου 1942 ἐν Ἀθήναις μεταξὺ τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Πληρεξουσίων καὶ Εἰδικῶν Ἐντεταλμένων τοῦ Ἄξονος ἀφ' ἑτέρου.

α) Τὸ ποσὸν ὅπερ, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 1 τῆς παραγράφου 1α τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 14 Μαρτίου 1942, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δέον νὰ θέτῃ μηνιαίως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων Κατοχῆς, ὡς καταβολὴν ἔναντι τῶν εἰς βάρος της ἐξόδων κατοχῆς, ποσὸν τὸ ὁποῖον τὴν

ἡμερομηνίαν ἐκείνην εἶχεν ὁρισθῆ εἰς 1.500 ἑκατομμύρια δραχ., προσαρμόζεται νῦν —ἀπὸ τῆς 1 παρελθόντος Νοεμβρίου— πρὸς τὴν μειωθεῖσαν ἀγοραστικὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς, ἐπὶ τῇ βάσει κινητῆς κλίμακος εἰς ἣν ὁ μέσος δείκτης τῶν τιμῶν τῆς 14 Μαρτίου 1942 παραβάλλεται πρὸς 100 καὶ ὁ ἑκάστου μηνός, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου ἐ.ἔ. θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὸν μέσον ὅρον τῶν τιμῶν αἵτινες ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὰς 'Αθήνας τὰ Σάββατα τοῦ αὐτοῦ μηνός. Τὰ εἴδη ἅτινα χρησιμεύωσι διὰ τὸν καθορισμόν, τῶν προειρημένων μέσων ὅρων τῶν τιμῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἄρτος, ζυμαρικά, ὄσπρια, ἔλαιον, κρέας, ἰχθύες, ὀπῶραι, ξηροὶ καρποί, σιαφίς, πατάται, γάλα, λαχανικά, οἶνος.

Ὅταν ὅμως τὸ ἐν λόγῳ ποσὸν (ὑπολογιζόμενον ὡς ἄνω κατὰ μῆνα) ὑπερβαίνει τυχὸν τὰ 8 δισεκατομμύρια δραχμ., τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν 8 δισεκατομμυρίων δραχμῶν θὰ παραμένῃ ἀμετάβλητον διὰ τὴν καταβολὴν κατὰ τὸν περὶ οὗ πρόκειται μῆνα.

'Εκ τοῦ ποσοῦ τῆς καταβολῆς, τὸ ἥμισυ θὰ καταβάλληται εἰς τὸ 'Ιταλικὸν Σῶμα Κατοχῆς καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὸ Γερμανικὸν Σῶμα Κατοχῆς.

β) Τὰ εἰς δραχμὰς ἀναγκαιοῦντα ποσὰ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων κατοχῆς, τὰ ὑπερβαίνοντα τὴν προειρημένην καταβολὴν θὰ ἐξευρίσκωνται κατ' ἀρχὴν διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐπὶ πλέον διαφορᾶς τιμῶν ἐπὶ τῶν εἰσαγογένων ἐμπορευμάτων ἀντιστοίχως ὑπὸ τῆς Degriges καὶ Sagic, ἑκάστη δὲ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς χώρας της προερχομένων ἐμπορευμάτων.

Τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὰ δύο Σώματα Κατοχῆς ποσά, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἀντιστοίχων πλεονασμάτων ἐκ τῆς διαφορᾶς τιμῶν ἢ λόγῳ ἀκαταστασίας εἰς τὰς ἀφίξεις, ἀνωμαλίας μεταφορῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, θὰ ζητῶνται ἀπὸ τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐν 'Αθήναις 'Εν-

τεταλμένων, Ἰταλοῦ καὶ Γερμανοῦ, καὶ θὰ τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν των διὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ποσὰ ταῦτα θὰ ἄγωνται εἰς χρέωσιν ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος τῶν Κυβερνήσεων Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, εἰς ἑκάστην διὰ τὸ παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιστοίχου Σώματος Κατοχῆς μέρος, εἰς «ἰδιαίτερον λογαριασμὸν» εἰς δραχμὰς ἀτόκως, ὅστις θ' ἀνοιχθῇ.

Οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι θὰ πληρώνωνται ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1943 ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐπὶ πλέον διαφορᾶς τιμῶν τῶν ὡς ἀνωτέρω εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, εἰς μηνιαίας δόσεις ἀντιστοιχούσας πρὸς τὸ 10% τοῦ ἐν λόγῳ λογαριασμοῦ τὴν 31 Μαρτίου 1943.

Εἰς τὰ πληρωθησόμενα ποσὰ κατὰ τὰ ἄρθρα α' καὶ β' δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ πληρωμαὶ αἵτινες θὰ γίνωνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν διὰ τοὺς ἐν τῷ συνημμένῳ καταλόγῳ ὁριζομένους σκοπούς.

Ἡ Ἰταλικὴ καὶ Γερμανικὴ Κυβέρνησις εἶναι σύμφωνοι νὰ περιορίσωσι τὴν μερίδα τῶν πληρωμῶν τούτων ἥτις παραμένει εἰς βάρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς 4 δισεκατομμύρια δραχμῶν μηνιαίως, ἥμισυ διὰ τὰ ἔξοδα ἅτινα ἀφοροῦν τὸ Ἰταλικὸν Σῶμα Κατοχῆς, καὶ ἥμισυ διὰ τὰ ἀφορῶντα τὸ Γερμανικὸν Σῶμα Κατοχῆς.

Τὰ ποσὰ τῶν ἐξόδων τούτων τὰ ὑπερβαίνοντα δι' ἕκαστον Σῶμα Κατοχῆς, τὰ δύο δισεκατομμύρια δραχμῶν μηνιαίως, θὰ ἄγωνται ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος εἰς χρέωσιν τῶν Κυβερνήσεων τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας εἰς τὸν ἀντίστοιχον «ἰδιαίτερον λογαριασμὸν» περὶ οὗ ἐν τῷ ἄρθρῳ β'.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἔχῃ εἰς βάρος της, ἐκτὸς τῶν πληρωμῶν περὶ ὧν ἐν τοῖς ἄρθροις α' καὶ β' τὰς δαπάνας τῶν ὁδικῶν κατασκευῶν καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀγρινίου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐνόπλων Ἰταλικῶν καὶ Γερμανικῶν Δυνάμεων, ἔναντι

πληρωμῆς εἰς τιμὰς ἐπιτάξεως, τὰ οἰκοδομήσιμα ὑλικὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα δι' ἐπισκευὰς ἐφ' ὅσον τὰ ὑλικὰ ταῦτα ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἐν περιπτώσει ἀνάγκης αἱ Ἰταλικαὶ καὶ Γερμανικαὶ ἔνοπλοι Δυνάμεις θὰ δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν ἀπ' εὐθείας τὰς ἐπιτάξεις.

Αἱ συμφωνίαι αὗται παραμένουσιν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς 31 Μαρτίου 1943. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1943 θὰ παραταθῶσιν ἢ θὰ ἀναθεωρηθῶσιν κοινῇ συμφωνίᾳ διὰ συμφωνηθησομένην περαιτέρω χρονικὴν περίοδον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Δεκεμβρίου 1942

Ὑπογραφαὶ

Μὲ τὴν ἀνωτέρω συμφωνίαν ἐξησφαλίσθη δι' ἐμὲ μία ἐπιτυχία διαδικαστικῆς πρωτίστως μορφῆς. Ἂν τοῦτο θ' ἀπετέλει ἀφετηρίαν καὶ οὐσιαστικῆς τινος ἐπιτυχίας, πραγματικοῦ δηλαδὴ περιορισμοῦ τοῦ ἀφορήτου οἰκονομικοῦ βάρους ποὺ ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς ὁ Ἄξων, τὸ μέλλον θὰ τὸ ἀπεδείκνυεν. Οὔτε ὅμως ἐγὼ οὔτε ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐγενόμεθα ὑπερβολικὰ αἰσιόδοξοι ὅσον ἀφορᾷ τὰ πραγματικὰ ἀποτελέσματα τῆς συμφωνίας, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἐπανειλημμένως ἤδη παρετήρησα, ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν διάθεσιν —καὶ τὴν ἱκανότητα— τῶν Κυβερνήσεων τοῦ Ἄξονος νὰ καλύψουν τὰς πέραν τῶν «ἐξόδων κατοχῆς» δαπάνας των δι' εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἡ ρηθεῖσα συμφωνία ἀπετέλει μίαν δέσμευσιν τῶν δύο Κατοχικῶν Δυνάμεων, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν μοῦ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιμείνω εἰς τὴν ἐκτέλεσίν της, ἀφ' ἑτέρου δὲ μοῦ παρεῖχε τὴν βάσιμον εὐχέρειαν νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἀρχήν, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ὑποσχέσεις τῶν ξένων πληρεξουσίων ἀπεδεικνύοντο εἴτε ἀπατηλαὶ εἴτε, ἔστω, ἀνεφάρμοστοι. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀπόφασίν μου νὰ παύσω ἐπωμιζόμενος τὰς εὐθύνας τῆς κυβερνήσεως ἐάν, μετὰ τὴν 31ην Μαρτίου 1943, ἐξηκολούθουν αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς νὰ ζητοῦν περαιτέρω προκαταβολάς, δὲν ἔπαυσα νὰ ἐπαναλαμβάνω καὶ

πρὸς τοὺς τέσσαρας πληρεξουσίους τοῦ Ἄξονος, ὁσάκις μοῦ ἐδίδετο εὐκαιρία.

Δυστυχῶς αἱ ἀφορμαὶ παραπόνων καὶ ἀπαισιοδοξίας διὰ τὸ μέλλον ἤρχισαν παρουσιαζόμεναι σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς συνάψεως τῆς εἰρημένης συμφωνίας.

Αἱ κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1942 αἰτήσεις ἀναλήψεως χρημάτων ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς ἐπυκνώθησαν καὶ ὑπερέβησαν πᾶσαν προηγουμένην αἴτησιν αὐτῶν. Καὶ ὅμως ἐπεδείκνυον καὶ δὴ οἱ οἰκονομικοὶ σύμβουλοι τῆς Γερμανικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπείας, ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀποφυγὴν πληθωρισμοῦ καὶ ἐξευτελισμοῦ τοῦ νομίσματος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐδημιούργει καὶ διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς κατέχοντας μεγάλας δυσχερείας, ἐφ' ὅσον τὸ ποσὸν τῶν 8.000 ἑκατομμυρίων τὸ ὁποῖον ἐδικαιοῦντο κατὰ μέγιστον δὲν θὰ ηὔξανεν, ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἔπιπτεν ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας. Πρὸς τοῦτο εἰσηγήθησαν πολλάκις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τὴν λῆψιν διαφόρων μέτρων, καταλλήλων πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ πληθωρισμοῦ ἢ πρὸς μείωσιν τῆς ἐκ τοῦ ἐκδιδομένου χαρτονομίσματος δημιουργουμένης εἰς τὴν ἀγορὰν νέας ἀγοραστικῆς δυνάμεως. Τοιαῦτα μέτρα ἦσαν ὁ καθορισμὸς καὶ ἡ καταβολὴ ὡρισμένων ἀμέσων φόρων κατὰ σύντομα χρονικὰ διαστήματα, ὁ περιορισμὸς τῶν τραπεζιτικῶν πιστώσεων, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναλήψεως καταθέσεων, ἡ ὑποχρεωτικὴ πληρωμὴ δι' ἐπιταγῶν κλπ. Τὸ κυριώτερον ὅμως τῶν μέτρων αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἦτο ὁ ἔλεγχος τὸν ὁποῖον ἤσκουν ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἡμερομισθίων ἐν γένει καὶ ἡ συστηματικὴ ἀντίδρασις εἰς κάθε Κυβερνητικὸν μέτρον αὐξήσεως αὐτῶν. Οὕτω ἡ Κυβέρνησις, ἐνῶ ἡ αὔξησις τῶν ἀπολαυῶν τῶν μισθωτῶν ἐν γένει ἀπέβαινεν ἀναπόφευκτος συνεπείᾳ τῆς διαδοχικῆς ἐκπτώσεως τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς, ἠναγκάζετο νὰ διεξάγῃ ἑκάστοτε τραχεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς οἰκονομικοὺς ἁρμοδίους τῆς κατοχῆς, ὁσάκις ἔκρινε ἀναγκαίαν τὴν αὔξησιν τῶν μισθῶν εἴτε τῶν

δημοσίων ὑπαλλήλων εἴτε τῶν λοιπῶν μισθωτῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγκατάθεσίν των.

Ἡ προαναφερθεῖσα πύκνωσις τῶν αἰτήσεων ἀναλήψεων χρημάτων ὑπὸ τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν κατοχῆς κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1942, μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἀπευθύνω διαμαρτυρίαν, ἀρχὰς τοῦ 1943, τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν παρατηρουμένην ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἀσυδοσίας καὶ τῆς σπατάλης τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν κατοχῆς καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων, ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Χώρας, περιορισμῶν.

Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτό, τὸ ὁποῖον συνετάγη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δηλώσω διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὅτι ἤμην ἀποφασισμένος ν' ἀποσυρθῶ τῆς κυβερνήσεως, ἐὰν μετὰ τὴν 31ην Μαρτίου 1943 ἤθελον ζητήσει ἀπὸ ἡμᾶς αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς χρήματα περισσότερα τῶν ὅσων εἶχον καθορισθεῖ διὰ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 2ας Δεκεμβρίου. Ἔκτοτε ὑπέστημεν βεβαίως καὶ ἄλλας πιέσεις καὶ ἐσυνεχίσθη ἡ παροχὴ προκαταβολῶν καὶ κατὰ τοὺς ἑπομένους τρεῖς μῆνας —τοὺς τελευταίους τῆς πρωθυπουργίας μου— ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε συνεπὲς πρὸς τὴν ἀπ' ἀρχῆς χαραχθεῖσαν παρ' ἡμῶν πολιτικήν, νὰ παράσχωμεν δηλαδὴ εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἄξονος προθεσμίαν μέχρι τέλους τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1942–1943 ὅπως θέσωσιν εἰς λειτουργίαν τὸν ὀργανισμὸν τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἀποδώσῃ οὗτος τὰ ἐπαγγελθέντα ἀποτελέσματα.

Ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον :

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ἰανουαρίου 1943

Πρὸς τοὺς Κυρίους Πληρεξουσίους καὶ Εἰδικοὺς Ἐντεταλμένους διὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ τῆς Ἑλλάδος, τῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονος — Ἐνταῦθα

Ἐξοχώτατοι,

Αἱ Κυβερνήσεις τοῦ Ἄξονος, ἐπιθυμοῦσαι νὰ βοηθήσωσι τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὴν παροῦσαν κρί-

σιν, ἐδέχθησαν ὅπως ὁ Ἕλλην Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐκθέσῃ αὐτοπροσώπως ἐν Βερολίνῳ καὶ Ρώμῃ τὰς ἀπόψεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Αἱ ἐν Βερολίνῳ καὶ Ρώμῃ γενόμεναι κατὰ Σεπτέμβριον - Ὀκτώβριον ἑ. ἔ. συζητήσεις ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων τοῦ Ἄξονος γενομένας τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1942 ἐν Ρώμῃ προτάσεις πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

Τὸ 1ον ἄρθρον τῶν ἐν λόγῳ προτάσεων ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ αὐξήσῃ τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν πέραν ἐκείνης, ἡ ὁποία ἦτο τὰς ἡμέρας ἐκείνας.

Τὸ ἄρθρον 5 ὥριζεν ὅτι «συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 1 τοῦ ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου τῆς 14ης Μαρτίου 1942 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ θέτῃ μηνιαίως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Κυβερνήσεων Γερμανίας καὶ Ἰταλίας συνολικὸν ποσὸν 1.500 ἑκατομμυρίων».

Τὸ ἄρθρον 6 ὥριζεν : «Τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν δαπανῶν κατοχῆς πέραν τῶν ὡς ἄνω 1.500 ἑκατομμυρίων, δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν 6.500 ἑκατομμυρίων μηνιαίως δι' ἀμφότερα τὰ σώματα κατοχῆς. Ταῦτα θὰ ζητῶνται τμηματικῶς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν παρὰ τῶν δύο πληρεξουσίων διὰ κοινῆς μεταξύ των συμφωνίας καὶ θὰ χρεώνωνται παρὰ τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπέζης εἰς βάρος τῶν δύο Κυβερνήσεων, Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, συμφώνως τοῖς ὅροις τοῦ τμήματος Β' τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Ρώμης».

Τὸ ἄρθρον 7 ὁρίζει : «Ἐὰν τὰ ὡς ἄνω ποσὰ τῶν ἄρθρων 5 καὶ 6 δὲν ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰ ἰταλικὰ καὶ γερμανικὰ στρατεύματα, δύνανται ταῦτα νὰ προμηθευθῶσι καὶ ἄλλας διαθεσίμους δραχμὰς διὰ συμπληρωματικῆς εἰσαγωγῆς μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 9 δισεκατομμυρίων δραχμῶν (6 διὰ τὴν Γερμανίαν καὶ 3 διὰ τὴν Ἰταλίαν)».

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δι' ὑπομνήματός του ἀπὸ 12ης Ὀκτωβρίου 1942 ἀπήντησε ὅτι ἐὰν οἱ ὡς ἄνω

ὅροι ἐφαρμοσθῶσιν, θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ σταθεροποιηθῇ ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία εἰς ἓν οἱονδήποτε ἐπίπεδον καὶ συνεπῶς ἡ ἔκδοσις χαρτονομίσματος καὶ ὁ πληθωρισμὸς θ' αὐξάνωσι συνεχῶς, πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς Χώρας. Δι' αὐτὸ κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τῶν προτάσεων τῆς 8ης Ὀκτωβρίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ σκέψις τῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονος νὰ βοηθήσωσι τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἔπρεπε ν' ἀναθεωρηθῶσιν αἱ προτάσεις τῆς 8ης Ὀκτωβρίου καὶ αἱ δαπάναι νὰ προσαρμοσθῶσιν εἰς χαμηλότερα ποσά, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν δημοσιονομικὴν δυναμικότητα καὶ τοὺς πόρους τῆς χώρας.

Αἱ ἀμφισβητήσεις καὶ ἡ ἀσυμφωνία ἐκείνη ἤγαγε τὰς Δυνάμεις τοῦ Ἄξονος εἰς τὴν ἀπόφασιν ν' ἀποστείλωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα δύο εἰδικοὺς ἐντεταλμένους, ἵνα ἐπὶ τόπου προσπαθήσωσι νὰ προσεγγίσωσι τὰς ἀπόψεις τῶν δύο μερῶν καὶ νὰ λάβωσιν ὅλα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ χώρα μας πολλὰ ἐλπίζει καὶ ἀναμένει ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν δύο Πληρεξουσίων, διὰ τοῦτο δὲ ἡ Κυβέρνησις, παρ' ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπὶ ὡρισμένων προτάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπεβάρυνον τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος ὡς ἡ πρότασις ὅπως τὸ σταθερὸν ποσὸν τῶν 1.500 ἑκατομμυρίων, ὡς ὡρίσθη τοῦτο ἐν Ρώμῃ, ὑφίσταται αὐξομειώσεις συμφώνως πρὸς τὴν τιμαριθμικὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς, ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν τῆς 2ας Δεκεμβρίου π.ἔ. ἵνα δοθῇ ὁ ἀναγκαῖος χρόνος πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς προσπαθείας τῶν κ.κ. Εἰδικῶν Πληρεξουσίων.

Ἤδη ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποτελεσμάτων ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς: Ὅτι ὀρθῶς καθιερώθη πολιτικὴ τείνουσα εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν πολιτῶν. Οὕτω ἀπὸ συμφώνου ἐξεδόθησαν τὸ Νομ. Διάταγμα ὑπ' ἀριθ. 1946 περὶ περιορισμοῦ τῶν πιστώσεων τῶν παρεχομένων ὑπὸ τῶν τραπεζῶν, τὸ ὑπ' ἀριθ. 1984 περὶ πληρωμῆς τῶν δικαιούχων ἐκ τῆς συγκεντρώσεως (σιτηρῶν κλπ.) ἀντὶ εἰς δραχ-

μάς είς ταμειακά γραμμάτια τῆς Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος. Διά διαταγῶν μας ἀπηγορεύθησαν τὰ ὑπὸ τῶν Τραπεζῶν καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν παρεχόμενα δάνεια καὶ προκαταβολαὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους των. Τελεῖ ὑπὸ ἔγκρισιν νόμος περὶ πληρωμῆς προμηθευτῶν καὶ ἐργολάβων ἐν μέρει διὰ ρευστοῦ καὶ ἐν μέρει δι' ἐντόκων γραμματίων. 'Η Κυβέρνησις ἐφρόντισε ν' αὐξήσῃ τοὺς πόρους της διὰ διαφόρων ἐπαυξήσεων τῶν ἤδη ὑφισταμένων φόρων καὶ τῆς ἐπιβολῆς νέων, ὡς ὁ τελευταῖος ἐπὶ τῶν ἀνωνύμων μετοχικῶν ἑταιριῶν. 'Επίσης ἡ Κυβέρνησις περιώρισε τὴν πληρωμὴν τῶν προμηθευτῶν καὶ ἐργολάβων καὶ ἀνέπτυξε, τῇ συγκαταθέσει καὶ συνεργασίᾳ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, τὴν φορολογίαν τῶν ἐκτάκτων κερδῶν, ἅτινα ἐπραγματοποίησαν οἱ χορηγηταὶ καὶ ἐργολάβοι τῶν ἀρχῶν κατοχῆς. 'Η δημιουργηθεῖσα στενότης χρήματος συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τῶν τιμῶν καὶ ποιά τις βελτίωσις ἐπῆλθεν ἐκ τῶν πόρων τῆς χώρας πρὶν ἀκόμη φθάσωσι τὰ ἐμπορεύματα τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τῶν συμφωνιῶν.

Εἰς ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς τὰ ὡς ἄνω μέτρα εὑρίσκονται τὰ ἔξοδα κατοχῆς. 'Ενῷ τὸν Νοέμβριον, χάρις εἰς τὴν ἀσκηθεῖσαν πολιτικὴν τῶν οἰκονομιῶν, αἱ ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος γενόμεναι προκαταβολαὶ περιωρίσθησαν εἰς 9 μόνον δισεκατομμύρια δι' ἀμφότερα τὰ στρατεύματα, ὅλως ἀντιθέτως καὶ ἀπροσδοκήτως αἱ κατὰ Δεκέμβριον γενόμεναι ἔφθασαν 29.250 ἑκατομμύρια ἤτοι 17.750 διὰ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα καὶ 11.500 διὰ τὰ ἰταλικά. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου 4 δισεκατομμύρια ἐδόθησαν ἔναντι τῶν καπνῶν, τοῦτο ὅμως δὲν ἀναιρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος, ἐντὸς ἑνὸς μηνός, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀγορᾶς τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 29.250 ἑκατομμυρίων. 'Εὰν δὲ εἰς τὰ ποσὰ ταῦτα προστεθῶσι καὶ τὰ κατ' εὐθεῖαν χορηγηθέντα ὑπὸ τοῦ 'Ελληνικοῦ Δημοσίου δι' ἔξοδα τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, φθάνομεν, ὡς ὁ συνημμένος πίναξ, εἰς τὸ ποσὸν τῶν 50.000 ἑκατομμυρίων ἐντὸς δύο μηνῶν.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καταφαίνεται ὅτι ἀτυχῶς εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν οἰκονομιῶν ἐκ μέρους ὑμῶν τὰ ἀποτελέσματα δὲν ὑπῆρξαν εὐχάριστα, ὡς ἐπιβάλλει ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας καὶ αἱ δαπάναι ὄχι μόνον δὲν εἶναι μικρότεραι, ἀλλὰ μεγαλύτεραι τοῦ προηγηθέντος μηνὸς (Ὀκτώβριος 1942) κατὰ 22.140 ἑκατομμύρια. Σημειωτέον ὅτι τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 50.000 ἑκατομμυρίων ἐκαλύφθη ἐξ ὁλοκλήρου διὰ προσθέτου κυκλοφορίας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὅλην πολιτικὴν ἡμῶν τοῦ περιορισμοῦ τῶν μετρητῶν καὶ τῶν πιστώσεων.

Ὡς ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ διότι ἀκόμη ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἰσοσκελίσῃ τὰς τακτικάς της δαπάνας, τὸ κυκλοφοροῦν χαρτονόμισμα ἀπὸ 179 δισεκατομμύρια κατὰ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου, ἐποχὴν καθ' ἣν ἐγένοντο αἱ συζητήσεις ἐν Βερολίνῳ καὶ Ρώμῃ, ἀνῆλθε σήμερον εἰς δραχμὰς 336 δισεκατομμύρια, ἤτοι ηὐξήθη ἐντὸς τριμήνου κατὰ 157 δισεκατομμύρια. Οἱ φόβοι συνεπῶς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅτι ἀδύνατον νὰ σταματήσῃ ἡ ἔκδοσις χαρτονομίσματος καὶ ὁ πληθωρισμός, ἐφ' ὅσον αἱ δαπάναι τῶν ἀρχῶν Κατοχῆς δὲν προσαρμόζονται εἰς τὰς οἰκονομικὰς δυνατότητας τῆς χώρας, ἐπαληθεύουν ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπιβάλλουν τὴν λῆψιν μέτρων, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ ἡ πλήρης οἰκονομικὴ ἐξάρθρωσις.

Διὰ ταῦτα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς σοβαρότητος τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ σταθεροποιηθῶσιν ὁριστικῶς τὰ ἔξοδα εἰς ἐπίπεδα μὴ ὑπερβαίνοντα τὸ συμφωνηθὲν ποσὸν τῶν 12 δισεκατομμυρίων μηνιαίως δι' ἀμφότερα τὰ στρατεύματα κατοχῆς μέχρι 31 Μαρτίου 1943, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ Δυνάμεις τοῦ Ἄξονος θὰ προβῶσιν εἰς περαιτέρω μείωσιν διὰ προσηκόντων μέτρων.

Ἡ Κυβέρνησις ἐλπίζει ὅτι οἱ Κύριοι Πληρεξούσιοι θὰ ἐκτιμήσωσι δεόντως τὰς δυσκολίας αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται εἰς αὐτὴν ἀπὸ μίαν τόσον δυσάρεστον, ὄχι ἐξ

ὑπαιτιότητός της οἰκονομικὴν κατάστασιν, πλήρη ἀβεβαιότητος καὶ θὰ θελήσωσι νὰ τὴν βοηθήσωσιν, διὰ νὰ δυνηθῶ οὕτω καὶ ἐγὼ νὰ ἔχω τὴν περαιτέρω εὐθύνην τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας.

Ἐπωφελοῦμαι τῆς εὐκαιρίας κλπ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκ τῶν ὀλίγων ὡς ἄνω καὶ ὑπὸ τύπον ἐνδείξεως παρατεθέντων ἐγγράφων, ἀποδεικνύεται σαφῶς ὁ διεξαγόμενος τραχὺς κατὰ τῶν ξένων ἀγὼν καὶ αἱ ἄοκνοι προσπάθειαι τὰς ὁποίας κατέβαλλε συνεχῶς ἡ Κυβέρνησις πρὸς συγκράτησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ὁσημέραι ἐπιδεινουμένης οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ περίσωσιν τοῦ ὅ,τι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατὸν νὰ περισωθῇ.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀτρύτων ἀγώνων μας τούτων ἦτο ἡ κάπως ἐλπιδοφόρος αὔριον τῆς ὁποίας πρόδρομος οὕτως εἰπεῖν ἦτο, παρὰ τὴν αὔξησιν τῶν χρηματικῶν ἀναλήψεων ὑπὸ τῶν ξένων, ἡ συγκράτησις τότε καὶ ἡ βελτίωσις τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς συναφοῦς ἐπισιτιστικῆς καταστάσεως, ὧν ἁπτὴ ἀπόδειξις, ἡ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἀγορᾷ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Κυβερνήσεώς μου, διατήρησις τῆς χρυσῆς λίρας μετὰ διετῆ ἐξαντλητικὴν κατοχήν, εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα, ἀπὸ 130—150.000 δρχ.

Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητας τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τὴν κατοχικὴν ἐξαντλητικὴν ἀπομύζησιν, ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τις ὅτι ἡ χρυσῆ λίρα δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν παντοίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀξιόλογον οἰκονομικὴν καὶ ἐπισιτιστικὴν συμμαχικὴν ἐνίσχυσιν, διὰ τῆς ΕΜΕΛ-Οὔνρα κλπ. καὶ τὰς ἀθρόας εἰσαγωγὰς τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου ἔφθασε καὶ ὑπερέβη τὰ ὡς ἄνω ἐπίπεδα.

Ἡ κατάστασις θὰ συνεκρατεῖτο τουλάχιστον τότε, ἐὰν οἱ κατακτηταὶ ἐφήρμοζον καὶ ἐτήρουν τὰς μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν γενομένας συμφωνίας καὶ δὲν μὲ ἐξηνάγκαζον κατὰ

τὸν δέοντα χρόνον τῆς ἀνανεώσεως τούτων (ἀρχὰς Ἀπριλίου 1943) πρὸς παραίτησιν, ἵνα οὕτω ἀποφύγωσι τὰς ἐπιμόνους καὶ συνεχεῖς ὀχλήσεις μου πρὸς τήρησιν καὶ πιστὴν ἐφαρμογὴν τούτων, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Χώρας.

Ἐπισιτιστικὸν Ζήτημα.

Ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάστασις πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1939 ἤτοι ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἦτο καλή, οὐδὲν δὲ ἀπολύτως εἶδος ἔλειπεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, αἱ δὲ τιμαὶ αὐτῶν ἦσαν σταθεραὶ καὶ ὑφίσταντο μικρὰς διακυμάνσεις κατὰ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἀπὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 ὁπότε ἡ Ἑλλὰς ἐνεπλάκη εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἤρχισε νὰ παρατηρῆται μικρά τις αὔξησις τῶν τιμῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων εἰδῶν, ὡς ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ναύλων, ἀσφαλίστρων πολέμου κλπ. ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲν εἶδος ἔλειπεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἤρχισε νὰ παρατηρῆται ἔλλειψις κρέατος ἥτις δὲν ἐγένετο αἰσθητὴ διότι διενέμετο εἰς τὸ κοινὸν ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος νωπὸν ἢ κατεψυγμένον τοιοῦτον. Πάντως μέχρις Ἀπριλίου 1941 ἀπὸ ἀπόψεως τροφίμων τὸ κοινὸν οὐδενὸς ἐστερήθη. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας μας ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἄξονος ἅπαντα τὰ εὑρεθέντα τρόφιμα εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς ἐλευθέρας ζώνης Πειραιῶς (σῖτος, κριθή, ὄρυζα, ζάκχαρις, ὄσπρια κτλ.) καὶ ἅτινα ἀπετέλουν τὴν μόνην ἐφεδρικὴν τροφὴν τῆς Χώρας, κατεσχέθησαν ὡς λεία πολέμου, καθόσον ἐχαρακτηρίσθη ὅτι ἡ προμήθεια διὰ τὸ σύνολον τούτων εἶχε γίνει ὑπὸ τοῦ Κράτους. Κατόπιν ὅμως συντόνων καὶ ἐργωδῶν ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου ἐπετεύχθη τελικῶς ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν, ἀρχὰς Μαΐου 1941, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Χώρας καὶ οὕτως ἐπετεύχθη διὰ τῶν τροφίμων τούτων ἡ ἀρτοδότησις καὶ τρο-

φοδοσία τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κατοχῆς.

Ταυτοχρόνως τὰ στρατεύματα κατοχῆς ἤρξαντο ἀγοράζοντα τὰ ἐποχικὰ εἴδη τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ὡς λαχανικά, ὄσπρια, γεώμηλα κτλ., εἰς τρόπον ὥστε ταῦτα ὁσημέραι ἐξέλιπον ἐκ τῆς ἀγορᾶς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1941 ἐγένετο προσπάθεια ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Ἐπισιτισμοῦ ὅπως διατιμηθῶσι τινὰ τῶν ἐγχωρίων εἰδῶν καὶ ἰδίᾳ τὰ λαχανικὰ καὶ αἱ ὀπῶραι, ἐν συνεννοήσει δὲ μετὰ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν καθωρίσθησαν διατιμήσεις εἰς τοὺς τόπους παραγωγῆς, πλὴν εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξαν αἱ διατιμήσεις, διότι τὰ στρατεύματα προσέφερον εἰς τοὺς τόπους παραγωγῆς μείζονας τῆς διατιμήσεως τιμάς, εἰς τρόπον ὥστε πᾶσα ἡ παραγωγὴ περιήρχετο εἰς αὐτὰ καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἐναπέμενε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς.

Ταυτοχρόνως ἐξέλιπον καὶ τὰ μεταφορικὰ μέσα, διότι οἱ σιδηρόδρομοι λόγῳ βλαβῶν δὲν ἐλειτούργησαν κατ' ἀρχάς, τὰ δὲ ἐναπομείναντα εἰς τὴν χώραν, μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1940, αὐτοκίνητα καὶ βενζινόπλοια, ἐπετάχθησαν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, τὰ εἴδη ἐξέλιπον τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, αἱ δὲ τιμαὶ τούτων ἀνήρχοντο εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάστασις τοῦ κοινοῦ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐχειροτέρευεν.

Τὰ αἴτια ὅθεν τῆς ἄνευ προηγουμένου ἐν τῇ χώρᾳ ἐπισιτιστικῆς καταστάσεως δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ κάτωθι:

1. Ἡ ἔλλειψις ἀποθεμάτων ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἀκολουθηθείσης ὑπὸ τῶν πρὸ τῆς κατοχῆς κυβερνήσεων πολιτικῆς, τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀποθηκεύσεως οἱουδήποτε εἴδους τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς μὴ ἀντιμετωπίσεως καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ἐνδεχομένου τῆς κατοχῆς.

2. Ἡ δέσμευσις καὶ ἀπαγόρευσις ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κα-

τοχῆς μεταφορᾶς τροφίμων ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κατοχῆς.

3. Ἔλλειψις εἰσαγωγῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

4. Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἐγχωρίων εἰδῶν τὰ ὁποῖα, ἄλλως τε, δὲν ἦσαν ἄφθονα ἐν τῇ χώρᾳ.

5. Ἡ ἐπίταξις καὶ ἡ προμήθεια τούτων πρὸς διατροφὴν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς.

6. Ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν μεταφορικῶν μέσων.

7. Ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως λιπασμάτων, ζώων, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἄρτου διὰ τὴν ἐπαρκῆ διατροφὴν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ.

Πάντες οὗτοι οἱ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐπιταθῇ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἡ ὑπὸ τῶν κατακτητῶν δημιουργουμένη κακοδαιμονία, ἧς ὁ βαθμὸς καὶ ἡ ἔντασις αἰσθητῶς θὰ ἐμειοῦντο καὶ δὲν θὰ εἶχον τὰς τραγικὰς συνεπείας τοῦ χειμῶνος 1941—42, ἐὰν εἶχε κατορθωθεῖ ἐνωρίτερον ἡ εἰσαγωγὴ σίτου καὶ τροφίμων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Διὰ νὰ εἰσαχθοῦν ὅμως τρόφιμα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπῃτοῦντο δύο τινά: 1) Ἡ ἐγγύησις τῶν Γερμανῶν ὅτι δὲν θὰ παρημπόδιζον τὸν εἴσπλουν ἢ τὸν ἔκπλουν τῶν πλοίων τῶν κομιζόντων τὰ ἐν λόγῳ τρόφιμα καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐχρησιμοποίουν δι' ἑαυτοὺς ταῦτα. 2) Ἄδεια τῶν συμμάχων διὰ τὴν φόρτωσιν καὶ μεταφορὰν τῶν σιτοφορτίων εἰς Ἑλλάδα.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον οἱ Γερμανοὶ εἶχον ἤδη ἀπὸ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1941 δώσει ἐγγύησιν γραπτῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἣν καὶ ἐτήρησαν ἀργότερον. Τὸ δεύτερον ὅμως δὲν κατωρθώθη νὰ ἐπιτευχθῇ ἐγκαίρως ἀπὸ τοὺς προσκειμένους εἰς τοὺς συμμαχικοὺς κύκλους εἰς τὸ ἐξωτερικόν, οἵτινες ὅλως ἐπιπολαίως καὶ ἀβασανίστως εἶχον ὑποβάλει τὴν ἰδέαν τῆς ἐξαναγκάσεως διὰ τῆς πείνης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν κατακτητῶν (1).

---

(1) Ἴδε «Ἐθνικὸν Κήρυκα» (ἡ ἀγωνία καὶ τὸ μαρτύριον ἑνὸς λαοῦ) 30 Ἰουνίου 1948.

Μετὰ μακρὰς τέλος διαπραγματεύσεις, ἐπετράπη ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1942 ὁ πλοῦς εἰς τὴν Ἑλλάδα σιτοφορτίων καὶ οὕτω ἤρχισε βαθμηδὸν ἡ τακτικὴ ἔκτοτε, διὰ δελτίου ἀρτοδότησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων.

Κατόπιν τῆς ἀποκτηθείσης πείρας κατὰ τὸν χρόνον τῆς Πρωθυπουργίας Τσολάκογλου, εἶχον πεισθεῖ ὅτι ὅσον περισσότερα μέτρα ἐλαμβάνοντο πρὸς μείωσιν τῶν τιμῶν καὶ καταπολέμησιν τῆς μαύρης ἀγορᾶς, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανον αἱ τιμαὶ καὶ τὰ τρόφιμα ἀπεκρύπτοντο. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Κράτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν πληθυσμὸν τὰ στοιχειώδη μέσα συντηρήσεως, ἐσκέφθημεν ὡς Κυβέρνησις νὰ ἀφήσωμεν τὸ ἐμπόριον ἐλεύθερον, ἀκολουθοῦντες καὶ τὴν σύστασιν τοῦ ἀρχηγείου τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ κατηργήσαμεν τὸ ἀπὸ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ἰσχῦον σύστημα τῶν διατιμήσεων, κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς ἀναλήψεως τῆς Κυβερνήσεως ὑπ' ἐμοῦ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς ταύτης τῆς Κυβερνήσεως ἐπῆλθε ραγδαίως. Αἱ τιμαὶ ἔπεσαν, ἡ δὲ ἀγορὰ ἐπληρώθη τροφίμων, ὡς πᾶς τις θὰ ἐνθυμῆται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (Δεκέμβριος 1942).

Εἰς τὴν βελτίωσιν ταύτην ἥτις διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς Πρωθυπουργίας μου συνετέλεσεν ἐπίσης κατὰ μέγα μέρος, ἡ ἐπελθοῦσα, μετὰ τὴν οἰκονομικὴν σύμβασιν μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς κατοχῆς περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο ἐκτενὴς λόγος, πτῶσις τῆς τιμῆς τῆς λίρας ἥτις ἐσταθεροποιήθη εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 130—150 χιλιάδων δραχμῶν (1) καθόσον τὸ ποσὸν ὅπερ κανονικῶς ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης συμβάσεως θὰ διετίθετο δι' ἔξοδα κατοχῆς δὲν θὰ ὑπερέβαινεν ὁπωσδήποτε τὰ 8.000 ἑκατομμύρια μηνιαίως δι' ἀμφοτέρους, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ πτῶσις τῆς δραχμῆς.

Ἐπίσης σημαντικῶς συνετέλεσε καὶ ἡ μεγαλυτέρα

---

(1) Πρβλ. Νούλη Δαραβάλη, «Ἡ χρυσῆ λίρα ἀπὸ Ἀπριλίου 1941 μέχρι σήμερον». Αὔγουστος 1946.

εἰσαγωγὴ ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τῶν δύο Ἑταιριῶν Degriges καὶ Sacig. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1943 εἶχον ἤδη εἰσαχθεῖ διὰ τοῦ Ἑλληνογερμανικοῦ κλῆριγκ, μεταξὺ ἄλλων, πρὸς διατροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ 65.000 τόννοι σῖτος, 50.000 τόννοι ὄσπρια καὶ 40.000 τόννοι ζάκχαρις. Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω δύο Ἑταιριῶν εἰσήχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἄλλαι ποσότητες τροφίμων καὶ γενικοῦ ἐμπορίου, εἰς τρόπον ὥστε τὸ Ἑλληνο-Γερμανικὸν κλῆριγκ εἰς τὸ τέλος τῆς κατοχῆς κατέστη παθητικὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τοιοῦτον ὕψος, ὥστε ἡ ὀφειλὴ ἡμῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν διὰ τὰς γενομένας ἐκεῖθεν εἰσαγωγὰς μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἔφθασε τὸ 1.500.000 χρ. λίρας περίπου, ὡς καὶ ὑπὸ ἁρμοδίων Τραπεζιτικῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων κατετέθη καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Ἐπίσης ὠργανώθησαν κανονικώτεραι αἱ διανομαὶ τοῦ Ἐρ. Σταυροῦ καὶ οὕτω δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάστασις ἐν τῷ συνόλῳ της, κατὰ τὴν Πρωθυπουργικήν μου θητείαν, ἐβελτιώθη σημαντικῶς.

Γενικὰ ζητήματα.

Πλὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπισιτιστικῶν ζητημάτων ὡς ἄνω, ὑπῆρχον καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐξ ἴσου φλέγοντα, γενικῆς φύσεως, τοιαῦτα, ἅτινα ἀπέσπων ἀμέριστον τὴν προσοχὴν καὶ τὴν μέριμναν τῆς Κυβερνήσεως.

Τῶν ζητημάτων τούτων, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας των ἐθνικῆς σημασίας, ἐπελαμβανόμην ὡσαύτως μὲ ὅλην τὴν θέρμην τῆς ψυχῆς μου, καθόσον ἡ πολιτεία μου ὡς πρωθυπουργοῦ ὑπῆρξε σύμφωνος πρὸς τὴν συναίσθησιν τῶν εὐθυνῶν τὰς ὁποίας ἀνελάμβανον ἀποδεχθεὶς τὸ βάρος τῆς Κυβερνήσεως τῆς χώρας, ἥτις ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ κατακτητοῦ. Τὸ βάρος δὲ τοῦτο ἀπεδέχθην ἔχων πλήρη συναίσθησιν ὅτι ἀνέρχομαι τὸν Γολγοθᾶν, ὡς ἐπιτακτικὸν καθῆκον πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἡ συναί-

σθησις ἀκριβῶς τοῦ καθήκοντος τούτου μοὶ παρέσχε τὴν δύναμιν νὰ λάβω σταθερὰν καὶ θαρραλέαν θέσιν ἔναντι τῶν κατακτητῶν, ἐν σχέσει πρὸς πᾶν οὐσιῶδες καὶ σημαντικὸν ζήτημα θίγον κατὰ οἱονδήποτε τρόπον τὴν χώραν μας. Περιορίζομαι ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠρχόμην εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται καθαρῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ἡ στάσις μου.

Ζήτημα ἰθαγενείας Ἑλλήνων Ἀνατολ. Μακεδονίας καὶ Θράκης.

Εἰς σοβαρὰν σύγκρουσιν πρὸς τοὺς κατακτητὰς ἀφορμὴν ἔδωκεν ἡ ἀπόφασις τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἠναγκάζοντο οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ἀν. Μακεδονίας καὶ Θράκης νὰ ἀποκτήσουν τὴν βουλγαρικὴν ὑπηκοότητα ἐντὸς 6 μηνῶν, εἰδ᾽ ἄλλως ὑπεχρεοῦντο οὗτοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἑστίας των διὰ τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῶν Γερμανο-Ἰταλῶν καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὑπαγομένην λοιπὴν Ἑλλάδα. Τὸ ζήτημα ἦτο ἐκτάκτως σοβαρὸν διότι πολλαὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων Ἑλλήνων θὰ κατέκλυζον τὴν λιμώττουσαν λοιπὴν Ἑλλάδα ἄστεγοι καὶ πειναλέοι. Νέον προσφυγικὸν ζήτημα θὰ ἀνέκυπτεν αὐτομάτως πρὸς ἐπίλυσιν, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν βαρυτάτων ἀπὸ ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως συνεπειῶν.

Παραθέτω ἐνταῦθα μερικὰς ἐκ τῶν σχετικῶν διαμαρτυριῶν, τὰς ὁποίας διεβίβασα εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν διὰ τοῦ ἐνταῦθα Πρεσβευτοῦ της. Μετὰ τὴν δευτέραν, ὡς κάτωθι, διαμαρτυρίαν μου ἐπεσκέφθην τοὺς Πρεσβευτὰς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας καὶ ἐτόνισα καὶ προφορικῶς εἰς τούτους, ὅτι δὲν θέλω παραμείνει οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμὴν πλέον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν δὲν λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο. Κατόπιν καὶ τῆς ἐντόνου ταύτης διαμαρτυρίας μου, ἀνεχώρησαν ὁ Πρεσβευτὴς Altenburg μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Spei-

del διὰ Γερμανίαν, ὁ δὲ Πρεσβευτὴς Ghigi μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Gelloso δι' Ἰταλίαν, πρὸς διευθέτησιν ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων των τοῦ φλέγοντος ζητήματος τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Ἰανουαρίου 1943

Πρὸς
τὴν Α. Ε. τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα
πρεσβευτὴν Δρα Ἄλτενμπουργκ

Κύριε Πρεσβευτά,

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε/507/1/11 ἀπὸ 2ας Σεπτεμβρίου 1942 ρηματικῆς διακοινώσεως τοῦ Γραφείου μου ἐξετέθη εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα τὸ ζήτημα τοῦ Διατάγματος τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἐρρυθμίζετο ἡ ὑπηκοότης τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Δυτικῇ Θράκῃ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Τὸ Διάταγμα τοῦτο ὁρίζει, ὡς γνωστόν, ὅτι μέχρι τῆς 31ης Μαρτίου 1943 οἱ κάτοικοι τῶν περιφερειῶν τούτων ὀφείλουν νὰ ἐκλέξουν ὁριστικῶς τὴν μέλλουσαν ὑπηκοότητά των. Καὶ ὅσοι μὲν δηλώσουν ὅτι ἐπιθυμοῦν ν' ἀποκτήσουν τὴν βουλγαρικὴν ὑπηκοότητα, ὡς καὶ ὅσοι παραλείψουν οἱανδήποτε τοιαύτην δήλωσιν, θὰ λογισθοῦν πράγματι ἐφεξῆς Βούλγαροι πολῖται, ὅσοι ὅμως δηλώσουν ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ διατηρήσουν τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἔδαφος, εἰς ὃ εἶναι σήμερον ἐγκατεστημένοι.

Διὰ τῆς διακοινώσεως ἐκείνης ἐξετέθησαν διὰ μακρῶν οἱ λόγοι δι' οὓς ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ, ὅτι τὸ ἀνωτέρω μέτρον τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως εὑρίσκεται εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, τοὺς ἀναμφισβητήτως ἐφαρμοστέους εἰς τὸ ὑφιστάμενον σήμερον ἐν ταῖς μνημονευθείσαις ἑλληνικαῖς περιφερείαις καθεστώς. Αἱ ἀπόψεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἶναι, ἐν συνόψει, κατ' ἀρχὴν μὲν ὅτι ἡ ὕπαρξις βουλγαρικῆς δυνάμεως καὶ βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἐν ταῖς περιφερείαις ταύταις οὔτε κἂν ὡς στρατιωτικὴ κατοχὴ δύ-

ναται νὰ χαρακτηρισθῇ, δεδομένου ὅτι, ἡ Ἑλλὰς δὲν εὑρέθη εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἂν ὅμως, παρὰ ταῦτα, ἡ ὑφισταμένη κατάστασις ἤθελε πράγματι θεωρηθεῖ ὡς στρατιωτικὴ κατοχή, οὐδαμῶς δικαιολογεῖται τὸ ἄνω μέτρον τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, λαμβανόμενον κατὰ τὴν διάρκειαν καταστάσεως ὅλως προσωρινοῦ χαρακτῆρος, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀσυμβίβαστα μέτρα, ὡς ἡ ἀθρόα πολιτογράφησις τῶν πληθυσμῶν, προϋποθέτοντα τὴν ὕπαρξιν παρὰ τῷ κατέχοντι κράτει δικαιωμάτων ὁριστικῆς κυριαρχίας.

Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἐν ἀρχῇ μνημονευομένης διακοινώσεως εὐηρεστήθητε, ἐξοχώτατε, νὰ βεβαιώσητε ὅτι θὰ διεβιβάζετε ταύτην εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ράϊχ μετὰ τῆς ὑμετέρας συνηγορίας, δι᾽ ὃ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις σᾶς ἐκφράζει ἅπαξ ἔτι τὴν εὐγνωμοσύνην της. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔκτοτε ἱκανῶς μακρὸν χρονικὸν διάστημα, δὲν περιῆλθεν ἡμῖν οὐδεμία πληροφορία περὶ διευθετήσεως τοῦ δημιουργηθέντος ζητήματος, εὑρίσκομαι σήμερον εἰς τὴν ἀνάγκην ν᾽ ἀπευθυνθῶ καὶ πάλιν πρὸς Ὑμᾶς ἐν ὄψει τῆς προσεγγιζούσης λήξεως τῆς ὑπὸ τοῦ Διατάγματος τεθείσης προθεσμίας καὶ τῶν σοβαρῶν κινδύνων καὶ περιπλοκῶν, αἵτινες θὰ προκύψουν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν παρελείψαμεν καὶ διὰ τῆς ἀρχικῆς διακοινώσεως νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν σας.

Αἱ περιπλοκαὶ αὗται δὲν εἶναι μόνον ἡ ψυχικὴ καὶ συναισθηματικὴ ἀναστάτωσις, ἥτις θὰ πλήξῃ ἄνευ λόγου τοὺς πυκνοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῶν ἑλληνικῶν ἐκείνων περιφερειῶν διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰς αὐτοὺς ἐπιβολῆς μιᾶς ξένης ὑπηκοότητος πρὸ πάσης τυχὸν ὁριστικοποιήσεως τῆς ξένης κατοχῆς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὰ σοβαρώτατα προβλήματα, ἅτινα θὰ προκύψουν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐν περιπτώσει καθ᾽ ἣν μεγάλαι μᾶζαι τῶν πληθυσμῶν ἐκείνων, ἀρνούμεναι, ὡς εἶναι μᾶλλον βέβαιον, νὰ δεχθοῦν τὴν βουλγαρικὴν ὑπηκοότητα, ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ βουλγαροκρατούμενα ἐδάφη

καὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν ὑπὸ Ἑλληνικὴν διοίκησιν χώραν. Τὰ προβλήματα ταῦτα στεγάσεως, διατροφῆς καὶ ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως τοιούτων μαζῶν, εἶναι ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, ἀδύνατον ν' ἀντιμετωπίσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τελεσφόρως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως τοιοῦτον μεταναστευτικὸν ρεῦμα θὰ δημιουργήσῃ προφανῶς ἐξ ἴσου σοβαρὰ προβλήματα διὰ τὰς Γερμανικὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς ἐν Μακεδονίᾳ, πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ κατευθυνθῇ κατ' ἀνάγκην τὸ ἐπαπειλούμενον μεταναστευτικὸν ρεῦμα.

Ὀφείλω ἐπίσης νὰ προσθέσω ὅτι, κατὰ τὰς περιερχομένας ἡμῖν πληροφορίας, ὁ ψυχικὸς ἀναβρασμὸς καὶ ἡ ἀγωνία ὑφ' ἧς κατέχονται οἱ ἐνδιαφερόμενοι Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ἐπαυξάνονται καὶ ἐντείνονται συνεπείᾳ διαδόσεων ἐπιμόνως κυκλοφορουσῶν, καθ' ἃς καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι θὰ προτιμήσουν τὴν βουλγαρικὴν ἰθαγένειαν δὲν πρόκειται νὰ ἐπιτραπῇ ἡ εἰς τὰς ἄνω περιφερείας παραμονή, ἀλλ' ὅτι θὰ μεταφερθῶσιν ὁμαδικῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας καὶ μόνον ἐκεῖνοι θὰ παραμείνουν εἰς τὰς πατρίδας των, οἵτινες θὰ δηλώσουν ἐκτὸς τῆς βουλγαρικῆς ἰθαγενείας καὶ βουλγαρικὴν καταγωγὴν ἢ συνείδησιν. Δὲν εἶμαι βεβαίως εἰς θέσιν νὰ κρίνω περὶ τῆς βασιμότητος τῶν διαδόσεων τούτων, γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι αὗται ὄντως κυκλοφοροῦν, συντελοῦσαι τοιουτοτρόπως εἰς τὴν γενίκευσιν τοῦ ρεύματος τῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος καταφυγῆς.

Ὅθεν ἐπιτρέψατέ μοι, Κύριε Πρεσβευτά, νὰ παρακαλέσω Ὑμᾶς ὅπως θελήσητε νὰ ἐπέμβητε πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἀνωτέρω κινδύνων, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰσέτι καιρός, διαβιβάζοντες ἐκ νέου τὴν προκειμένην παράκλησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ράϊχ μετὰ τῆς εὐμενοῦς ὑμῶν συνηγορίας, ἵνα αὕτη εὐαρεστηθῇ καὶ ἀσκήσῃ τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς κατάργησιν τοῦ ἀνωμάλου ἐκείνου νομοθετήματός της, πρὶν τοῦτο ἐπιφέρῃ τὰς ἐπαπειλουμένας τόσον σοβαρὰς συνεπείας.

Ἐκφράζων Ὑμῖν, Ἐξοχώτατε, ἐκ τῶν προτέρων τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὰς σχετικὰς προσπαθείας σας, ἃς δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι θὰ καταβάλητε, δράττομαι τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἀνανεώσω Ὑμῖν, Κύριε Πρεσβευτά, τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξόχου ὑπολήψεώς μου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16-2-1943

Ἀριθ. πρωτ. Ε/90/1/1 Ἐμπιστ.

Πρὸς
τὴν Α. Ε. τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα
Πρεσβευτὴν Δρα Ἄλτενμπουργκ.

Κύριε Πρεσβευτά,

Διὰ τῆς ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1943 διακοινώσεώς μου, ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα τὴν τραγικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ἔχουσι περιέλθει οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης, λόγῳ τῆς ἀπειλουμένης ἐφαρμογῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ νόμου περὶ ἐπιλογῆς τῆς βουλγαρικῆς ἰθαγενείας, τοῦ ὁρίζοντος ὡς τελευταίαν προθεσμίαν δηλώσεως τὴν 31ην Μαρτίου ἑ.ἔ.

Ταυτοχρόνως διὰ τῆς ἀνωτέρω διακοινώσεώς μου, ἐξέθετον πρὸς ὑμᾶς ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις προσπαθοῦσα νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ κατὰ τὰς πληροφορίας μου καὶ ἄλλα μέτρα ἐναντίον αὐτῶν, ὡς τῆς μεταγωγῆς ἅπαντος τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κατέληγον δὲ ὅτι τοιαύτη ἔκβασις τῆς τύχης τῶν εἰρημένων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν θὰ ἐδυσχέραινε τὴν παραμονὴν τῆς Κυβερνήσεώς μου εἰς τὴν θέσιν της.

Ἀτυχῶς, Κύριε Πρεσβευτά, αἱ πληροφορίαι μου ἐκεῖναι καὶ οἱ φόβοι μου περὶ τῆς τύχης τῶν ὡς ἄνω Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, κατὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὀλίγων τούτων

ἡμερῶν, ὄχι μόνον ἐπεβεβαιώθησαν ἀλλὰ καὶ ἐξετάθησαν.

Ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις προχωροῦσα σαφῶς εἰς τὸ πρόγραμμα τὸ ὁποῖον καὶ κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον ἐπεχείρησε νὰ ἐφαρμόσῃ, τῆς βιαίας δηλονότι ἀλλοιώσεως τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης, προβαίνει ραγδαίως εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἐνοικούντων τὰς ὡς ἄνω περιοχὰς Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

Οὕτω, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1916, ἀπάγει ὁμήρους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλγαρίας, στρατολογεῖ βιαίως πάντας τοὺς ἄρρενας ἀπὸ 18—60 ἐτῶν καὶ τοὺς ἀποστέλλει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας πρὸς καταναγκαστικὴν ἐργασίαν. Συγκεκριμένως μοὶ περιῆλθεν ἡ πληροφορία ὅτι εἰς τὴν περιφέρειαν Δράμας, ἡ πρώτη ὁμὰς τῶν οὕτω βιαίως στρατολογηθέντων προσώπων ἐξ 600 ἀτόμων ἀνεχώρησε τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου εἰς Βουλγαρίαν, ἀνάλογοι δὲ ἀποστολαὶ ἑτοιμάζονται καὶ ἀπὸ ἄλλας περιοχὰς τῆς Βουλγαροκρατουμένης Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης, μέλλουσαι νὰ διαδεχθῶσιν ἡ μία τὴν ἄλλην.

Ἐκ παραλλήλου αἱ Βουλγαρικαὶ Ἀρχαὶ προωθοῦσι τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐξαθλιώσεως καὶ τοῦ ὑποσιτισμοῦ, διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως πάσης ἐργασίας, διὰ τῆς εἰσπράξεως βαρυτάτων φόρων καὶ προστίμων καὶ διὰ τῆς χορηγήσεως ἐλαχίστων τροφίμων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπανθρώπων τούτων μέσων εἶναι ἤδη γνωστὰ εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὡς ἐπανειλημμένως ἐκτεθέντα αὐτῇ, ὥστε θεωρῶ περιττὸν νὰ τὰ ἐπαναλάβω.

Τὰ κύματα τῶν προσφύγων, ἅτινα κατακλύζουσιν, καθ᾽ ἡμέραν καὶ ὀγκωδέστερα τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, εἶναι ἁπτὴ ἀπόδειξις τούτων. Οἱ κίνδυνοι οἵτινες ἐπαπειλοῦνται ἐκ τῆς τοιαύτης ἀθρόας εἰσροῆς προσφύγων ἐξετέθησαν ἤδη λεπτομερῶς διὰ τῆς ὡς ἄνω ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου διακοινώσεώς μου.

Σήμερον ἔρχομαι, τὴν δωδεκάτην ὥραν, νὰ ζητήσω ὅπως σταματήσῃ ἡ παρὰ πᾶν ἀνθρώπινον καὶ θεῖον δίκαιον καταστροφὴ τοῦ συμπαγοῦς καὶ ἀκραιφνοῦς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης καὶ νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος ἐπὶ τῶν βαρυσημάντων ἐπακολούθων ἅτινα θὰ εἶχεν ἡ ἐξακολούθησις ταύτης.

Διότι οἱαδήποτε μέσα καὶ ἂν μετέλθῃ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὡς αὕτη τὴν ἐπιθυμεῖ, δεδομένου ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς καὶ τὸ ἀκμαῖον αὐτῶν ἑλληνικὸν φρόνημα δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψωσιν. Ἡ κατάστασις ὅμως ἥτις θὰ δημιουργηθῇ ἐκ τῶν μέτρων τούτων θὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὅταν θὰ ἐπέλθῃ ἡ στιγμὴ νὰ διακανονισθῶσιν εἰρηνικῶς τὰ ζητήματα ταῦτα, νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον πρόσφορον ἔδαφος πρὸς συζήτησιν καὶ εἰρηνικὴν διευθέτησιν.

Εἴθε, Κύριε Πρεσβευτά, ἡ διαμαρτυρία μου αὕτη νὰ εὕρῃ τὴν δέουσαν ἀπήχησιν εἰς τοὺς ἁρμοδίους κύκλους εἰς οὓς θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ τὴν διαβιβάσητε μὲ τὴν γνωστὴν φιλοφροσύνην καὶ εὐμένειαν μεθ' ἧς ὑπεστηρίξατε, ὡς γνωρίζω καὶ τὰς προηγουμένας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐνεργείας μου.

Θὰ ἤθελον ὅμως νὰ πιστεύσητε, Κύριε Πρεσβευτά, ὅτι τόσον ἐγὼ ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως δὲν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ συνεχίσωμεν τὸ τόσον δυσχερὲς σήμερον ἔργον μας, ἐφ' ὅσον πεισθῶμεν ὅτι ἅπαντα τὰ μέχρι τοῦδε διαβήματά μας ὅπως περισώσωμεν ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐξοντώσεως ἕνα ὁλόκληρον τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος ἀπέβησαν μάταια καὶ ἀτελεσφόρητα.

Θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν ἀδήριτον ἐκ τῶν

πραγμάτων ἀνάγκην, μνήμονες τῶν ἱστορικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀντιπροσωπεύομεν, νὰ καταθέσωμεν τὴν ἐντολὴν τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας καὶ νὰ μεταστῶμεν εἰς τὰ ἑκατομμύρια ἐκεῖνα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες σιωπηλοὶ καὶ δακρυρροοῦντες στρέφωσι τὴν σκέψιν των πρὸς τὰς σφαγιαζομένας βορείους ἐπαρχίας τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος χωρὶς νὰ ἀπελπίζωνται, διότι γνωρίζουσιν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος κατὰ τὴν ὑπερδισχιλιετῆ ἱστορικήν του δρᾶσιν ἐπέζησε καὶ ἀνεστήθη πάντοτε, παρὰ πάσας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις αἵτινες, ὡς σήμερον, τὸ εἶχον καταβάλει.

Δέξασθε, Κύριε Πρεσβευτά, κλπ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ἱκανοποιητικὸν καὶ ἐθνικῶς εὐχάριστον ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν μου τούτων ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ, ὡς κάτωθι ἀποσπάσματος ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῆς 12 Μαρτίου 1943.

Συνεδρίασις ΙΔ'

Ἐν Ἀθήναις σήμερον 12 τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1943 ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 5.30 μ.μ. συνῆλθε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καθηγητοῦ κ. Κ. Λογοθετοπούλου καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου εἰς ὃ παρέστησαν ἅπαντες οἱ κ.κ. Ὑπουργοί. Ὁ κ. Γραμματεὺς ἀναγιγνώσκει τὰ πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Συνεδριάσεως. Ὁ κ. Πρόεδρος ἐρωτᾷ ἄν τις τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν ἔχει ἀντίρρησίν τινα ἐπὶ τῶν πρακτικῶν, μεθ' ὃ μὴ ὑπαρχούσης ἀντιρρήσεως, κυροῦνται ταῦτα.

Πρόεδρος: Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὸ θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἔχω νὰ σᾶς ἀναγγείλω, Κύριοι, τὸ ἑξῆς ἐξαιρετικῶς εὐχάριστον ἐθνικὸν γεγονός. Χθὲς μὲ ἐπεσκέφθησαν οἱ ἐνταῦθα πληρεξούσιοι τοῦ Ράϊχ καὶ τῆς Ἰταλίας, οἱ ὁποῖοι μοὶ ἀνεκοίνωσαν ὅτι, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. Ε/90/1/1 ΕΜ. Π. ἀπὸ 16/2/43 τελευταίας διαμαρτυρίας μου τῆς ἐπιδοθείσης αὐτοῖς σχετικῶς μὲ τὸν νόμον τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως περὶ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἰθαγενείας τῶν Ἑλλήνων τῆς Βουλγαροκρατουμένης Α. Μακεδονίας καὶ Δ. Θράκης, τὸ ζήτημα τοῦτο διευθετεῖται ὁριστικῶς συμφώνως μὲ τὰς ἀπόψεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἐξαναγκασθείσης κατόπιν πιέσεων τῶν Κυβερνήσεων τοῦ Ἄξονος, νὰ ἀναστείλῃ τὸ ἀνθελληνικὸν τοῦτο μέτρον. Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ἐν τῇ συγκεκριμένῃ ταύτῃ περιπτώσει ἡμεῖς ὡς Κυβέρνησις ἐπράξαμεν τὸ καθῆκον μας, ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἡ Κυβέρνησις, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἦτο καταδικασμένη νὰ δεχθῇ ἀδιαμαρτυρήτως τὴν ἐνσωμάτωσιν πεντακοσίων περίπου χιλιάδων γνησίων Ἑλλήνων εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἢ νὰ ἀντιμετωπίσῃ νέον προσφυγικὸν ζήτημα. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐκφράζει τὴν χαράν του καὶ τὴν ἄκραν ἱκανοποίησίν του διὰ τὸ ὡς ἄνω ἐξαιρετικὸν καὶ εὐχάριστον ἐθνικὸν τοῦτο γεγονός.

. . . .

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος Τὰ Μέλη

Σχετικῶς ὁ μάρτυς κατηγορίας κ. Τριανταφυλλόπουλος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, κατέθεσεν εἰς τὴν δίκην ὅτι ὁ Λογοθετόπουλος διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ταύτης ἐνεργείας του παρέσχε σπουδαίαν ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν χώραν.

Ζήτημα διώξεως Ἰσραηλιτῶν.

Ἑτέρα σύγκρουσις ἡμῶν μετὰ τῶν κατακτητῶν σχετίζεται πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ διωγμοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἰσραη-

λιτῶν Ἑλλήνων πολιτῶν. Καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐξιστορήσεως παραθέτω ἐπίσημά τινα κείμενα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος, μετὰ τῶν ὁποίων ἀντιμετώπισα καὶ τὸ ὀξὺ ζήτημα τοῦτο τὸ ὁποῖον συνεδέετο πρὸς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς κοσμοθεωρίας, μὲ τὸ ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα ὅπως τὸ μέτρον τοῦτο μὴ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα, τουλάχιστον ὑφ' οἵαν ὀξεῖαν μορφὴν παρουσιάσθη τοῦτο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἀριθμ. Πρωτ. Ε/130/1/10 Ἐμπ.

Ἀθῆναι τῇ 18ῃ Μαρτίου 1943

Πρός

τὴν Α. Ε. τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα Πρεσβευτὴν Δρα Ἄλτενμπουργκ

Κύριε Πρεσβευτά,

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἐπανειλημμένα προφορικὰ διαβήματα τὰ ὁποῖα ἔσχον μέχρι σήμερον τὴν τιμὴν νὰ διατυπώσω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν σοβαρὰν θέσιν τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν Θεσσαλονίκης, εἰς ἣν οὗτοι περιῆλθον λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶς πιεστικῶν ἐναντίον αὐτῶν μέτρων παρὰ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, ἔρχομαι μίαν εἰσέτι φορὰν διὰ τῆς παρούσης νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως ἐπέμβῃ καὶ ἀνακληθῶσι τὰ ἐξολοθρευτικὰ μέτρα ἅτινα ἐλήφθησαν ἐναντίον τῶν εἰρημένων Ἑλλήνων πολιτῶν ἀνερχομένων ὡς γνωστὸν εἰς ἱκανὰς δεκάδας χιλιάδων.

Ἀναφοραὶ τῆς Γεν. Διοικήσεως Μακεδονίας ἐνισχυόμεναι ἀπὸ ἀγωνιώδεις ἐκκλήσεις τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐκθέτουσιν ὅτι ἐκτὸς τῶν γνωστῶν ἤδη μέτρων τῆς συγκεντρώσεως ἁπάντων τῶν Μωσαϊκοῦ θρησκεύματος Ἑλλήνων πολιτῶν Θεσσαλονίκης εἰς ἀπομεμακρυσμένον συνοικισμὸν τῆς πόλεως, ὅπου στιβάζεται ἀνὰ μία οἰκογένεια εἰς ἓν καὶ μόνον δωμάτιον, τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς αὐτοὺς

τῆς ἐξασκήσεως οἱουδήποτε ἐπαγγέλματος, τῆς διαγραφῆς αὐτῶν ἀπὸ οἱανδήποτε ὀργάνωσιν (Διαταγὴ N. V. 2014, 25.2.43) τῆς ἐγκαταστάσεως μεσεγγυούχων εἰς τὰ καταστήματα καὶ ἐπιχειρήσεις αὐτῶν (Διαταγὴ N. V. Pol. 5/2839/7.3.43) τῆς ἀπαγορεύσεως ἀγοραπωλησιῶν ἐπὶ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων αὐτῶν (Διαταγὴ N. V. Pol. 5/2959 10.3.43), ἐλήφθη προσφάτως ἡ ἀπόφασις τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς ἄγνωστον διεύθυνσιν, ἀπαρχὴ δὲ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ συνοικισμοῦ «Βαρῶνος Χίρς», οἱ ἔνοικοι τοῦ ὁποίου ἀνερχόμενοι εἰς 3.500 ψυχὰς διετάχθησαν νὰ ὦσιν ἕτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν μὲ μόνον ἐφόδιον τροφὴν ἓξ ἡμερῶν.

Κατὰ νεωτέρας δὲ πληροφορίας ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἤρξατο ἀπὸ τῆς παρελθούσης Δευτέρας, ὁπότε ἡ πρώτη ἀποστολὴ τῶν οὕτω βιαίως ἀποσπωμένων ἀπὸ τὸ πάτριον αὐτῶν ἔδαφος Ἑλλήνων πολιτῶν, ἀνεχώρησεν ὑπὸ πραγματικῶς δραματικὰς συνθήκας πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν.

Ὡς καὶ προφορικῶς πρὸ ἡμερῶν ἐξέθηκα εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα εἶναι φυσικὴ ἡ ἀγωνία ὑφ᾽ ἧς συνέχεται ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς πρὸ τῶν δοκιμασιῶν αὐτῶν ἃς ὑφίστανται δεκάδες χιλιάδων νομοταγῶν καὶ φιλησύχων συμπατριωτῶν του, ὑπηρετησάντων πιστῶς μέχρι τῆς σήμερον τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα καὶ χυσάντων ὑπὲρ αὐτῆς τὸ αἷμα των κατὰ τὴν πρόσφατον πολεμικὴν περίοδον.

Ἀπὸ ὅλα τὰ στρώματα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας καταφθάνουσι συνεχῶς ἐκκλήσεις πρὸς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐπέμβασίν της πρὸς διάσωσιν τῶν εἰς ἐξόντωσιν καταδικαζομένων, διὰ τῶν ληφθέντων μέτρων, Ἰσραηλιτῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Αὐτοὶ οὗτοι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, διὰ τῆς ἐν ἀντιγράφῳ ὑποβαλλομένης ἀναφορᾶς των ζητοῦν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἐν ὀνόματι τῶν ἱερῶν παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ τρισχιλιετοῦς Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐπιληφθῇ ἄνευ ἀναβολῆς καὶ μετὰ τῆς μεγαλυτέρας

δυνατῆς δραστηριότητος τῆς προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῶν μωσαϊκοῦ θρησκεύματος Ἑλλήνων πολιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ Κυβέρνησις συνεχομένη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα καὶ ἐρειδομένη ἐπὶ τῶν σαφῶν ἐν προκειμένῳ διατάξεων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, καθ᾽ ἃς αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις καὶ ἡ νομοθεσία τῆς ὑπὸ κατοχὴν χώρας διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ ἐφ᾽ ὅσον δὲν προσβάλλεται ἡ ἀσφάλεια τοῦ Στρατοῦ κατοχῆς, κατὰ δὲ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους καὶ τὸ Σύνταγμα ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι καὶ πρέπει νὰ τυγχάνωσι τῆς αὐτῆς μεταχειρίσεως· θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑποχρεωμένην νὰ διαμαρτυρηθῇ ζωηρῶς, ἅπαξ ἔτι, πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασιν ὅπως ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν παύσῃ ὁ διωγμὸς οὗτος τῶν ὡς ἄνω Ἑλλήνων πολιτῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ληφθῶσι κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν μέχρι τοῦδε ἐξ αὐτῶν βιαίως ἀποσπασθέντων ἀπὸ τὸ πάτριον ἔδαφος.

Ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης θέλει δεόντως ἐκτιμήσει τὴν σοβαρότητα τῶν ὡς ἄνω ἐκτιθεμένων καὶ τὴν ἀλγεινὴν θέσιν εἰς ἣν ἔχει περιέλθει λόγῳ αὐτῶν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, δράττομαι τῆς εὐκαιρίας κλπ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀριθ. πρωτ. Ε/136/1/10 Ἐμπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Μαρτίου 1943

Πρὸς
τὴν Α. Ε. τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα
Πρεσβευτὴν Δρα Ἄλτενμπουργκ

Κύριε Πρεσβευτά,

Ἐπάναγκες θεωρῶ νὰ ἐπανέλθω καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διώξεως τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλλήνων πολιτῶν μωσαϊκοῦ θρησκεύματος, διὰ νὰ τονίσω ὅσον τὸ

δυνατὸν ζωηρότερον τὴν διαμαρτυρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰ λαμβανόμενα ἐξοντωτικὰ μέτρα ἐναντίον τόσων χιλιάδων ψυχῶν, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἔγκλημα βαρύνει.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν φυλετικῶν νόμων τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους ἐπὶ ἐδάφους χώρας κατεχομένης μὲν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν Στρατευμάτων, ἀλλὰ μὴ Γερμανικῆς, ἀποτελεῖ ὄχι μόνον μέτρον εὑρισκόμενον εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ διὰ διεθνῶν συμφωνιῶν καθιερωθὲν δίκαιον τοῦ πολέμου, πρὸς τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τόσας εὐκαιρίας ἔσχε μέχρι τοῦδε νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀδιάσειστον πίστιν της, ἀλλὰ καὶ ἄμεσον πλῆγμα κατὰ τοῦ κύρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐφ᾽ ὅσον πολῖται, ἡ προστασία τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς αὐτήν, ἐκριζοῦνται ἐκ τῶν ἑστιῶν των καὶ ἐκδιώκονται ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ πρόσωπα ἐπίσης μωσαϊκοῦ θρησκεύματος ἐγκατεστημένα μονίμως ἐν Ἑλλάδι τυγχάνοντα ὅμως ὑπήκοοι ξένων κρατῶν, δὲν ὑποβάλλονται εἰς τὰ μέτρα ταῦτα.

Βεβαίως εἶναι μακρὰν τῶν σκέψεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῆς διώξεως καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἰσραηλιτῶν, θ᾽ ἀπετέλει λόγον συγκαταθέσεως αὐτῆς εἰς τὰ λαμβανόμενα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἰσραηλιτῶν μέτρα, ἡ γενομένη ὅμως σήμερον διάκρισις καθιστᾷ τὴν συντελουμένην δίωξιν τούτων ἔτι σκληροτέραν καὶ ἔτι μᾶλλον ἀδικαιολόγητον καὶ δημιουργεῖ πάντως διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν σοβαρώτατον ζήτημα ἠθικῆς τάξεως καὶ πολιτικῆς εὐθύνης.

Ἐπιτρέψατέ μοι, Ἐξοχώτατε, νὰ σημειώσω ἐπίσης ὅτι, καθ᾽ ὅσον τουλάχιστον γνωρίζω, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην κατεχομένην χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν διατηρεῖται ἐθνικὴ κυβέρνησις, φέρουσα ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς της πολιτικὰς εὐθύνας ἀπέναντι τοῦ λαοῦ της, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας, ἐλήφθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς καὶ ἄνευ παρεμβολῆς τῆς οἰκείας Κυβερνήσεως, τοιαῦτα μέτρα. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅμως ὄχι

μόνον δὲν ὑπεδείχθη ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν Ἀρχῶν κατοχῆς νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλ' οὔτε ἐγνωστοποιήθησαν ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἀποφασισθέντα ὑπὸ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀνωτάτης Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Ἀρχῆς μέτρα, ἀλλ' ἁπλῶς διετάχθη ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Μακεδονίας νὰ προβῇ εἰς σειρὰν ἐκτελεστικῶν ἐνεργειῶν, χωρὶς καὶ οὗτος νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοῦτο. Ἡ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας παρασχεθεῖσα ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Μακεδονίας ἐκτελεστικὴ συμβολὴ δὲν δύναται νὰ τύχῃ ποσῶς τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Τέλος, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ τονίσω καὶ πάλιν, Κύριε Πρεσβευτά, ὅτι καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐν τῷ συνόλῳ του, ὄχι μόνον δὲν παραμένει ἀδιάφορος ἔναντι τοῦ τεθέντος εἰς ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ πατρίου του ἐδάφους ἐξοντωτικοῦ προγράμματος κατὰ τῶν συμπολιτῶν του Ἰσραηλιτῶν, ἀλλὰ καὶ κατέχεται ὑπὸ βαθυτάτης ἀληθῶς συγκινήσεως, τὴν ὁποίαν διερμηνεύουν αἱ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπευθυνόμεναι καθημερινῶς σχετικαὶ ἐκκλήσεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς Χώρας καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ὀργανώσεων τοῦ Λαοῦ.

Ὅθεν παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ εἰσακούσητε τὰς καὶ διὰ προηγουμένης ἐπιστολῆς μου ἐκφρασθείσας διαμαρτυρίας καὶ παρακλήσεις μου καὶ ἐνεργήσητε ἵνα σταματήσῃ, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει καιρός, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω μέτρων, ἐφ' ὅσον ταῦτα, ὡς εἶναι βέβαιον δὲν λαμβάνονται ἁπλῶς διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Στρατοῦ κατοχῆς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου.

Σπεύδω νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, Κύριε Πρεσβευτά, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι πρόθυμος νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς εἰς πᾶν μέτρον τοιαύτης φύσεως, ὅπερ ὅμως θὰ ἔφερε τὸν χαρακτῆρα προσωρινότητος καὶ δὲν θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν οὔτε τὴν λιμοκτονίαν τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν οὔτε τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους τῆς Χώρας.

Εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε, Κύριε Πρεσβευτά, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου ὑπολήψεώς μου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ζήτημα Κρήτης.

Κατ᾽ Αὔγουστον τοῦ 1941 μὲ ἐπεσκέφθη ὁ ἀείμνηστος ἐκ Κρήτης πολιτευτὴς καὶ πρώην ὑπουργὸς Ι. Κούνδουρος καὶ μοὶ ἐξέθεσε τὴν ἀφόρητον εἰς Κρήτην κατάστασιν, παρακαλέσας με νὰ μεταβῶ ἐκεῖ, διότι ὡς μοὶ ἔλεγεν, «εἶμαι ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τοῦ κύρους μου ἔναντι τῶν Γερμανῶν ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ τῶν ἀμοιβαίων μὲ τοὺς Κρῆτας συμπαθειῶν (ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς εἰς Κρήτην διαμονῆς μου κατὰ τὸ 1918) θὰ ἤμην εἰς θέσιν νὰ θέσω τέρμα εἰς τὴν φρικτὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατάστασιν». Εἶχον ἕως τότε ἐκτελεσθεῖ ἄνω τῶν 800 πολιτῶν καὶ πλεῖστα χωρία εἶχον καταστραφεῖ.

Ἀπεφάσισα τότε νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Κρήτην καὶ ὅταν ἔφθασα ἀεροπορικῶς εἰς τὰ Χανιὰ τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1941 ἦλθον εἰς ἐπαφὴν ἀμέσως μὲ τὴν ἐπιτροπὴν ἡ ὁποία εἶχεν ἀποτελεσθεῖ ἀπὸ ἐγκρίτους πολίτας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χανίων κ. Ξηρουχάκη, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ἠρώτησα ἐὰν ἡ χορήγησις ἀμνηστείας θὰ ἐπέφερε τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν πολυπαθῆ νῆσον. Μετὰ καταφατικὴν ἀπάντησιν, ἐπεσκέφθην ἀμέσως τὸν στρατηγὸν André, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξέθεσα τὴν κατάστασιν τῆς νήσου καὶ τὰ τῆς Κρητικῆς νοοτροπίας τόσον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας, ὅσον καὶ εἰς τὴν κατοχὴν ὅπλων, καὶ τοῦ ἐτόνισα ὅτι οἱ Κρῆτες «τὰ ἀγαποῦν σὰν τὰ παιδιά των» καὶ δυσκόλως θὰ τὰ ἀπεχωρίζοντο. Συνεπῶς αἱ γερμανικαὶ μέθοδοι καταστολῆς αἵτινες εἶχον τεθεῖ εἰς ἐφαρμογὴν εἰς ἄλλας κατακτηθείσας χώρας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχουν πιστὴν ἐφαρμογὴν καὶ διὰ τὸν Κρητικὸν πληθυσμὸν καὶ

τοῦ ἐζήτησα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως νὰ χορηγήσῃ γενικὴν ἀμνηστείαν. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι συνήντησα ἀπὸ τὸν στρατηγὸν πλήρη κατανόησιν.

Μετὰ διήμερον, ὁ στρατηγὸς μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην συνηντήθη μὲ τὸν ἐκεῖ προϊστάμενόν του Γερμανὸν στρατηγὸν καὶ τῇ ἐγκρίσει τούτου ἐχορηγήθη γενικὴ ἀμνηστεία εἰς τὴν νῆσον, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας πολλαὶ ἑκατοντάδες Κρητῶν πατριωτῶν κρατουμένων καὶ διωκομένων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐπανῆλθον ἐλεύθεροι εἰς τὰς ἑστίας των.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ἐξέδωκα διάγγελμα πρὸς τὸν Κρητικὸν λαὸν συνιστῶν σωφροσύνην, ἵνα οὕτω κατορθώσῃ καὶ διέλθῃ τὰς κρισίμους τότε περιστάσεις μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας θυσίας αἵματος.

Οὕτως ἐπῆλθε τότε σοβαρὰ βελτίωσις τῆς ἀφορήτου ἐν τῇ νήσῳ καταστάσεως ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον.

Δυστυχῶς ὅμως νέαι πράξεις δολίας φθορᾶς ἐπεδείνωσαν ἐκ νέου τὴν κατάστασιν, ἥτις ἐσυνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1943. Δὲν παρήρχετο ἡμέρα χωρὶς νὰ ἀναγγελθῇ νέον σαμποτάζ, ἀλλὰ καὶ δὲν παρήρχετο ἡμέρα καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ νὰ μὴ κάμουν εἰς ἀντίποινα νέας ἐκτελέσεις.

Ἡ φοβερὰ αὕτη αἱμορραγία, ἐὰν ἐσυνεχίζετο θὰ ὡδήγει πρὸς μίαν ὁλοκληρωτικὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1943 ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς νήσου εἰς τὸν πρώην βουλευτὴν Κρήτης κ. Ι. Πασσαδάκην. Ὁ κ. Πασσαδάκης συνεχίζων τὸ κατευναστικὸν πνεῦμα τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἐπέτυχε μὲν νὰ περιορίσῃ τὰ σαμποτάζ, οὐχ ἧττον ὅμως κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς καὶ σώφρονος δράσεώς του νὰ περιορίσῃ τὰς θυσίας εἰς αἷμα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, διότι διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπεμβάσεως ἐβοήθησε καὶ ἔσωσεν ἀπὸ τὰς γερμανικὰς χεῖρας μέγαν ἀριθμὸν ἐν κινδύνῳ εὑρισκομένων Κρητῶν πατριωτῶν. Εἰς δύο χιλιάδας περίπου ἀνέρχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν Κρητῶν πατριωτῶν τοὺς ὁποίους κατώρθωσεν οὕτω ὁ κ.

Πασσαδάκης, νὰ βοηθήσῃ ἢ νὰ ἐλευθερώσῃ ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ διαφόρων στρατοπέδων.

Πολιτικὴ ἐπιστράτευσις.

Ἕτερον σοβαρὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίσθη σθεναρῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑφ᾽ ἡμῶν, ἦτο ἡ ἀπόφασις τῶν Γερμανῶν ὅπως ἐπιστρατεύσουν ὡρισμένας κλάσεις Ἑλλήνων ὑπηκόων πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν διὰ τὰς ἀρχὰς κατοχῆς. Τὸ παρατιθέμενον ἔγγραφον εἶναι ἐνδεικτικὸν τοῦ σθένους καὶ τοῦ συντόνου ἐνδιαφέροντος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀντιμετωπίσαμεν καὶ διεχειρίσθημεν ἐπιτυχῶς καὶ τὸ ἐξαιρετικῆς σημασίας ζήτημα τοῦτο. Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐνεργειῶν μου ἔλαβον ἔγγραφον τοῦ στρατηγοῦ Θεσσαλονίκης διὰ μέσου τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας εἰς τὸ ὁποῖον ἐτονίζετο ὅτι ἡ Κυβέρνησις φέρει βαρεῖαν εὐθύνην διὰ τὴν παρακώλυσιν τῆς πολιτικῆς ἐπιστρατεύσεως. Πάντως διὰ τῶν προφορικῶν καὶ ἐγγράφων διαμαρτυριῶν μου κατώρθωσα, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ βελτιωθῇ κατὰ πολὺ ἡ θέσις τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπιστρατευθέντων, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Κυβερνήσεως, Ἰσραηλιτῶν δι᾽ ἀπολύσεως τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἐξ οἱουδήποτε λόγου ἀκαταλλήλων διὰ χειρονακτικὴν ἐργασίαν, ἔναντι καταβολῆς ὡρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ ὑπὸ τῆς Ἰσραηλικῆς κοινότητος, διὰ τὴν πρόσληψιν ἀντικαταστατῶν, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου νὰ ἀποφευχθῇ ἐντελῶς ἡ πολιτικὴ ἐπιστράτευσις εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καίτοι ὁ στρατὸς κατοχῆς ἐδικαιοῦτο εἰς τοῦτο ὑπό τινας περιορισμούς, συμφώνως μὲ τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης (ἄρθρον 52, Κανονισμοῦ καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου).

Ἀριθ. Ε 663 1/9 Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Νοεμβρίου 1942

Πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Μακεδονίας
Γραφεῖον κ. Ὑπουργοῦ — Θεσσαλονίκην

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διαταχθείσης ὑπὸ τῆς αὐτόθι Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως πολιτικῆς ἐπι-

στρατεύσεως ὡρισμένων κατηγοριῶν Ἑλλήνων πολιτῶν (1) πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν ἐν τῷ συμφέροντι τῶν Γερμανικῶν Ἀρχῶν κατοχῆς, περὶ ἧς ἐπληροφορήσατε ἡμᾶς προφορικῶς, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ πέμψωμεν ἡμῖν συνημμένως ἐν ἀντιγράφῳ σχετικὰς γνωμοδοτήσεις τῶν κ. κ. Σπυροπούλου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Τενεκίδου εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου, πραγματευομένας περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως χειρισθῆτε τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα συμφώνως πρὸς τὰ ἐν αὐτοῖς ἐκτιθέμενα. Δέον δηλαδὴ νὰ ἐξηγήσητε εἰς τὸν αὐτόθι στρατιωτικὸν Διοικητήν, ὅτι ἡ ἄποψις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὅτι ἡ ἐπιβληθησομένη τυχὸν προσωπικὴ ἐργασία εἰς Ἕλληνας πολίτας δέον νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὑπὸ τῆς σχετικῆς συμφωνίας τῆς Χάγης ἐπιτρεπομένων ἐργασιῶν, ἀποκλειομένων ἐκείνων αἵτινες ἔχουσιν ἄμεσον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σχέσιν πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς εἶναι ἡ ἐργασία εἰς ὀχυρωματικὰ ἔργα, ἡ ἀπασχόλησις εἰς τυχὸν καθαρῶς πολεμικὰς βιομηχανίας, ἡ μεταφορὰ πολεμικοῦ ὑλικοῦ, ἡ κατασκευὴ νέων ὁδῶν προοριζομένων διὰ καθαρῶς στρατιωτικοὺς σκοποὺς κλπ.

Ἐφιστῶμεν δὲ τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῦ ὅτι αἱ χρησιμοποιοῦσαι τὰς προσωπικὰς ἐργασίας τῶν πολιτῶν Ἀρχαὶ κατοχῆς, ἔχουσιν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐξασφαλίζωσιν εἰς τούτους τροφήν, ἔνδυσιν καὶ ὑπόδυσιν ἀνάλογον πρὸς τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας παρέχουσιν οὗτοι τὴν ἐργασίαν των ὡς καὶ κατάλληλα καταλύματα. Ἐπὶ πλέον δέον νὰ χορηγῶσιν εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ ἀνάλογον ἡμερομίσθιον διότι ἀσχέτως οἱασδήποτε ἀντιθέτου ἀπόψεως, προβληθησομένης τυχὸν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἄνευ καταβολῆς χρηματικῆς ἀποζημιώσεως δι᾿ ἧς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συντήρησις τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐργατῶν, ἡ ἐργασία, λαμβάνουσα τὴν μορφὴν ἀγγαρείας, θὰ προσκόψῃ εἰς τὴν

---

(1) Δηλαδὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

ἀπροθυμίαν αὐτῶν, ἐξ οὗ ποικίλα ζητήματα θὰ προκύψωσιν εἰς βάρος τῶν ἐργατῶν καὶ εἰς βάρος τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως. Τὴν καταβολὴν ἡμερομισθίου προβλέπει καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος περὶ ὀργανώσεως τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς χώρας ὑπ' ἀριθμ. 1984/1939, ἄρθρον 3 παρ. 6.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τῶν ἐργατῶν, ἡμερομισθίων, καταλυμάτων κλπ. δὲν δύνανται νὰ βαρύνουσι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, οὐ μόνον διότι τὸ ποσὸν τῶν βαρυνόντων τοῦτο ἐξόδων κατοχῆς εἶναι ἤδη καθωρισμένον, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ σχετικαὶ περὶ τῆς παροχῆς προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν κατέχουσαν δύναμιν διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οὐδεμίαν ἀφήνουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι τὰ ἔξοδα ταῦτα φέρει ἡ ἐν λόγῳ Δύναμις.

Ἐπίσης οὔτε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων εἰδῶν διατροφῆς κλπ. δύναται τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ν' ἀναλάβῃ ὑποχρέωσίν τινα. Πάντα ταῦτα δέον νὰ ἐξηγηθῶσι σαφῶς εἰς τὸν αὐτόθι Στρατιωτικὸν Διοικητὴν Θεσσαλονίκης—Αἰγαίου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥΛΟΣ

Ζήτημα ὁμηρίας καὶ ἐκτελέσεων.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τῆς συλλήψεως καὶ ἐκτελέσεως ὁμήρων ἀντιμετώπισα δι' ὅλων τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν της κυβέρνησις κατεχομένης χώρας. Πρὸς τοῦτο δὲν ὤκνησα οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε, διαμαρτυρόμενος γραπτῶς καὶ προφορικῶς. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου ὅπερ παραθέτω κατωτέρω καταδεικνύεται καὶ τὸ συχνὸν τῶν διαμαρτυριῶν μου καὶ ἡ παρρησία καὶ ἡ μέριμνα, ὅπως στηρίξω ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὴν κυβερνητικὴν ἀξίωσίν μου κατὰ τοῦ σκληροῦ καὶ ἀπανθρώπου τούτου μέτρου.

Ἀριθ. πρωτ. Ε/63/IV/8

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰανουαρίου 1943

Πρὸς
τὴν Α. Ε. τὸν Πληρεξούσιον τοῦ Ράϊχ διὰ τὴν Ἑλλάδα
Πρεσβευτὴν Δρα Ἄλτενμπουργκ

Κύριε Πρεσβευτά,

Τὸ Γραφεῖον Πρωθυπουργοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1192 τῆς 11ης Ἰουνίου 1942 διακοινώσεώς του πρὸς τὸ ὑμέτερον Γραφεῖον, ἀποσταλείσης ἐξ ἀφορμῆς τῆς γενομένης τότε ἐν Κρήτῃ ἐκτελέσεως 58 Ἑλλήνων πολιτῶν, ἐξέφρασε τὴν σαφῆ καὶ ἀπερίφραστον ἄποψιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅτι αἱ ἐκτελέσεις ἀθώων πολιτῶν ἐπὶ τῇ βάσει μόνης τῆς θεωρίας τῆς εὐθύνης τῆς ὁλότητος διὰ πράξεις ἀτόμων, ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου στοιχείου θεμελιοῦντος σύνδεσμόν τινα μεταξὺ τῶν ἐνόχων ἀξιοποίνου τινὸς πράξεως καὶ τῶν πράγματι, ἐξ ἀφορμῆς τῆς πράξεως ταύτης, πλησσομένων, ὄχι μόνον πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ρητὰς διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀντιτίθενται, ἤτοι πρὸς τὰ ἄρθρα 46 καὶ 50 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Χάγης τοῦ 1907 καὶ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ Manuel d'Oxford τοῦ 1913, τὰ ὁποῖα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως καταδικάζουσι τὸ μέτρον τῆς λήψεως ὁμήρων.

Παρετηρεῖτο δὲ περαιτέρω εἰς τὴν ρηθεῖσαν διακοίνωσιν ὅτι καὶ ἡ μερὶς ἐκείνη τῶν διεθνολόγων ἥτις ἐγκρίνει τὴν νομιμότητα τοῦ μέτρου, δέχεται πάντως ὅτι οἱ ὅμηροι δέον νὰ ἐξομοιῶνται πρὸς αἰχμαλώτους πολέμου τῶν ὁποίων ἡ θέσις ρυθμίζεται, ὡς γνωστόν, διὰ τῆς Συμβάσεως τῆς Γενεύης τῆς 29 Ἰουλίου 1929, ἐπικυρωθείσης τόσον ὑπὸ τῶν κατεχουσῶν δυνάμεων, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν οἱ ὅμηροι δέον νὰ τυγχάνωσιν ὡς καὶ οἱ αἰχμάλωτοι φιλανθρώπου μεταχειρίσεως, μὴ ὑποκείμενοι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει εἰς μέτρα ἀντιποίνων. Ἡ ζωή των πρέπει νὰ τελῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς

τῆς κατεχούσης Δυνάμεως καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν νομίμου δικαστικῆς διαδικασίας.

Αὐτὴ αὕτη ἡ ἐκτέλεσις ἀπαγγελθείσης τυχὸν καταδικαστικῆς εἰς θάνατον ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ γίνῃ πρὸ τῆς παρελεύσεως τριῶν τουλάχιστον μηνῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ εἰς ὃ ἀνήκει ὁ ὅμηρος Κράτους.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἐκφράσει τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀντιλήψεις αὐτῆς, τιθέμεναι ὑπ' ὄψει τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς, θὰ συνετέλουν εἰς τὴν τροποποίησιν τῶν ἐκδηλωθεισῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀντιθέτων τάσεων τῶν ἀρχῶν τούτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ συνέβαλε καὶ εἰς τὴν ἑδραίωσιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κύρους τῆς πρώτης παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ Λαῷ, ὅπερ εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ δυσχεροῦς αὐτῆς ἔργου.

Ἀτυχῶς, Κύριε Πρεσβευτά, αἱ σημειωθεῖσαι τελευταίως πολλαὶ περιπτώσεις ἀθρόων ἐκτελέσεων Ἑλλήνων πολιτῶν ἄνευ δίκης διαπιστούσης προηγουμένως οἱανδήποτε ἐνοχὴν αὐτῶν εἰς πράξεις ἐπισυρούσας κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ὡς καὶ ἄλλων ἐκτελεσθέντων, καίτοι εἶχεν ἐκδοθῆ προσφάτως ὑπὲρ αὐτῶν ἀπαλλακτικὴ ἀπόφασις, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ἀνωτέρω πίστις ἦτο ματαία. Ἡ συνεχιζομένη ἐφαρμογὴ ἀντιποίνων διὰ πράξεις σαμποτάζ εἰς βάρος ἀνευθύνων πολιτῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς προκαλεῖ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ ἀποθάρρυνσιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ πλήρους ἀκανθῶν καὶ ἐμποδίων ἔργου της, ἀφ' ἑτέρου κλονίζει πρόρριζα τὸ κῦρος τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ἡ περαιτέρω παραμονὴ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, καθίσταται λίαν δυσχερής.

Ἐξ ἄλλου τὰ ἀντίποινα ταῦτα οὐδόλως, ὡς ἀπεδείχθη, συμβάλλουν εἰς τὴν περιστολὴν τῶν πράξεων σαμποτάζ, διότι οἱ προβαίνοντες εἰς τοιαύτας ἐνεργείας δὲν

ἐπηρεάζονται ἐκ τῶν εἰς βάρος ἄλλων ἐπιβαλλομένων κυρώσεων, ἂν μὴ καὶ θεωροῦσι ταύτας ὡς ἐνισχυτικὰς τῆς κακοποιοῦ δράσεώς των, διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς λαϊκῆς δυσφορίας καὶ ἀπογνώσεως, τῆς προκαλουμένης ἐκ τῶν ἀντιποίνων εἰς τὴν μεγάλην μάζαν τῆς νομοταγοῦς καὶ φιλησύχου τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Κατὰ πληροφορίας περιελθούσας εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαπενθήμερον αἱ ἑξῆς ἐκτελέσεις Ἑλλήνων πολιτῶν, μὴ καταδικασθέντων ὑπὸ δικαστηρίου τινὸς εἰς θάνατον, ἀλλ᾽ ἁπλῶς λόγῳ ἀντιποίνων.

1) Ἐν Θεσαλονίκῃ ἐτυφεκίσθησαν 45 πολῖται, ὡς συνέπεια ἐπιθέσεως ὁμάδος ἀνταρτῶν κατὰ σιδηροδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας.

2) Ἐν Ἀθήναις ἐτυφεκίσθησαν 14 πολῖται ὅμηροι διὰ λόγους σαμποτάζ.

3) Τὴν 3ην τρέχοντος μηνὸς ἀπηγορεύθη πᾶσα συγκέντρωσις τῶν κατοίκων Σαλαμῖνος, ἡ κυκλοφορία ἐπὶ τῶν ὁδῶν πλέον τῶν δύο ἀτόμων, ἐπίσης ἡ φιλοξενία καὶ διανυκτέρευσις παντὸς ξένου εἰς τὴν νῆσον. Ἀπηγορεύθησαν ἐπίσης αἱ κωδωνοκρουσίαι, τὸ ἐκκλησίασμα ὡς καὶ ἡ συνοδεία κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν.

Τὴν 4ην τρέχοντος μηνὸς διετάχθη παρὰ τῶν Γερμανικῶν Ἀρχῶν ἡ συγκέντρωσις ἁπάντων τῶν κατοίκων, περὶ τὰς 3.000, τῆς πολίχνης «Κούλουρη» τῆς ἀνωτέρω νήσου. Ἐκ τούτων συνελήφθησαν 300, ἐξ ὧν 270 διετέθησαν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν καλωδίων, 30 δὲ ἀπεμονώθησαν ὡς ὅμηροι. Εἰς τοὺς 270 τούτους ἀπηγορεύθη ἡ παραλαβὴ παντὸς εἴδους τροφῆς ἢ ἐνδύματος, ἀφέθησαν ἐν τῇ διατεταγμένῃ ταύτῃ ὑπηρεσίᾳ ἀπὸ δέκα τριῶν μέχρι δέκα ἐννέα ὡρῶν, ἕνεκα δὲ τούτου εἷς μὲν ἀπέθανεν, πλεῖστοι δὲ τούτων ἠσθένησαν βαρέως.

Τὴν 7ην τρέχοντος μηνός, ἐκ τῶν συλληφθέντων τριάκοντα ὁμήρων, ἐξελέγησαν τρεῖς διὰ κλήρου οἵτινες καὶ ἐτυφεκίσθησαν. Κατόπιν ἀφέθησαν οὗτοι κρεμάμενοι ἀπὸ

ἰκρύου, τὴν 8ην δὲ τοῦ μηνὸς ἐξηκολούθουν νὰ παραμένουν κρεμάμενοι.

4) Εἰς τὸ χωρίον Μεγάλο Χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας ἐτυφεκίσθησαν ὑπὸ Ἰταλικῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν 11 πολῖται.

6) Εἰς Χρυσὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἐτυφεκίσθησαν τρεῖς ἢ τέσσαρες πολῖται, πάντες δημόσιοι ἢ κοινοτικοὶ ὑπάλληλοι.

7) Εἰς Κρίκελλον τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἐτυφεκίσθησαν τρία ἄτομα.

Αἱ ὑπ᾿ ἀριθ. 4—7 ἐκτελέσεις ἐνηργήθησαν ὡς ἀντίποινα, κατόπιν συμπλοκῶν μεταξὺ Ἰταλικῶν Στρατιωτικῶν τμημάτων καὶ ὁμάδων ἀνταρτῶν.

Ὀφείλω νὰ προσθέσω ἐνταῦθα, ὅτι τὰ ἄνω χωρία, καθὼς καὶ ἀρκετὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας ἐπυρπολήθησαν εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου εἴτε ἐν μέρει, ἐπειδὴ εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ συμβοῦν πλησίον τῶν χωρίων τούτων αἱ ρηθεῖσαι συμπλοκαί. Κατὰ πληροφορίας τῆς Κυβερνήσεως δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οὐδεμία συνενοχὴ ὑφίστατο μεταξὺ τῶν τυφεκισθέντων πολιτῶν καὶ γενικώτερον τῶν πληθυσμῶν τῶν πυρποληθέντων χωρίων ἀφ᾿ ἑνὸς καὶ τῶν ἀνταρτῶν ἀφ᾿ ἑτέρου.

Εἶναι βεβαίως περιττὸν νὰ τονίσω, Κύριε Πρεσβευτά, πόσον αἱ ἀνωτέρω ἐκτελέσεις καὶ πράξεις βίας ἐν γένει, ἔχουν ἐνσπείρει τὴν φρίκην καὶ τὸν πανικὸν εἰς τὰς εὐρυτέρας μάζας τοῦ λαοῦ. Οἱ πολῖται διερωτῶνται τί δέον νὰ πράξουν ὅπως ἀποτρέψουν ἕκαστος ἀφ᾿ ἑαυτοῦ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ εὑρεθοῦν μεταξὺ τῶν πλησσομένων ὑπὸ τῶν ἀδιακρίτως καὶ κατὰ μὴ ἐνεχομένων, λαμβανομένων ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς μέτρων. Καὶ τοῦτο διότι οἱ πολῖται δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράσχουν οὐδεμίαν σχετικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἀρχὰς διὰ τὴν δίωξιν τῶν σαμποτὲρ ἢ τῶν ἀνταρτῶν, ἐπειδή, ὡς ἐλέχθη, εἰς οὐδεμίαν μετὰ τῶν ἐγκληματιῶν τούτων εὑρίσκονται σχέσιν.

Μία τῶν συνεπειῶν τοῦ κινδύνου ὃν διατρέχουν οἱ πολῖται καὶ τῆς ἀμηχανίας εἰς ἣν περιέρχονται, ἰδίως οἱ

ζῶντες εἰς τὰς κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον δοκιμαζομένας ἐπαρχίας, εἶναι ὅτι ἐδημιουργήθη ἤδη ρεῦμα ὁμαδικῆς μετακινήσεως τῶν πολιτῶν πρὸς κέντρα θεωρούμενα ὡς ἀσφαλέστερα. Ἐννοεῖται ὅμως εὐκόλως ποῖα ζητήματα συγκοινωνίας, στεγάσεως καὶ διατροφῆς προκύπτουν ἐκ τῆς οὕτω ἀπροόπτως ἐμφανισθείσης μεταναστευτικῆς κινήσεως. Τὰ προβλήματα ταῦτα εἰς ἃ προστίθενται καὶ αἱ δαπάναι διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀρωγήν, ἣν ἀξιοῦσιν οἱ συνεπείᾳ τῶν πυρπολήσεων παραμένοντες ἄστεγοι πληθυσμοί, ἀδυνατεῖ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἡ κυβέρνησις τελεσφόρως.

Ἡ θλιβερὰ αὕτη κατάστασις μὲ ἀναγκάζει, Κύριε Πρεσβευτά, ν' ἀπευθυνθῶ ἅπαξ ἔτι πρὸς Ὑμᾶς διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀγωνίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας συνέχεται ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ τὴν δυσχερεστάτην θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἡ Κυβέρνησις, εἰς τὴν ὁποίαν, κατεχομένην ἄλλως τε ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀγωνίας, συνεχῶς παρουσιάζονται ἐπιτροπαὶ πολιτῶν, ζητούντων τὴν ἐπέμβασίν της, ὡς καὶ συγγενεῖς κρατουμένων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπικρέμαται ἡ δαμόκλειος σπάθη τοῦ ἐσχάτου τῶν κινδύνων. Παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ μελετήσητε ἐκ νέου τὸ πρόβλημα τῶν ἐκτελέσεων ἀμετόχων πολιτῶν καὶ τῶν ἀντιποίνων ἐν γένει καὶ νὰ καταβάλητε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν ὅπως μεταβληθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, ἵνα καὶ ἡ δεινῶς χειμαζομένη Ἑλληνικὴ Κοινωνία ἐπανεύρῃ κάποιαν ἠρεμίαν καὶ ἵνα καὶ ἡ Κυβέρνησίς μου ἐξέλθῃ ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεως εἰς ἣν ὄντως εὑρίσκεται σήμερον.

Εὐελπιστῶν ὅτι ἡ ἐκ βάθους τῆς καρδίας μου ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα παροῦσα ἔκκλησίς μου θὰ εὕρῃ παρ' αὐτῇ, ἧς ἡ Χώρα τόσα δείγματα πολιτισμοῦ καὶ δικαιοσύνης ἐξεπόρευσε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, τὴν δέουσαν ἀπήχησιν, δράττομαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως ἐπαναλάβω πρὸς αὐτὴν τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑψηλῆς ἐκτιμήσεώς μου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

'Αλλὰ δὲν ἠρκούμην μόνον εἰς τὰς ἐγγράφους καὶ σθεναρὰς ταύτας διαμαρτυρίας μου, διὰ τὴν ὁμηρίαν καὶ τὰς ὁμαδικὰς λόγῳ ἀντιποίνων ἐκτελέσεις, ἀλλὰ ἐπωφελούμενος ἑκάστοτε πάσης ἀνεπισήμου καὶ ἰδιωτικῆς ἐπαφῆς μου μετὰ τῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, ἐχαρακτήριζον προφορικῶς καὶ διὰ ζώσης λίαν καυστικῶς καὶ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὸ βάρβαρον τοῦτο μέτρον καὶ τοῖς ἐτόνιζον, μὲ ἐκπλήσσουσαν αὐτοὺς ἐλευθεροστομίαν, ὅτι, διὰ τῶν ἀνόμων, ἀδίκων, ἀσκόπων καὶ ἀστόχων τούτων μέτρων, ἐκηλιδοῦτο ἀνεξιτήλως ὁ στρατιωτικὸς ἱπποτισμὸς καὶ ὁ Γερμανικὸς πολιτισμός.

Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι τὸ ἄμεσον τοῦτο προφορικὸν ἠθικὸν μαστίγωμα ἐπέφερεν πλείονα ἀποτελέσματα τοῦ γραπτοῦ τοιούτου.

'Αναζωπύρωσις τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τοῦ Λαοῦ.

Δὲν παρέλειψα ἐξ ἄλλου καὶ τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ μας νὰ ὑποκαύσω, εἰς πρώτην διδομένην εὐκαιρίαν, ὅπως ἀφ' ἑτέρου προσεπάθησα νὰ προσανατολίζω ἑκάστοτε αὐτὸν πρὸς τὰς ὑφισταμένας συνθήκας τῆς ὠμῆς πραγματικότητος, πρὸς ἀποφυγὴν προώρου φθορᾶς ἐθνικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν χρήσιμοι εἰς τὴν ἐλευθέραν 'Ελλάδα. Κατὰ ποῖον τρόπον, ἐν τίνι πνεύματι καὶ ὑπὸ ποίων διαθέσεων ἐμπνεόμενος ἔπραξα τοῦτο, μαρτυροῦν τὰ διαγγέλματά μου, αἱ προκηρύξεις μου καὶ οἱ κατὰ διαφόρους εὐκαιρίας λόγοι μου, δείγματα τῶν ὁποίων παραθέτω εὐθὺς ἀμέσως.

Προκήρυξις
πρὸς τὸν 'Ελληνικὸν Λαόν, ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει 1943.

Ἔμπλεως ἐλπίδων καὶ ἐμπιστοσύνης διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φιλτάτης μας Πατρίδος, ἀπευθύνω πρὸς τὸν 'Ελληνικὸν Λαὸν ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει τὰς πλέον ἐγκαρδίους

εὐχὰς διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς εὐημερίας του καὶ εὐδαιμονίας του. Ἂν καὶ ἡ κακὴ μοῖρα ἠθέλησε νὰ συσσωρεύσῃ ἐπὶ τῆς Πατρίδος μας τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, ἂν καὶ σκληρὸς κλῆρος ἔλαχεν εἰς ἡμᾶς νὰ περιμαζεύσωμεν συντρίμματα καὶ νὰ ἀνορθώσωμεν ἐρείπια, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν μοὶ γεννᾶται ἀμφιβολία ἢ δισταγμὸς ὅτι ταχύτατα θὰ ἀνεύρωμεν καὶ πάλιν τὸν δρόμον τῆς γαλήνης καὶ τῆς εὐημερίας. Ὑπάρχουν ἐπὶ τὴν χώραν μας ὑψηλαὶ θεϊκαὶ προστασίαι, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ὁ Φοῖνιξ ἀνεγεννήθη πάντοτε ἐκ τῆς τέφρας του καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀνέβλυσαν πηγαὶ νέων ὁρμητικῶν δημιουργιῶν καὶ καταπλησσουσῶν προόδων. Εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν τῆς Ἑλλάδος, τὴν κατοικίαν τῶν Θεῶν, ἐν μέσῳ τόσων ὑπερόχων ἐκλάμψεων καὶ καταυγάζοντος πολιτισμοῦ, ὑπῆρξαν στιγμαὶ ἀνθρωπίνων συγκλονισμῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ τόπος ἔμεινεν ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος καὶ ἡ ἀγρία βλάστησις ἐκάλυψε τὴν σφριγῶσαν ἄλλοτε ζωήν. Ἡ Ἑλλὰς ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ ζῇ. Ὅπως γιγαντιαία ἡ δρῦς ἐκ τοῦ μηδαμινοῦ σπέρματός της ὀρθοῦται ὑπερήφανος πρὸς τὰ οὐράνια, οὕτω καὶ ἡ ἀθάνατος φυλὴ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀνεβλάστησε καὶ ἐγιγαντώθη καὶ ἐπλατύνθησαν οἱ οὐρανοί, διὰ νὰ περιβάλουν ὑπὸ τὴν σκέπην των τὸ ἀγλάϊσμα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Μετ' ἐμπιστοσύνης λοιπὸν ἀτενίζω τὸν ὁρίζοντα ἐν τῇ ἀναμονῇ τῆς νέας ἀνατολῆς τῆς Πατρίδος. Ἂς μὴ μᾶς τρομάζουν αἱ συμφοραὶ καὶ ἂς μὴ μᾶς ἀπολείψῃ τὸ θάρρος. Ἔχομεν ὅλοι εἰς τὰς καρδίας μας ἀπαραβίαστον τὴν παρακαταθήκην τῶν Ἐθνικῶν μας μεγαλείων, κατὰ τὴν μακραίωνα ἄνθησιν τῆς φυλῆς καὶ φυλάσσομεν ὅλοι εἰς τὰς ψυχάς μας τὰ πάνσεπτα κειμήλια τῆς ἐνδόξου κληρονομίας μας. Μὲ αὐτὰ ὡπλισμένοι θὰ καταβάλωμεν τοὺς ἀντιξόους ἀνέμους καὶ θὰ εὕρωμεν τὴν πρέπουσαν θέσιν, εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἐθνῶν τὴν μέλλουσαν νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τοῦ δικαίου τὴν νέαν κοσμογονίαν.

Ἂς συγκεντρώσωμεν ἐφ' ὅσον ἐπίσταται ὁ χρόνος

ἄφθονα τὰ αἰσθήματα τῆς συμπαθείας καὶ τῆς εὐνοίας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διὰ μιᾶς σεμνῆς, ἀξιοπρεποῦς καὶ ὑπερηφάνου ἀφοσιώσεώς μας πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν Ἐργασίαν. Ἂς ἐπιδείξωμεν ποῖος πολιτισμὸς θερμαίνει τὰ ἑλληνικὰ στήθη καὶ στῶμεν καλῶς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1943

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Διάγγελμα
πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου 1943.

«Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες,

Ἡ ἐπέτειος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας εὑρίσκει τὴν πατρίδα μας συντετριμμένην ὑπὸ τὸ βάρος μιᾶς πολεμικῆς καταστροφῆς. Εἰς οὐδενὸς ὅμως τὴν καρδίαν δὲν ἔπαυσαν νὰ ἐμφωλεύουν τὰ ἁγνὰ ἐκεῖνα καὶ ὑπέροχα αἰσθήματα τῆς τρυφερᾶς ἀγάπης καὶ τῆς βαθυτάτης λατρείας δι' αὐτήν. Εἴμεθα ὅλοι ἐξ ἴσου ὑπερήφανοι ὅτι ἐπετελέσαμεν τὸ χρέος μας καὶ ὅτι ἐστάθημεν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀλύγιστοι καὶ ἀναλλοίωτοι πρὸ τοῦ καθήκοντός μας πρὸς τὴν πατρίδα. Ὅλοι μαζὶ ὑψώσαμεν τὸν ἀλαλαγμὸν τῆς χαρᾶς εἰς τὰς στιγμὰς τῶν μεγάλων ἐκλάμψεών της, ὅπως καὶ ὅλοι μαζὶ ὑπομένομεν τὸ βαρύτατον πλῆγμα τῆς Θείας βουλῆς. Ἔτσι ἐγαλουχήθημεν. Τὸ ἱερόν της ὄνομα ἐψέλλισαν τὰ βρεφικά μας χείλη, μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐπτερύγισεν ἡ ψυχὴ τῶν πολεμιστῶν ἡρώων μας, αὐτὸ τὸ ὄνομα ηὐλόγησαν τὰ χείλη τῶν γερόντων ὡς ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὰς νέας γενεάς.

Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν ποικιλωνύμων ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν φέρομεν ἀναμφισβητήτως τὰ πρωτεῖα, διότι ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ μεγάλους προγόνους τὸ πρώτιστον καθῆκον τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος.

Ἡ σημερινὴ ἐπέτειος μᾶς συγκινεῖ βαθύτατα. Φέρει εἰς τὴν μνήμην μας τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους τῶν ἡρώων τῆς παλιγγενεσίας μας, τῶν προγόνων μας οἱ ὁποῖοι συνεκλόνισαν τὴν ὑφήλιον μὲ τοὺς ἡρωϊσμούς των καὶ ἔγραψαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν τὰς ὡραιοτέρας σελίδας τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς αὐτοθυσίας. Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ 21 προσέφερον τὸν ἑαυτόν των ὁλοκαύτωμα διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Πατρίδος, ἔσπειραν εἰς τὰ ἅγια αὐτὰ χώματα, ὅπου ἀπὸ χιλιετηρίδων ἐβλάστησεν ἡ ἰδέα τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, τὸν ἱερὸν σπόρον τοῦ ὑψηλοτέρου ἰδεώδους τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὔτε μίαν στιγμὴν ἡ μεγάλη φυλή μας δὲν ἀφῆκε νὰ σβεσθῇ τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Πατρίδος.

Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες :

Τὰ παραδείγματα τῆς ἱστορίας μας διδάσκουν εἰς ἡμᾶς ὅτι εἶναι ἀθάνατον τὸ δένδρον ποὺ ἀνέθαλεν ἀπὸ τὸν σπόρον ἐκεῖνον πού ἔσπειραν οἱ πρόγονοί μας. Ἡ ἑλληνικὴ πατρὶς ἔχει πλασθεῖ ὑπὸ τῆς Θείας βουλῆς διὰ νὰ ζῇ καὶ νὰ προοδεύῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ διδάσκουν ἀκόμη τὰ παραδείγματα ἐκεῖνα ὅτι καὶ οἱ ὁρμητικώτεροι τυφῶνες δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ σβύσουν τὴν λαμπηδῶνα της. Παραμείνατε ἀκλόνητοι εἰς τὰς θέσεις σας, ἀγέρωχοι εἰς τὸ καθῆκον σας καὶ ἀλύγιστοι πρὸ τῶν συμφορῶν. Ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου παραμένομεν πάντοτε ἡ προνομιοῦχος φυλὴ ἡ ὁποία ἐκήρυξεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐφ᾽ ὅσον ἐτέθημεν ὑπὸ τὴν θείαν αὐτὴν σκέπην καὶ ἐτάχθημεν πρῶτοι εἰς τὸ ὑπέροχον αὐτὸ κήρυγμα, πρῶτοι θὰ εἴμεθα καὶ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Κλείσατε εἰς τὰς ψυχάς σας τὸ ἁγνὸν αὐτὸ αἴσθημα μὲ τὸ ὁποῖον ἐγαλουχήθημεν ὅλοι ἀπὸ τῶν πρώτων προγόνων μας μέχρι τῶν ἡρώων τῶν τελευταίων μας ἀγώνων καὶ ριζώσατε εἰς τὰς καρδίας σας τὴν πίστιν ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἕλλην ἱκανὸς νὰ θρέψῃ εἰς τὴν ψυχήν του αἴσθημα διαφορετικὸν ἀπὸ αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐδίδαξαν οἱ πρόγονοί μας.

Ἂς χαιρετίσωμεν, λοιπόν, τὴν σημερινὴν ἐπέτειον μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν καὶ ἂς ἐπαναλάβωμεν τὸν ἱερὸν ὅρκον τῶν προγόνων: «Ὦ ἱερά, πλὴν τρισαθλία Πατρίς, ὁρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους σου. Ὁρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἔχυσαν καὶ χύνουν τὰ ταλαίπωρα τέκνα σου, εἰς τὰ ἴδια μου δάκρυα χυνόμενα κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὅλως εἰς Σέ. Εἰς τὸ ἑξῆς, Σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου ὁδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εὐτυχία Σου ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία Δικαιοσύνη ἂς ἐξαντλήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν μου ὅλους τοὺς κεραυνούς της, τὸ ὄνομά μου νὰ εἶναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου τὸ ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἂν ἴσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμὴν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου.

Ζήτω ἡ Ἑλλάς!»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Μαρτίου 1943

Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ
Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Τίς δύναται, ἀναγιγνώσκων τὸ διάγγελμα τοῦτο, νὰ φαντασθῇ ποτὲ ὅτι ἐγράφη καὶ ἐδημοσιεύθη κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν δύο σκληρῶν καὶ ἀδυσωπήτων κατακτητῶν;

Ἐκπληκτικὴ ἦτο καὶ ἡ ἐντύπωσις τῶν ξένων τότε οἵτινες ἐξενίσθησαν διὰ τὸ «ἐπαναστατικὸν τοῦτο μανιφέστον», ὡς τὸ ἐχαρακτήρισαν καὶ διότι «οὔτε λίγο οὔτε πολὺ διήγειρον διὰ τούτου τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν ἐναντίον των», ὡς μοὶ εἶπε τότε χολωμένος ὁ πληρεξούσιος τῆς Γερμανίας κ. Altenburg.

Τὸ διάγγελμα δὲ τοῦτο ἦτο ἐπίσης, εἷς ἐκ τῶν λόγων τῆς μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἀπομακρύνσεώς μου ἐκ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐαμοκομμουνιστικὴ ἀναρχία καὶ ἀνταρσία.

Ἀλλὰ καὶ τὴν σημερινὴν ἐκ τοῦ ἐπαράτου κομμουνισμοῦ ἀναρχίαν, ἀφαίμαξιν, ἐρήμωσιν καὶ δήωσιν τῆς χώρας, ὥσπερ ἄλλοι μάντεις κακῶν, ὀρθῶς καὶ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν προείδομεν καὶ προείπομεν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πατριωτικὴ φωνή μας περὶ τῆς τότε μόλις διαφαινομένης κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας, καίπερ ἐντόνως ἠχήσασα ὥσπερ ἄλλος κώδων κινδύνου, δὲν εἰσηκούσθη, ὁπότε ἐγκαίρως θὰ ἀπεμονοῦτο ὁ ἀναρχικὸς καὶ δι' ἰδίους πολιτικοὺς σκοποὺς δρῶν κομμουνισμός, ἀπὸ τὸν ἐθνικόφρονα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τὸν ὁποῖον, διὰ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους τοῦ δῆθεν ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, παρέσυρε πρὸς στιγμὴν εἰς τὰ δίκτυά του καὶ δὲν θὰ παριστάμεθα οὕτω σήμερον θλιβεροὶ παρατηρηταὶ τῆς Σλαυοκομμουνιστικῆς προδοσίας κατὰ τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας μας καὶ μάρτυρες ἐν ψυχικῇ ὀδύνῃ τῆς καθημαγμένης καὶ κατερειπωμένης Χώρας μας.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν τὸ ἀπὸ 30-1-1943 πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν σχετικὸν διάγγελμά μας.

Διάγγελμα
πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν διὰ τὴν Ἐαμοκομμουνιστικὴν ἀνταρσίαν.

«Εἰς τὴν ὕπαιθρον Ἑλλάδα συμβαίνουν ἀπό τινος θλιβερὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα μὲ ἀναγκάζουν νὰ προσφύγω καὶ πάλιν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ συστήσω ὁλοψύχως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν νὰ ἀκούσῃ τὴν ἤρεμον καὶ σταθερὰν φωνὴν τῆς συνέσεως καὶ τῆς πατριωτικῆς συνειδήσεως, κατὰ τὰς σκληρὰς ταύτας στιγμὰς τοῦ Ἐθνικοῦ μας βίου.

Μία ὁμὰς κούφων ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουσι τὴν εὔκολον καὶ ἄφθονον εὐδοκίμησιν καὶ οἱ ὁποῖοι αὐτοεχει-

ροτονήθησαν «ἀντάρται», λυμαίνεται τὴν ὕπαιθρον χώραν ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος.

Ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἑνὸς πατριωτικοῦ ἀγῶνος, ληστεύουν τοὺς ποιμένας, λεηλατοῦν τοὺς γεωργούς, καίουν τὰς ἀγροικίας, ἀπογυμνώνουν τοὺς ταξιδιώτας καὶ τρομοκρατοῦν τὰς πλέον ἀπομεμακρυσμένας ὀρεινὰς περιοχάς.

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ποὺ παρακολουθεῖ σιωπηλὸς τὰς πράξεις αὐτάς, ὁ λαὸς ποὺ ἔχει τὴν ψυχήν του ἀκμαίαν ἀλλὰ καὶ γενναῖον τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ, αἰσθάνεται ἴσως ταλάντευσιν καὶ κλονισμὸν βίαιον μεταξὺ τῶν ἀνοήτων αὐτῶν ἐκδηλώσεων καὶ μιᾶς ἁγνῆς πατριωτικῆς ἰδεολογίας. Τὸν κλονισμὸν τοῦτον, διὰ λόγους ὑπερτάτης ἐθνικῆς ἀνάγκης, ἐπιθυμῶ νὰ ἄρω ἀπὸ τὰς ψυχὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Εἶναι τόσα καὶ ἀνυπολόγιστα τὰ δεινά, ἅτινα συσσωρεύονται ἐναντίον τῆς πατρίδος ἐκ τῆς ἀσυνειδήτου ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἱερωτέρων ἰδεωδῶν της, ὥστε καὶ ἡ ἁπλουστέρα νοημοσύνη νὰ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀπόστασιν ποὺ διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀπὸ τὸν κρυφὸν ἑκάστου Ἕλληνος στοχασμόν, ὅστις δίδει εἰς κάθε Ἑλληνικὴν καρδίαν τὸν ὡραῖον παλμὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος μας.

Ὑπεύθυνος Κυβερνήτης τῆς χώρας κατὰ τὴν δύσκολον ταύτην καμπήν, τὴν κρίσιμον διὰ τὸν βίον τοῦ Ἔθνους, αἰσθάνομαι τὴν ὑπερτάτην ὑποχρέωσιν νά διαδηλώσω ἐπισήμως ὅτι καὶ ἂν αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου ὅστις συνεχίζεται εἶναι δειναὶ διὰ μίαν χώραν κατεχομένην ὑπὸ ξένων στρατευμάτων, ἂν καὶ αἱ πολεμικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσι περιορισμοὺς εἰς τὸν καθόλου βίον τῶν πολιτῶν, οὐδεὶς πρέπει νὰ συγχέῃ τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ἐκείνην ἡ ὁποία θὰ διαδεχθῇ τὸν πόλεμον.

Ὡς ὑπεύθυνος Κυβερνήτης παρέχω σήμερον πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Πατρίς, αὐτὴ ἡ Πατρίς, τὴν ὁποίαν οἱ τιτάνιοι ἀγῶνες τῶν ἡρώων

τῆς φυλῆς μας ἐδημιούργησαν, θὰ παραμείνῃ μετὰ τὸν πόλεμον ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρα, ρυθμίζουσα ἐλευθέρως τὰ τοῦ οἴκου της μὲ μόνον καὶ ἀποκλειστικὸν Κυρίαρχον τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμὴν θὰ παρεμένομεν, οἱ συνεργάται μου κι᾽ ἐγὼ εἰς τὰς θέσεις ἃς σήμερον κατέχομεν ἐν τῇ Κυβερνήσει τῆς χώρας, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ κατεργασθῶμεν τὸ μέλλον τῆς Πατρίδος ὑπὸ οἱονδήποτε ζυγόν. Τοὐναντίον σκοπὸς τῶν ἔργων μας καὶ πνοὴ τῆς ψυχῆς μας εἶναι μόνον ἡ προετοιμασία τῆς μεταβατικῆς αὐτῆς περιόδου ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς πολεμικῆς κατοχῆς εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ἰδοὺ διατὶ θεωροῦμεν ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς Πατρίδος, τὴν ἀνίερον ἐκμετάλλευσιν τῶν ἰδεωδῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὑπὸ ὑπόπτων ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως, συκοφαντοῦν τὰ ἁγνὰ αἰσθήματα τῆς ὁλότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἰδοὺ διατὶ θεωροῦμεν ὡς τὴν ἐσχάτην πλάνην τὸ ὅτι κυκλοφοροῦν κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας ἀηδεῖς λιβελλογράφοι καὶ ρυπαίνουν τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν μας μὲ πρόχειρα κηρύγματα πατριωτισμοῦ καὶ ὅτι οἱ συντάκται τῶν κομμουνιστικῶν φυλλαδίων ρίπτουν ὑπὸ τὰς θύρας μας ρυπαρογραφήματα, κακεντρεχῆ καὶ κακόπιστα, ποὺ γίνονται ἀφορμὴ νὰ συσσωρεύωνται ἄθῶα θύματα καὶ μεγάλαι συμφοραί, ἐνῷ ἐκεῖνοι καγχάζουν χαιρεκάκως εἰς τὸ σκότος τῆς ἀνωνυμίας των.

Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς ὁλότητος τῆς Πατρίδος, ἐν ὀνόματι τοῦ μέλλοντός της καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της, καλῶ τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν πρὸς πειθαρχίαν καὶ πίστιν ἐπὶ τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου

μου ὅπερ ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἔχει, νὰ διαφυλάξῃ τὴν Ἑλλάδα ἀνεξάρτητον καὶ ἐλευθέραν καὶ νὰ προλάβῃ νέας συμφορὰς καὶ νέα ἀθῶα θύματα, ἐπικαλοῦμαι εἰς βοήθειάν μου τὸν συνετὸν πατριωτισμὸν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑλληνίδων».

Ἐν Ἀθήναις 30 Ἰανουαρίου 1943

Κ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ
Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Καίτοι ὁλόκληρος σχεδὸν ἑξαετία ἔκτοτε παρῆλθεν, καίτοι αἱ συνθῆκαι τῆς τότε ὑπὸ δουλείαν καὶ κατοχὴν διατελούσης Χώρας ἦσαν τραγικῶς ἀντίθετοι πρὸς τὰς σημερινὰς τοιαύτας, οὐχ ἧττον εἰς τὸ διάγγελμά μου τοῦτο προβλέπεται πλήρως ἡ δραματικὴ κατάστασις τῆς σήμερον ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὴν ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ὀλιγαρχίας καταδυστανευομένην ὕπαιθρον. Κάλλιστα δὲ μεταβαλλομένης τῆς χρονολογίας τὸ διάγγελμα τοῦτο θὰ ἠδύνατο καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἐκδοθῇ. Τὴν τραγικὴν ταύτην ἐξέλιξιν τῆς σημερινῆς κομμουνιστικῆς ἀναρχίας, διεῖδεν ἐγκαιρότερον καὶ ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Γ. Τσολάκογλου ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πρώτης ὑπ' αὐτὸν κατοχικῆς Κυβερνήσεως. Οὗτος μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης ἔθεσε καὶ «τὴν προστασίαν τοῦ ὑφισταμένου ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἀπὸ τοῦ ἐλλοχεύοντος κατ' αὐτοῦ κομμουνιστικοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἐπωφελούμενος τῆς δυστυχίας ἥτις ὑπὸ τὴν δουλείαν, ὡς εἶναι ἑπόμενον, θὰ ἐνταθῇ, θὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑπονομεύσῃ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τοῦτο»!

Ἀλλὰ καὶ ὁ μεθ' ἡμᾶς ἀναλαβὼν κατ' Ἀπρίλιον 1943 τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ἀείμνηστος Ι. Ράλλης, λόγῳ τῆς ὀγκωθείσης ἐν τῷ μεταξὺ κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς διεκήρυξεν εἰς δηλώσεις του καὶ εἰς τὸ ἐκδοθὲν πρὸς τὸν Ἑλλη-

νικὸν λαὸν τότε διάγγελμά του: «Ὑψῶ τὴν σημαίαν τοῦ ἀντικομμουνιστικοῦ ἀγῶνος. Δεῦτε οἱ πιστοὶ περὶ ἐμέ». Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἱδρύει τὰ τάγματα ἀσφαλείας καὶ ἐξοπλίζει τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὸ σύνταγμα Χωροφυλακῆς, ἅτινα κατώρθωσαν νὰ τηρήσουν τὴν τάξιν κατὰ τὴν προαπελευθερωτικὴν περίοδον καὶ συνέβαλον σημαντικῶς διὰ τῶν ἡρωϊκῶν των ἀγώνων εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ νομίμου Κράτους κατὰ τῆς ἑαμοκομμουνιστικῆς Δεκεμβριανῆς στάσεως τοῦ 1944 καὶ ἔσωσαν τὴν Χώραν.

Ἀτυχῶς αἱ ἔγκαιροι πατριωτικαὶ αὗται ἐκκλήσεις καὶ τῶν τριῶν Κατοχικῶν Κυβερνήσεων διὰ τὸν ἐπερχόμενον κατὰ τοῦ Ἔθνους τρομερὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον, ἔπεσαν εἰς ὦτα μὴ ἀκουόντων.

Καθ' ὅσον ὁ κομμουνισμός, ὑπὸ τὴν δορὰν τοῦ πατριωτικοῦ καλύμματος τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου» (ΕΑΜ) καὶ διὰ τῶν φιλεαμιζόντων ραδιοφώνων τοῦ Καΐρου καὶ τοῦ Λονδίνου, εἶχεν ὑποσκάψει σοβαρῶς τὴν πρὸς τὰς Κυβερνήσεις Κατοχῆς ἐμπιστοσύνην καὶ εἶχεν ἐπιτύχει νὰ ἀποπλανήσῃ, διὰ τοὺς δολίους καὶ χθονίους πολιτικούς του σκοπούς, τὴν μάζαν τοῦ ἁγνοῦ καὶ φλεγομένου μόνον ἀπὸ ἔνθεον πατριωτισμὸν Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν ἐλειτούργει ἔκτοτε «ὁ ψυχρὸς νοῦς» πρὸς δέουσαν ἐκτίμησιν τῆς ἀκολουθουμένης πολιτικῆς τῆς σκοπιμότητος, ἤτοι τῆς τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς ὑποδεικνυομένης πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἔθνους ἐν προκειμένῳ ὁδοῦ, ἀλλὰ «ἡ θερμὴ καρδιά» καὶ τὸ συναισθηματικὸν παραλήρημα.

Πόσοι ἐκ τῶν τότε φοιτητῶν δὲν θὰ μὲ δικαιώνουν σήμερον, ἐνθυμούμενοι τοὺς μαντικοὺς λόγους μου τοὺς ὁποίους ἀπηύθυνα πρὸς αὐτοὺς ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπισκέψεώς μου εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν Λέσχην κατὰ τὸν χρόνον τῆς Πρωθυπουργίας μου; καὶ καθ' ἣν μεταξὺ ἄλλων τοῖς εἶπον: «σεῖς ἀνήκετε εἰς τὴν διανοουμένην τάξιν καὶ ὀφείλετε νὰ ἀντιδράσητε μὲ ὅλας σας τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ συμμοριτισμοῦ καὶ τῆς ἀνταρσίας, διότι εἶσθε εἰς θέσιν νὰ κα-

τανοήσητε τὸν κίνδυνον ὁ ὁποῖος ἐπαπειλεῖ συνεπείᾳ τούτου τὴν Πατρίδα μας».

Ἐπίσης θὰ ἐνθυμοῦνται τὴν ἀπάντησίν μου εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν φοιτητῶν οἱ ὁποῖοι, μὴ συμφωνοῦντες μὲ τὰς ὡς ἄνω κατὰ τοῦ συμμοριτισμοῦ ἀπόψεις μου, ἤρχισαν τὸν θόρυβον καὶ τὰς ἀποδοκιμασίας, ὅτι δηλαδή: «ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτευχθῇ ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν καὶ τὸ ἐλάχιστον καλὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἐγὼ αὐτοπροσώπως θὰ ἐτιθέμην ἐπὶ κεφαλῆς των».

Ἡ σφριγῶσα καὶ ἐνθουσιῶσα ἀπὸ πατριωτισμὸν Πανεπιστημιακὴ τότε νεολαία, ἐν τῇ ἀπειρίᾳ τῆς νεότητός της ἐπλανᾶτο πλάνην οἰκτράν!, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀνεγνώρισεν ἤδη μετὰ τὰ τόσα καὶ τόσα διατρέξαντα γεγονότα, τὴν πλάνην των ἐκείνην ὅπως ἀνεγνώρισε ταύτην καὶ ὁ πολύπειρος, γηραιὸς καὶ κραταιὸς Πρωθυπουργὸς τότε τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὁ πατὴρ τῆς Νίκης κ. Τσῶρτσιλ, ὁ ὁποῖος ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ Κυβερνήσεώς του ἐξετράφη, ἐξωπλίσθη καὶ ἠνδρώθη διὰ τῆς παροχῆς ἀφθόνων τῶν μέσων ὁ ἐπαναστατικὸς ἐν Ἑλλάδι ἐαμοκομμουνισμός, ἀπεκήρυξε τιμίως καὶ ἀνδρικῶς τοῦτον, δημοσίᾳ καὶ ἐπισήμως εἰς τὸν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων μετὰ τὴν Δεκεμβριανὴν στάσιν τοῦ 1944 ἐκφωνηθέντα λόγον του, εἰς ὃν ἀπεκάλεσε τοὺς κομμουνιστὰς «Γκάνγκστερς» καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅτι οὗτοι διὰ τῶν εἰς τὰ βουνὰ συγκροτηθεισῶν ἐνόπλων συμμοριῶν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, δὲν ἐσκόπουν τὴν κατὰ τῶν Γερμανῶν δρᾶσιν, διότι ἐναντίον αὐτῶν οὐδαμοῦ ἐπολέμησαν ἀφήσαντες αὐτοὺς ἀνενοχλήτους κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἐξ Ἑλλάδος, ἀλλὰ μόνον τὴν βιαίαν κατάληψιν τῆς Ἀρχῆς καὶ τὴν αἱματηρὰν ἐπικράτησίν των διὰ τῆς σφαγῆς.

Δικαιοῦμαι ὅθεν, φρονῶ, κατόπιν τούτων, νὰ κολακεύωμαι ὅτι εἰς τὴν δεινοτέραν ἱστορικὴν περίοδον τῆς Πα-

τρίδος μας, δὲν ὑπήρξαμεν, ἐγὼ καὶ οἱ συνεργάται μου, μεταξὺ τῶν πλανηθέντων.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κίνδυνος ἐγιγαντώθη καὶ αἱ μεταπελευθερωτικαὶ Κυβερνήσεις ἀντιμετώπισαν τὴν θύελλαν καὶ τὴν σφαγὴν τῆς Δεκεμβριανῆς κομμουνιστικῆς στάσεως τοῦ 1944 καὶ ἀντιμετωπίζουν ἔκτοτε τὸ εἰς διαδοχικὰς φάσεις ἐφορμοῦν μετὰ λύσσης κατὰ τῆς καθῃμαγμένης καὶ κατερειπωμένης Χώρας μας, σλαυοκομμουνιστικὸν τέρας.

Τί ἆρά γε πράττουσιν οἱ σημερινοὶ Κυβερνῆται περισσότερον, ἀφ' ὅ,τι ἐπράξαμεν ἡμεῖς διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν μας τότε γλίσχρων ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν μέσων; Ἐὰν ὅμως ἠκούετο ἐγκαίρως ἡ προφητικὴ φωνή μας διὰ τὸν προβλεφθέντα ὑφ' ἡμῶν κίνδυνον, ὁπόσαι καὶ ὁποῖαι δειναὶ εἰς αἷμα καὶ χρῆμα συμφοραὶ θὰ προελαμβάνοντο καὶ ὁποῖοι παντοῖοι κατὰ τῆς Πατρίδος μας ἐπικρεμάμενοι σήμερον κίνδυνοι θὰ ἀπεφεύγοντο!

Σύσκεψις μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐθν. δυνάμεων τῆς Χώρας τῆς 13-2-1943.

Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν πολυμερῆ καὶ πολύμορφον ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους δρᾶσιν μου, ἐφρόντισα νὰ εὑρίσκωμαι εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην διὰ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων της, ἐλέγχων κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐμαυτὸν καὶ τὰς ἐνεργείας μου καὶ ἅμα ἀντλῶν δυνάμεις καὶ κατευθύνσεις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαφῆς. Ἡ κυριωτέρα τῶν τοιούτων ἐπαφῶν ἔλαβε χώραν τὴν 13 Φεβρουαρίου 1943, εἰς τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπομνήματος τὸ ὁποῖον ὑπέβαλον εἰς ἐμὲ τότε οἱ νόμιμοι ἀντιπρόσωποι πασῶν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Χώρας, ζητοῦντες ἔντονον τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὁμηρίας καὶ τῶν ἐκτελέσεων.

Τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην παραθέτω ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἐστενογραφημένων πρακτικῶν ὑπὸ δύο στενογράφων τῆς Βουλῆς.

Τὰ πρακτικὰ ταῦτα δημοσιευθέντα τότε εἰς εἰδικὸν φυλλάδιον ἐξώργισαν τοὺς Γερμανούς, ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῷ περιλαμβανομένης ὡς ἄνω δριμείας διὰ τὸ ζήτημα τῆς ὁμηρίας, ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς των κατὰ τὰ διπλωματικὰ ἔθιμα, ἀπὸ 11-1-43 (ἴδε σελ. 107) διαμαρτυρίας μου, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε κατέσχεσαν καὶ κατέστρεψαν ὅλα τὰ ἀντίτυπα παρακωλύσαντες οὕτω τὴν εὐρεῖαν κυκλοφορίαν των. Ἡ διαμαρτυρία μου δὲ αὕτη ἀπετέλεσεν ἕνα ἐπίσης τῶν λόγων τῆς ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀπομακρύνσεώς μου.

Εἰς τὴν σύσκεψιν ταύτην παρέστησαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Δαμασκηνός, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας κ. Τριανταφυλλᾶκος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Κυριλλόπουλος, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Καθηγητὴς κ. Δοντᾶς, ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητὴς κ. Ἐρρῖκος Σκάσης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κ. Σακελλίων, ὁ Πρόεδρος τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου κ. Κουμάντος, ὁ Πρύτανις τοῦ Πολυτεχνείου κ. Θεοφανόπουλος, ὁ Πρύτανις τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν κ. Φωτιᾶς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Ἀττικοβοιωτίας κ. Καρζῆς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν κ. Ἀναστασόπουλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν κ. Πουλόπουλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος κ. Καρρᾶς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων κ. Τερζάκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργατῶν Ἑλλάδος, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Ἑλλην. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου κ. Μουτούσης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν κ. Βασιλόπουλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Ὀδοντιατρικοῦ Συλλόγου κ. Ἀποστολίδης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Φαρμακευτικοῦ Συλλόγου κ. Καραμερτζάνης, ἐκπρόσωποι τῆς Ἑνώσεως Τραπεζῶν: ὁ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Γ. Μερκούρης Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ ὁ Δικηγόρος κ. Μ. Πεσματζόγλου, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς

Ἑνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν κ. Νεῦρος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβολαιογραφικοῦ Συλλόγου Ἐφετείου Ἀθηνῶν καὶ Αἰγαίου κ. Ἀντωνόπουλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὀδοντιατρικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν κ. Καρέκλης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Φαρμακευτικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν κ. Τσιτσώνης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Πειραιῶς κ. Μαντούβαλος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Φαρμακευτικοῦ Συλλόγου Πειραιῶς κ. Καλαϊτζᾶκος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Πειραιῶς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν κ. Χαλκιαδάκης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Καλλιθέας κ. Ρημαντώνης καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς κ. Πετροπουλᾶκος.

Μετὰ τὴν γενομένην ὀνομαστὶ διαπίστωσιν τῆς ταυτότητος τῶν παρόντων, ἀναλύων τὸν σκοπὸν τῆς συσκέψεως, εἶπον τὰ ἑξῆς :

«Μακαριώτατε, Κύριοι,

Σᾶς παρεκάλεσα νὰ προσέλθητε εἰς τὴν σημερινὴν σύσκεψιν, κατόπιν τοῦ ὑπομνήματος τὸ ὁποῖον μοὶ ὑπεβλήθη ἐκ μέρους ὅλων σας σχετικῶς μὲ τὸν ἐκ μέρους στρατιωτικῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς τυφεκισμὸν ἀθώων θυμάτων καὶ παραλαβὴν ὁμήρων ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Τὸ ἔγγραφόν σας ἐκεῖνο τὸ ἔλαβον βεβαίως ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν καὶ τοῦ ἀπέδωσα τόσην σημασίαν, ὥστε ἠσθάνθην τὴν ἀνάγκην νὰ σᾶς προσκαλέσω διὰ νὰ συζητήσωμεν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἀντιπροσωπεύετε, Κύριοι, μεγίστην μερίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εὑρίσκω δικαίαν τὴν ἔκφρασιν τῆς ζωηρᾶς ἀνησυχίας σας, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ ὑπομνήματί σας διατυπώνετε διὰ τὴν τραγικὴν κατάστασιν ἥτις ἐδημιουργήθη ἀπό τινος εἰς βάρος τῶν ἀθώων πληθυσμῶν τῆς χώρας μας. Εὑρίσκω μάλιστα ὀλίγον καθυστερημένην τὴν εὔλογον αὐτὴν διαμαρτυρίαν σας καὶ ἡμεῖς ὡς Κυβέρνησις θὰ εἴμεθα ἄξιοι τῆς ἐσχάτης περιφρονήσεως, ἐὰν ἀνε-

μένομεν τὴν ὑποβολὴν τοῦ ὑπομνήματός σας διὰ νὰ συγκινηθῶμεν καὶ νὰ ἀγανακτήσωμεν ἐκ τοῦ τυφεκισμοῦ τόσων ἀθώων θυμάτων καὶ ἐκ τῆς παραλαβῆς τόσων ὁμήρων ἐκ μέρους τῶν στρατευμάτων κατοχῆς.

Τὸ ὑπόμνημά σας, ἔστω καὶ καθυστερημένον, μᾶς ἔπεισεν ὅτι ἀσφαλῶς διαβλέπομεν τὸ εἰλικρινὲς καὶ βαθύτερον αἴσθημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅταν ἐξ ὀνόματός του ὁμιλοῦμεν, διαμαρτυρόμεθα, ἐπεμβαίνομεν καὶ διεκδικοῦμεν ἐντόνως τὰ δικαιώματά του.

Ἡ ἰδική σας διαμαρτυρία, ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς ἐνίσχυσιν τῶν κυβερνητικῶν διαβημάτων καὶ τῶν ἀδιαλείπτων ἐνεργειῶν μας παρὰ ταῖς Ἀρχαῖς Κατοχῆς, ἐστηρίχθη ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνον τραγικοῦ τῷ ὄντι ἐπεισοδίου καὶ δι᾽ αὐτὸ ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ σᾶς καλέσω καὶ νὰ σᾶς καταστήσω κοινωνοὺς μιᾶς σειρᾶς τραγικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα πιθανῶς ἀγνοεῖτε, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας μας καὶ ἀπησχόλησαν ὅλας τὰς σκέψεις μας κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ κυβερνῶμεν τὴν χώραν. Θὰ σᾶς ἀναγνώσω ἓν τῶν ἐγγράφων, ποὺ ἀπεστείλαμεν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα ἀνεγνώσθη ἡ ἐν τῇ σελ. 107 καταχωρηθεῖσα ἔντονος διαμαρτυρία τῆς Κυβερνήσεως ὑπ' ἀριθ. Ε/63/IV/8 ἀπὸ 11-1-1943 διὰ τὴν ὁμηρίαν καὶ τὰς ἐκτελέσεις, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησα ὡς ἑξῆς :

Δὲν θέλω νὰ σᾶς κουράσω μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἄλλων σχετικῶν ἐγγράφων, διότι τὸ τελευταῖον αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν νὰ σᾶς πείσῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν κατατρίβεται εἰς μικρὰ καὶ ἀνωφελῆ ἔργα καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς κομματικὰς ἢ μικροπολιτικὰς ἐπιδιώξεις, ὅπως δὲν κατέχεται ἀπὸ τὸ ταπεινὸν αἴσθημα τῆς φιλαρχίας διὰ νὰ παραμένῃ εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποχρεωμένη ν᾽ ἀντιμετωπίζῃ καθημερινῶς φυομένας ἀκάνθας καὶ ἐκκαθαρίζῃ τριβόλους.

Ἔχομεν συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς μας καὶ γενικῶς

ἀντιμετωπίζομεν τὴν διεκδίκησιν τῶν ἱερωτάτων συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐν τούτοις ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις ἔπραξε τὸ σιωπηρὸν καθῆκον ὅπερ καὶ ὑμεῖς ἐν τῇ εὐλόγῳ ἀδυναμίᾳ σας ἠθελήσατε νὰ πράξητε διὰ τοῦ ὑπομνήματός σας. Θὰ ἠδύνατο νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι συνετάξαμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ζωηρὸν ἔγγραφον τοῦ ὁποίου ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου τὸ κείμενον καὶ ἐπανεπαύθημεν ἐπὶ τῶν ἐντόνων ἐκφράσεων τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ἡμεῖς, Κύριοι, αἰσθανόμεθα δικαίως μεγαλυτέραν εὐθύνην ἀπὸ σᾶς οἱ ὁποῖοι παραμένετε ἀφοσιωμένοι εἰς τὰ ἔργα σας καὶ οὐδενὸς ἀξιώματος ἐπωμίσθητε τὸ βάρος. Δὲν περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἐγγράφων. Προχωροῦμεν ἔτι πλέον. Καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου, εἰς τὸ ὁποῖον καταναλίσκομεν ὅλας τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικάς μας δυνάμεις, τὸ ἀφιερώνομεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀγνώστων καὶ ἀθώων ἐκείνων πολιτῶν οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν τραγικὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ Ἐθνικοῦ μας βίου πίπτουν θύματα καὶ ταλανίζονται ἀδίκως.

Εἶναι μακρὸς ὁ κατάλογος τῶν πολιτῶν ἐκείνων ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀφιερώσαμεν σειρὰν ἐντόνων ἐνεργειῶν καὶ κρίνω σκόπιμον νὰ σᾶς ἀναφέρω τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ Πανᾶς καὶ Χριστόπουλος καὶ ὁ Σμηναγὸς Καραγιάννης κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου καὶ κατόπιν ἐντόνου προσωπικοῦ μου διαβήματος παρὰ τῷ Πληρεξουσίῳ τοῦ Ράϊχ ἀνεστάλη ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς.

Δύο ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀστυνομίας τῶν Πόλεων συλληφθέντες δι' ἀντιγερμανικὰς ἐνεργείας ἀπελύθησαν κατόπιν προσωπικοῦ μου διαβήματος.

Ὁ ὑπάλληλος τοῦ Ταχυδρομικοῦ Ταμιευτηρίου Πειραιῶς Γεώργιος Γαλιώτης κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ τῇ ἐπεμβάσει μου δὲν ἐπεκυρώθη ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις.

Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ αἴτια τῶν ἀντιποίνων ὀφει-

λοντο εἰς τὰς ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ἐφαρμοζομένας πράξεις δολίας φθορᾶς, ἀνέφερον ἀκόμη τὰ ἑξῆς:

«Τὴν 18ην Δεκεμβρίου ἔλαβεν χώραν ἐπίθεσις ἀνταρτῶν ἐναντίον ἰταλικοῦ αὐτοκινήτου ἔξωθι τοῦ Λιδωρικίου, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν φόνον 7 στρατιωτῶν, ἑνὸς καραμπινιέρου, ἑνὸς Ἰταλοῦ ἰατροῦ, ἑνὸς Ἕλληνος χωροφύλακος καὶ τὸν τραυματισμὸν ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, 3 στρατιωτῶν καὶ ἑνὸς ἐνωμοτάρχου. Τὰ ἀντίποινα ὑπῆρξαν σκληρά. Ὀκτὼ ἄτομα ἐξετελέσθησαν ἔξωθι τῆς πόλεως Λιδωρικίου καὶ δύο ἄτομα πλησίον τοῦ χωρίου Ἀμυγδαλιὰ ὅπου ἔλαβε χώραν ἡ ἐπίθεσις, 140 οἰκίαι δὲ τοῦ χωρίου Ἀμυγδαλιὰ ἐνεπρήσθησαν καὶ ἐκάη ὁλόκληρον τὸ χωρίον Τολοφῶν Βιτρινίτσης.

Μετὰ τὴν ἀπόπειραν ἀνατινάξεως τῆς γεφύρας Γουμενίτσης ἐξετελέσθησαν 42 ἄτομα ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν Ἀρχῶν Θεσσαλονίκης λόγῳ ἀντιποίνων καὶ μετὰ τὴν ἀπόπειραν ἀνατινάξεως τοῦ προβολέως Σαλαμῖνος ἐξετελέσθησαν τρία ἄτομα, ἐπεβλήθησαν αὐστηραὶ κυρώσεις καὶ ἀνὰ 48ωρον παρελαμβάνοντο εἴκοσι ἄτομα ὡς ὅμηροι.

Μήπως πλανώμεθα;

Εἶμαι βέβαιος κύριοι, ὅτι ἔχετε πλέον σαφῆ τὴν εἰκόνα τῆς τραγωδίας ἡ ὁποία ἐξελίσσεται ἐν μέσῳ ἡμῶν. Δὲν θὰ σᾶς κάμω τὴν προσβολὴν νὰ σᾶς θεωρήσω ὡς κατηγόρους τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ ἀναλγησίᾳ καὶ ἀδιαφορίᾳ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν Ἕλληνες ἀνάλγητοι καὶ ἀδιάφοροι πρὸ παρομοίων συμφορῶν τοῦ Γένους. Δύνασθε ὅμως νὰ δικαιολογήσητε κατόπιν τῶν ὅσων σᾶς εἶπον τὸ ἔντονον ὕφος τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦμεν ἀπό τινος διὰ νὰ συστήσωμεν εἰς τὸν Λαὸν νὰ ἀσχολῆται ἠρέμως εἰς τὰ ἔργα του καὶ νὰ παύσῃ νὰ δίδῃ προσοχὴν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἴτε μακρὰν τῆς Πατρίδος των εὑρισκόμενοι καὶ ἀγνοοῦντες τὰς συνθήκας τῆς σημερινῆς ζωῆς μας, εἴτε ἐνταῦθα παραμένοντες καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἀνω-

νυμίαν διαβιοῦντες, ὑποθάλπουν τὰς πράξεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὰ σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα ἀντίποινα. Ἡ παρουσία σας θέλω νὰ ἀποβῇ καὶ εἰς ἐμὲ χρήσιμος. Θέλω ν' ἀκούσω ἀπὸ τὰ χείλη σας ἐὰν πλανῶμαι, προσπαθῶν νὰ συγκρατήσω τὸν λαὸν εἰς ἡσυχίαν καὶ τάξιν ἢ ἐὰν ἀντιθέτως πρέπει νὰ ἀδιαφορήσω εἰς τὰ ἀντίποινα καὶ τὰς φοβερὰς κυρώσεις καὶ νὰ ἀφήσω ἐλεύθερον τὸν λαὸν καὶ νὰ τὸν ὑποθάλψω ἀκόμη νὰ ἐξεγείρηται διὰ παντὸς μέσου ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κατέχουν σήμερον τὴν Χώραν μας. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὁμιλήσητε ὡς Ἕλληνες πρὸς Ἕλληνα καὶ νὰ μοῦ ὑποδείξητε ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς ὁδὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσω.

Τὸ τελευταῖον διάγγελμά μου πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ὑπῆρξε κατὰ τὴν γνώμην μου μία πρᾶξις μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας. Ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι δύναται νὰ πιστεύῃ ἡ ἐλαφρότης μερικῶν ἀτόμων, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δυνατὸν Ἕλληνες ἔχοντες εἰς τὰς φλέβας των τὸ αἷμα τῶν ἡρώων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διέσωσαν τὸ γένος καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Πατρίδα, ὅτι εἶναι δυνατὸν ἀπὸ φιλόδοξον φιλαρχίαν ὁρμώμενοι, νὰ κατεργάζωνται ἕνα ἀπεχθῆ ζυγὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἴτε σήμερον εἴτε αὔριον, πιστεύω ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἕλλην ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιθυμῇ νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του δουλείαν καὶ ζυγόν. Ὅπως δὲν ὑπάρχῃ Ἕλλην ὁ ὁποῖος νὰ μὴν εἶναι ἕτοιμος νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτόν του ὁλοκαύτωμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Πατρίδος.

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω τὰς γνώμας σας.

Αἱ προσπάθειαί μας εἶναι σαφεῖς. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πατρίδος μας μὲ τὰ εἰρηνικὰ μέσα τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας. Ἐὰν ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν δὲν εἶναι καλὸς καὶ εἶναι καλύτερος ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν οἱ προκαλοῦντες τὰ φοβερὰ καὶ ἀπάν-

θρωπα ἀντίποινα, τότε σημαίνει ὅτι ἡμεῖς πλανώμεθά καὶ ὅτι δὲν ἐξυπηρετοῦμεν τὴν Πατρίδα.

Θὰ σᾶς ἤμην ὑπόχρεως ἐὰν μοῦ ἐκφράσητε ἐλευθέρως τὰς γνώμας σας, ἀρχὴν ποιουμένου τοῦ Μακαριωτάτου».

Παρατίθεται ἐνταῦθα ἡ συζήτησις ἐκ τῶν πρακτικῶν ὡς διεξήχθη:

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος: «Δὲν νομίζω ὅτι ἀναμένετε ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἀκούσητε τὴν κρίσιν μας διὰ τὰς πράξεις σας ὡς Κυβερνήσις καὶ διὰ τὸ καθῆκον σας πρὸς τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς. Ἡμεῖς διεμαρτυρήθημεν διὰ τὸν τυφεκισμὸν ἀθώων ἀνθρώπων. Ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐνόχων τὸ ἔργον θὰ ἦτο ἁπλοῦν.

Ἀπευθυνθέντες πρὸς τὴν Κυβέρνησιν δὲν ἠθελήσαμεν ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐπιρρίψωμεν μομφήν τινα πρὸς αὐτήν. Ἁπλῶς οἱ ὑποβαλόντες τὸ ὑπόμνημα ἠθέλησαν νὰ διερμηνεύσουν τὸν πόνον των καὶ τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον κατακλύζει τὴν ψυχήν των κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ ὑπόμνημα καὶ δὲν βλέπω ποῦ καὶ πῶς διεμορφώθη ἡ ὑποψία ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ ἡ εὐθύνη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ προβῇ εἰς τὰς καταλλήλους ἐνεργείας πρὸς τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ πράξῃ τὸ καθῆκον της, ὅπως τὸ ἔπραξε μέχρι τοῦδε, καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Ἡμεῖς ἠθελήσαμεν νὰ ἔλθωμεν συνήγοροι καὶ συμπαραστάται καὶ νὰ εἴπωμεν: Κύριε Πρόεδρε, ἔχετε ὑπ᾽ ὄψει σας ὅτι εἰς τὰς ἐνεργείας σας ἔχετε σύσσωμον τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ μαζύ σας εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ὅταν πρόκειται νὰ διαχειρισθῆτε ζητήματα τοιαύτης φύσεως.

Πρωθυπουργός: Παντὸς Ἕλληνος ἡ ψυχὴ πάσχει ὅταν βλέπῃ τοιαῦτα πράγματα. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα κυρίως εἶναι τοῦτο: Ποίαν στάσιν πρέπει νὰ τηρήσῃ ἡ Κυβέρνησις ἂν ἐξακολουθήσουν τὰ σαμποτὰζ καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἀνταρτῶν. Ἡ ὕπαιθρος πάσχει ἐξ αἰτίας τῶν ἀνταρτῶν

οἱ ὁποῖοι πλὴν ἐξαιρέσεων δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ λῃστρικαὶ ἀναρχικαὶ συμμορίαι.

Ἐπ' αὐτοῦ ζητῶ τὴν γνώμην σας. Πρέπει νὰ ἀφήσωμεν ἐλευθέρους τοὺς ἀντάρτας νὰ δροῦν ἢ νὰ διαφωτίσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι ἡ ὕπαιθρος πρέπει νὰ μείνῃ ἥσυχος καὶ πειθαρχική; Ἐγὼ εἶμαι ἰατρὸς καὶ σκέπτομαι διαφοροτρόπως. Ὅταν πρόκειται νὰ θεραπεύσωμεν ἕνα νόσημα θὰ ἀναζητήσωμεν τὸ αἴτιον τῆς ἀσθενείας καὶ θὰ εὕρωμεν κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ προφυλαχθῶμεν. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔχω τὴν γνώμην σας. Περὶ τοῦ ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ στάσις τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Πειραιῶς: Θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Πνευματικῶν Ἱδρυμάτων διότι ἐδῶ πρόκειται περὶ μιᾶς ἀποφάσεως ποὺ ἀφορᾷ τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν, ἀφορᾷ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν πρωτοπόροι οἱ ἐργάται ὅπως καὶ ἐν πολέμῳ. Πιστεύω ὅτι εἰς τὰς σκέψεις πρέπει νὰ εἶσθε πρῶτοι καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι ὅτι ἡμεῖς δὲν θὰ ὑστερήσωμεν εἰς τὰς ἀντιλήψεις μας. Εἶναι ἱστορικαὶ στιγμαὶ αὐταί. Θὰ ἐπεθύμουν ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐργατοϋπαλληλικῆς τάξεως, νὰ ἀκουσθοῦν αἱ γνῶμαι τῶν ἐκπροσώπων τῶν Πνευματικῶν Ἱδρυμάτων.

Δοντᾶς: (Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας). Θὰ φέρω καὶ ἐγὼ ἕνα παράδειγμα ἀσθενοῦς. Ἔχομεν μίαν ἀσθενῆ γυναῖκα ἡ ὁποία πάσχει ἀπὸ τρία βαρύτατα νοσήματα καὶ ὑπάρχει κίνδυνος ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν νοσημάτων νὰ ἀποθάνῃ, εὑρέθη δὲ εἷς ἰατρὸς ὁ ὁποῖος τῆς ἔδωσεν ἓν φάρμακον τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ πικρόν. Αὐτὸ τὸ φάρμακον φέρει αἱμορραγίαν καὶ πόνους, ἀλλ' εἶναι τὸ μόνον φάρμακον τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον. Καὶ τώρα ἐρχόμεθα ἡμεῖς καὶ λέγομεν νὰ σταματήσῃ τὸ φάρμακον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὅμως πρέπει νὰ τὸ ἀντικαταστήσωμεν μὲ ἄλλην θεραπείαν. Ἔχομεν ἄλλην θεραπείαν;

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Ἐγὼ ἔθεσα τὸ ζήτημα ἂν καλῶς πράττῃ ἡ Κυβέρνησις.

Δοντᾶς: Κύριε Πρόεδρε, ἐκ τῆς ὑπευθύνου θέσεώς σας κατέχετε ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα σᾶς ἐπιτρέπουν καλλιτέραν διάγνωσιν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σωτηρίων μεθόδων. Πιστεύομεν ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὸν πατριωτισμόν σας καὶ θὰ σᾶς ἐνισχύσωμεν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ προκειμένου νὰ ἐξεύρητε τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος.

Ἀντωνόπουλος: Νομίζω ὅτι ἀλλοῦ κεῖται τὸ ζήτημα. Πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ποία εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα. Καὶ νομίζω ἀπ' ὅ,τι ἀντιλαμβάνομαι, ὅτι κανεὶς δὲν τολμᾶ νὰ ἀντιταχθῇ.

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Ἐγὼ εἶχον τὸ θάρρος καὶ νὰ γράψω, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ τόπου μας.

Ἀντωνόπουλος: Τὸ εἴπατε πράγματι εἰς τὸ διάγγελμά σας καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς συγχαρῶ διὰ τὸν πατριωτικώτατον παλμὸν ποὺ διέπνεε τὸν λόγον σας ἐκεῖνον.

Πρόεδρος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Πειραιῶς: Ἤθελα νὰ ὑποβάλω ἕνα ἐρώτημα εἰς τὸν κ. Δοντᾶν. Ἔφερε τὸ παράδειγμα μιᾶς ἀσθενοῦς.

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Ἐδῶ πρόκειται περὶ νοσήματος ἐπιδημικοῦ, ὅπως εἶναι ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος, δηλαδὴ τοῦ ὁμαδικοῦ παραληρήματος.

Πρόεδρος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Πειραιῶς: Δίδομεν τὸ φάρμακον εἰς τὴν ἀσθενῆ καὶ δὲν θέλει νὰ τὸ πάρῃ. Πρέπει ὅμως νὰ τὸ πάρῃ χάριν τῆς ζωῆς της.

Ἐρρῖκος Σκάσης. (Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου): Νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι πολὺ λεπτὸν καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσωμεν μὲ μεγάλην διπλωματίαν, διότι μᾶλλον βλάπτουν τὰ ζητήματα τιθέμενα οὕτω. Καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ συζητῶνται τοιαῦτα θέματα εἰς εὐρὺν κύκλον διότι πιθανὸν εἶναι νὰ βλάψουν. Πάντως κύριε Πρόεδρε, τὸ πρόβλημα τοῦτο τὸ διαχειρίζεσθε ὑπευ-

θύνως καὶ εἴμεθα εἰς τὸ πλευρόν σας διὰ νὰ φέρετε εἰς πέρας τὸν ἱερὸν σκοπὸν ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἀγωνίζεσθε.

Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καθηγητὴς κ. **Μουτούσης**: Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἕνα διάβημα, ἀφοῦ ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φέρῃ τὸ διάβημα αὐτό. Θὰ εἶναι ἱκανὸν τὸ διάβημα νὰ πείσῃ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν; Πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ κανεὶς ὅτι ὅλαι αἱ προσπάθειαι τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξαν πατριωτικαὶ καὶ ἐπεδίωκον αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ πεισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι πρέπει νὰ μένῃ ἥσυχος, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ἓν μέτωπον ἐσωτερικόν.

Ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐπέλθῃ ἓν ἀποτέλεσμα, αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα μόνον ἡ Κυβέρνησις θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ ἐπιφέρῃ.

Ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑποστῶ οἱανδήποτε θυσίαν, καὶ τυφεκισμὸν ἀκόμη, ἀρκεῖ νὰ δυνηθῶ νὰ φέρω ἓν ἀποτέλεσμα ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Γεώργιος Μερκούρης (Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, Πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Τραπεζῶν):

Ἐκ τῆς γενομένης συζητήσεως ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἐνώπιον ἡμῶν τίθεται ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα. Νομίζω ὅμως ὅτι αἱ περιστάσεις δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐξετασθῇ τοῦτο, λόγῳ τῆς σοβαρότητός του, τόσον προχείρως ὑφ' ἡμῶν, καθόσον καὶ ἀπροετοίμαστοι πρὸς τοῦτο εἴμεθα καὶ ἐλλείπουν ἀπὸ ἡμᾶς τὰ στοιχειώδη ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς τοῦτο.

Ἐν τούτοις φρονῶ ὅτι καθῆκον ἡμῶν πάντων εἶναι νὰ ὑποβοηθήσωμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως, τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν συγκράτησιν καὶ πρόληψιν ὀξυτήτων αἵτινες δύνανται νὰ φέρωσι τὴν χώραν πρὸς μεγαλειτέρας ἀνωμαλίας. Ἔχομεν καθῆκον ὅλοι νὰ συνδράμωμεν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλῃ νομιμοφροσύνην.

Νομίζω δὲ ὅτι εἶναι καθῆκον ἡμῶν νὰ συγκρατήσωμεν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν τάξιν ἐν τῇ χώρᾳ πρὸς βελτίωσιν τῶν βιωτικῶν συνθηκῶν τοῦ ἀτυχοῦς τούτου λαοῦ,

καθόσον δι' ἡμᾶς τοὺς ἐναπομείναντας ἐνταῦθα ἐπιβάλλεται πρωτίστως νὰ διατηρήσωμεν ὑψηλὰ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς φυλῆς. Ταῦτα δὲ μόνον διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς νομιμοφροσύνης δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσιν.

Φρονῶ καὶ ἐγὼ ὅτι τὰ πρὸ ἡμῶν τεθέντα θέματα κατὰ τὴν σημερινὴν συνάντησιν χρῄζουν μεγάλης προσοχῆς καὶ περισκέψεως, δὲν δύνανται δὲ νὰ συζητηθῶσι καὶ νὰ καταλήξωμεν εἰς ἀπόλυτα συμπεράσματα ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, νομίζω ὅμως ἐπίσης ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ἀπολύτως ἀδιαφώτιστον καὶ νὰ μὴν ὑποδείξωμεν εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὸς ἔναντι διαφόρων ἀνατρεπτικῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκουν συστηματικῶς νὰ περιπλέκουν καὶ νὰ διαταράσσουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Πρέπει νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς διατήρησιν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως ἵνα οὕτω δυνηθῇ ἡ Κυβέρνησις ἀπερίσπαστος νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Χώρας. Οὕτω σκεπτόμενοι καὶ πράττοντες, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι βελτιώνομεν κατὰ πολὺ τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξασφαλίζομεν ἀπολύτως τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν. Λέγων ταῦτα ἔχω ὑπ' ὄψει μου Κύριε Πρόεδρε τῆς Κυβερνήσεως, τὰς προσφάτως γενομένας ὑφ' ὑμῶν δηλώσεις. Ἐπ' αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ εὐρυτέρα συζήτησις καὶ γενικωτέρα διαφώτισις.

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Πάντως ἔχω ἐπισήμους δηλώσεις ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν πρόκειται νὰ θιχθῇ εἰς περίπτωσιν νίκης τοῦ ἄξονος, δὲν γνωρίζω ὅμως ποία θὰ εἶναι ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐν περιπτώσει νίκης τῆς Ρωσσίας, διότι ἂς μὴ ἀπατώμεθα τὸ ζήτημα ἐκεῖ ἔχει περιέλθει.

Γεώργιος Μερκούρης: Κύριε Πρόεδρε, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ σημερινή, πρωτοβουλίᾳ ὑμῶν, συνάντησις ἐνταῦθα ἔδει νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν μόνον τὸ νὰ ἀκούσωμεν

τὴν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ γενομένου ὑφ' ἡμῶν διαβήματος. Δὲν εἶναι παράδοξον πῶς ἡ συζήτησις ἔφερεν ἐπὶ τάπητος ὁλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, καθόσον τοῦτο εἶναι συναφὲς μὲ τὰ ἀνακοινωθέντα. Νομίζω ὅμως ὅτι πρέπει νὰ περιορίσωμεν τὴν συζήτησιν εἰς τὰ λεχθέντα διότι, ὑπὸ τὰς συνθήκας ποὺ εὑρισκόμεθα καὶ τῆς ἐλλείψεως στοιχείων ἀπαραιτήτων, δὲν δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς ὡρισμένα συμπεράσματα, ὡς εἶπον καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁμιλίας μου καὶ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ Κυβέρνησις τὸ ἔργον της τὸ ἐθνωφελές, τῆς προσπαθείας τῆς περισώσεως καὶ τῆς ἀμβλύνσεως τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπισωρεύσει ἐπὶ τῆς χώρας ἡ ἐθνικὴ καταστροφή.

Ὑποβάλλω ὅθεν τὴν γνώμην νὰ τερματίσωμεν ἐδῶ τὴν συζήτησίν μας, νὰ Σᾶς εὐχαριστήσωμεν θερμῶς, Κύριε Πρόεδρε, δι' ὅσα ἐπράξατε ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ Σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ συνεχίσετε τὸ ἔργον Σας καὶ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν νὰ διέλθωμεν τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ νομιμοφροσύνῃ διότι, ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι πλὴν τοῦ πατριωτικοῦ συναισθήματος, ὑπάρχουν ἀτυχῶς καὶ ἄλλα κίνητρα τὰ ὁποῖα ὠθοῦν πρὸς διαφόρους ἀταξίας αἵτινες δυσχεραίνουσι τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἐργασίας καὶ τῆς περισυλλογῆς.

Μ. Πεσμαζόγλου, τῆς Ἑνώσεως Τραπεζῶν: Ἤθελα νὰ σᾶς εἴπω ὀλίγας λέξεις αἱ ὁποῖαι νομίζω ὅτι θὰ θέσωσι τὸ ζήτημα εἰς τὴν θέσιν του. Τὸ ὑπόμνημα τὸ ὁποῖον σᾶς ὑπεβλήθη εἶναι ἕνα ὑπόμνημα τὸ ὁποῖον συνετάχθη ἔπειτα ἀπὸ πολὺ ὥριμον σκέψιν καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐπανειλημμένας συσκέψεις τὰς ὁποίας εἴχομεν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ὀργανώσεων. Ἂν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη μου, εἰς τὰς 15 Ἰανουαρίου 1943 ὁ κ. Καρζῆς εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς καλέσῃ διὰ νὰ συζητήσωμεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ἠμπορεῖ νὰ σφάλωμεν κ. Πρόεδρε, εἶναι δυνατὸν ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀπελπισίας εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει φθάσει ὁ Ἕλλην, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ

κάμνῃ αὐτὰ τὰ πράγματα. Αὐτὰ εἶναι ζητήματα πολιτικὰ τὰ ὁποῖα σεῖς ὡς Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεσεως εἶσθε ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος νὰ κρίνητε καὶ νὰ κάμητε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο.

Καραμάνος: Κύριε Πρόεδρε, ἂν ἀντελήφθην καλῶς, σεῖς δὲν ἐθέσατε τὸ ζήτημα ἂν πρέπει νὰ κάμωμεν καμμίαν ἐνέργειαν πρὸς ἀποκήρυξιν. Σεῖς ἐθέσατε τὸ ζήτημα ἂν πρέπει νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως.

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀκολουθεῖ τὸν καλὸν δρόμον.

Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος: Πᾶσα ἐνέργεια ἑκάστου ἐκ τῶν παρισταμένων ἐνταῦθα ἔχει σημασίαν ἐφ' ὅσον ἡ τάξις τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει θὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἐνέργειαν ταύτην.

Ἀναστασόπουλος: Συμφωνῶ πρὸς τὸν κ. Μερκούρην ὁ ὁποῖος τόσον βαθέως εἰσέδυσεν εἰς τὸ ζήτημα καὶ εἶπεν ὅτι στερούμεθα στοιχείων διὰ νὰ κρίνωμεν τὸ ζήτημα.

Χειρισθῆτε τὸ ζήτημα σεῖς μὲ τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα κατέχετε, μὲ τὸ κῦρος, μὲ τὴν δεξιότητα, μὲ τὴν κατοχὴν τῶν γεγονότων. Ἡμεῖς σᾶς ἐνισχύομεν, εἴμεθα πλησιέστερα εἰς τὴν ψυχήν σας, εἰς τὰς σκέψεις σας, Σεῖς νὰ προχωρήσητε ἄνευ ἐπιφυλάξεων μὲ τὴν ἔκδηλον ὑποστήριξιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Πουλόπουλος: Ἡ θέσις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἀκανθώδης καὶ τὸ ἀναγνωρίζομεν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίγνωσις μᾶς ἔκαμε νὰ σᾶς ὑποβάλωμεν τὸ ὑπόμνημα διὰ νὰ σᾶς τονώσωμεν εἰς τὰς προσπαθείας σας, διότι ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ θέσις σας εἶναι ἀκανθώδης. Εἶναι φυσικὸν ὅτι εἰς τὰς δυσκόλους αὐτὰς στιγμὰς πρέπει πάντοτε νὰ εὑρίσκηται κἄποιος ὁ ὁποῖος νὰ γίνεται ὁλοκαύτωμα καὶ νὰ ἀναλίσκεται χάριν τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος.

Τὸ ζήτημα εἶναι ζήτημα ἱστορικῆς ἐνεργείας τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν. Ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ πολεμήσῃ διπλωματικῶς, ἐπιμόνως, διὰ παρακλήσεων καὶ δι' ἄλλων μέσων καὶ ἂν ἀκόμη, ὅπως

ἐκάματε νύξιν καὶ εἴπατε ὅτι ἡ θέσις τῆς Κυβερνήσεως καθίσταται προβληματική. Ἀκριβῶς αὐτὸς εἶναι ὁ ἱστορικὸς ρόλος τῆς Κυβερνήσεώς σας καὶ αὐτὸν θέλομεν νὰ τονώσωμεν. Ἑπομένως, Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ καταλήξωμεν: Εἰς τὸ νὰ σᾶς τονώσωμεν νὰ ἐξακολουθήσητε τὰς προσπαθείας σας.

Καρζῆς: (Πρόεδρος τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Ἀττικοβοιωτίας). Αἱ ὀργανώσεις ὁμοφώνως ἔρχονται νὰ ἐπικουρήσουν τὸ ἔργον σας καὶ πιστεύουν ἀκραδάντως ὅτι εἶσθε ὁ μόνος ὁ ὁποῖος θὰ δυνηθῆτε νὰ χειρισθῆτε τὸ ζήτημα αὐτό.

Βασιλόπουλος: Ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, κύριε Πρόεδρε, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖτε αὐτὴν τὴν στιγμήν, καλῶς ἐπιτελεῖται. Ἔχετε ὅλα τὰ στοιχεῖα, ἔρχεσθε εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς καὶ δύνασθε κάλλιστα νὰ εἴπητε μίαν ἡμέραν ὅτι ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐκάματε, τὰ ἐκάματε διότι πράγματι εἴχατε τοιαῦτα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα σᾶς ἔπεισαν ἀπολύτως ὅτι ἡ χώρα μας δὲν κινδυνεύει. Ἡμεῖς ἂν προέβημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑποβάλωμεν ἓν ὑπόμνημα, δὲν τὸ ἐπράξαμεν παρὰ μόνον διὰ νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ τὴν ἡμετέραν ἐνίσχυσιν.

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως: Αἱ ἐνέργειαί μου τείνουν νὰ δοθῇ γενικὴ ἀμνηστεία. Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ τὸ κατορθώσωμεν ἂν ὄχι ὁλοκληρωτικῶς τοὐλάχιστον μερικῶς. Ὀφείλω νὰ σᾶς δηλώσω ὅτι μετὰ θάρρους θὰ ἐξακολουθήσω τὰς ἐνεργείας μου αὐτάς.

Γ. Μερκούρης: Νομίζω, Κύριε Πρόεδρε, ὅτι δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρόντας δὲν συνιστᾶ εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ συνεργαζομένους ἄλλην πολιτικὴν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖτε σεῖς. Ὡς ἐκ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμεθα αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅλοι πιστεύομεν καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δράσεώς του. Σεῖς ἐξακολουθήσατε μετὰ θάρρους τὸ ἔργον σας καὶ ἐστὲ βέβαιος ὅτι θὰ σᾶς ἀναγνωρισθῇ μίαν ἡμέραν ὅτι κατωρθώσατε

νὰ ἀμβλύνητε τὴν δυστυχίαν τῆς Χώρας. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρισταμένους δὲν ἔχει ἀντίρρησιν.

Κ. Λογοθετόπουλος: Σᾶς εὐχαριστῶ Κύριοι, διὰ τὴν πολύτιμον συνδρομήν σας εἰς τὸ δύσκολον ἔργον μου καὶ σᾶς παρέχω τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ ἐξαντλήσω ὅλας μου τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ὑποστηρίξω τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος, τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὁ ὁποῖος ἔχει ἀπαραγράπτους ὑποθήκας ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Πιστεύω, Κύριοι, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀναγεννηθῇ καὶ θὰ ἀνεύρῃ τὴν θέσιν της ἡ ὁποία τῆς ἀνήκει δικαιωματικῶς».

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως τῶν διαμειφθέντων κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην ἐμφαίνεται ὅτι ὄχι μόνον οὐδεὶς ἐκ τῶν παρισταμένων μοὶ ὑπέδειξεν ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν μου, ἀλλὰ τοὐναντίον μοὶ συνεστήθη νὰ συνεχίσω μετὰ θάρρους τὸ πατριωτικὸν ἔργον μου πρὸς ἄμβλυνσιν τῆς δυστυχίας τῆς Χώρας μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ μοὶ ἀναγνωρισθῇ τοῦτο μίαν ἡμέραν! Καὶ ἀντὶ τῆς ἀναγνωρίσεως ἐνεκλείσθην εἰς τὰς φυλακὰς ἀναπολόγητος! καὶ κατεδικάσθην εἰς ἰσόβια δεσμὰ διότι ὑπηρέτησα μὲ ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάρνησιν τὴν Πατρίδα μου!!!

Ἐπέμβασίς μου παρὰ ταῖς Ἀρχαῖς Κατοχῆς πρὸς διάσωσιν συλλαμβανομένων Ἑλλήνων πολιτῶν.

Ἀλλὰ ὄχι μόνον ὡς Κυβερνήτης ἀλλὰ καὶ ὡς ἄτομον συνέπασχον καὶ συνεπόνουν δεινῶς καὶ ἐδείκνυον εἰς πᾶσαν στιγμὴν ὅλην τὴν πατρικήν μου στοργὴν καὶ τὸ θερμόν μου ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν ὁμαιμόνων συνανθρώπων μου, τῶν ὁποίων μέλη προσφιλῆ συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς ἐταλαιπωροῦντο εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐκινδύνευον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ νὰ ἐκτελεσθοῦν!

Εἶναι ἀσύλληπτον τὸ δρᾶμα τοῦτο εἰς ὃ ἐγὼ καὶ ἡ οἰκογένειά μου ὑπεβαλόμεθα βλέποντες καθ' ἑκάστην σχεδόν, καθ' ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ὑπερτριετοῦς δου-

λείας, νὰ προσέρχωνται εἰς ἀτελειώτους σειράς, εἴτε εἰς τὸ ἰδιαίτερόν μου γραφεῖον εἴτε εἰς τὸν οἶκον μου, ἄτομα πάσης τάξεως καὶ μὲ τὴν ἀγωνίαν ζωγραφισμένην εἰς τὰ πρόσωπά των νὰ ζητοῦν μὲ γόους καὶ ὀλοφυρμοὺς τὴν ἄμεσον ἐπέμβασίν μου, διὰ νὰ σώσω κινδυνεύοντα προσφιλῆ μέλη τῆς οἰκογενείας των ἀπὸ τὴν Δαμόκλειον σπάθην τοῦ κατακτητοῦ!

Εἶναι ἄπειροι αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι καθ' ἃς διὰ τῆς προσωπικῆς δραστικῆς ἐπεμβάσεώς μου παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις, ἔσωζον ἀπὸ τὸν θάνατον ἢ ἀπηλευθέρουν εἰς ἐλαφροτέρας περιπτώσεις ἄγνωστα παντελῶς εἰς ἐμὲ πρόσωπα, ἰδίᾳ τῆς λαϊκῆς καὶ μέσης τάξεως ἢ ἄλλους πατριώτας οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἔνθεον πρὸς τὴν δοκιμαζομένην πατρίδα ἀγάπην, διεκινδύνευον τὰς κεφαλάς των ἐν τῇ φυλακῇ!

Βαθεῖα ἦτο ἡ συγκίνησίς μου καὶ ἡ ἠθικὴ ἱκανοποίησίς μου, ὅταν οἱ ἀπελευθερούμενοι προσήρχοντο πρὸς ἐμὲ καὶ ἐξέφραζον τὰς εὐχαριστίας των καὶ τὰ αὐθόρμητα καὶ πηγαῖα αἰσθήματά των αἰωνίας πρὸς ἐμὲ εὐγνωμοσύνης.

Τόμον ὁλόκληρον θὰ περιελάμβανον τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν οὕτω διασωθέντων ἢ ὁπωσδήποτε ἐξυπηρετηθέντων.

Ὑπὸ τύπον ἁπλῆς ἐνδείξεως μόνον, ἀναφέρω κατωτέρω περιπτώσεις τινὰς εἴτε κυβερνητικῆς εἴτε προσωπικῆς ἐπεμβάσεώς μου, ἃς συνεκράτησεν ἡ μνήμη μου ἢ μοὶ ἀνεκοίνωσαν ἐσχάτως παθόντες καὶ ἐνδιαφερόμενοι.

1) Ὁ κ. Σωκράτης Ἀλιφραγκῆς, ἀξιωματικὸς ἐν ἀποστρατείᾳ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, κατόπιν ὅμως ἐπεμβάσεώς μου δὲν ἐξετελέσθη.

2) Ὁμοίως ὁ κ. Ι. Βοῦλτσος, διευθυντὴς ὑποκαταστήματος τραπέζης ἐν Βόλῳ συλληφθεὶς ἀφέθη ἐλεύθερος.

3) Οἱ εἰς τὴν ἀνακτορικὴν φρουρὰν ὑπηρετοῦντες Ἀνθυπολοχαγοὶ κ. κ. Π. Μπεκιάρης καὶ Ἄγ. Μάρκος καὶ οἱ εὔζωνοι λοχίας Χ. Πατρικαρέας καὶ στρατιῶται Κ. Κόντος, Ν. Στρῖγγας, Ἀν. Πολύδωρος, Λ. Κωνσταντόπουλος, Β. Σκοτεινιώτης, Ν. Δεληγιάννης καὶ ἡ νοσοκόμος Τερ. Χαλ-

κιοπούλου, συλληφθέντες ὡς ἀποπειραθέντες νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς τοὺς ἀντάρτας, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου, κατόπιν ὅμως ἐπεμβάσεώς μου τοῖς ἐδόθη χάρις.

4) Ὁμοίως ἐδόθη χάρις εἰς τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου κομμουνιστὴν ὑπάλληλον τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμιευτηρίων Γεώρ. Γαλιώτην τῇ ἐπεμβάσει μου, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας στρατηγοῦ κ. Μουτούση.

5) Ἐκ τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων διὰ κατασκοπείαν καὶ σαμποτὰζ μελῶν τῆς ὁμάδος «Ἰβάνωφ» κατώρθωσα καὶ ἔσωσά τινας μεταξὺ ὧν τὸν ἰατρὸν κ. Γιαννᾶτον.

6) Ἐκ τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων διὰ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ κτιρίου ΕΣΠΟ εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων κατώρθωσα καὶ ἔσωσα τὸν ἰατρὸν κ. Ν. Αἰλιανὸν καὶ τὸν κ. Δ. Παπαβασιλόπουλον καίτοι μοὶ εἶχον ὑποσχεθῆ δι' ὅλους.

7) Ὁμοίως τῇ ἐπεμβάσει μου ἐκρίθη καὶ ἐδικάσθη ἐπιεικῶς εἰς διετῆ φυλάκισιν ὁ ἰατρὸς κ. Χρυσ. Θεοδωρίδης, μέλος τῆς διοικήσεως τοῦ ΕΔΕΣ Ν. Φιλαδελφείας.

8) Ἡ Εὐτυχία Πρίνζου (θυγάτηρ τοῦ ἰατροῦ κ. Πρίνζου) καθηγήτρια ἐν τῇ ἐν Ἰωαννίνοις Παιδαγωγικῇ Ἀκαδημίᾳ, συλληφθεῖσα κατὰ Μάϊον τοῦ 1943 ὡς φανατικὴ κομμουνίστρια παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ μεταχθεῖσα εἰς Θεσ/νίκην ἀφέθη τῇ προσωπικῇ μου ἐπεμβάσει ἐλευθέρα.

9) Ὁ ἰατρὸς κ. Κὼπ φυλακισθεὶς παρὰ τῶν Γερμανῶν ἀφέθη ἐλεύθερος τῇ ἐπεμβάσει μου.

10) Οἱ στρατηγοὶ τῆς Χωροφυλακῆς κ. κ. Ντάκος καὶ Κολλᾶτος καὶ ὁ συνταγματάρχης κ. Ραφτοδῆμος ὑπὸ δίωξιν πρὸς σύλληψιν καὶ μεταγωγὴν εἰς Ἰταλίαν ὡς «ἀντιτιθέμενοι εἰς τὸ ἔργον τῆς κατοχῆς» ἐσώθησαν παρ' ἐμοῦ ἀπειλήσαντος παραίτησιν, ἐματαιώθη οὕτω καὶ ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐξορία των. (Ἴδε σχετικῶς καὶ ὑπ' ἀρ. 1462/29.9.46 βούλευμα εἰδικοῦ δικαστηρίου).

11) Ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος κ. Δ. Γληνὸς συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἀρ-

χῶν ἀφέθη ἐλεύθερος κατόπιν προσωπικῆς ἐγγυήσεώς μου πρὸς τὸν Πληρεξούσιον τῆς Ἰταλίας κ. Chigi.

12) Ἐπίσης ἐπενέβην αὐτεπαγγέλτως διὰ τοὺς κατηγορηθέντας ἐπὶ κατασκοπείᾳ κ. κ. Ἀ. Ζάνναν, πρώην Ὑπουργὸν καὶ Θ. Κουντουριώτην πλοίαρχον τοῦ Β.Ν., παρὰ ταῖς Ἰταλικαῖς Ἀρχαῖς, ἐπιστήσας τὴν προσοχήν των ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τῶν κατηγορουμένων. Τὸ διάβημά μου τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὴν δίκην των, κατόπιν σχετικῆς κοινῆς παρ' ἐμοὶ ἐπισκέψεως τῶν κ.κ. Γ. Παπανδρέου καὶ ἀειμνήστων Γ. Καφαντάρη καὶ Πέτρου Ράλλη. Ὁ Πληρεξούσιος τῆς Ἰταλίας μοὶ ὑπεσχέθη τότε ὅτι θὰ διεβίβαζε καὶ θὰ συνίστα θερμῶς τὴν παράκλησίν μου εἰς τὸ Ἰταλικὸν Στρατοδικεῖον ἵνα τοῦτο ἀποφύγῃ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, πρᾶγμα ὅπερ εὐτυχῶς ἐπετεύχθη. Εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 19/2/43 (ἴδε πρακτικὰ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου) ἀνεκοίνωσα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τὴν τηλεφωνικῶς διαβιβασθεῖσαν μοι ὑπὸ τοῦ κ. Chigi εὐχάριστον ὡς ἄνω πληροφορίαν, τοῦτο δὲ ἐκφράσαν ὁμοθύμως τὴν ἄκραν ἱκανοποίησίν του διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν μου, μὲ συνεχάρη θερμῶς.

13) Κατόπιν ἐντόνου ἐπεμβάσεώς μου παρὰ τῷ Πληρεξουσίῳ τοῦ Ράϊχ καὶ τῷ Γερμανῷ στρατιωτικῷ διοικητῇ, ἀνεστάλη ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Β. Ν. κ.κ. Πανᾶν καὶ Χριστόπουλον καὶ τὸν σμήναρχον κ. Καραγιάννην, καταδικασθέντας ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου εἰς θάνατον, ὡς ἀποπειραθέντας νὰ διαφύγωσιν εἰς Μ. Ἀνατολήν.

14) Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κ.κ. Λοῦρος καὶ Χωρέμης συλληφθέντες ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν ἀφέθησαν ἐλεύθεροι κατόπιν ἐνεργοῦ ἐπεμβάσεώς μου.

15) Ἐπίσης ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κ. Τσαλδάρης συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν καὶ φυλακισθεὶς εἰς Καλλιθέαν, ἀφέθη ἐλεύθερος κατόπιν προσωπικῆς μου ἐπεμβάσεως καὶ διαμαρτυρίας μου παρὰ τῷ Πληρεξουσίῳ τῆς Ἰταλίας.

16) Ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐντολῇ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ ἀειμνήστου Γ. Τσολάκογλου, προέβην εἰς ἀνάλογα διαβήματα παρὰ τοῖς Πληρεξουσίοις τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας διὰ τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ συλληφθέντος καὶ εἰς τὰς φυλακὰς «Ἀβέρωφ» κρατουμένου τέως Πρωθυπουργοῦ κ. Γ. Παπανδρέου.

17) Τῇ αἰτήσει τοῦ Ὑπουργοῦ Συγκοινωνίας καὶ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας στρατηγοῦ κ. Μουτούση, προέβην εἰς ἀνάλογα διαβήματα καὶ ἀπεφυλακίσθησαν οἱ ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν συλληφθέντες διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου μεταφορῶν μηχανικὸς - ἠλεκτρολόγος κ. Σαμαρᾶς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς σχολῆς ἐμποροπλοιάρχων πλοίαρχος Β.Ν. κ. Ρεβίδης ἐν Πόρῳ.

18) Ὁμοίως ἡ συλληφθεῖσα ἐν συνεδριάσει ὁμὰς ἐκ 15 φοιτητῶν ἀνηκόντων εἰς μυστικὴν ἐθνικὴν ὀργάνωσιν «Ἱερὰ Ταξιαρχία», ὑπὸ τὸν φοιτητὴν τότε τῆς ἰατρικῆς Ν. Μουτούσην, υἱὸν τοῦ συναδέλφου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Μουτούση, κατωρθώθη, παρὰ τὰ κατασχεθέντα ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα, μετὰ σειρὰν ἐντόνων διαβημάτων μας παρὰ ταῖς πολιτικαῖς καὶ στρατιωτικαῖς Ἰταλικαῖς ἀρχαῖς, νὰ ἀποφύγῃ τὸ Στρατοδικεῖον ὡς καὶ τὴν ἀποφασισθεῖσαν, πρὸς στιγμὴν ἐπιεικῶς ἀντὶ τούτου, ἐξορίαν τῶν κατηγορουμένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι, κατόπιν προσωπικῆς ἐγγυήσεως ἐμοῦ καὶ τοῦ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφερομένου ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ὑπουργοῦ Συγκοινωνίας στρατηγοῦ κ. Μουτούση, παρὰ τῷ πληρεξουσίῳ κ. Chigi καὶ τῷ στρατηγῷ κ. Τζελόζο.

19) Ὁμοίως ὁ ἠθοποιὸς κ. Αἰμ. Βεάκης συλληφθεὶς ἀφέθη ἐλεύθερος τῇ προσωπικῇ μου ἐγγυήσει.

20) Εἰς ἐνεργείας μου ἐν πολλοῖς ὀφείλεται καὶ ἡ διάσωσις τῆς πόλεως τοῦ Αἰγίου ἀπὸ τὴν καταστροφήν.

Τῷ ὄντι ὀλίγον μετὰ τὴν τραγικὴν καὶ δραματικὴν σφαγὴν καὶ καταστροφὴν τῶν Καλαβρύτων μαῦρα νέφη ἠγείροντο εἰς τὸν ὁρίζοντα ἐπαναλήψεως τοῦ ἀνοσιουργήματος κατὰ τῆς ὡραίας πόλεως τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ ἀγω-

νία τῶν κατοίκων ἀπὸ κυκλοφορούσας σχετικῶς συνταρακτικὰς φήμας, εἶχεν ἀποκορυφωθῇ καὶ ζωηραὶ ἔφθανον ἐνταῦθα αἱ ἐκκλήσεις πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τὸν ἐπαπειλούμενον θανάσιμον κίνδυνον!

Μὴ ὄντες ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τότε, ἀλλὰ τῇ παρακλήσει τοῦ Στρατηγοῦ κ. Μουτούση εἰς ὃν διεβιβάσθησαν οἱ φόβοι καὶ ἡ ἀγωνία συγγενῶν του καὶ συμπολιτῶν του, ἐπενέβην παρὰ τῷ Γερμανῷ Στρατιωτικῷ Διοικητῇ Ν. Ἑλλάδος, εἰς ὃν ἐχρωμάτισα δεόντως τὴν δεδικαιολογημένην φρίκην καὶ ἀγωνίαν τῶν μελλοθανάτων —ὡς ἐφέρετο— τῆς πόλεως τοῦ Αἰγίου καὶ ἐζήτησα τὴν ἄμεσον ἐπέμβασίν του ὅπως σωθῇ ἡ πόλις ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐπαπειλουμένην καταστροφήν.

Ὁ Γερμανὸς Στρατηγός, ἐν ἀγνοίᾳ τελῶν τῶν ἀναφερθέντων, μὲ ἠκροάσθη μετ᾿ εὐμενείας καὶ ἐνδιαφέροντος, μὲ καθησύχασε καὶ μοὶ ὑπεσχέθη ὅτι ἀμέσως θὰ ἐπενέβαινε ἁρμοδίως διὰ νὰ προλάβῃ πᾶν τυχὸν ἐπαπειληθὲν τοιοῦτον κακόν.

Εἰς ἀναλόγους ἐνεργείας εἶχε προβεῖ καὶ ἡ τότε Κυβέρνησις Ι. Ράλλη.

Καὶ οὕτω ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου ἐσώθη ἀπὸ τὸν ἐπικρεμάμενον κατ᾿ αὐτῆς κίνδυνον τῆς ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς.

Ἡ Ὑπουργική μου δρᾶσις.

Παράλληλος πρὸς τὴν ὡς ἄνω Κυβερνητικὴν δρᾶσιν μου ἦτο καὶ ἡ τοιαύτη μου ὡς Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῆς Προνοίας. Τὰ δύο ταῦτα Ὑπουργεῖα διηύθυνον ἤδη ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν Τσολάκογλου Κυβερνήσεως, ὡς προελέχθη.

Κατωτέρω ἐκτίθεται καὶ ἡ εἰς τὰ δύο ταῦτα Ὑπουργεῖα δρᾶσις μου, ὡς ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ.

Ἡ δρᾶσις μου ὡς Ὑπουργοῦ Παιδείας.

Κατὰ τὸ διετὲς περίπου χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ 1941—1943, καθ' ὃ διηύθυνα τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων δὲν περιωρίσθην ἁπλῶς εἰς τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξακολούθησιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τότε ἰσχυούσης νομοθεσίας, ἀλλὰ ἠγωνίσθην παρὰ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις νὰ ὀργανώσω τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας αὐτοῦ, νὰ βελτιώσω τὴν περὶ τῶν διαφόρων θεσμῶν αὐτοῦ ἰσχύουσαν τότε νομοθεσίαν καὶ τέλος νὰ ἱδρύσω ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον ἐξακολουθοῦν ἔκτοτε νὰ ἀνυψώνουν τὴν στάθμην τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζουν τὴν χώραν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ξένων ὡς ἀξίαν καλλιτέρας τύχης καὶ δικαιοτέρας μεταχειρίσεως.

Παραλείποντες πληθὺν νομοθετικῶν μέτρων δι' ὧν ἐπῆλθεν ἱκανὴ βελτίωσις εἰς τὰ τῆς Παιδείας ἐν γένει, τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Καλῶν Τεχνῶν κλπ., περιοριζόμεθα νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα μόνον τινὰς ἐκ τῶν νόμων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐν γένει τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Α) Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις.

Διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 696/1941 καὶ 954/1942 Νόμων ὠργανώθησαν ἡ, ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἱδρυμάτων, Πάντειος Ἀνωτάτη Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Δημοσ. Ὑπαλλήλων καὶ ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ὥστε ἀμφότερα τὰ Ἱδρύματα ταῦτα νὰ ἔχουν τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀπόδοσιν ἐν τῇ μορφώσει τῆς Νεολαίας.

Διὰ τοῦ Ν. Δ. 1559/1942 ἱδρύθη Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν, προικοδοτηθεῖσα διὰ τοῦ γενναίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποσοῦ τῶν δρχ. 100.000.000 ἐφ' ἅπαξ καὶ 10.000.000 κατ' ἔτος. Ἡ σημασία τῆς Πανεπι-

στημιακῆς Βιβλιοθήκης διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν φοιτητῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἐπιστημόνων δὲν χρήζει ἀναπτύξεως.

Διὰ τοῦ Ν.Δ. 1021/18—2—42 ἱδρύθη ἡ Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, οὕτω δὲ ὡλοκληρώθη καὶ τὸ ἀνώτατον τοῦτο Ἐκπ. Ἵδρυμα, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐξυπηρετῇ πλήρως τὴν Βόρειον Ἑλλάδα.

Τὸ Πανεπιστήμιον ὡς καὶ ἡ Ἀκαδημία κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1942, εὑρέθησαν εἰς πλήρη ἀδυναμίαν νὰ καταβάλουν τὰς ἀποδοχὰς τοῦ προσωπικοῦ των λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τῶν πόρων των εἰς τὸ ἐλάχιστον. Διὰ τῶν Νόμων 1898 καὶ 1899 τοῦ 1942 ἐσώθη τὸ προσωπικὸν ἀμφοτέρων τῶν Ἱδρυμάτων ἀπὸ τὸν ἐκ πείνης θάνατον, μὲ τὴν ἀνάληψιν τῇ προτάσει ἡμῶν τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου.

Β) Διοίκησις τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ Ὑπηρεσία ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων.

Διὰ τοῦ Νόμου 1755/1942 ἐβελτιώθη σημαντικῶς ἡ Ὀργάνωσις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖται ἡ διοίκησις τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Διὰ δὲ τῶν Ν. 1030/1942 καὶ 1921/1942 ὠργανώθη ἡ «Ὑπηρεσία Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν μνημείων τοῦ Κράτους», ὑπηρεσία τῆς ὁποίας ἡ σπουδαία σημασία, ἀπὸ ἀπόψεως τουριστικῆς, οἰκονομικῆς κλπ. εἶναι ἔκδηλος καὶ πασιφανής.

Γ) Μαθητικὴ Πρόνοια.

Διὰ τῶν Ν. 735/1941 καὶ 2201/1943 ἱδρύθη καὶ ὠργανώθη ἡ «Μαθητικὴ Πρόνοια» ἡ ὁποία τόσον ἐβοήθησε τὰ ὑποσιτιζόμενα τότε ἄπορα παιδιὰ τῆς Χώρας καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύῃ διὰ τῆς δωρεὰν παροχῆς βιβλίων καὶ γραφικῆς ἐν γένει ὕλης, τὰ ἀνταρτόπληκτα, πυροπαθῆ, ὀρφανὰ καὶ ἄπορα παιδιά, τῶν παραμεθορίων ἰδίως περιοχῶν.

Δ) Καλαὶ Τέχναι.

Διὰ τοῦ Ν. 1417/1942 ἱδρύθη ἡ «Ἑστία λογοτεχνῶν», ἡ ὁποία διὰ συσσιτίων καὶ ἄλλων τροφίμων περιέθαλπε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς τοὺς λογοτέχνας καὶ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν, αἵτινες τότε ἐδεινοπάθουν περισσότερον πάσης ἄλλης κατηγορίας πολιτῶν λόγῳ τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας τῶν λογοτεχνῶν.

Τὸ Ν. Δ. 2010/1942 ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ ἐξελίξει τῆς Χώρας, διότι δι' αὐτοῦ ἱδρύθη τὸ πρῶτον ὡς κρατικὸς θεσμὸς ἡ «Κρατικὴ Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν», ἡ ὁποία τόσον συμβάλλει εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς τέχνης καὶ δημιουργίας.

Ε) Στοιχειώδης Ἐκπαίδευσις.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1709/1942 Ν.Δ., ὠργανώθη τὸ πρῶτον συστηματικῶς ἡ σωματικὴ Ἀγωγὴ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, τῆς ὁποίας εἶναι γνωστὸς ὁ ρόλος πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγείας καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Ὁ νόμος ὅμως ὁ ὁποῖος ὑπερβάλλει ὡς πρὸς τὴν σημασίαν σχεδὸν ὅλους τοὺς προμνημονευθέντας, εἶναι ὁ 1741/1942 «Περὶ τρόπου ἱδρύσεως καὶ προαγωγῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων». Πάντες οἱ παιδαγωγοὶ δέχονται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν διδασκομένων ὑπὸ ἑνὸς διδασκάλου δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ προκειμένου περὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τοὺς 40, διὰ νὰ ὑπάρχῃ καλὴ ἀπόδοσις. Ἐνῷ δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη αὐστηρῶς πολλαχοῦ ἐφαρμόζεται καὶ μάλιστα εἰς χώρας ὅπου τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον διδασκομένων μαθημάτων δὲν εἶναι τόσον ἐπιβεβαρημένον ὅσον παρ' ἡμῖν, ἐν τούτοις εἰς τὰ πλεῖστα τῶν δημοτικῶν μας σχολείων,

δηλαδὴ εἰς τὰ μονοτάξια —καὶ τοιαῦτα ὑπάρχουν εἰς τὸ Κράτος περὶ τὰ 5.500— ὁ Ἕλλην δημοδιδάσκαλος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διδάσκῃ κατὰ τὸν μέχρι τότε ἰσχύοντα νόμον, τοὐλάχιστον ὑπερδιπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἤτοι πλέον τῶν 80. Ἂν δὲ ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα ἐδιδάσκοντο ἔτι πλείονες διὰ διαφόρους λόγους ὑπὸ ἑνὸς δημοδιδασκάλου, ὁ καθεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ ποίου εἴδους ἦτο ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ποίαν ἀπόδοσιν ἠδύναντο νὰ ἔχουν τὰ πλεῖστα τῶν δημοτικῶν μας σχολείων. Ἐκεῖ δὲ κατὰ μέγα μέρος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῇ ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ τῆς ἀγραμματωσύνης καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς σχολείοις.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶναι πρόδηλος ἡ σημασία τοῦ ὡς ἄνω νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου καθιερώθη ἡ ὑπὸ ἑνὸς δημοδιδασκάλου διδασκαλία οὐχὶ πέραν τῶν 40 μαθητῶν.

Ὡς ἐξαιρετικὸν νομοθετικὸν μέτρον τῆς ὑπουργίας μου θεωρῶ ἐπίσης τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 1440/42 Ν.Δ. «Περὶ διαβαθμίσεως τῶν λειτουργῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως».

Διὰ τοῦ νόμου τούτου προήγετο κατὰ μίαν βαθμῖδα ἡ ἱεραρχικὴ καὶ ἡ μισθολογικὴ κλῖμαξ πασῶν τῶν κατηγοριῶν ὑφ᾽ ἃς ὑπηρέτουν οἱ δημοδιδάσκαλοι. Ἔχων ὑπ᾽ ὄψει ὅτι ἡ βασικὴ λειτουργία τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις, καθ᾽ ἃ καὶ ὁ Βίσμαρκ ἐτόνισεν, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατὰ τὸν Γαλλο-Γερμανικὸν πόλεμον νίκη τοῦ 1870 τῶν Γερμανῶν ὠφείλετο εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους, ἠθέλησα διὰ τοῦ νόμου τούτου νὰ βελτιώσω τὴν θέσιν τούτων καὶ νὰ ἀνυψώσω αὐτοὺς ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, ὡς φορεῖς καὶ δημιουργοὺς ἐθνικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν.

Ἡ θέσις τῶν δημοδιδασκάλων ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἦτο τραγική, ὡς ὀρθῶς παρετήρει καὶ ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Παλαιολόγος, εἰς τὸ κατωτέρω ἀναφερόμενον περιοδικὸν τονίζων ὅτι «ὁ ἀριθμὸς τῶν προσερχομένων εἰς εἰσιτήριον ἐξέτασιν εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας —καὶ δὴ τῶν ἀρρένων— περιωρίσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε

νὰ μὴ δύναται νὰ γίνῃ πλέον λόγος περὶ ἐπιλογῆς μεταξὺ αὐτῶν, ἐπὶ τούτοις δὲ νὰ διαφαίνεται δυσχερεστάτη ἡ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι θεραπεία τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τῆς λαϊκῆς Παιδείας εἰς προσωπικόν».

Τὸ νομοθετικόν μου τοῦτο ἔργον ἐξῆρον τότε διὰ λίαν τιμητικῶν καὶ εὐγνωμόνων ἐκφράσεων ὑπὲρ ἐμοῦ, εἰς τὸ φύλλον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ περιοδικοῦ «Ἑρμῆς» οἱ κορυφαῖοι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας κόσμου, μεταξὺ ὧν οἱ κύριοι Σπ. Καλλιάφας, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, Γ. Παλαιολόγος Γεν. Διευθυντὴς τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Τρύφων Παπαθανασίου ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλοι.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1282/1942 Ν. Δ. ἱδρύθη «Ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον», τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐποπτείαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία τοῦ Ἱδρύματος τούτου, τὸ ὁποῖον σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν, τῶν βιούντων ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν, λιμνῶν καὶ ποταμῶν, κατὰ προτίμησιν δὲ τῶν θεμάτων δι' ὧν καθίσταται δυνατὴ καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων καὶ ἐρευνῶν.

Τὸ ἐκτελεσθὲν ἐπὶ ὑπουργίας μου δημιουργικὸν ἐν γένει ἔργον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ τὰς ἁρμοδιότητας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῶν μεταπελευθερωτικῶν Κυβερνήσεων, διὰ τῆς ἐγκρίσεως καὶ κυρώσεως τῆς ὁλότητος σχεδὸν τῶν ἐκδοθέντων ὑπ' ἐμοῦ τότε νόμων, διὰ σειρᾶς πράξεων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου δημοσιευθεισῶν εἰς τὴν Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐχουσῶν οὕτω: «Κυροῦνται ἐξ ὑπαρχῆς χαρακτηριζόμεναι ὡς ἐκδοθεῖσαι πρὸς συντήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ ταύτης, καθόσον ἡ ἔκδοσις αὐτῶν ὑπῆρξεν ἀναγκαία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν, συντήρησιν καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τοῦ δη-

μοσίου βίου τῆς Χώρας, αἱ διατάξεις τῶν κάτωθι Νομ. Διαταγμάτων, ἁρμοδιότητος Ὑπουργείου Παιδείας». ("Ιδε Ἐφημ. Κυβερνήσεως φύλλον 185/30-5-46, κλπ.).

Ἡ δρᾶσις μου ὡς Ὑπουργοῦ τῆς Προνοίας καὶ τῆς Ὑγιεινῆς.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Προνοίας, εἶχον ν' ἀντιμετωπίσω ἐκτὸς τῶν συνήθων τακτικῶν ζητημάτων καὶ τὰ τεράστια ἔκτακτα προβλήματα τὰ ὁποῖα εἶχον δημιουργηθῆ ἀπὸ τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν καὶ ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ δημιουργηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχομένην κατοχήν.

Τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάσθησαν τότε εἰς ὀξεῖαν μορφὴν καὶ ἅτινα ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Προνοίας κατὰ τρόπον ἐπείγοντα, ἦσαν ἡ στέγασις καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις βομβαρδισθεισῶν περιφερειῶν, ἡ ἄμεσος περίθαλψις περιφερειῶν αἵτινες ἐπλήγησαν ὑπὸ τοῦ πολέμου, ἡ παλινόστησις τῶν ἐν Ἀθήναις καταφυγόντων προσφύγων εἰς τὰς ἑστίας των (πλὴν τῶν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Θράκης), ἡ ἐγκατάστασις καὶ ἡ περίθαλψις τῶν ἐξ Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Θράκης 150.000—200.000 προσφύγων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς Βουλγαρικὰς σφαγὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1941(1), ἡ ἐπείγουσα παροχὴ συσσιτίου εἰς τοὺς ἀπόρους τῆς Χώρας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς τῆς περιοχῆς τῆς τέως διοικήσεως Πρωτευούσης, ἥτις λόγῳ τῆς τότε ὑφισταμένης καταστάσεως ἀντιμετώπιζε λιμὸν ἐκ τῶν ὀλίγων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἔθνους μας.

Ἡ ἐπίλυσις ὅμως τῶν προβλημάτων τούτων οὐδόλως ἦτο εὐχερής. Ναὶ μὲν ἅπασαι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὑπουρ-

---

(1) Περὶ τῶν διωγμῶν καὶ σφαγῶν Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ τοῦ ἀνακύψαντος τότε νέου προσφυγικοῦ προβλήματος ἴδε καὶ ἐφημερίδα «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» ἀπὸ 9—13 Σεπτεμβρίου 1940; «Ἡ ἀγωνία καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

γείου 'Εθνικῆς Προνοίας ἀντελαμβάνοντο τὴν ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν ἣν εἶχον νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸ χειμαζόμενον Ἔθνος, ἀλλ' ἡ σοβαρὰ ἔλλειψις τῶν μέσων καθίστα προβληματικὴν καὶ δυσχερῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφασιζομένων. Οὐχ ἧττον ὅμως παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας ταύτας κατωρθώθη νὰ γίνουν σημαντικὰ πράγματα καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Ὑγιεινῆς, τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνακούφισιν τοῦ χειμαζομένου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ἅτινα κρινόμενα σήμερον ἀποτελοῦν, ἄνευ ὑπερβολῆς, ἕνα σημαντικὸν κατόρθωμα τὸ ὁποῖον τιμᾷ τοὺς σκαπανεῖς, ἐν ὅλῃ τῇ κλίμακι τῆς ἱεραρχίας, τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἔργου.

Α) Τομεὺς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ 'Αντιλήψεως.

Εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἐγένοντο ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς:

'Αναδιωργανώθησαν ριζικῶς καὶ ἐχρηματοδοτήθησαν τὰ Λαϊκὰ Συσσίτια, ἐπονομασθέντα «Κεντρικὴ 'Επιτροπὴ Συσσιτίων (ΚΕΣ)». Ὑπὸ ταύτην ὑπήχθησαν καὶ ἅπαντα τὰ λειτουργοῦντα πάσης φύσεως τοιαῦτα τόσον ἐν 'Αθήναις ὅσον καὶ ἐν ταῖς 'Επαρχίαις. Κατωρθώθη οὕτω χάρις εἰς μυρίας ὅσας προσπαθείας νὰ λειτουργήσουν καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς Ὑπουργίας μου μόνον εἰς τὴν Περιφέρειαν Δ. Πρωτευούσης, περὶ τὰ 500 κέντρα διανομῶν, ἐξ ὧν περὶ τὰ 150 μαθητικά. Κατωρθώθη πρὸς τούτοις νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρεχομένων διὰ τούτων ἡμερησίως μερίδων εἰς τὴν Περιφέρειαν Δ. Πρωτευούσης ἀπὸ 120.000 μερίδας αἵτινες ἐχορηγοῦντο τὸν Μάϊον 1941, εἰς 220.000 μερίδας τὸν 'Οκτώβριον 1941, διὰ νὰ φθάσουν εἰς 600.000 τὸν 'Οκτώβριον 1942. Αἱ κατὰ τὸ ἔτος 1941—42 μόνον χορηγηθεῖσαι μερίδες ἐν τῇ Περιφερείᾳ Δ. Πρωτευούσης, ἀνῆλθον συνολικῶς εἰς τὸν ἀριθμὸν 110.000.000.

'Ανάλογος ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τῶν παραρτημάτων τῆς

ΚΕΣ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἔνθα χιλιάδες μερίδων ἐμοιράζοντο ἡμερησίως εἰς τὸν πληθυσμόν.

Διὰ τὴν εὐρυτέραν καὶ εὐχερεστέραν ἄσκησιν τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας, ἄνευ τῶν τυπικῶν διαχειριστικῶν κλπ. περιορισμῶν, οἵτινες ἀπητοῦντο ὑπὸ τῆς κειμένης νομοθεσίας, ἀπεφασίσαμεν τὴν ἵδρυσιν ἑνὸς εἰδικοῦ Ὀργανισμοῦ παντοειδοῦς περιθάλψεως τῶν ἀπόρων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐθνικὸς Ὀργανισμὸς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης (Ε.Ο.Χ.Α.)» ὑπὸ τὴν Προεδρίαν, μὲ ὅλως ἐξαιρετικὰ δικαιώματα, τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Ὁ Ὀργανισμὸς οὗτος ἱδρυθεὶς διὰ τοῦ Ν. Δ. 776/41 καὶ προικοδοτούμενος κατὰ μῆνα διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν ποσῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἀνέλαβε τὴν ἔνδυσιν, τὴν θέρμανσιν καὶ τὴν παντοειδῆ βοήθειαν τῶν ἀπόρων ἁπάσης τῆς Ἐπικρατείας. Ἀργότερον ἀνέλαβεν καὶ τὴν διατροφὴν τῶν παιδίων τῆς προσχολικῆς ἡλικίας (2—7 ἐτῶν), τῶν ἀπόρων ἐπιτόκων καὶ τῶν θηλαζουσῶν μητέρων, ἀνακουφισθεισῶν οὕτω σοβαρῶς τῶν ἀπόρων λαϊκῶν τάξεων κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίοδον. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὅτι αἱ διανεμηθεῖσαι ὑπὸ τούτου μερίδες συσσιτίου μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1942, ἔφθασαν τὰ 13.000.000.

Τὸ Πατριωτικὸν Ἵδρυμα ἐξ ἑτέρου, ἔτυχεν ἐπίσης τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν μερίμνης. Κατωρθώθη οὕτω νὰ λειτουργήσουν κανονικῶς ἡ Ὑπηρεσία Προστασίας Παίδων καὶ αἱ παιδικαὶ ἐξοχαὶ εἰς Ἑκάλην καὶ Καισαριανήν, μὲ 600 περίπου παιδιὰ καθὼς καὶ ἡ λειτουργία τοῦ Κέντρου Περιθάλψεως Ἀπόρων Παίδων εἰς Δαφνί, ἔνθα περισυνελέγησαν καὶ ἐτράφησαν περὶ τὰ 2.000 παιδιὰ (ἀλητόπαιδες), χορηγουμένων πρὸς τοῦτο τῶν ἑκάστοτε ἀναγκαιουσῶν πιστώσεων.

Ἐπίσης διὰ τὴν στέγασιν τῶν βομβοπλήκτων καὶ τῶν πολεμοπαθῶν κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσπάθεια, διατεθέντος πρὸς τοῦτο τοῦ σημαντικοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ποσοῦ τοῦ 1.000.000.000 δραχμῶν. Ἰδιαιτέρως ἐπροστατεύθησαν οἱ πληθυσμοὶ οἵτινες φεύγοντες τὴν Κομμουνιστικὴν θύελλαν

τῆς ὑπαίθρου κατέφευγον πρόσφυγες εἰς τὰ ἐγγὺς μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, καθὼς καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῶν περιοχῶν αἵτινες ἐπυρπολοῦντο δι' ἀντίποινα καὶ ἐκδίκησιν εἴτε ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ εἴτε ὑπὸ τῶν Κομμουνιστῶν.

Ὡσαύτως ἐνισχύθησαν ἁπαξάπαντα τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν, διὰ σημαντικῶν χρηματικῶν παροχῶν ὥστε νὰ κατορθώσουν ταῦτα, παρὰ τὰς γνωστὰς δυσχερείας, ν' ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχῶς τὰς ἀνάγκας τῆς λειτουργίας των. Ἐπίσης οἱ «Παιδικοὶ Σταθμοὶ» ἐνισχύθησαν ἐπαρκῶς, κατορθώσαντες νὰ περιθάλψουν χιλιάδας παιδίων τῶν ἐργαζομένων ἰδίᾳ τάξεων.

Διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν ἐνδύσεως καὶ ὑποδύσεως τῶν ἀπόρων παιδιῶν ἐνισχύθη διὰ μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν καὶ ἡ «Ἱματιοθήκη τοῦ Παιδιοῦ», ἐπιτευχθείσης οὕτω τῆς ἐπενδύσεως καὶ ὑποδήσεως μόνον κατὰ τὰ ἔτη 1941—1942, 50.000 περίπου παιδιῶν.

Ὅλως ἐπίσης ἰδιαιτέρα μέριμνα ἐλήφθη καὶ κατωρθώθη ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις τῶν ἀναγκῶν περιθάλψεως τῶν ἀδελφῶν μας προσφύγων ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, οἵτινες φεύγοντες τὴν Βουλγαρικὴν θηριωδίαν, προσέφευγον γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι εἰς τὴν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως τελοῦσαν Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα. Κατωρθώθη οὕτω χάρις εἰς τὸ ἀμέριστον καὶ στοργικὸν ἐνδιαφέρον μας ἡ ἀνὰ τὴν χώραν στέγασις, ἡ ἐπιδότησις καὶ τροφοδότησις αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ ἐπαγγελματική των προστασία.

Κατὰ Νοέμβριον 1941 αἱ Γερμανικαὶ Ἀρχαὶ Μακεδονίας διέταξαν ἐκ τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης, τὴν μετακίνησιν διὰ λόγους ὑγειονομικοὺς καὶ πρὸς πρόληψιν ἀσθενειῶν ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου συνωστισμοῦ, ὡς ἰσχυρίζοντο, 15.000 περίπου προσφύγων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, πρὸς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα. Χάρις εἰς τὴν ζωηρὰν καὶ ἔντονον ἐπέμβασίν μας παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις,

κατωρθώθη ὅπως ἡ διαταγὴ αὕτη ἀνασταλῇ καὶ ἐκδοθῇ νέα τοιαύτη, δι' ἧς ἐπετρέπετο ὅπως οὗτοι ἐγκατασταθοῦν εἰς τοὺς Νομοὺς ἐκείνους οἵτινες εἶχον σλαυομακεδόνας, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ τοπικοῦ ποσοστοῦ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω ἅπαντες οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τοὺς Νομοὺς Ἐδέσης, Φλωρίνης, Καστοριᾶς καὶ Κιλκίς, τυχόντες τῆς πλήρους περιθάλψεως καὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ὑφ' ἡμῶν. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἱκανοποιητικοῦ τούτου ἀποτελέσματος ἠναγκάσθην νὰ μεταβῶ τότε προσωπικῶς εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν. Ἐπίσης διὰ τῆς προσωπικῆς μου ἐντόνου ἐπεμβάσεως παρὰ τῷ τότε Γερμανῷ Στρατ. Διοικητῇ Β. Ἑλλάδος κατωρθώθη νὰ διασωθῶσι 2000 περίπου οἰκογένειαι διαφυγοῦσαι λάθρα ἐκ τῆς Βουλγαροκρατουμένης Μακεδονιας καὶ αἵτινες διετάχθησαν παρά τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν Θεσσαλονίκης νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἑστίας των. Αἱ οἰκογένειαι αὗται ἀσφαλῶς θὰ ἐσφάζοντο ἐπανερχόμεναι εἰς τὰς πατρίδας των, ἐὰν δὲν κατώρθωνον ὅπως ἀκυρωθῇ τότε ἡ διαταγὴ τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ των.

Πλὴν ὅμως τῆς ὡς ἄνω ἀσκηθείσης Κοινωνικῆς Προνοίας ὑπὸ τοῦ ὑφ' ἡμᾶς Ὑπουργείου Προνοίας, ἠσκήθη παρομοία καὶ δὴ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ὑπουργείων, εἰς τὸν κύκλον τῆς ἁρμοδιότητός των.

Οὕτω πλὴν τῶν ὀργανωθέντων συσσιτίων περὶ ὧν ἀνωτέρω, μερίμνῃ τῶν ἁρμοδίων Ὑπουργῶν ὠργανώθησαν καὶ ἐλειτούργησαν ἱκανοποιητικῶς συσσίτια διὰ τοὺς ὑπαλλήλους ἑκάστου Ὑπουργείου καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξαρτωμένων ὀργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου (Σ.Ε.Κ., Σ.Π.Α.Π., Ε.Η.Σ., Τ.Τ.Τ., Ἑτ. Ὑδάτων, Τηλεφ. Ἑταιρία κλπ.).

Ἐπίσης προικοδοτηθέντες ὑπὸ τοῦ Κράτους ἱδρύθησαν καὶ ὠργανώθησαν τὸ πρῶτον οἱ Συνεταιρισμοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἵτινες ἐφοδιάζοντες διὰ τροφίμων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων εἰδῶν τὰ μέλη των εἰς τιμὰς κόστους, προσέφερον τότε καὶ ἐξακολουθητικῶς προσφέρουν μέχρι σήμερον πολυτίμους ὑπηρεσίας διὰ τὴν κατὰ τὸ δυ-

νατὸν ἐπισιτιστικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνακούφισιν τῆς συμπαθοῦς ὑπαλληλικῆς τάξεως.

Εἰδικώτερον ὠργανώθησαν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τὰ συσσίτια τῶν ἐργατῶν θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν κ. Μουτούσην, διὰ πέντε ἱδρυθεισῶν ἐπὶ τούτῳ ἑστιῶν εἰς Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας. Διὰ τῶν ἑστιῶν τούτων ἐξυπηρετήθησαν σοβαρῶς 25.000 περίπου συσσιτοῦντες, ἤτοι 6.500 περίπου οἰκογένειαι τῶν ἐνταῦθα παραμενόντων ἀνέργων ἐργατῶν θαλάσσης καὶ 4.000 περίπου ἀπορφανισμέναι οἰκογένειαι τῶν ἐν ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ τελούντων τοιούτων, οἵτινες μὲ μυρίους κινδύνους διαπλέοντες τοὺς ὠκεανοὺς προσέφερον καθημερινῶς ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὰς συμμαχικὰς μεταφορὰς καὶ τοῦτο παρὰ τὰς διαταγὰς καὶ ὑπὸ τὰ καχύποπτα βλέμματα τῶν Γερμανῶν οἵτινες διὰ τὸν ὡς ἄνω λόγον, εἶχον ἀπαγορεύσει πᾶσαν εἰς τούτους πρόνοιαν καὶ περίθαλψιν.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλους τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους καὶ διὰ τὴν Κυβέρνησιν καὶ διὰ τὸν ἁρμόδιον Ὑπουργόν, τὰ συσσίτια ὑπὲρ τῆς συμπαθοῦς ταύτης τάξεως τῶν ναυτικῶν μας, ὄχι μόνον ἐξηκολούθησαν λειτουργοῦντα ἀνελλιπῶς ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ κατὰ μῆνα ἐχορηγοῦντο εἰς τούτους, κατ' ἐξαίρεσιν πάσης ἄλλης τάξεως, ἀξιόλογα χρηματικὰ ἐπιδόματα, ἐφ' ὅλων τῶν Κυβερνήσεων Κατοχῆς, τόσον εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ διαμένοντας ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ ναυτικὰ κέντρα τοιούτους.

Ἡ ὡς ἄνω πρόνοια καὶ δημοσία ἀντίληψις δὲν ἠσκήθη μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας ἀλλὰ καὶ ἔξω ταύτης, εἰς τὰς χώρας τοῦ ἄξονος, ἔνθα πολλοὶ Ἕλληνες εἴτε ὡς ἐργάται εἴτε ὡς ὅμηροι κλπ. εἶχον ἀνάγκην τῆς μερίμνης, τῆς προστασίας καὶ περιθάλψεως τῆς μητρὸς Πατρίδος.

Εἰδικώτερον τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν ἐπεδείχθη ζωηρὸν διὰ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας Ἕλληνας ἀξιωματικούς, οἵτινες κατὰ διαστήματα συνελήφθησαν καὶ ἀπήχθησαν ὁμα-

δικῶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ὡς ὅμηροι εἰς διάφορα ἐν Ἰταλίᾳ στρατόπεδα.

Κατὰ τοῦ αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου μέτρου βίας τούτου κατ' ἐπανάληψιν ἐγένοντο Κυβερνητικαὶ διαμαρτυρίαι καὶ ὑπὸ τοῦ πρώην Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Στρατηγοῦ Τσολάκογλου καὶ ἠξιοῦτο ἡ παῦσις τοῦ μέτρου τούτου. Εἰς τὰς συνεχεῖς διαμαρτυρίας μας ταύτας οἱ κατακτηταὶ προέβαλλον ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ ἀξιωματικοί, παραβαίνοντες τὰς ἐκ τῆς συνθηκολογήσεως αὐτομάτως ἀπορρεούσας καὶ ἐπιβαλλομένας αὐτοῖς ὑποχρεώσεις τιμῆς, διέφευγον εἰς Μ. Ἀνατολὴν καὶ ἀνελάμβανον τὰ ὅπλα κατ' αὐτῶν, θὰ ἔδει, ἀμυνόμενοι νὰ ἄρουν τὴν τόσον καταφόρως παραβιαζομένην, ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, συνθηκολόγησιν καὶ νὰ συλλάβουν ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἐγκλείσουν εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εἴτε ἐν Ἑλλάδι εἴτε εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καὶ ὅτι, ἐὰν λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διαμαρτυρίας τῶν Κυβερνήσεων πρὸς χάριν τῶν ὁποίων οὐ μόνον δὲν ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀποστράτευσιν τῶν ἀξιωματικῶν εὐθὺς μετὰ τὴν κατοχήν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε ἐνεργὸς στρατὸς ἀλλὰ καὶ δὲν προέβαινον εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς στοιχειωδῶς μέτρον τοῦτο τῆς καθολικῆς συλλήψεως, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ μὴ λαμβάνουν κατασταλτικὰ μέτρα τοὐλάχιστον κατὰ τῶν κινουμένων κατ' αὐτῶν ὑπόπτων, βάσει τῶν πληροφοριῶν των.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς λήψεως τῶν διαρκῶς ἐπαπειλουμένων κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν μας μέτρων τούτων, ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐκδώσῃ τὸν ὑπ' ἀριθ. 427 νόμον «περὶ διώξεως τῶν διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἀναχωρούντων ἀξιωματικῶν» περὶ οὗ γενήσεται κατωτέρω λόγος.

Βαθμηδὸν ὅμως αἱ συνεχεῖς ὀχλήσεις καὶ διαμαρτυρίαι αὗται τῆς Κυβερνήσεως ἐτελεσφόρησαν τελικῶς καὶ ἔπαυσεν ἐφαρμοζόμενον πλέον τὸ βάρβαρον τοῦτο μέτρον τῆς ὁμηρίας τῶν ἀξιωματικῶν μας, τοὐλάχιστον ὁμαδικῶς, ἀφ' οὗ πρότερον ὑπερπεντήκοντα ἐκ τῶν πατριωτῶν τούτων δυστυχῶς ἐφονεύθησαν ἢ ἀπωλέσθησαν κατὰ τὸν τορπιλ-

λισμὸν τοῦ μεταφέροντος αὐτοὺς πλοίου «ἡ πόλις τῆς Γένοβας» ἔξω τοῦ Πρίντεζι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἥρως τῆς Πίνδου ἀείμνηστος συνταγματάρχης Κ. Δαβάκης.

Οἱ εἰς διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῆς Ἰταλίας οὕτω συγκεντρωθέντες καὶ διαβιοῦντες ὡς ὅμηροι ὑπερδιακόσιοι περίπου Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ μέχρι καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου, ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἀποστρατείᾳ, ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ἰδίως ἐκ πείνης. Καίτοι ἐπιδεικτικῶς εἰς τὰ στρατόπεδα ταῦτα ἐπὶ πολλῶν πινακίδων ἐφέρετο: «ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ δείκνυται ὁ ἀνθρωπισμός», οὐχ ἧττον τὰ δεινὰ τῶν εἰς αὐτὰ κρατουμένων ἦσαν ἀφάνταστα.

Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν κρατουμένων εἰς τοὺς πάσης φύσεως ἐπισήμους, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο ἑκάστοτε αὐτούς, οὐδὲν μέτρον ἐλαμβάνετο καὶ τὸ φάσμα τοῦ θανάτου ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως, λόγῳ ἀσιτίας, ἤρχισε νὰ διαφαίνηται.

Ἡ Κυβέρνησις ὅμως πρὸ τῶν δεινῶν τῶν ἀναξιοπαθούντων ἀξίων τέκνων τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, τὰ ὁποῖα ἐπληροφορήθη ἐκ τῶν ἐνταῦθα συγγενῶν τῶν κρατουμένων, δὲν ἔμεινεν ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος, ἀλλὰ ἀμέσως διεμαρτυρήθη ἐντόνως εἰς τὸν ἐνταῦθα ἐκπρόσωπον τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἠξίωσεν ὅπως οἱ κρατούμενοι ἀξιωματικοὶ μεταστῶσιν ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ὁμηρίας εἰς τὴν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἀπολαμβάνουν οὕτω ὅλων τῶν ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Χάγης προβλεπομένων διεθνῶς δικαιωμάτων μισθοτροφοδοσίας, νοσηλείας καὶ περιθάλψεως.

Ἡ ἀρχικὴ ἐπὶ Τσολάκογλου γενομένη παρομοία αἴτησις ἀτυχῶς ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ ἐπηκολούθησεν ἑτέρα ἐντονωτέρα τοιαύτη, βάσει τὴν διεθνῶν συνθηκῶν, διὰ τῆς προσωπικῆς μου ἐπεμβάσεως παρὰ τῷ Ἰταλῷ ἀντιπροσώπῳ Chigi, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβον τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως εὐτυχῶς τὴν φορὰν ταύτην ἦτο εὐνοϊκὴ καὶ οὕτω ἀρχομένου τοῦ

1943 οἱ ἐν Ἰταλίᾳ κρατούμενοι ἀξιωματικοί μας, διὰ τῆς χορηγήσεως αὐτοῖς κανονικοῦ συσσιτίου καὶ μισθοῦ εἰς λιρέττας τοῦ ἀντιστοίχου βαθμοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ, ἐσώθησαν ἐκ βεβαίου ἐκ πείνης θανάτου καὶ ἐπανέκαμψαν ἤδη εἰς Ἑλλάδα σῶοι καὶ ὑγιεῖς διὰ νὰ προσφέρουν πάλιν τὰς πολυτίμους πρὸς τὴν δοκιμαζομένην Πατρίδα ὑπηρεσίας των.

Β) Τομεὺς ὑγιεινῆς.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ὑγιεινῆς ἐπετελέσθησαν πλεῖστα σημαντικά, τὰ ὁποῖα θὰ ἐζήλευον καὶ αἱ μεταπελευθερωτικαὶ ἀκόμη Κυβερνήσεις.

Κατὰ πρῶτον διεφυλάχθη ἡ Δημοσία ὑγεία, παρὰ τὴν τραγικὴν ἔλλειψιν βασικῶν ὑλικῶν καὶ κατωρθώθη οὕτω ὅπως ἀποτραπῇ ἀποτελεσματικῶς ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαπλώσεως καὶ ἐν Ἑλλάδι τῆς ἐπιδημίας τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου, ἥτις δρομαίως ἐπερχομένη ἐκ Ρωσσίας, διέσχισε τὴν Ρουμανίαν, Βουλγαρίαν καὶ Γιογκοσλαυίαν μὲ χιλιάδας θύματα. Τὸ γεγονὸς ὅτι μόνον 50 θάνατοι ἐσημειώθησαν ἐξ ἐξανθηματικοῦ τύφου καθ' ἣν στιγμὴν εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἐσημειοῦντο χιλιάδες θανάτων ἐκ τῆς ἐπιδημίας ταύτης, ἀρκεῖ διὰ νὰ παραστήσῃ τὰς ἀόκνους καὶ ὑπερανθρώπους προσπαθείας αἵτινες, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας μου καὶ τὴν κατεύθυνσίν μου, κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου.

Ἡ ἑλονοσία ἐξ ἄλλου παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς κινίνης κατωρθώθη ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ νὰ μειωθῇ καὶ οἱ θάνατοι ἐξ αὐτῆς νὰ μὴ ὑπερβοῦν τὸ σύνηθες ποσοστόν.

Ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἰατρικὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν νοσοκομειακὴν περίθαλψιν μᾶς ἀπησχόλησεν ἰδιαιτέρως, κατωρθώσαντες νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐπιτυχῶς τὰ τεράστια προβλήματα ἅτινα καθ' ἑκάστην παρουσιάζοντο καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Κατὰ πρῶτον διετηρήσαμεν καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἐν λειτουργίᾳ τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου συστα-

θέντα προσωρινὰ νοσοκομεῖα, ἱδρύσαντες καὶ νέα τοιαῦτα (1), ἅτινα ἀναδιοργανωθέντα ἐθεράπευσαν ἐπιτυχῶς τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα μεταπελευθερωτικῶς ὠριστικοποιήθησαν ἀποδεικνύει πόσον ἐπιτυχὴς ἦτο ἡ σκέψις καὶ ὁ ἀγών μας διὰ τὴν διατήρησίν των. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὑφιστάμενα νοσοκομεῖα, ἅτινα ἀντιμετώπιζον μεγάλας δυσχερείας διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν των, ἔτυχον τῆς ἀμερίστου ἐνισχύσεώς μας καὶ ἐπετεύχθη οὕτω ἡ συνεχὴς καὶ κανονικὴ κατὰ τὸ δυνατὸν λειτουργία των χάριν τοῦ δοκιμαζομένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ σκέψις ὅτι τὰ μεγάλα νοσηλευτικὰ ἱδρύματα τὰ ἐπιχορηγούμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔπρεπε νὰ καταστοῦν προσιτὰ καὶ εἰς τὸν Λαὸν διὰ τὴν νοσηλευτικὴν αὐτοῦ περίθαλψιν, ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 279. Διὰ τοῦ Νόμου τούτου ἐθραύετο καὶ ὁ μέχρι τότε ὑφιστάμενος φραγμὸς εἰς τὰ νοσοκομεῖα διὰ τοὺς καλοὺς μὲν ἐπιστήμονας ἀλλὰ ἄνευ ἰσχυροῦ προστάτου ἰατρούς. Οὕτω ἠνοίγησαν αἱ πύλαι τῶν μεγάλων Νοσοκομείων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις διὰ τὴν εὐθηνὴν ἢ δωρεὰν νοσηλείαν των, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τοὺς ἄνευ μὲν προστατῶν ἀλλ' ἀξίους ἰατρούς, οἵτινες διὰ τῆς ἐργασίας των καὶ τῶν ἱκανοτήτων των θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τὰς ἀνωτάτας ἐπιστημονικὰς θέσεις εἰς τὰ ἱδρύματα ταῦτα. Οὐδέποτε νόμος ὑπῆρξε δικαιότερος καὶ ἀνθρωπιστικώτερος αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε νόμος ἐπολεμήθη λυσσωδέστερον. Ὁ νόμος οὗτος δυστυχῶς ἠμικατηργήθη μετὰ τὴν ἀποχώρησίν μου ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Προνοίας, διὰ νὰ καταργηθῇ ὁλοσχερῶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

Ἡ ἰατρικὴ ἐν γένει ἀντίληψις δὲν ἠσκήθη μόνον ὑπὸ τῶν ὑγειονομικῶν καὶ λοιπῶν νοσηλευτικῶν ἱδρυμάτων καὶ ὑπὸ τῶν διαφόρων κοινωφελῶν ὀργανισμῶν, ὡς τὸ Πατριωτικὸν Ἵδρυμα καὶ ἡ Ε.Ο.Χ.Α., ἀλλὰ ἠσκήθη ἐνεργη-

---

(1) Κρατικὸν νοσοκομεῖον, Νοσοκομεῖον κρυοπαγημάτων.

τικῶς καὶ ὑπὸ τῶν ἱδρυθέντων τότε ὑφ' ἡμῶν «καταφυγίων Ἐπειγούσης Περιθάλψεως» τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Ἀττικοβοιωτίας. Ἡ ἐνεργητικὴ ἀπόδοσις τῶν καταφυγίων τούτων εἰς ὅλας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν μαρτυρεῖται εὐγλώττως ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς αὐτὰ τυχόντων περιθάλψεως, ὅστις ἔφθασε τὸ 1.500.000 πρόσωπα.

Ἡ διεξαγωγὴ τῆς δοθείσης κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην μάχης —μάχης τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ— καὶ εἰς ἔκτασιν τόσον εὐρεῖαν ὅσον οὐδέποτε ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς ἱστορίας μας, ἦτο ἐμπεπιστευμένη κυρίως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθν. Προνοίας. Καὶ ἡ μάχη αὕτη ὠργανωμένη κατὰ τὸν δυνατὸν καλύτερον τρόπον, διεξήχθη σθεναρῶς καὶ μὲ πίστιν πρὸς τὰ πεπρωμένα τῆς Ἑλλάδος. Μὲ πλήρη συνείδησιν τῆς ὑπὸ τῆς κρισιμότητος τῶν περιστάσεων διαγεγραμμένης βαρείας εὐθύνης μου, ἐπροχώρησα ἀκούραστος καὶ ἀπτόητος εἰς τὴν μάχην αὐτήν, μὲ πολυτίμους συμπαραστάτας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Προνοίας, ἔχων βαθυτάτην τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασίν της ἐξηρτᾶτο κατὰ μέγα μέρος ἡ σωτηρία μας ὡς φυλῆς καὶ ἡ ὕπαρξίς μας ὡς Ἔθνους. Νομίζω δὲ ὅτι τὴν μάχην ταύτην τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ τῆς Ὑγείας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, τὴν ἐκερδίσαμεν καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βαθυτέραν ἡμῶν ἱκανοποίησιν.

Ἔστω ἡ σύνοψις αὕτη μία ἐπὶ πλέον ἐμπράγματος ἀπάντησις διὰ γεγονότων καὶ ἀριθμῶν εἰς τοὺς πεπλανημένως τυχὸν φρονοῦντας εἰσέτι, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ σχηματισθῇ Κυβέρνησις ἀλλὰ νὰ διοικηθῇ ἡ Χώρα, ὑπὸ Γκαουλάϊτερ ἢ Προτέκτορα, διὰ ἐξ ὑπαλλήλων ἢ ἱερέων ἐπιτροπῆς (διότι ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐλέχθη, ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀνελάμβανε τότε τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν), ὁπότε ἐπαφίεμαι εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ εὐθεῖαν κρίσιν τοῦ καλοπίστου ἀναγνώστου νὰ κρίνῃ ἐὰν ὑπὸ τοῦτον θὰ ἦτό ποτε δυνατὸν νὰ ληφθοῦν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα γενναιόφρονα καὶ προστατευτικὰ μέτρα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ

Λαοῦ, στενάζοντος ὑπὸ τριμερῆ βαρὺν ζυγόν, τόσον εἰς τὸν τομέα τῆς «Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως», ὅσον καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς «Ὑγιεινῆς», διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του καὶ τὴν παντοειδῆ περίθαλψίν του καὶ ἀνακούφισίν του.

Διατὶ ἀπεμακρύνθην τῆς Ἀρχῆς.

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω ἐν συνόψει ἐκτεθεισῶν ἐνεργειῶν μου καὶ τῆς ἐν γένει σκιαγραφηθείσης πως εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς Κυβερνητικῆς δράσεώς μου, ἐμφαίνεται σαφῶς ἐναντίον ποίων δυσκολιῶν εἶχον νὰ παλαίσω πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἐναντίον ἐξωτερικοῦ τριπλοῦ ἐχθροῦ, ὅσον καὶ ἐναντίον τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑαμοκομμουνιστικοῦ τοιούτου ἐν μέσῳ καχυποψιῶν, ραδιοφωνικῶν συκοφαντιῶν καὶ συνεχῶν κακοβούλων παρερμηνειῶν καὶ τῶν πλέον ἁγνοτέρων μου προθέσεων!

Ἡ Κυβερνητικὴ ὁδὸς ἦτο ὡς ἐκ τούτου πλήρης ἀκανθῶν καὶ τριβόλων καὶ ὁσημέραι καθίστατο δυσβατωτέρα καὶ σκολιωτέρα, αἱ δὲ πρὸς τοὺς ξένους ὑπηρεσιακαὶ σχέσεις μου, λόγῳ κυρίως τῶν λαμβανομένων ὑπ᾿ αὐτῶν, σὺν τῇ ἐντάσει τοῦ σαμποτὰζ καὶ τοῦ συμμοριτιακοῦ ἀγῶνος, αὐστηροτέρων μέτρων, καθίσταντο δυσχερέστεραι καὶ ὀξύτεραι.

Αἱ πρὸς αὐτοὺς τολμηραὶ καὶ αὐστηραί μου, ὡς ἄνω, ἔγγραφοι Κυβερνητικαὶ διακοινώσεις μου ἐπὶ παντὸς ἐθνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ ζητήματος — ὡς τοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης — τοῦ τῆς πολιτικῆς ἐπιστρατεύσεως — τοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν — τοῦ τῆς ὁμηρίας καὶ τῶν ἐκτελέσεων — καὶ κυρίως τοῦ τῶν ἐξόδων κατοχῆς καὶ τῶν προκαταβολῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος κτλ., ὡς καὶ τὰ ὑπὸ ἐθνικοῦ πατριωτικοῦ παλμοῦ διαπνεόμενα διαγγέλματά μου καὶ ἰδιαιτέρως τὸ «ἐπαναστατικὸν μανιφέστον τῆς 25 Μαρτίου 1943, προυκάλεσαν ἀτμόσφαιραν ἀμοιβαίας δυσαρεσκείας καὶ ἀντιπαθείας. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ καυστικὴ καὶ δριμεῖα προσωπική μου ἐπί-

κρισις κατὰ τὰς μετ' αὐτῶν ἐξωυπηρεσιακάς μου ἐπαφάς. Ἡ τοιαύτη ἐν ὑποφωσκούσῃ ἀμοιβαίᾳ ἐχθρότητι, οὕτως εἰπεῖν, κατάστασις, ἐδηλητηριάσθη ἔτι πλέον ἐκ συνομιλίας μου τινὸς σχετικῶς μὲ τὰ αἰσθήματά μου πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Β', μετὰ τοῦ Πληρεξουσίου τοῦ Ράϊχ ἐν Ἑλλάδι κ. Altenburg, καθ' ἣν τοῦ εἶπον: «Τί σᾶς ἐνδιαφέρει τὸ ζήτημα τοῦ Βασιλέως; Ἐὰν μὲν νικήσῃ ἡ Γερμανία, αὕτη δύναται τότε νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἔλευσίν του εἰς Ἑλλάδα, ἐὰν ὅμως ἡττηθῇ, ὁ Βασιλεὺς ὁπωσδήποτε θὰ ἐπανέλθῃ καὶ οὐδεὶς θὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τῆς Γερμανίας».

Ἡ τοιαύτη δυσαρέσκεια καὶ ἀντιπάθεια ἐξεδηλοῦτο πολυειδῶς καὶ κατ' ἀπροκάλυπτον ἑκατέρωθεν πλέον τρόπον. Ὁ ἐν τῇ Πρεσβείᾳ καθηγητὴς Boeringer, ἐπὶ τῶν πνευματικῶν Ἑλληνο - Γερμανικῶν σχέσεων, ἔλεγεν εἰς ἐρχομένους εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ ἡμετέρους: «Τὸν Λογοθετόπουλον ἀφ' ὅτου ἔγινε πρόεδρος δὲν τὸν ἀναγνωρίζομεν πλέον!»

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύζυγός μου, κατὰ τὸ εἰς Βερολῖνον κατ' ἐντολήν μου καὶ δι' ἰδίων ἐξόδων γενόμενον ταξείδιον, ἐπεσκέφθη τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διεμαρτυρήθη ζωηρῶς διὰ τὴν ἄδικον κατάληψιν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Θράκης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὰς διαπραχθείσας καὶ διαπραττομένας ἐν συνεχείᾳ ὠμότητας καὶ διένειμεν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τοὺς ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ «Γραφείου Μελετῶν» (1) συνταχθέντας εἰς τὴν Γερμανικὴν σχετικοὺς πίνακας.

Ἐπίσης ἐπεσκέφθη τοὺς διαφόρους ἁρμοδίους καὶ διε-

(1) Τὸ Γραφεῖον τοῦτο συνεστήθη ἐπὶ Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ εἶχε σκοπὸν 1) τὸν πολυμερῆ διπλωματικὸν ἐξοπλισμὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἱστορικῆς, δημογραφικῆς, οἰκονομικῆς κπλ. ἐπόψεως διὰ μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν γνωστοτέρων εἰδικῶν τῆς χώρας. 2) Συλλογὴν ὅλων τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ὠμοτήτων τῶν Βουλγάρων εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν καὶ Θράκην.

μαρτυρήθη διὰ τὴν δεινὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν τῆς Χώρας καὶ ἐνεργείας τινας οἰκονομικῶν παραγόντων τῆς Γ. Πρεσβείας. Εἰς ὀργανωθείσας δὲ εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Γερμανίας εἰδικὰς διαλέξεις διεξετραγώδησεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγκεντρωθεισῶν στατιστικῶν τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, τὰ ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν βουλγαρικῶν ὠμοτήτων δεινὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἕνεκα πάντων τῶν λόγων τούτων τῶν τε προσωπικῶν καὶ ὑπηρεσιακῶν τοιούτων, οἱ ξένοι ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ μὲ ἀπομακρύνουν τῆς ἀρχῆς. Ἐξεδήλωσαν δὲ τὴν ἀπόφασίν των ταύτην ἀρχὰς Ἀπριλίου 1943, ὁπότε ἔληγεν ἡ προθεσμία τῆς μεταξὺ Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ξένων οἰκονομικῶν πληρεξουσίων ὑπογραφεῖσα οἰκονομικὴ συμφωνία (1-12-42), καθ᾽ ἣν μετὰ τὴν 30 Μαρτίου, (ὡς προερρήθη ἤδη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Οἰκονομικοῦ ζητήματος, σελ. 75) δὲν θὰ ἐχορήγουν εἰς αὐτοὺς δι᾽ ἔξοδα πλέον τῶν συμφωνηθέντων 8.000 ἑκατομμυρίων κατὰ μῆνα δι᾽ ἀμφοτέρας τὰς κατεχούσας δυνάμεις, οὔτε ὀβολόν.

Τὸ τοιοῦτον κατ᾽ ἐπανάληψιν ἐπισήμως καὶ ἀνεπισήμως τοῖς εἶχον ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς διατυπώσει, ὡς καὶ τὸ ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ Κυβέρνησίς μου εἶχε λάβει ὁμοφώνως τὴν ἀμετάκλητον ἀπόφασιν νὰ ἀπέλθῃ τῆς ἀρχῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν περιπτώσει παραιτήσεώς μου ἕνεκα τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος, οὐδεὶς θὰ ἐδέχετο νὰ ἀναλάβῃ τὴν Πρωθυπουργίαν ἐὰν ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν λόγων τῆς παραιτήσεώς μου, οἱ ξένοι προϊδόντες ταύτην, μοὶ ὑπέδειξαν νὰ ὑποβάλω παραίτησιν ὑπὸ τὴν προσχηματικὴν δικαιολογίαν, ὅτι αἱ Κατέχουσαι Δυνάμεις ἔκριναν σκοπιμώτερον νὰ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Χώρας πολιτικὸν πρόσωπον.

Οὕτω τὴν 6ην Ἀπριλίου 1943 παρῃτήθη ἡ ὑπ᾽ ἐμὲ Κυβέρνησις καὶ ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ὑπὸ χαλεπὰς συνθήκας ὁ ἀείμνηστος Ἰ. Ράλλης, ἀπὸ 7-4-43.

Τὸν τρόπον τοῦτον καθ᾽ ὃν ἀπεμακρύνθην τῆς ἀρχῆς θεωρῶ ὡς τὸν μεγαλύτερον ἀποδεικτικὸν τίτλον τῶν ὑπὲρ

τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πατριωτικῶν ἀγώνων μου καὶ ὑπηρεσιῶν μου, κατὰ τὴν ζοφερωτέραν καὶ δεινοτέραν περίοδον τῆς Ἱστορίας του.

Ἡ δίκη τῶν δοσιλόγων Ὑπουργῶν καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.

Ἡ λεγομένη «δίκη» τῶν ἐπὶ Κατοχῆς Κυβερνήσεων ἤρχισε τὴν 20-2-1945 ἐνώπιον ἐννεαμελοῦς εἰδικοῦ δικαστηρίου, τὰ 6 μέλη τοῦ ὁποίου, ἀνώτεροι δικαστικοὶ ὄντες, διωρίσθησαν, τὰ δὲ 3 λαϊκοὶ ὄντες, ἐκληρώθησαν.

Καὶ διερωτᾶταί τις διατί δὲν ἐκληρώθησαν καὶ οἱ τακτικοὶ δικασταὶ μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνωτέρων δικαστικῶν, ὡς προβλέπει καὶ ὁ εἰδικὸς νόμος «περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν ;»

Ἁπλούστατα διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ δίκης πρὸς ἀπονομὴν δικαιοσύνης, ἀλλ' ὁμοιώματος τοιαύτης ἀναλόγου τῶν εἰς τὰ ἀστυνομικὰ κομμουνιστικὰ κράτη λαμβανουσῶν χώραν, μὲ προειλημμένην τὴν ἀπόφασιν καὶ βάσει τῶν ἀντισυνταγματικῶν καὶ καθ' αὐτὸ μεσαιωνικῶν διατάξεων τῆς περιφήμου 6/45 συντακτικῆς πράξεως περὶ ἧς ἤδη ἐγένετο λόγος (σελ. 23), δι' ὃ καὶ τὸ δικαστήριον εὐλόγως δημοσίᾳ προσωνομάσθη ὑπὸ τῶν δικηγόρων κατὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐνστάσεων «Παράνομον Συνέδριον» !

Ἐπὶ τῆς ἐνστάσεως περὶ ἁρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου, τοῦτο ἀπεφάνθη κατὰ τῆς ἀποδοχῆς ταύτης διὰ ψήφων 5 κατὰ 4 ἤτοι τὸ «παράνομον συνέδριον» ἐνομιμοποίησεν αὐτὸ ἑαυτό, διὰ μιᾶς καὶ μόνης ψήφου! καὶ ἥτις μοναδικὴ ψῆφος τοῦ ἔδωσε τὴν περαιτέρω ζωὴν διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεώς του.

Ἐπίσης ἀπερρίφθη ἡ ἔνστασις, μὲ σοβαρὰν οὐχ ἧττον ὑπὲρ αὐτῆς μειοψηφίαν, περὶ ἀναρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου ὅπως ἐπιληφθῇ τοῦ καθαρῶς εἰδικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ζητήματος τῆς συνθηκολογήσεως. Καὶ οὕτω πάλιν τὸ δικαστήριον ἐκήρυξεν ἑαυτὸ ἁρμόδιον καὶ διὰ τεχνικο-στρα-

τιωτικὰ ζητήματα, δι᾽ ἃ ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως τακτικῶν στρατῶν εἶναι ἁρμόδια μόνον τὰ στρατοδικεῖα. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πλήρους ἀναρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου ἐν προκειμένῳ ἀναφέρομεν τὸ κάτωθι περιστατικόν.

Κατὰ τὴν δίκην ἐγένετο λόγος ὅτι «ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου ἦτο εἰς «ἐπαφὴν» μὲ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὸ Μέτσοβον». Ὁ ἐπίτροπος τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἀγνοῶν παντελῶς τὴν σημασίαν τοῦ στρατιωτικοῦ ὅρου «ἐπαφὴ»(1) καὶ ἐκλαβὼν τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐχθρικῶν τμημάτων «στρατιωτικὴν ἐπαφήν», ὡς «πολιτικὴν ἐπαφὴν» τοῦ Τσολάκογλου πρὸς τοὺς Γερμανούς, ἤντλησε τὸ ἀκαταμάχητον κατ᾽ αὐτὸν ἐπιχείρημα τῆς ἰδίας ὁμολογίας τοῦ κατηγορουμένου, ὅτι δῆθεν οὗτος συνεννοεῖτο μὲ τοὺς Γερμανοὺς πρὸ τῆς συνθηκολογήσεως!

Ὅταν ὁ ἐπίτροπος ἀνέπτυξεν ἀπὸ τῆς ἕδρας τὴν πεπλανημένην του ταύτην ἄποψιν, ἠχηραὶ εἰρωνίαι καὶ γέλωτες ἐκάλυψαν τὴν αἴθουσαν ἐκ μέρους τοῦ ἀκροατηρίου, εἰς βάρος τοῦ κ. ἐπιτρόπου καὶ τοῦ δικαστηρίου!

Ἡ θεὰ τῆς Δικαιοσύνης «Θέμις» δυστυχῶς ἀντικατεστάθη ἐν προκειμένῳ ὑπὸ νέας θεᾶς τῆς «Σκοπιμότητος», χάριν τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων δῆθεν, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἐκινδύνευον!

Ἦτο δὲ τοιαύτη ἡ δυσμένεια καὶ ἡ προκατάληψις τῶν ἐπιλεγέντων διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τακτικῶν δικαστῶν, πλὴν μιᾶς φωτεινῆς ἐξαιρέσεως, ὥστε τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν ἐτήρουν οὔτε τὰ στοιχειώδη προσχήματα ποιᾶς τινος ἀντικειμενικῆς καὶ ἀμερολήπτου κρίσεως ὡς δικαστῶν καὶ ἐξεδήλουν ταύτας εἰς τοιοῦτον ἐμφανῆ καὶ ἀπροκάλυπτον μέχρι σκανδάλου βαθμόν, ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ ὁ ἐκ τῶν κατηγορουμένων πάντοτε σεμνὸς καὶ ἤρεμος στρατηγὸς Τσολάκογλου νὰ παρατηρήσῃ ἐντόνως εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν: «δικαστὴς εἶσθε κ. σύνεδρε ἢ ἀντίδικος;».

(1) Ἐπαφή, στρατιωτικῶς σημαίνει τὴν προσέγγισιν τῶν ἀντιπάλων τμημάτων καὶ τὴν ἔναρξιν τῶν πυρῶν καὶ τῆς μάχης.

Ἡ τοιαύτη κατὰ τὰς πρώτας συνεδριάσεις ἐχθρικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἡ τόσον δυσμενὴς ἐκδήλωσις τοῦ δικαστηρίου κατὰ τῶν κατηγορουμένων, ἐν μέσῳ σειρᾶς ἐπεισοδίων καὶ ὀξειῶν ἀντεγκλήσεων καὶ διαμαρτυριῶν, ἐκλόνισαν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν δικαίαν καὶ εὐθεῖαν κρίσιν του, ὥστε νὰ χαρακτηρισθῇ τοῦτο μεταξὺ τοῦ ἀκροατηρίου ὡς «ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα»!

Οἱ κατηγορούμενοι ἀνήρχοντο ἐν συνόλῳ εἰς 27, Πρωθυπουργοί, Ὑπουργοὶ καὶ Γεν. Διοικηταὶ καὶ τῶν τριῶν κατοχικῶν Κυβερνήσεων.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δίκης παρουσιάσθησαν αὐθορμήτως καὶ οἱ μὴ συλληφθέντες κατὰ τὴν 12 Ὀκτωβρίου Ὑπουργοί, οἵτινες μετὰ τῶν συλληφθέντων καὶ προφυλακισθέντων ἔκτοτε τοιούτων ἐδικάσθησαν, ἐν συνόλῳ 22, κατ' ἀντιμωλίαν καὶ 5 ἐρήμην, ὡς ἀπουσιάζοντες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγὼ διὰ λόγους οἱ ὁποῖοι ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἐξετέθησαν.

Ἡ ἀπόφασις ἐξεδόθη μετὰ 100θήμερον διαδικασίαν, καθ' ἣν ἐνῷ ἐξητάσθησαν ὑπὲρ τοὺς 25 μάρτυρες κατηγορίας, οὐχ ἧττον δὲν ἐπετράπη ἡ ἐξέτασις ὑφ' ἑκάστου κατηγορουμένου πλέον τῶν 5 μαρτύρων (κατὰ νέον νόμον ἐκδοθέντα μεταξὺ καὶ ἄλλων 4 τοιούτων!! διαρκούσης τῆς δίκης!), ἐξεδόθη τὴν 31-5-45 καὶ ἀπόσπασμα τοῦ διατακτικοῦ ταύτης παρατίθεται κατωτέρω:

Ἀπόφασις
Εἰδικοῦ δικαστηρίου ὑπ' ἀρ. 49 ἀπὸ 31-5-1945.

Διὰ ταῦτα:

Δικάζον ἐρήμην τοὺς κατηγορουμένους 1) Σ. Κοτζαμάνην 2) Κ. Λογοθετόπουλον 3) κτλ.

καὶ κατ' ἀντιμωλίαν τῶν κατηγορουμένων 1) Γ. Τσολάκογλου 2) κτλ. . . . .

Κηρύσσει ἐνόχους:

τοὺς Γ. Τσολάκογλου, Κ. Λογοθετόπουλον καὶ Ι. Ράλλην

τοῦ ὅτι διακεκριμμένως ἀπ' ἀλλήλων ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐν Ἀθήναις, διαρκούσης τῆς ξένης κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν καὶ Ἰταλικῶν στρατευμάτων, ἤτοι ὁ μὲν πρῶτος ἐξ αὐτῶν τὴν 30 Ἀπριλίου 1941, ὁ δεύτερος τὴν 2-12-42 καὶ ὁ τρίτος τὴν 7-4-43 ἀνέλαβον τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως καὶ τὴν Προεδρίαν αὐτῆς συγκαταθέσει τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος καὶ διετέλεσαν οὕτω Πρωθυπουργὸς ὁ μὲν Γ. Τσολάκογλου ἀπὸ 30-4-41 μέχρι 1-12-42, ὁ Κ. Λογοθετόπουλος ἀπὸ 2-12-42 μέχρι 7-4-43 καὶ Ι. Ράλλης ἀπὸ 7-4-43 μέχρι 12-10-44, ἐν τῇ ἀσκήσει δὲ τοῦ λειτουργήματος τούτου διηυκόλυναν τὸν ἐχθρὸν α) ὁ Γ. Τσολάκογλου διότι κτλ. β) ὁ Κ. Λογοθετόπουλος διότι 1) κατὰ παράβασιν τῶν ἄρθρων 48 καὶ 49 τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1942 — Ἀπριλίου 1943 ποσὸν δραχμῶν ὅπερ ἀναγόμενον εἰς λίρας χρυσᾶς Ἀγγλίας ἀνέρχεται τοὐλάχιστον εἰς 630.000 τοιαύτας, 2) διότι διηυκόλυνε τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν νομοθετικῶν διαταγμάτων α) 33,136 καὶ 373/1941, δι' ὧν καθορίζονται ποιναὶ φυλακίσεως, ἐκτοπίσεως καὶ ἐκπτώσεως κατὰ τῶν ἐπικρινόντων πολιτῶν τὰς πράξεις τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ ἐκδηλουμένων ἐν σχέσει πρὸς τὸν διεξαγόμενον πόλεμον καὶ β) 427 τοῦ 1941, δι' οὗ καθορίζονται ποιναὶ ἀποστρατείας καὶ ἀπολύσεως στρατιωτικῶν, στερήσεως συντάξεων δημοσίων ὑπαλλήλων, δημεύσεως τῶν περιουσιῶν τούτων καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἐκτοπίσεως τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν ἁπάντων, ἐφ' ὅσον ἄνευ νομίμου ἀδείας ἤθελον ἀναχωρήσει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰς χώρας ἐμπολέμου καταστάσεως πρὸς τὸν ἄξονα».

. . . .

Κηρύσσει ἐνόχους

τοὺς 1) Γ. Τσολάκογλου 2) Κ. Λογοθετόπουλον 3) κτλ. τοῦ ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ τὰς κατωτέρω ἀναφερομένας χρονολογίας καθ' ἃς οἱ μὲν πρῶτοι ἦσαν Πρωθυπουρ-

γοὶ οἱ δὲ λοιποὶ Ὑπουργοὶ καὶ διακεκριμμένως ἕκαστος τούτων ἐγένετο συνειδητὸν ὄργανον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς διάδοσιν τῆς προπαγάνδας του, ἐξαίρων τὸ ἔργον τοῦ κατακτητοῦ καὶ προκαλῶν τὴν ἡττοπάθειαν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ συμμαχικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Κ. Λογοθετόπουλος α) δι' ἐκφωνηθέντος ἐπικηδείου λόγου του πρὸς τὰ ἐκ βομβαρδισμῶν θύματα τοῦ Πειραιῶς, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 16-6-42 φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα» β) διὰ λόγου του ἐκφωνηθέντος πρὸς συγκέντρωσιν ἐργατῶν καὶ δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 22-1-43 φύλλον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος καὶ γ) διὰ ραδιοφωνικοῦ λόγου του, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 25-2-43 φύλλον τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος».

. . . .

Διὰ ταῦτα:

Καταδικάζει τοὺς κηρυχθέντας ἐνόχους κατηγορουμένους : . . . . . . 2) τὸν Κ. Λογοθετόπουλον.

α) διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναλήψεως τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ στέρησιν τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 21 - 23 - 24 τοῦ ποιν. Νόμου δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων, β) διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς διευκολύνσεως τοῦ ἔργου τῆς κατοχῆς, ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἰς πρόσκαιρα δεσμὰ 10 ἐτῶν καὶ στέρησιν τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 21-23-24 τοῦ Π. Ν. δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων, γ) διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς προπαγάνδας εἰς πρόσκαιρα δεσμὰ 10 ἐτῶν καὶ στέρησιν τῶν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἄρθροις δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων.

Συγχωνεύει τὰς ποινὰς τῶν λοιπῶν πράξεων εἰς τὴν τῆς πρώτης τῶν ἰσοβίων δεσμῶν καὶ στερήσεως τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 21-23-24 τοῦ Π. Ν. δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων».

. . . .

Ἐπὶ τῆς ἐκδοθείσης ὡς ἄνω ἀποφάσεως, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

Α) Ἐπὶ τῶν μαρτυρικῶν καταθέσεων.

Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν ἐρήμην μου ὡς ἄνω δίκην, οἱ μάρτυρες τῆς κατηγορίας ἐν γένει οὐδέν τι θετικὸν καὶ συγκεκριμένον κατέθεσαν ἐναντίον μου, πλὴν τοῦ κ. Π. Κανελλοπούλου ὅστις γενόμενος φορεὺς κακοβούλων καὶ συκοφαντικῶν σπερμολογιῶν, ὡς δὲν θὰ ἔδει προκειμένου περὶ πολιτικοῦ ἀνδρός, κατέθεσεν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει ὅτι: «ὁ Λογοθετόπουλος καὶ πρὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 εἶχεν ἐπαφὴν μὲ τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα τῆς Γερμανίας, εἶχε δὲ γερμανικὰ φυλλάδια ἅτινα διένεμεν»! Οὐδὲν τούτου ἀναληθέστερον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μὲ τὴν πνευματικὴν Γερμανίαν εἶχον ἀπὸ τὰς φοιτητικάς μου σπουδὰς ἐπαφήν, μὲ τὸν «Χιτλερικὸν» ὅμως «Ἐθνικοσοσιαλισμὸν», οὐδέποτε καὶ οὐδεμίαν εἶχον ποτὲ τοιαύτην. Θὰ ἐπεθύμουν ὅθεν πολὺ νὰ μάθω πόθεν ὁ κ. Κανελλόπουλος ἠρύσθη τὰς κακοβούλους πληροφορίας ταύτας, τῶν ὁποίων ἔπεσε δυστυχῶς θῦμα. Εὐτυχῶς ὁ κ. Κανελλόπουλος δὲν ἔδωσε πίστιν καὶ δὲν κατέθεσεν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δι' ἄλλας κυκλοφορούσας τότε σπερμολογίας, ὅτι δηλαδὴ ἤμην συγγενὴς ἐξ ἀγχιστείας μετὰ τοῦ Στρατάρχου Λίστ, ἐξ οὗ καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς Γερμανοφιλίας μου, καίτοι οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔπραξά ποτε ἔστω καὶ μίαν Γερμανόφιλον πρᾶξιν εἰς βάρος τῆς Πατρίδος μου.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ οὐδενὸς ἄλλου στοιχείου κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης προέκυψέ τι τὸ θετικὸν καὶ συγκεκριμένον εἰς βάρος μου, πλὴν τοῦ γεγονότος ὅτι διετέλεσα Πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν κατοχήν, πρᾶγμα ὅπερ ἦτο ἤδη γνωστὸν καὶ πρὸ τῆς δίκης!

Β) Ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως ὑπ' ἐμοῦ.

Ἡ ἀνάληψις τῆς προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ὑπ' ἀρ. 6 Σ. Π. ὡς «τυπικὸν ἀδίκημα»

καὶ ὡς τοιοῦτον μοὶ ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ τῶν ἰσοβίων δεσμῶν! Ἐπὶ τούτου παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Τὰς συνθήκας καὶ τὴν ἐθνικῶς ἐπιβαλλομένην ἀνάγκην σχηματισμοῦ τῆς πρώτης κατοχικῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσολάκογλου, ὡς καὶ τὰς συνθήκας τῆς ἐν συνεχείᾳ, μετὰ τὴν διὰ λόγους ὑγείας ἀποχώρησίν του, διαδοχῆς τούτου ὑπ' ἐμοῦ, ἀντιπροέδρου ὄντος, διεπραγματεύθην ἀνωτέρω εἰς τὰς σελ. 9—22 καὶ 38—45 ὥστε κρίνω περιττὸν νὰ ἐπανέλθω.

Τὴν ἀνάγκην σχηματισμοῦ Κυβερνήσεων καὶ τὸ ἐθνωφελὲς τούτων ἀνεγνώρισαν καὶ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν ἐξετασθέντων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κατὰ τὴν δίκην. Τὴν νομιμότητα δὲ τούτων ἀνεγνώρισεν «ὡς Κυβερνήσεις de facto» καὶ τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας.

Οὐδεὶς ἄλλως τε νόμος ὡς καὶ προηγουμένως ἐρρήθη οὔτε ποινικὸς οὔτε ἠθικὸς εἴτε ἑλληνικὸς εἴτε διεθνὴς ὑπῆρχεν, ὅστις ἀπηγόρευε νὰ ὑπηρετήσῃ τις τὴν χώραν του ἐπὶ κατοχῆς διὰ τοῦ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως. Οὔτε ἐπίσης διαταγή τις ἀντίθετος τῆς ἀναχωρησάσης ἐξ Ἀθηνῶν τότε Κυβερνήσεως, οὔτε ἄλλη τις τοιαύτη συμμαχικὴ ὑπῆρχεν. Ὡς δὲ σχετικῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς R. Cappel, μὲ ἰδιάζον χιουμοριστικὸν πνεῦμα, εἰς τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1945 βιβλίον του «Simiomata» —(a Creek note book) —σελ. 203) «ο ὔ τ ε α ἱ Δ έ κ α Ἐ ν τ ο λ α ὶ τ ο ῦ Μ ω ϋ σ έ ω ς ο ὔ τ ε ἡ Ἱ ε ρ ὰ Κ α τ ή χ η σ ι ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς π α ρ ε ῖ χ ο ν ο ὐ δ ε μ ί α ν σ χ ε τ ι κ ὴ ν ὁ δ η γ ί α ν» (ἴδε καὶ σελ. 14 παρόντος).

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς μελετήσας τὴν ὅλην ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τὰς εἰς αὐτὴν διαπραχθείσας ἀσχημίας καὶ προδοσίας διὰ τῶν τεσσάρων διαδοχικῶν κομμουνιστικῶν στάσεων ἐν τῷ στρατῷ μέχρι καὶ τῆς κομμουνιστικῆς Δεκεμβριανῆς στάσεως τοῦ 1944 ἐν Ἀθήναις, ἀποφαίνεται εἰς τὸ ἄνω βιβλίον του (σελ. 11 καὶ 12) ὅτι: «οἱ στασιασταὶ τῆς Αἰγύπτου κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1944 παρεκίνησαν τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ταξιαρχίαν

τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς της διὰ τὸ μέτωπον τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ αἶσχος μιᾶς στάσεως, δῆλα δὴ εἰς μίαν ἐπαίσχυντον συνεργασίαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ὁποίαν ἡ τοιαύτη τῶν Κυβερνήσεων Ἀθηνῶν καὶ τῶν ταγμάτων ἀσφαλείας εἶναι συγχωρητέα».

Καὶ περαιτέρω ὁ αὐτὸς Ἄγγλος συγγραφεὺς ἐπάγεται «ἡ εἰρωνία τούτων εἶναι ὅτι οἱ ὑποκινηταὶ τῶν στάσεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς θὰ σώσουν τὰς Κυβερνήσεις Ἀθηνῶν καὶ τὰ τάγματα ἀσφαλείας. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορηθῶσιν αὗται διὰ τοιαύτην προδοσίαν, ἐφ' ὅσον οὐδεμία εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ τὸ μέγεθος τῆς προδοσίας τῆς στάσεως ἐν πολέμῳ; Οἱαδήποτε δὲ καὶ ἐὰν εἶναι τὰ ἀδικήματα τῶν Κυβερνήσεων τούτων, πῶς εἶναι δυνατὸν αὗται κρινόμεναι ἐν πνεύματι ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης νὰ τιμωρηθοῦν καθ' ὃν χρόνον οἱ στασιασταὶ συγχωροῦνται;»(1).

Τὸ δικαστήριον ὅμως δυστυχῶς δὲν ἔκρινεν «οὔτε ἐν πνεύματι ἰσότητος οὔτε ἐν πνεύματι δικαιοσύνης», ὡς ἀνέμενεν ὁ εὐσυνειδήτως καὶ ἀμεροληπτως κρίνων διαπρεπὴς ξένος, ἀλλ' ἐν πνεύματι ἐμπαθείας καὶ σκοπιμότητος, δι' ὃ καὶ μᾶς κατεδίκασεν, ἀθώους ὄντας!!

Γ) Ἐπὶ τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Χάγης ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν γενομένας χρηματικὰς ἀναλήψεις.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως μεμονωμένως τῆς σχετικῆς παραγράφου τοῦ διατακτικοῦ τῆς ἀποφάσεως, ἤθελέ τις συνα-

(1) Διὰ τῶν χορηγηθεισῶν διαδοχικῶν εἰς τοὺς στασιαστὰς ἀμνηστειῶν, αἵτινες συνεχίσθησαν καὶ μετὰ τὴν Δεκεμβριανὴν στάσιν μέχρι καὶ τοῦ 1948.

γάγει πεπλανημένως ὅτι οἱ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἀνέλαβον εὐχερῶς κατὰ τὸ τετράμηνον διάστημα τῆς πρωθυπουργίας μου (ἀπὸ 2/12/42 μέχρι 7/4/43) 630.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας, παρανόμως καὶ κατὰ παράβασιν τῶν σχετικῶν ὑπ' ἀρ. 48 καὶ 49 ἄρθρων τῆς συνθήκης τῆς Χάγης.

Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ κακῆς διατυπώσεως, καθ' ὅσον κατὰ αὐτὰ ταῦτα τὰ μνημονευόμενα ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὡς ἄνω ἄρθρα τῆς Χάγης, ὁ κατέχων δικαιοῦται ἀπὸ τὴν κατεχομένην χώραν νὰ «εἰσπράξῃ εἰσφορὰς εἰς χρῆμα» καὶ τοῦτο «ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς τῆς χώρας» (ἄρθρον 49) (1). Τοῦτο δέχεται ἄλλως τε καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἀπόφασις ἥτις εἰς τὸ σκεπτικόν της διασαφηνιστικῶς, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἄρ. 48 καὶ 49 τοῦ «Κανονισμοῦ τῶν Νόμων καὶ Ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου» γενομένου ἀποδεκτοῦ κατὰ τὰς δύο Διεθνεῖς Διασκέψεις τῆς Εἰρήνης ἐν Χάγῃ τῷ 1899 καὶ 1907, ὁ κατέχων ξένην χώραν δικαιοῦται νὰ εἰσπράξῃ «εἰσφορὰς εἰς χρῆμα» ἢ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ κατεχομένου ἐδάφους, ἐν ἀναλογίᾳ ὅμως πάντοτε πρὸς τοὺς πόρους τῆς κατεχομένης χώρας. Τούτου οὕτως ἔχοντος, αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ἔδει ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἄνω ἄρθρου νὰ κατέβαλον χρηματικὰ ποσὰ εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς ἐπικαλούμενοι τὰς ἄνω διατάξεις, εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν οἱ ἐχθροὶ ἐπέμενον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των θὰ ἔδει νὰ παρῃτῶντο ἀμέσως τῆς ἀρχῆς, ἵνα μὴ εὑρίσκωνται εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ συντελῶσι διὰ τῆς ὑποχωρήσεώς των εἰς τὴν καταβαράθρωσιν τῆς δραχμῆς καὶ τῆς ἐκ ταύτης προκληθείσης πτώσεως τῆς ἀξίας αὐτῆς».

---

(1) Ἴδε «Διεθνὲς Δίκαιον τοῦ Πολέμου» ὑπὸ Ι. Χατζηλουκᾶ —ἐπίσημος ἔκδοσις Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν 1912— Παράρτημα Συνθήκης Χάγης, σελ. 278.

Χαίρομεν ἰδιαιτέρως διότι καὶ διὰ δικαστικοῦ ἐγγράφου πιστοῦται τὸ δυνάμει διεθνῶν συνθηκῶν νόμιμον κατὰ βάσιν δικαίωμα τοῦ Κατακτητοῦ, διὰ τὰς μέσῳ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διενεργηθείσας ὑπ' αὐτοῦ χρηματικὰς ἀναλήψεις καὶ τοῦτο εἰς πεῖσμα τῆς ὀλεθρίας καὶ ψευδολόγου προπαγάνδας ἥτις καθ' ὅλην τὴν μακρὰν κατοχικὴν περίοδον, ἐξεφώνει εἰς ὅλην τὴν κλίμακα τοῦ διαπασῶν ἐκκωφαντικῶς, διὰ τοὺς ἀφελεῖς καὶ μωροπίστους, διὰ τῶν ραδιοφώνων καὶ διαφόρων φυλλαδίων, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ἐσκεμμένως καὶ ἐκ δολίας προαιρέσεως παρέδιδον τὰ πάντα εἰς τὸν ἐχθρόν, —Χρήματα—Τρόφιμα—Σιδηροδρόμους—Αὐτοκίνητα—Πλοῖα—Ραδιόφωνα κτλ.

Οὐχ ἧττον ἡ Σύμβασις τῆς Χάγης ἤδη ἀπὸ τοῦ 1907 εἶχεν ἐκχωρήσει εἰς τὸν κατέχοντα νόμιμα δικαιώματα ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθεισῶν «εἰσφορῶν εἰς χρῆμα» (καὶ δὴ ἄνευ οὐδενὸς ἀναφερομένου ρητῶς ἐπὶ τούτων περιορισμοῦ) καὶ «ἐπὶ εἰσφορῶν εἰς εἶδος ἢ ὑπηρεσίας παρὰ τῶν Δήμων ἢ τῶν κατοίκων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Στρατοῦ κατοχῆς». Προβλέπεται δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις μόνον ταύτας περιοριστικῶς, ὅπως αἱ μὲν «εἰς εἶδος εἰσφοραὶ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τοὺς πόρους τῆς Χώρας», «αἱ δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν τοιαῦται (ἐργατικὴ ἐπιστράτευσις κτλ.) ὅπως μὴ συνεπάγωσι διὰ τοὺς κατοίκους τὴν ὑποχρέωσιν συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἐναντίον τῆς ἰδίας των Πατρίδος πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις» (ἄρθρον 52 παραρτήματος Συνθήκης τῆς Χάγης).

Διὰ τῆς ἄνω Συνθήκης, ἔχουσιν ἐπίσης ἐκχωρηθεῖ νόμιμα δικαιώματα εἰς τὸν κατέχοντα «ὅπως κατάσχῃ τὰ κρατικὰ χρήματα, κεφάλαια καὶ ἀξίας, τὰ μέσα μεταφορᾶς, τὰς ἀποθήκας καὶ τὰς προμηθείας» ὡς καὶ «πάντα τὰ μέσα τὰ προοριζόμενα εἰς τὴν κατὰ ξηράν, κατὰ θάλασσαν καὶ ἐναέριον διαβίβασιν τῶν εἰδήσεων (ἤτοι ἐνσύρματοι ἢ ἀσύρματοι τηλέγραφοι, ραδιοφωνικοὶ σταθμοί, ὑποβρύχια καλώδια, τηλέφωνα, κτλ.) ἢ προοριζόμενα εἰς τὴν μεταφορὰν προσώπων καὶ πραγμάτων (ἤτοι σιδηρό-

δρομοι, πλοῖα, αὐτοκίνητα κτλ.) καὶ ἂν ἔτι ἀνήκωσι ταῦτα εἰς ἰδιώτας». (ἄρθρον 53).

Ἐκρίνομεν σκόπιμον ὅπως μνημονεύσωμεν τὰ ὡς ἄνω ἄρθρα τοῦ «Κανονισμοῦ ἐπὶ τῶν Νόμων καὶ Ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηράν Στρατοῦ», ὅπως φωτισθῶσι τὰ καλῆς πίστεως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων τελοῦντα πνεύματα καὶ ὅπως φιμωθῶσιν ἐξ ἑτέρου ἅπαξ διὰ παντὸς τὰ κακόπιστα καὶ κακόβουλα τοιαῦτα, ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς προπαγάνδας ἀποδοθεισῶν εἰς τὰς Κυβερνήσεις κατοχῆς ὡς ἄνω ἀσυστόλων διαβολῶν καὶ συκοφαντιῶν.

Κατόπιν τούτων τὸ ἔργον τῶν Κυβερνήσεων κατοχῆς, περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ διεξαγάγῃ καθημερινῶς ὀτρηροὺς καὶ τραχεῖς ἀγῶνας μὲ τοὺς κατακτητὰς ὅπως οὗτοι ἀποδεσμεύσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα μέσα μεταφορᾶς καὶ διαβιβάσεων, διὰ τὰς παντοίας καὶ κατεπειγούσης φύσεως ἀνάγκας τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπικοινωνίας, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Οὕτω εἰς τοὺς διαρκεῖς τούτους ἀγῶνας τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τῶν ἁρμοδίων Ὑπουργῶν, ὀφείλεται τὸ ὅτι ἀπεδεσμεύθησαν καὶ ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους 8 σιδηροδρομικοὶ συρμοὶ τῶν ΣΕΚ καθ' ἑβδομάδα (4 συρμοὶ Ἀθῆναι-Θεσ/νίκη καὶ 4 Θεσ/νίκη-Ἀθῆναι) διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπιβατικῶν καὶ ἐμπορευματικῶν μεταφορῶν τῆς Χώρας, ἐπίσης ἡ κυκλοφορία ἑνὸς μικτοῦ συρμοῦ καθ' ἡμέραν καὶ μιᾶς αὐτοκινηταμάξης, ἡμέραν παρ' ἡμέραν, εἰς τὸ δίκτυον τῶν ΣΠΑΠ, ὡς καὶ ἑνὸς εἰδικοῦ ἐμπορικοῦ συρμοῦ τῶν ΣΠΑΠ καθ' ἡμέραν, κατὰ τὰς περιόδους τῶν νωπῶν λαχανικῶν, σταφυλῶν καὶ ὀπωρικῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδίᾳ τῆς παραγωγῆς τοῦ Ἀργολικοῦ πεδίου, τῆς Μεσσηνίας, τῶν Πατρῶν, τῆς Ἠλείας καὶ τῆς Κορινθίας.

Ἐπίσης ἀπεδεσμεύθησαν ἅπαντα τὰ πλοιάρια χωρητικότητος κάτω τῶν 50 τόννων τὰ ὁποῖα ἐφοδιαζόμενα διὰ καυσίμων διὰ τῆς πρὸς τοῦτο ἱδρυθείσης ἐν Πειραιεῖ ἀρχὰς 1942 εἰδικῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας ἐξυπηρέτουν μὲ μικροὺς ναύλους τὴν

ἐπιβατικὴν καὶ ἐπισιτιστικὴν ἐπικοινωνίαν τῆς νησιωτικῆς καὶ ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἀπεδεσμεύθησαν ἐπίσης ὡρισμέναι γραμμαὶ τοῦ τηλεφωνικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ πλέγματος τῆς Χώρας διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Κοινοῦ καὶ ἀφέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἰδιοκτητῶν των περὶ τὰ 2.500 φορτηγὰ αὐτοκίνητα καὶ 1.500 ἐπιβατικά, ἅτινα ἐπισκευασθέντα καὶ ἐφοδιαζόμενα διὰ δελτίου βενζίνης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνίας, ἐκυκλοφόρουν καθ' ὅλον τὸ ὁδικὸν δίκτυον καὶ ἐξυπηρέτουν σοβαρῶς τὰς παντοίας ἐπιβατικάς, ἐμπορευματικὰς καὶ ἐπισιτιστικὰς ἀνάγκας τῆς Χώρας.

Δ) Ἐπὶ τῶν γενομένων δι' ἔξοδα καὶ προκαταβολὰς χρηματικῶν ἀναλήψεων.

Ἡ ἀπόφασις εἰς τὸ σκεπτικόν της περαιτέρω ἀποφαίνεται ὅτι: «κατὰ τοὺς 41 μῆνας κατοχῆς κατεβλήθησαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους ὅσον καὶ διὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ποσὸν εἰς δραχμὰς ὅπερ ἀναγόμενον εἰς χρυσ. λίρας Ἀγγλίας, βάσει τῆς τρεχούσης τότε κατὰ μῆνα τιμῆς τῆς λίρας, δίδει τὸ ποσὸν 9.097.000 χρ. λιρῶν.

Ὡς δὲ προκύπτει ἰδίᾳ ἐκ τῆς καταθέσεως καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Σμπαρούνη, Γεν. Δ/τοῦ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι ἦτο ἀρκετὴ ἡ διατήρησις στρατοῦ κατοχῆς οὐχὶ μείζονος τῶν 50.000 ἤτοι 4 πλήρων Μεραρχιῶν ἐν ἐμπολέμῳ συνθέσει. Διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ τούτου ἀπῃτεῖτο συμφώνως πρὸς τὴν ἄνω ἔκθεσιν καὶ τὸν ἐν αὐτῷ πίνακα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑποστρατήγου κ. Σκαρβέλη τὸ ποσὸν τῶν 100.000 χρ. λιρῶν μηνιαίως, ἤτοι διὰ τοὺς 41 μῆνας κατοχῆς ἀπῃτοῦντο 4.100.000 λίραι χρυσαί.

Ἔναντι τοῦ ποσοῦ τούτου τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ ἀξιώσωσιν οἱ κατακτηταί, κατεβλήθη αὐτοῖς ποσὸν 9.097.000,

ἤτοι ἐπὶ πλέον καὶ κατὰ παράβασιν τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης ποσὸν 4.997.000 χρ. λιρῶν, ὅπερ κατανέμεται ὡς ἑξῆς περίπου· διὰ τὴν Πρωθυπουργίαν Γ. Τσολάκογλου 1.753.000, διὰ τὴν Πρωθυπουργίαν Κ. Λογοθετοπούλου 630.000, διὰ τὴν Πρωθυπουργίαν Ι. Ράλλη 2.613.000».

Ἤτοι τὸ ἐπιβαρύνον με ποσὸν λιρῶν τὸ ὁποῖον κατεβλήθη ὑπὲρ τὰ νόμιμα ἔξοδα κατοχῆς κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἀνέρχεται εἰς 630.000 χρ. λίρας.

Ἐπὶ τῶν ἰσχυρισμῶν τούτων τοῦ σκεπτικοῦ τῆς ἀποφάσεως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

α) Οἱονδήποτε ποσὸν καὶ ἂν κατεβλήθη, εἰς τὰς κατεχούσας Δυνάμεις πέραν τῶν ἐξόδων κατοχῆς κατόπιν ἀνωτέρας βίας, ὡς εἰς τὸ σχετικὸν κεφάλαιον ἐμφαίνεται, τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν κατεβλήθη ἀνεπιστρεπτεί, ὡς κατεβάλλοντο τὰ νόμιμα καὶ διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Ρώμης καθορισθέντα ποσὰ δι᾽ ἔξοδα κατοχῆς, ἀλλὰ ἐπὶ ἐπιστροφῇ καὶ ὑπὸ τύπον προκαταβολῶν καὶ δανείου, δυνάμει τῆς αὐτῆς συμφωνίας τῆς Ρώμης (ἴδε σελ. 48).

Τὰ ποσὰ ταῦτα κατεχωροῦντο εἰς ἴδιον χρεωστικὸν λογαριασμὸν καὶ εἰς ἰδίαν χρεωστικὴν μερίδα διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν καὶ ἀπετέλουν προνομιοῦχον ἀπαίτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἔναντι τῶν δύο τούτων κατεχουσῶν Δυνάμεων.

Δυνάμει ἀκριβῶς τῆς προνομιούχου ταύτης ἀπαιτήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, ἠξιώθη κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς εἰρήνης ἐν Παρισίοις τῷ 1946 ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ πληρωμὴ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας τοῦ γραμματίου τούτου ἰδιαιτέρως καὶ ἀσχέτως τῶν ἐπικαδικασθησομένων πολεμικῶν ἀποζημιώσεων καὶ ἐπανορθώσεων.

Ἡ νόμιμος ἀπαίτησίς μας αὕτη πράγματι ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ ὁποία ἐδέχθη δικαίως καὶ ὀρθῶς νὰ ἐξοφλήσῃ ταύτην ἰδιαιτέρως, ὡς ἐγράφη τότε εἰς τὸν τύπον.

Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ Διάσκεψις, προεξαρχόντων τῶν

Συμμάχων μας, ἀπεφάνθη δυστυχῶς ὅτι ἔδει καὶ ὁ ἰδιαίτερος αὐτὸς δανειακὸς λογαριασμὸς νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ συνόλου τῶν καταβλητέων ὑπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα πολεμικῶν ἀποζημιώσεων, αἵτινες τελικῶς καθωρίσθησαν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 105.000.000 δολλαρίων.

Συνεπῶς εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν ἐπιδικασθεισῶν ἡμῖν ἐπανορθώσεων συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ὑφ᾽ ἡμῶν, ὡς ἄνω, καταβληθὲν ποσὸν τῶν 630.000 λιρῶν δι᾽ ὃ κατεδικάσθην, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων καταβληθέντα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπὸ τύπον προκαταβολῶν, τοιαῦτα.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δέον ἐπίσης νὰ ἀξιωθῇ, κατὰ τὴν μέλλουσαν διάσκεψιν τῆς μετ᾽ αὐτῆς εἰρήνης, νὰ ἐξοφλήσῃ τὴν προνομιοῦχον ταύτην ἀπαίτησιν τοῦ Ἑλλην. Δημοσίου χωριστὰ καὶ ἀσχέτως τῶν ἐπιδικασθησομένων πολεμικῶν ἐπανορθώσεων.

Ὡς ἐκ τούτου εἶναι λίαν πεπλανημένη ἐν προκειμένῳ ἡ ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου, ἥτις κακῶς ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι τὰ καταλογισθέντα εἰς ἡμᾶς ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Κυβερνήσεις ποσὰ ταῦτα ἐδόθησαν ἄνευ ἀξιώσεώς τινος ἐπιστροφῆς.

β) Τὸ ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἀναγκαιοῦντος στρατοῦ κατοχῆς βάσει τοῦ ὁποίου καθώρισεν ἡ ἀπόφασις αὐθαιρέτως τὰ νομίμως καταβλητέα ἔξοδα κατοχῆς, δὲν εἶναι ποσῶς ζήτημα τοῦ κατεχομένου καὶ τῶν δικαστηρίων του, ἀλλὰ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ζήτημα τῆς ἀπολύτου κρίσεως τοῦ κατέχοντος, ὡς τὸ τοιοῦτον εἶναι ἄλλως τε φυσικόν.

Ἡ ἀναγκαιοῦσα δύναμις κατοχῆς ἐξαρτᾶται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς νομιμοφροσύνης ἢ μὴ τῶν κατεχομένων πληθυσμῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν προβλεπομένων πιθανοτήτων διεξαγωγῆς πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ κατεχομένῃ χώρᾳ, ἀποσκοπουσῶν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κατεχομένων ἐδαφῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἐθνικὴ λεγομένη ἀντίστασις ἤρξατο μικρὸν μετὰ τὴν κατοχὴν καὶ εἰς ἣν συνεχῶς ἀνεμένετο συμμαχικὴ ἀπόβασις, ἐδικαιολογεῖτο δύναμις κατοχῆς μείζων τῆς κατὰ τὴν αὐθαίρετον κρίσιν τοῦ δικαστηρίου γενομένης παραδεκτῆς 50.000 ἀνδρῶν. Κατὰ πληροφορίας ὁ τότε Ἰταλο-Γερματικὸς στρατὸς κατοχῆς ἐν Ἑλλάδι ἀνήρχετο εἰς 150.000 τουλάχιστον, δι᾽ ὃν θὰ ἐδικαιοῦτο ὁ κατακτητὴς νὰ ζητήσῃ νομίμως τὰ ἔξοδα συντηρήσεώς του ἐξ ὁλοκλήρου, ὁπότε θὰ ὑπερεκαλύπτοντο νομίμως τὰ φερόμενα ἐν τῇ ἀποφάσει ποσὰ ὡς κακῶς δοθέντα. Ἐὰν δὲν ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο ὁ κατακτητής, ὀφείλεται εἰς τὰς προσπαθείας καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας μας ἤτοι τῆς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου ἐφ᾽ ἧς ὑπεγράφη ἡ συμφωνία τῆς Ρώμης, δι᾽ ἧς καθωρίσθησαν ἱκανοποιητικῶς καὶ εἰς μικρὰν σχετικῶς κλίμακα τὰ ἔξοδα κατοχῆς συγκριτικῶς μὲ ἄλλας κατεχομένας χώρας (Γαλλία κλπ.) καὶ εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς 2-12-42, ἥτις ὑπεγράφη ὑπ᾽ ἐμοῦ καὶ δι᾽ ἧς τὰ ἔξοδα κατοχῆς οὐδέποτε θὰ ὑπερέβαινον τὰ 8.000 ἑκατομμύρια δρχ. ἤτοι βάσει τῆς τρεχούσης μέσης τιμῆς τῆς χρ. λίρας 53.000 λίρας μηνιαίως. Τὰ ἐπὶ πλέον χορηγούμενα ποσά, ὡς ἀνεπτύχθη προηγουμένως, ἦσαν ἐπιστρεπτέα καὶ ἐδίδοντο ὑπὸ τύπον δανείου.

Τὸ ὅτι τὸ δικαστήριον ἐπιπολαίως ἐδέχθη ὡς ἀναγκαιοῦσαν δύναμιν στρατοῦ κατοχῆς 50.000 διὰ τὴν «διατήρησιν τῆς τάξεως», ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ΕΛΑΣ εἶχε συνολικὴν δύναμιν κατὰ τὴν κατοχὴν 80.000 ἀνδρῶν, κατὰ τὰς αὐθεντικὰς ἀποκαλύψεις τοῦ ἐκ τῶν κορυφαίων στελεχῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος κ. Ν. Ζαφειρίου (ἴδε ἐφημ. «Ἀκρόπολις» 26/9/48 «ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Μόσχα καὶ τὸν Μάρκο»). Ἐὰν εἰς τὴν δύναμιν αὐτὴν προστεθῇ ἡ δύναμις τῶν ἐθνικιστικῶν ὀργανώσεων (ΕΔΕΣ—Ψαρροῦ, κλπ.), ἀσφαλῶς τὸ σύνολον τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος ὑπερέβαινε τότε τὰς 100.000 ἀνδρῶν.

Σήμερον ἀκόμη τὸ ἐλεύθερον Κράτος διαθέτει πλέον τῶν 200.000 τακτικοῦ στρατοῦ, χωροφυλακῆς καὶ Μ.Α.Υ.,

μὲ πυροβολικόν, ἅρματα καὶ ἀεροπορίαν καὶ ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν εἰς τὴν ὕπαιθρον. Διὰ τὸ δικαστήριον ὅμως ἤρκουν 50.000 στρατοῦ! «διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως» ὑπὸ δυσμενεστέρας διὰ τὸν κατέχοντα, λόγῳ τῆς ξενικῆς ἐχθρικῆς ἰδιότητός του, συνθήκας.

Ἡ οἰκτρὰ αὕτη πλάνη τοῦ δικαστηρίου προέκυψε διότι τοῦτο ἠρκέσθη εἰς τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπ. Οἰκονομικῶν κ. Σμπαρούνη, ὁ ὁποῖος δυνατὸν νὰ εἶναι ἔμπειρος περὶ τὰ οἰκονομικά, ἄπειρος ὅμως παντελῶς περὶ τὰ στρατιωτικά. Ἐν τούτοις παρήλασεν πρὸ τοῦ δικαστηρίου πλειὰς ἐξεχουσῶν στρατιωτικῶν προσωπικοτήτων, ὡς μάρτυρες κατηγορίας καὶ ὑπερασπίσεως καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς ἠρωτήθη ἐν προκειμένῳ καὶ διερωτᾶται τις εὐλόγως, διατὶ οὐδεὶς ἁρμόδιος ἠρωτήθη; Ἁπλούστατα διότι ἡ κατηγορία ἐθεμελιώθη ἤδη βάσει τῆς ἐπιπολαίας, ἂν μὴ κακοβούλου, κρίσεως ἑνὸς οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐν προκειμένῳ στρατιωτικὴ ἁρμοδιότης ἦτο ἰσαξία πρὸς τοιαύτην συμβολαιογράφου ἢ ἱερέως. Τοῦτο δὲ ἦτο ὑπεραρκετὸν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος δι' ἣν συνέστη τὸ δικαστήριον, ἤτοι διὰ τυπικῆς καὶ νομιμοφανοῦς τινος διεξαγωγῆς τῆς διαδικασίας, ἐπιβολῆς βαρειῶν κυρώσεων κατὰ δῆθεν ἐνόχων!

γ) Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς πρωθυπουργίας μου, δυνάμει τῆς συμφωνίας 2 Δεκεμβρίου 1942, τὸ κατὰ μῆνα καταβλητέον ποσόν, ὡς ἔξοδα κατοχῆς δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὰ 8.000 ἑκατομμύρια, ποσὸν τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ ὡς ἀνωτέρω, πρὸς 53.000 χρ. λίρας.

Δηλαδὴ ἐγὼ κατέβαλον ὡς ἔξοδα κατοχῆς κατὰ μῆνα τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἀπὸ τὸ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως γενόμενον δεκτὸν ὡς καταβλητέον ποσὸν τῶν 100.000 χρ. λιρῶν μηνιαίως. Ἐξοικονόμησα δὲ οὕτω διὰ τοὺς 4 μῆνας τῆς πρωθυπουργίας μου ποσὸν 200.000 περίπου χρ. λιρῶν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου.

Τὸ ποσὸν τοῦτο νομίμως ἀναλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν

κατακτητῶν, ὑπὸ μορφὴν ἀναγνωριζομένων καὶ δικαιουμένων ἐξόδων κατοχῆς κατὰ τὴν ἀπόφασιν, θὰ παρέμενεν ὡς τοιοῦτον εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου, ἐνῷ τώρα δυνάμει τῆς λίαν συμφερούσης ὡς ἄνω συμφωνίας μας ἀπὸ 2-12-42, τὸ ποσὸν τοῦτο ἀναληφθὲν ἐφέρθη εἰς τὸν εἰδικὸν χρεωστικὸν λογαριασμὸν τῶν «προκαταβολῶν», αἵτινες ὡς ἐλέχθη, ἀπετέλουν προνομιοῦχον ἀπαίτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου.

Καὶ ἀντὶ νὰ μοὶ ἀναγνωρισθῇ ἡ σημαντικὴ αὕτη ἐπιτυχία μου, τοὐναντίον μοὶ κατελογίσθη ὅτι ἐδόθησαν εἰς τὰς κατεχούσας δυνάμεις 630.000 λίραι χρ., ἀνεπιστρεπτεὶ δῆθεν, ἐνῷ αὗται ἐχορηγήθησαν προσωρινῶς καὶ ὑπὸ τύπον δανείου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξωφλεῖτο εἴτε δι' εἰσαγωγῶν μέσῳ τοῦ κλήριγκ, εἴτε τοῖς μετρητοῖς ἐν καιρῷ κατὰ τὴν συμφωνίαν τῆς Ρώμης.

Εἰς τὰς προκαταβολὰς ταύτας γενικῶς τῶν Κυβερνήσεων Κατοχῆς καὶ τὰς ἔναντι τούτων γενομένας ἀθρόως πως εἰσαγωγάς, ὀφείλεται τὸ ὅτι ληγούσης τῆς κατοχῆς, ὁ λογαριασμὸς εἰδικώτερον τοῦ Γερμανικοῦ κλήριγκ ἔγινεν ἀπὸ ἐνεργητικὸς παθητικός, μὲ 1.500.000 χρ. λίρας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀξία γενομένων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἐμπορικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγῶν, ὡς καὶ προηγουμένως ἐλέχθη (σελ. 87).

δ) Ὡς πρὸς τὸν πίνακα τῆς συνθέσεως Μεραρχίας καὶ τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν συντηρήσεως ταύτης κατὰ μῆνα, τοῦ τότε ἐπιμελητοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν κ. Σκαρβέλη, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ὁ πίναξ οὗτος δὲν ἀφορᾷ εἰς δύναμιν ἐμπολέμου Μεραρχίας, ὡς τὸν θέλει ἡ ἀπόφασις, ἀλλὰ ἡμιεμπολέμου ἑλληνικῆς ὀρεινῆς συνθέσεως τοιαύτην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δι' ἕνα οἱονδήποτε εἰδικὸν στρατιωτικὸν ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ὑπολογιζομένης δυνάμεως ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας ἐν τῷ πίνακι, εἰς 10.000 ἀντὶ 16.000 καὶ τῆς ὑπολογιζομένης ἐν τῷ πίνακι ὁμοίως δυνάμεως κτηνῶν 3.500 ἀντὶ τῶν 7.000

τὰ ὁποῖα ἔχει ἡ ἐμπόλεμος Μεραρχία. Ἐπίσης ἐν τῷ πίνακι οὐδὲν προβλέπεται διὰ καυσίμους καὶ λιπαντικὰς ὕλας τῶν μηχανοκινήτων μέσων μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι ἐφωδιασμένη μία σύγχρονος Μεραρχία. Τούτων οὕτως ἐχόντων αἱ δαπάναι τῆς διατροφῆς μιᾶς πλήρους ἐμπολέμου Μεραρχίας δέον νὰ διπλασιασθῶσιν, ὁπότε ἡ ὁλικὴ δαπάνη συντηρήσεως 4 τοιούτων Μεραρχιῶν, ἃς δέχεται ἡ ἀπόφασις ὡς ἀναγκαιούσας διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως, δέον ἐπίσης νὰ διπλασιασθῇ εἰς 8.200.000 λίρας, ὁπότε καλύπτεται σχεδὸν ἡ καταλογισθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως εἰς ἡμᾶς καὶ τὰς λοιπὰς Κυβερνήσεις Κατοχῆς, ὡς κακῶς καταβληθεῖσα, χρηματικὴ διαφορά. Ἀλλὰ ὁ πίναξ οὗτος συνετάχθη τότε οὕτω, ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως ἵνα χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὰς διεξαχθείσας τότε, ἀρχομένης τῆς κατοχῆς, μακρὰς καὶ ἐργώδεις συζητήσεις μετὰ τῶν ξένων, διὰ τὸν μικρότερον ὅσον τὸ δυνατὸν καθορισμὸν τῶν καταβλητέων κατὰ μῆνα ἐξόδων κατοχῆς, καθ' ὅσον ἐν τῇ ἀμύνῃ τῶν δημοσίων συμφερόντων ἔναντι τοῦ κατακτητοῦ, φρονοῦμεν ὅτι ἐπετρέπετο ἡ προβολὴ ὑφ' ἡμῶν καὶ στοιχείων μὴ ἀπολύτως ἀκριβῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου ἐθνικοῦ σκοποῦ. Κατὰ περίεργον δὲ τῆς Μοίρας βουλὴν καὶ κακόβουλον τοῦ μάρτυρος τοιαύτην, τὸ τεχνουργηθὲν καὶ χρησιμοποιηθὲν ὑφ' ἡμῶν ὡς ἄνω ὅπλον διὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα μας ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ἐχρησιμοποιήθη καὶ δὴ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν παρόντων ἐν τῇ δίκῃ κατηγορουμένων, ὡς μὴ ἀναφερθέντος κατὰ τὴν διαδικασίαν, ἐναντίον ἡμῶν αὐτῶν!!

ε) Ὡς πρὸς τὸ οἰκονομικὸν καὶ χρηματικὸν ἐν γένει ζήτημα καὶ τοὺς διεξαχθέντας σχετικῶς διαρκεῖς καὶ ἀκαμάτους ἀγῶνας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ἐμοῦ, διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν ὁσημέραι χρηματικὴν ἀφαίμαξιν τῆς Χώρας ὑπὸ τῶν κατακτητῶν καὶ τὰς συνεχεῖς μας ἐπὶ τούτων διαμαρτυρίας, προφορικῶς καὶ ἐγγράφως, ἀνέφερον προηγουμένως

εἰς τὸ σχετικὸν κεφάλαιον, ὥστε κρίνω περιττὸν νὰ ἐπιμείνω περισσότερον ἐνταῦθα.

Οἱ ἀγῶνες ἡμῶν οὗτοι ἂν δὲν ἦσαν πάντοτε ἀποτελεσματικοὶ καὶ δὲν περιώριζον εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν ἐλάχιστον δυνατὸν τὴν οἰκονομικὴν ἀφαίμαξιν, οὐχ ἧττον δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι οὗτοι εἶχον τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι περιώριζον ἀρκούντως καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ ἀνθρωπίνως δυνατοῦ τὴν ταχυτέραν ἐπιδείνωσιν τοῦ ἀναποφεύκτου πληθωρισμοῦ καὶ μέχρι τοῦ ἱκανοποιητικοῦ μάλιστα σημείου, ὥστε ἡ λίρα καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς Πρωθυπουργίας μου, νὰ καμφθῇ σημαντικῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ μετὰ 2 σχεδὸν ἔτη σκληρᾶς κατοχῆς καὶ ἀποκλεισμοῦ νὰ εὑρίσκεται αὕτη εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα, ἤτοι περὶ τὰς 140.000 δρχ. καὶ δὴ ἄνευ οὐδενὸς χρυσοῦ ἀντικρύσματος εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Σημειωτέον ὅτι μεταπελευθερωτικῶς, παρ' ὅλον τὸ ἄνοιγμα τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς καὶ τὰς ἐμπορικὰς εἰσαγωγὰς ὡς καὶ τὰς παντοίας καὶ σοβαρὰς ἐνισχύσεις ὑπὸ τῆς Ε.Μ.Ε.Λ., τῆς Οὔνρα κλπ. ἡ λίρα, μετὰ τρεῖς διαδοχικὰς ἀναπροσαρμογάς, ἔφθασε καὶ προσκαίρως ὑπερέβη κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1946 ἤτοι μετὰ 15μηνον μόλις χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, τὰ ἐπίπεδα ταῦτα!! Σημειωτέον ὅτι τὴν κάμψιν ταύτην τῆς λίρας ἠκολούθησαν καὶ αἱ τιμαὶ τῶν τροφίμων· ἡ τιμὴ δὲ τοῦ ἐλαίου, ἥτις ἦτο τότε ὁ δείκτης τῆς ἀγορᾶς, ἦτο περὶ τὰς 6—7.000 δρχ. ἐνῷ σήμερον ἔχει ὑπερδιπλασιασθῆ. Συγκρίνοντες τὰς δύο περιόδους, δύναταί τις νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ κατόρθωμα τοῦτο πράγματι ὡς οἰκονομικὸν ἆθλον διὰ τὴν ἐποχήν.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω ἱκανοποιητικοῦ διὰ τὴν ἀνιστόρητον ἐποχὴν ἀποτελέσματος εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδίον, ἐγένετο χρῆσις παντὸς μέσου ἐν τῇ σθεναρᾷ καὶ ἡρωϊκῇ ὑποστηρίξει τῶν Δημοσίων συμφερόντων, κατ' ἐπανάληψιν δὲ καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως συνιστωμένου τοιούτου τῆς ἀπειλῆς τῆς παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως, τόσον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Τσολάκογλου ὅσον καὶ ὑπ' ἐμοῦ.

'Αλλά τὸ δικαστήριον εἰς τὸ σκεπτικόν του, γνωμοδοτεῖ ὅτι ἔδει ὁπωσδήποτε νὰ παραιτηθῶμεν ἐφ' ὅσον δὲν ἱκανοποιούμεθα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς ἐνεργείας μας.

Βεβαίως ἀπὸ προσωπικῆς ἀπόψεως τοῦτο ἦτο ἡ πλέον εὔκολος, συμφέρουσα καὶ εὐχάριστος δι' ἡμᾶς λύσις, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν οὕτω καὶ ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ καθημερινοῦ μαρτυρίου μας, ἀλλὰ ἐτίθετο ἐνώπιον ἑκάστου ἐξ ἡμῶν τὸ μέγα ἐρωτηματικόν, τί θὰ ἀπεγίνετο μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως; Ἢ Ἰταλικὸν προτεκτορᾶτον συμφώνως μὲ τὰς οὐδέποτε ἐγκαταλειφθείσας διαθέσεις τῶν Ἰταλῶν καὶ ὅπως ἐμπιστευτικῶς διεμηνύετο ἡμῖν ἀπὸ Γερμανικῆς πλευρᾶς, ἢ σχηματισμὸς Κυβερνήσεως ὑπὸ ἀμφιβόλου ἐθνικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως ἀτόμων, ὅπερ τὸ αὐτό· (ἐφ' ὅσον οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐνδεδειγμένων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐδέχετο νὰ ἀναλάβῃ τοὐλάχιστον μέχρι τότε).

Πρὸ τοῦ χείλους τοῦ διαφαινομένου τούτου χάους, ἡ πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις μᾶς συνεκράτει ἐπὶ τῶν θέσεών μας, παρὰ τὴν ἀντίθετον προσωπικήν μας ἐπιθυμίαν.

'Αλλ' ἐπὶ τοῦ τεθέντος ζητήματος τούτου τῆς παραιτήσεως, ἀπήντησεν εἰς τὸ δικαστήριον ὁ μάρτυς τῆς κατηγορίας κ. 'Εμ. Γρηγορίου, ὑποδιοικητὴς τῆς Τραπέζης 'Ελλάδος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ κατέθεσε λεπτομερῶς ἐπὶ τῶν ἀναληφθέντων διὰ τῆς Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος ποσῶν καὶ περὶ τῆς δηώσεως τῆς Χώρας ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ δικαστηρίου ἂν δὲν ἔπρεπεν ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς νὰ παραιτηθοῦν οἱ τότε κυβερνῶντες. Εἰς τοῦτο ὁ κ. Γρηγορίου ἀπήντησεν ὅτι τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐτέθη κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην κατ' ἐπανάληψιν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον, καθὼς καὶ εἰς πολλοὺς συναδέλφους του, εἰς οὕς, ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας των, ἔλαχεν ἡ μοῖρα νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Κατακτητήν. 'Εὰν δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν εἰς τὰς θέσεις των, μὲ σοβαρὸν κίνδυνον νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ ἐγκλεισθοῦν εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ὡς ἐκ τῶν παρεμβαλλομένων δυσκολιῶν καὶ τῆς ἐντεινομένης

ἀντιδράσεως εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν Κατακτητῶν ἢ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς θέσεις των καὶ νὰ ἀπέλθουν οἴκοι, διάγοντες ἐν ἠρεμίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ.

Κατόπιν βαθείας σκέψεως ἡ δοθεῖσα ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἦτο ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεώς των θὰ ἦτο καθαρὰ φυγομαχία καὶ ὅτι ἐκ καθήκοντος ἐπεβάλλετο νὰ μείνωσιν σταθεροὶ εἰς τὰς θέσεις των, παρὰ τὸ ἄλγος τὸ ὁποῖον ἐδοκίμαζον διὰ τὴν ὁσημέραι οἰκονομικὴν ἐπιδείνωσιν τῆς Χώρας καὶ παρ' οἱουσδήποτε κινδύνους τοὺς ὁποίους καθημερινῶς ἀντιμετώπιζον.

Εἶμαι βέβαιος, συνέχισεν ὁ κ. Γρηγορίου, ὅτι τὸ δίλημμα τοῦτο ἐτέθη καὶ εἰς τοὺς κατέχοντας σήμερον τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου ἄνδρας. Καὶ ἂν μὲν διὰ τῆς παραιτήσεώς των προέβλεπον οὗτοι βελτίωσίν τινα τῆς καταστάσεως, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀσφαλῶς θὰ παρῃτοῦντο. Ἀλλὰ τοὐναντίον διὰ ταύτης οὗτοι διέβλεπον τὸ ἐπικίνδυνον χάος καὶ τὴν ἔτι μείζονα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως, διὸ ἐπροτίμησαν, ὡς πιστοὶ στρατιῶται, νὰ μὴν ἐγκαταλείψουν τὴν θέσιν των, ἀλλὰ νὰ μείνουν ἐν ψυχικῇ ὀδύνῃ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος, διὰ νὰ σωθῇ ὅ,τι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατὸν νὰ περισωθῇ».

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀπόφασις ἐδέχθη ὅτι ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶμεν! Ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι, τούτου τυχὸν τότε γενομένου, δὲν θὰ ἦσαν ἀσφαλῶς ἐν τῇ ζωῇ καὶ δὲν θὰ ἐλάμβανον τὴν εὐχαρίστησιν οὕτω οἱ κ. κ. δικασταὶ διὰ νὰ μᾶς δικάσουν!!

στ) Εἰς τὸ ὅλον ποσὸν τῶν 9.097.000 χρ. λιρῶν τὸ ἀναληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλο-Γερμανῶν, ὑπελογίσθησαν κατὰ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὰ διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους καὶ μέσῳ τῶν διαφόρων Ὑπουργείων δαπανηθέντα τῇ αἰτήσει τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς ποσά. Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ὀρθὸν καθ' ὅσον μέγα μέρος τῶν δαπανῶν αὐτῶν διετέθη διὰ τὴν σύγχρονον ἐξυπηρέτησιν Ἑλληνικῶν

ἀναγκῶν οἷαι εἶναι αἱ δαπάναι ὁδοποιΐας, αἱ δαπάναι ἐπισκευῆς καὶ κατασκευῆς στρατώνων, κτιρίων κλπ. ἅτινα καὶ ἔμειναν τελικῶς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου. Τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπολογίζομεν εἰς 1.000.000 χ. λ. διὰ τὴν 4ετῆ σχεδὸν περίοδον τῆς Κατοχῆς.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ καὶ ἀσχέτως τῶν ὡς ἄνω ἀληθῶν, ὀρθῶν, βασίμων καὶ ἀδιασείστων ἐπιχειρημάτων μας, ἐὰν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο συνυπολογίσωμεν τὸ ποσὸν τῶν 1.500.000 χρ. λ., ἀνεξόφλητον, ὡς ἄνω, ἀξίαν τῶν γενομένων Γερμανικῶν εἰσαγωγῶν καὶ ὅπερ τὸ δικαστήριον ὤφειλε κατὰ δικαίαν κρίσιν νὰ εἶχεν αὐτεπαγγέλτως ὑπολογίσει, πρὸς δὲ ἂν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν 1.500.000 περίπου χρ. λίρας τὰς ὁποίας οἱ Γερμανοὶ ἐπὶ Κυβερνήσεως Ἰ. Ράλλη μετέφερον καὶ διὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἔρριψαν εἰς τὴν χρηματιστηριακὴν ἀγοράν, ὡς κατετέθη ἁρμοδίως καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, πρὸς δὲ 1.000.000 χρ. λ. τὰς ὁποίας μετέφερον καὶ ἔρριψαν διὰ τῆς Γερμ. Ἑταιρίας τσιμεντοπλοίων εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας των, ἔχομεν σύνολον 5.000.000 χρ. λ. αἵτινες εἰσήχθησαν εἴτε ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν Χώραν καὶ διὰ τῶν ὁποίων καλύπτεται ὁπωσδήποτε καὶ ἀσχέτως παντὸς ἄλλου βασίμου ὡς ἄνω ἰσχυρισμοῦ μας, τὸ κατὰ τὴν αὐθαίρετον κρίσιν τοῦ δικαστηρίου καταλογισθὲν εἰς τὰς Κυβερνήσεις Κατοχῆς ὡς κακῶς ἀναληφθὲν ὑπὸ τῶν ξένων ποσὸν τῶν 4.947.000 χρ. λιρῶν.

Ε) Διευκόλυνσις τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον μοὶ ἐπέβαλεν ἐπίσης καὶ τὴν ποινὴν τῶν προσκαίρων δεσμῶν 10 ἐτῶν διὰ διευκόλυνσιν δῆθεν τοῦ ἔργου τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς. Καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς διευκόλυνσις, ἡ ἐκ μέρους μου ὡς ἀντιπροέδρου τότε καὶ Ὑπουργοῦ, ὑπογραφὴ ὡρισμένων νομοθετικῶν Διαταγμάτων, οὐχὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν Ὑπουργείων τὰ ὁποῖα

διηύθυνον, ἀλλὰ ἄλλων Ὑπουργείων καὶ συγκεκριμένως ἡ ὑπογραφὴ τῶν ὑπ' ἀρ. 33, 136, 373 καὶ 427 Ν. Δ.

Τὰ τέσσαρα αὐτὰ νομοθετικὰ διατάγματα, (ἐν τῇ οὐσίᾳ δύο μόνον, καθόσον τὰ 3 πρῶτα ἀφοροῦν εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα) δὲν εἶναι τῆς ἁρμοδιότητος τῶν Ὑπουργείων μου. (Ἐθν. Προνοίας καὶ Παιδείας) ἀλλ' ἄλλων Ὑπουργείων, ἐκδοθέντα ἐπὶ Κυβερνήσεως Τσολάκογλου.

Κατετέθη εἰς τὴν δίκην ὑπὸ πλείστων μαρτύρων κατηγορίας καὶ ὑπερασπίσεως ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τῶν νόμων ἐγίνετο τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ περιφορᾶς των καὶ ἄνευ εἰσηγήσεως τινος, ἀπὸ ὑπουργοῦ εἰς ὑπουργόν. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μοῦ καταλογισθῇ εὐθύνη, ἀφοῦ καλῇ τῇ πίστει καὶ ἐξ ἠθικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ πρὸς συνάδελφόν μου Ὑπουργόν, τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ νόμος, τὸν ὑπέγραφον ; Μήπως καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν πλήρει Κοινοβουλευτικοκρατίᾳ δὲν ὑπογράφονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολλοὶ νόμοι ἐκ μέρους τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως ;

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, πῶς καὶ πόθεν διεπίστωσε τὸ δικαστήριον ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι διηυκόλυνον τὸν ἐχθρόν ; Οἱ νόμοι οὗτοι τοὐναντίον, ἐξεδόθησαν διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ οὐχὶ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν ἐχθρόν, ὡς πολλοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες ἐν τῇ δίκῃ κατέθεσαν (ἴδε σελ. 35-36). Ὁ σκοπὸς τῶν Νομοθετικῶν τούτων Διαταγμάτων εἶναι ἐξώφθαλμος. Διότι τὰ μὲν τρία πρῶτα, τὰ ὑπ' ἀρ. 33, 136 καὶ 373 Ν. Δ. ἐπέβαλλον κυρώσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν τῶν ἐκδηλουμένων δημοσίᾳ κατὰ τῶν Κατεχουσῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονος, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς νομίμως δυνάμει τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης εἶχε πᾶν δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ οἱαδήποτε αὐτὸς ἔκρινε μέτρα καὶ τὰ πλέον αὐστηρὰ καὶ ἀδυσώπητα, προκειμένου νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀσφάλειάν του καὶ τὸ κῦρος του καὶ συνεπῶς οἱαδήποτε ἄλλα σχετικὰ μέτρα λαμβανόμενα

ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἦσαν ἐντελῶς περιττὰ διὰ τὰς στρατιωτικὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς.

Τὸ τέταρτον Νομοθετικὸν Διάταγμα, τὸ ὑπ' ἀρ. 427, ἐπέβαλε διοικητικὰς κυρώσεις κατὰ τῶν ἀναχωρούντων διὰ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὅταν καὶ πάλιν αἱ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ Κατοχῆς καὶ κατὰ τὰ διεθνῆ νόμιμα, εἶχον τὴν εὐχέρειαν νὰ λάβουν οἱαδήποτε μέτρα κατὰ τῶν ἀναχωρούντων, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε καὶ ἐλάμβανον, προβαίνουσαι εἰς τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισίν των καὶ εἰς τὴν παραπομπήν των εἰς τὰ Γερμανικὰ Στρατοδικεῖα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ Πανᾶς καὶ Χριστόπουλος καὶ ὁ Σμηναγὸς Καραγιάννης κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου (μὴ ἐκτελεσθέντες τῇ ἐπεμβάσει μου, ὡς προερρήθη). Τίς ἑπομένως ὁ λόγος τῆς λήψεως τῶν μέτρων αὐτῶν, ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅταν μέτρα κατὰ πολὺ αὐστηρότερα ἐλαμβάνοντο ἤδη νομίμως καὶ δικαιωματικῶς κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Χάγης παρὰ τοῦ στρατοῦ κατοχῆς; Ποῖα ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἐφοβεῖτο ὁ πληθυσμὸς καὶ ὑπελόγιζον οἱ ἀναχωροῦντες διὰ τὴν Μ. Ἀνατολὴν ἀξιωματικοί, τὰ μέτρα τῶν Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων ἢ τὰ μέτρα τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν;

Θὰ ἔπρεπεν οἱ χαρακτηρίσαντες τὰ Νομοθετικὰ αὐτὰ Διατάγματα ὡς διευκολυντικὰ τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὴ ἔζων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ νὰ μὴ ἐνεθυμοῦντο τὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία τότε εἶχε δημιουργηθῆ, διὰ νὰ εἶναί πως δεδικαιολογημένοι διὰ τὸν τοιοῦτον ἐπιπόλαιον χαρακτηρισμὸν τῶν νομοθετημάτων αὐτῶν.

Ὅσοι ἔζησαν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν κατὰ τὸν πρῶτον καιρὸν τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς, ἐνθυμοῦνται βεβαίως τὰς ἐκδηλώσεις ἐκείνας μερικῶν ἐνθουσιώντων Ἑλλήνων ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους μετέφερον ἐκ τῶν διαφόρων ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος οἱ Γερμανοὶ δι' ἀνοικτῶν μεγάλων αὐτοκινήτων καὶ τοὺς περιέφερον εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὲν λησμονοῦν τὰς ἀκουομένας

τότε ἀποδοκιμασίας κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κατεχουσῶν Δυνάμεων Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ὅταν προεβάλλοντο οὗτοι εἰς τὰς πολεμικὰς ταινίας τῶν κινηματογράφων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Ἐνώπιον τῶν τοιούτων ἐχθρικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰταλοὶ ἐξηγριοῦντο καὶ προέβαινον εἰς συλλήψεις καὶ φυλακίσεις, εἰς ξυλοδαρμοὺς καὶ χιλίας ἄλλας κακώσεις τῶν συλλαμβανομένων καὶ φυλακιζομένων Ἑλλήνων πολιτῶν. Οἱ οἰκεῖοι τούτων ἔσπευδον τότε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ παρεκάλουν καὶ ἐξελιπάρουν τὴν ἐπέμβασίν της ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ Κυβέρνησις ἐπενέβαινε συνεχῶς, ἀλλ' ἀντιμετώπιζε τοὺς ἐξηγριωμένους ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν κατακτητὰς καὶ τίποτε ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ.

Μίαν ἡμέραν τοιούτων ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων αἰχμαλώτων, οἱ Γερμανοὶ παρὰ τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου ἔκαμον χρῆσιν τῶν ὅπλων των καὶ ἐτραυμάτισαν τινάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἕνα φοιτητήν. Τότε ἡ Κυβέρνησις ἐσκέφθη ὅτι ὤφειλε νὰ ἐκδώσῃ τὸ ὑπ' ἀρ. 33 πρῶτον Νομοθετικὸν Διάταγμα, ἵνα οὕτω ἔχῃ τὸ δικαίωμα ἔναντι τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αὕτη θὰ ἐδίωκεν ἐφεξῆς τοὺς οὕτως ἀφρόνως ἐκδηλουμένους Ἕλληνας πολίτας καὶ κατ' ἀκολουθίαν θὰ εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπεμβαίνῃ αὕτη διὰ τῶν Κρατικῶν ὀργάνων πρὸς σύλληψιν αὐτῶν. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὑπ. ἀριθ. 33/1941 Ν. Δ., ἡ Ἑλλην. Ἀστυνομία ἀνέλαβε τὴν δίωξιν καὶ οἱ κατακτηταὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ἀξίωσιν ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ τοιαύτη ὅμως δῆθεν δίωξις, ἀπέβη πραγματικὴ προστασία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, διότι οὗτοι συλλαμβανόμενοι ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων ἀπελύοντο. Ὅπου τοῦτο δὲν καθίστατο δυνατόν, ὡς ἐκ τῆς παρακολουθήσεως σοβαρωτέρας τινὸς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, παρεπέμποντο εἰς τὰ Ἑλληνικὰ δικαστήρια, τὰ

ὁποῖα οὕτως εἶχον ὅλην τὴν εὐχέρειαν καὶ τοὺς ἀπήλλασσον γενικῶς λόγῳ ἀμφιβολιῶν.

Τοῦτο ἦτο τὸ μέτρον τὸ ληφθὲν διὰ τῶν τριῶν αὐτῶν Νομοθ. Διαταγμάτων, μέτρον εὐεργετικὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας πολίτας, οἵτινες οὕτω διέφευγον τὰ μύρια ὅσα βασανιστήρια εἰς ἃ ὑπεβάλλοντο εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Κατακτητῶν.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 427/1941 Ν. Διάταγμα ἐξεδόθη ὅταν ἡ Κυβέρνησις Τσολάκογλου ἀντιμετώπισε τὴν ἀπειλὴν τῶν Στρατ. Ἀρχῶν Κατοχῆς περὶ λήψεως σκληρῶν μέτρων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀναχωρούντων διὰ τὴν Μ. Ἀνατολήν. Καὶ πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸν σήμερον, ὅτι σοβαρὰ προειδοποίησις ἐγένετο τότε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκ μέρους τῶν Κατακτητῶν, ὅτι θὰ ἠκυροῦτο ὁ ὅρος τῆς συνθηκολογήσεως περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐλευθεριας εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὅτι οὗτοι θὰ συνελαμβάνοντο πλέον καὶ θὰ ἐνεκλείοντο εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ἐφ' ὅσον οὗτοι, τὸν αὐτονόητον ὅρον τιμῆς περὶ μὴ συμμετοχῆς των εἰς τὸν συνεχιζόμενον πόλεμον, παρέβαινον καταφώρως.

Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἡ Κυβέρνησις ἐπεχείρησε νὰ μαλάξῃ τὸν κατακτητὴν καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὰς ἀγρίας προθέσεις του. Τὸ Νομοθετικὸν αὐτὸ διάταγμα παρέμεινεν ἀνεφάρμοστον. Ὡς κατετέθη εἰς τὴν δίκην ὑπὸ σωρείας μαρτύρων κατηγορίας καὶ ὑπερασπίσεως, ὅλαι αἱ Κυβερνήσεις κατοχῆς ὄχι μόνον δὲν ἐδίωξαν τοὺς ἀναχωροῦντας διὰ Μ. Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διηυκόλυνον τὴν τοιαύτην φυγήν των καὶ δὲν ἔπαυσαν οὔτε στιγμὴν ἀπὸ τοῦ νὰ παρέχουν εἰς τὰς οἰκογενείας των πᾶσαν χρηματικὴν βοήθειαν, καταβάλλουσαι πλήρεις τὰς ἀποδοχὰς καὶ τὰς συντάξεις των καὶ ἐνισχύουσαι αὐτὰς δι' ἐκτάκτων χρηματικῶν βοηθημάτων ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου καὶ ἐκ τοῦ Ταμείου τοῦ ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ τελοῦντος Ὀργανισμοῦ (Ε.Ο.Χ.Α.) ὁ ὁποῖος ἐχρηματοδεῖτο καὶ πρὸς τὸν μυστικὸν σκοπὸν αὐ-

τόν. Τὸ γεγονὸς τῆς ἐνισχύσεως τῶν οἰκογενειῶν τῶν εἰς Μ. Ἀνατολὴν ἀναχωρούντων ἀξιωματικῶν ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεων, τὸ ἐβεβαίωσαν κατὰ τὴν δίκην οἱ παρὰ τῶν Κυβερνήσεων τούτων λαμβάνοντες βοηθήματα, καθὼς καὶ ὁ πλοίαρχος κ. Ἀγ. Μπακόπουλος, τῆς ἐπισήμου ὑπηρεσίας πληροφοριῶν, ὅστις ἐλάμβανε διάφορα χρηματικὰ ποσὰ ἑκάστοτε ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Προνοίας πρὸς διανομὴν τῶν βοηθημάτων τούτων, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἑνωτικοῦ Κόμματος κ. Π. Κανελλόπουλος.

Ἐρωτᾶται ἤδη, πῶς συμβιβάζεται ἡ ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεων διευκόλυνσις τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν διὰ τὴν Μ. Ἀνατολὴν καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν οἰκογενειῶν των ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ διὰ τοῦ ὡς ἄνω Ν. Διατάγματος πρόθεσίς των πρὸς πραγματικὴν δίωξιν τούτων ἀφ' ἑτέρου ;

Εἶναι αὐταπόδεικτος συνεπῶς ἡ πρόθεσις τῆς ἐκδοσάσης τὸ Νομοθ. αὐτὸ Διάταγμα Κυβερνήσεως, ὅπως παραπλανήσῃ δι' αὐτοῦ τὸν ἐχθρὸν καὶ ὄχι νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον του. Τρανὴ ἀπόδειξις εἶναι ἡ μὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Νομοθετικοῦ αὐτοῦ Διατάγματος οὔτε εἰς μίαν ἔστω περίπτωσιν. Περὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ πατριωτικῆς αὐτῆς προθέσεως τῆς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου ἐν προκειμένῳ ὑπῆρξε κατηγορηματικὸς καὶ ὁ κατὰ τὴν δίκην ἐξετασθεὶς ὡς μάρτυς ἀληθείας κ. Κ. Ρέντης, νῦν Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως, ὅστις κατέθεσεν ὅτι «ὁ Νόμος αὐτὸς ἔγινε διὰ νὰ ρίξουν οἱ κυβερνῶντες στάχτη στὰ μάτια τοῦ Κατακτητοῦ καὶ καλύψουν τὰς ἀληθεῖς προθέσεις των». (ἴδε σ. 36).

Διὰ τῆς συντάξεως τοῦ νόμου τούτου ἐπανελήφθη ὡς καὶ κατὰ τὴν δίκην ἐτονίσθη, ὅ,τι ἐγίνετο κατὰ τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς μετέχοντας εἰς τὰς Κρητικὰς Ἐπαναστάσεις, τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1903—1908) καὶ τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα (1914). Μήπως καὶ αἱ τότε Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις δὲν διέγραφον ἀπὸ τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ προσχηματι-

κῶς, τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους οἵτινες προεκινδύνευον ὑπὲρ τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Μεγάλης Ἰδέας; Καὶ δὲν ἠχοῦν ἀκόμη εἰς τὰ ὦτα μας οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ μύδροι, οὓς ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἐξέπεμπεν ἐπισήμως κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῶν λιποτακτούντων διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν Ἱερὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα τῷ 1914 καὶ δὲν παρέπεμπε τούτους εἰς τὰ Στρατοδικεῖα ἐπὶ λιποταξίᾳ, ὁ τότε Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ἀείμνηστος Ἐλευθέριος Βενιζέλος; Διὰ νὰ τυφλωθῇ ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ λοιπὴ Διεθνὴς Διπλωματία; Ἐνῶ ἐξ ἑτέρου ὁ ἴδιος καταλλήλως καὶ ἀπορρήτως διεβίβαζεν εἰς τὸν τότε διοικητὴν τοῦ Ε΄ Σώμ. Στρατοῦ εἰς Ἰωάννινα ἀείμνηστον ἀντιστράτηγον Ἀ. Παπούλαν τὰς ὁδηγίας του, περὶ διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου ἐνισχύσεως τῆς Κυβερνήσεως τῆς Β. Ἠπείρου ὑπὸ τὸν Χ. Ζωγράφον, διὰ τὴν εὐόδωσιν καὶ ἐπιτυχίαν τῆς Ἐθνικῆς ἐκείνης Ἐπαναστάσεως.

Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριος ὁ Ε΄, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, λόγῳ σκοπιμότητος καὶ ἀνωτέρας ἀνάγκης, Φιλικὸς αὐτὸς ὤν, δὲν ἐξέδωκε βαρὺν ἀφορισμὸν κατὰ παντὸς ὀρθοδόξου Ἕλληνος Χριστιανοῦ ὁ ὁποῖος θὰ συμμετεῖχε τῆς Ἐπαναστάσεως;

Καὶ εἰς ποίαν ἄραγε ποινὴν θὰ κατεδίκαζον οἱ κ. κ. Δικασταὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου τὸν τοσοῦτον καταδήλως «διευκολύναντα τὸν ἐχθρὸν» Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε΄, τὸν ὁποῖον οὐχ ἧττον ἡ Ἐκκλησία ἀνεκήρυξεν ἰσότιμον Ἅγιον καὶ τὸ Γένος Ἐθνάρχην;

Ἀλλ' εἴπομεν τὸ Δικαστήριον δὲν ἐσκόπει νὰ ἀποδώσῃ Δικαιοσύνην, ἀλλὰ νὰ δικάσῃ καὶ καταδικάσῃ!

Πῶς τώρα οἱ δικασταὶ τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐδέχθησαν διὰ τῆς ἀποφάσεώς των τὰ Νομοθετικὰ αὐτὰ Διατάγματα ὡς «διευκόλυνσιν τοῦ ἐχθροῦ» καὶ ἐπὶ τῇ «διευκολύνσει δῆθεν ταύτῃ», μοῦ ἐπέβαλον τὴν ποινὴν τῶν 10 ἐτῶν προσκαίρων δεσμῶν, εἶναι ἓν ἐρώτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου

οὐδεμίαν θέλω νὰ δώσω ἐγὼ ἀπάντησιν. Τὴν ἀπάντησιν ἂς τὴν δώσῃ κάθε τίμιος καὶ καλῆς πίστεως ἄνθρωπος.

ΣΤ) Προπαγάνδα ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπὶ τῆς δῆθεν ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ ὡς ἐν τῇ ἀποφάσει, προπαγάνδας μου, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

α) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον ἀποδεικτικὸν ταύτης στοιχεῖον ἤτοι: «Δι' ἐκφωνηθέντος ἐπικηδείου λόγου μου πρὸς τὰ ἐκ βομβαρδισμῶν θύματα τοῦ Πειραιῶς, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 16-6-42 φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα».

Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1942 ἐβομβαρδίσθη ὁ Πειραιεὺς ὑπὸ τῶν συμμάχων. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ ἦσαν εἰς ἄκρον θλιβερὰ καὶ ὀδυνηρὰ διότι ἀντὶ τοῦ ἐχθροῦ, προφανῶς κατὰ λάθος, ἐβομβαρδίσθησαν αἱ ἐργατικαὶ συνοικίαι τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Συμμαχικοῦ τούτου βομβαρδισμοῦ ἦτο σοβαρὸς εἰς ἀνθρώπινα θύματα καὶ ὑλικὰς ζημίας. Περὶ τοὺς 100 ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν καὶ πολλαὶ κατοικίαι καὶ περιουσίαι πτωχῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν κατέρρευσαν καὶ κατεστράφησαν.

Κατὰ τὴν κηδείαν τῶν θυμάτων τούτων τοῦ βομβαρδισμοῦ, παρέστην κατὰ καθῆκον ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατὰ τυπικὸν ἐκφωνηθέντα βραχὺν ἐπικήδειον λόγον μου εἰς τὸ Νεκροταφεῖον τοῦ Πειραιῶς, διεμαρτυρήθην διὰ τὸ ἄδικον αὐτὸ πλῆγμα τὸ ὁποῖον ἐγένετο εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ἐξέφρασα δι' ὀλίγων λέξεων δημοσίᾳ ὅ,τι ἐφέρετο κατ' ἰδίαν εἰς τὰ στόματα ὅλων καὶ αἵτινες ἀπετέλουν τὴν συνισταμένην τῆς ψυχικῆς ὀδύνης καὶ ἀγανακτήσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

β) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς ἀποφάσεως ἤτοι «διὰ λόγου μου ἐκφωνηθέντος δῆθεν πρὸς συγκέντρωσιν ἐργατῶν καὶ δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 22-1-43

φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα», παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

Ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι παντελῶς ἀναληθὴς καὶ ἀσύστατος καὶ τὴν ἀντιπαρέρχομαι μετὰ μειδιάματος, διότι οὐδέποτε ἐξεφώνησα λόγον εἰς ἐργατικὴν συγκέντρωσιν οὔτε τὸ φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 22-1-43 κατὰ τὴν ἀπόφασιν, περιλαμβάνει τοιοῦτον τι.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ σχολιάσωμεν τὴν οἰκτρὰν εἰς βάρος μας ταύτην πλάνην τοῦ δικαστηρίου, ἁπλῶς μόνον παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη χαρακτηρίζει ἐμφανῶς τὸ μέτρον εὐσυνειδησίας καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν ἀτυχῶς ἀνωτέρων δικαστῶν, εἰς τὴν κακὴν κρίσιν τῶν ὁποίων, ἡ κακὴ Μοῖρα μᾶς ἔφερεν.

γ) Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸ τρίτον σχετικὸν ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον τῆς ἀποφάσεως ἤτοι «ὅτι διὰ ραδιοφωνικοῦ μου λόγου δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἀπὸ 25-2-1943 φύλλον τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα», παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

Ὁ λόγος μου οὗτος ἦτο καθαρῶς ἀντικομμουνιστικὸς ὅπερ δείκνυται καὶ ἀπὸ τὸ σχετικὸν σκεπτικὸν τῆς ἀποφάσεως καθ' ὅ : «ἐπικρίνων δριμέως τὸν κομμουνισμὸν καθ' οὗ μάχεται ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, χρωματίζω τοὺς ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τούτου κυνδύνους» καὶ «σχολιάζων τὸν ἐκ τοῦ κομμουνισμοῦ κίνδυνον οὐ μόνον καταφέρομαι κατὰ τῶν συμμάχων Ρώσσων ὡς ἀπειλούντων νὰ καταστρέψωσι τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐξαφανίσωσιν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά, ἀλλὰ καὶ ἐξυμνῶ τὸ ἔργον τῶν κατὰ τῆς συμμάχου ταύτης χώρας μαχομένων Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν».

Τὸ δικαστήριον ἐνταῦθα πάλιν ἐν τῇ ἐξεζητημένῃ προσπαθείᾳ του νὰ ἐξεύρῃ εἰς βάρος μου στοιχεῖα, παλινῳδεῖ οἰκτρῶς καὶ καταλογίζει ὡς προπαγανδιστικὸν τὸν λόγον μου τοῦτον, καίτοι εἰς προηγουμένην παράγραφον τοῦ αὐτοῦ σκεπτικοῦ του ἀποφαίνεται ἀντιθέτως, ὅτι δηλαδὴ «ὁ κατηγορούμενος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι

ἤσκησε προπαγάνδαν ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ ἄρθρων του τούτων»! Τὰ σχόλια κατόπιν τούτου περιττεύουν.

Ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν ἀντικομμουνιστικὸν περιεχόμενον τοῦ λόγου μου ἐκείνου περιττεύει ἐπίσης πᾶν σχόλιον. Ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειωθῇ ἡ προφητική μου καὶ ἐνταῦθα διαίσθησις περὶ τῶν πραγματικῶν προθέσεων τῶν «συμμάχων» μας Ρώσσων «ὡς ἀπειλούντων νὰ καταστρέψουν τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά»! Τοῦτο καὶ ἀρκεῖ.

Τὰ ἐπελθόντα ἔκτοτε τραγικὰ παγκόσμια γεγονότα καὶ τὸ συνεχιζόμενον αἱματηρὸν δρᾶμα τῆς ἀτυχοῦς Πατρίδος μας μὲ ἐδικαίωσαν καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀπολύτως.

Εἰς τὰ σημεῖα μόνον ταῦτα, ἐν τῷ συνόλῳ των φανταστικά, ἔγκειται κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὸ μέγα κατὰ τῆς Πατρίδος ἀδίκημα τῆς προπαγάνδας μου ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ, προπαγάνδαν τὴν ὁποίαν οὐχ ἧττον οὐδέποτε ἐνήργησα.

Ἀσφαλῶς, ἐὰν εἶχον ὑπ᾽ ὄψει μου νὰ προπαγανδίσω ὑπὲρ τοῦ ἄξονος, δὲν θὰ περιοριζόμην εἰς τὰς ὀλίγας λέξεις ταύτας τὰς ὁποίας εἶπον εἰς τὰς τραγικὰς ἐκείνας στιγμὰς τῆς κηδείας τῶν θυμάτων ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλὰ ἐπωφελούμενος εἴτε τῶν πρὸς τὸν Λαὸν ἀπευθυνομένων ἑκάστοτε διαγγελμάτων μου εἴτε τοῦ ἡμερησίου τύπου διὰ ἐν αὐτῷ ἀρθρογραφίας μου ἢ ἄλλως πως, θὰ ἐνήργουν τὴν προπαγάνδαν ἣν θέλει νὰ μοὶ ἀποδώσῃ καὶ ἐκμαιεύσῃ ὁπωσδήποτε τὸ δικαστήριον!

Τοὐναντίον εἶναι γνωστὸν καὶ αὐταπόδεικτον ὅτι ὅλαι αἱ προσφωνήσεις μου καὶ ὅλα τὰ διαγγέλματά μου, τὰ ὁποῖα παραθέτω εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, οὐδὲ ἴχνος προπαγανδιστικῆς αἰχμῆς περιέχουν, δι᾽ ὃ καὶ τὸ δικαστήριον παρ᾽ ὅλην τὴν μικροσκοπικὴν καὶ καχύποπτον ἐρεύνησίν του, οὐδὲν προπαγανδιστικὸν στοιχεῖον ἐν αὐτοῖς ἀνεῦρεν.

Αὐτὰ ἐν τῷ συνόλῳ των εἶναι τὰ φοβερά! κατὰ τῆς Πατρίδος ἀδικήματα μὲ τὰ ὁποῖα μὲ κατηγόρησε τὸ δικαστήριον, φίλε ἀναγνῶστα. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ καταπλαγῆτε τόσον διὰ τὸ ἐπιπόλαιον καὶ ἐξεζητημένον τῶν κατηγοριῶν τούτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὔκολον ἐκ θεμελίων ἀνασκευήν των διὰ τῶν προσαγομένων ἐν τῷ παρόντι στοιχείων καὶ ἐλπίζω ὅτι ἤδη, σὺν τῇ παρόδῳ τόσου ἔκτοτε χρόνου, ἡ διάλυσις τῆς ἀχλύος τῶν παθῶν καὶ τῶν ψευδῶν, θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Ἥλιον τῆς Ἀληθείας νὰ φωτίσῃ τὰς συσκοτισμένας καὶ πεπλανημένας συνειδήσεις καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὸ Δίκαιον εἰς ὅν τινα ἀνήκει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐκ τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου καταφαίνεται ἐν συνόψει ὅλος ὁ μόχθος τῶν προσπαθειῶν μου, ὅπως διασώσω ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ διασωθῇ, ὅπως ἀνακουφίσω τὴν δυστυχίαν τῆς χώρας μας, ὅπως ἀμβλύνω τὰ πλήγματα τῶν κατακτητῶν καὶ ὅπως ἀπομακρύνω ἑκάστοτε ἐπαπειλούμενα δεινά.

Θὰ ἐπεξετεινόμην πολὺ ἐὰν ἤθελον παραθέσει ἐνταῦθα ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς ὅλης μου δράσεως ὡς καὶ τὴν λεπτομερειακὴν ἔκθεσιν τῶν παντοίων μέτρων ὑπὲρ τῆς ὑγείας, τῆς περιθάλψεως, τῆς περιφρουρήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κλπ., τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν κατὰ τὸ διάστημα καθ᾽ ὃ διετέλεσα ἀντιπρόεδρος καὶ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως.

Δι᾽ ὅλα ταῦτα βέβαια δὲν ἀπέβλεψα εἰς ἀνταμοιβὴν οὔτε εἰς ἐπίσημον ἀναγνώρισιν. Ἀνέλαβον μὲ θυσίαν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἀτομικῶν συμφερόντων μου, τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς ἐπιβαλλομένου πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος, ὅπως ἀνέλαβον πρὸ ἐμοῦ τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι μείζονες ἔτι ἡμῶν ἄνδρες, μεθ᾽ ὑψηλῆς καὶ παραδειγματικῆς αὐταπαρνήσεως καὶ ἐθελοθυσίας μοχθήσαντες ὑπὲρ τῶν κοινῶν, εἴτε ὡς πολιτικοὶ εἴτε ὡς στρατιωτικοὶ ἡγέται, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς χρόνων καὶ οἱ ὁποῖοι ἐποτίσθησαν μὲ τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς ἀχαριστίας καὶ τῆς ἀγνωμοσύνης εἴτε εὗρον τὸν θάνατον ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ τῇ φυλακῇ!

Ἀλλ᾽ ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε διενοήθην ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῶ τοιούτου εἴδους καὶ ὡσεὶ ἀστυνομικοῦ κράτους δίκην καὶ τοιαύτην καταδίκην, διὰ δῆθεν κατὰ τῆς Πατρίδος μου ἐγκλήματα καὶ ἀδικήματα τὰ ὁποῖα οὐδέποτε οὔτε ἔπραξα οὔτε διενοήθην ποτὲ νὰ διαπράξω. Κατεδικάσθην ἐρήμην καὶ ἀναπολόγητος βάσει μιᾶς ἀνομολογήτου συντακτικῆς πράξεως συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ ἀνεκδιηγήτου τότε ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Κολυβᾶ.

Τὰ ἔνδικα κατὰ τὴν παγίαν νομολογίαν μέσα, ἰσχύοντα δι᾽ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς κομμουνιστὰς ἀκόμη καὶ οἵτινες δικάζονται κατὰ τοὺς κειμένους νόμους, δὲν ἰσχύουν διὰ τοὺς δοσιλόγους!

Ἀπὸ τοῦ 1946 ἐπετράπη διὰ νόμου τῆς Βουλῆς τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀνακοπῆς μόνον, διὰ τοὺς ἐρήμην δικασθέντας δοσιλό-

γους. Ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἐξηρέθησαν οἱ πολιτικοὶ δοσίλογοι!

Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης καταφεύγω εἰς τὸ ὕστατον τοῦτο μέσον ὅπερ μόνον παραμένει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀδικουμένων καὶ διὰ τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου μου ὑπὸ τύπον ἀπολογίας, ἀπευθύνομαι πρὸς τὴν ὑγιᾶ μερίδα τῆς Δημοσίας γνώμης διὰ νὰ διαμαρτυρηθῶ διὰ τήν, κατὰ πρωτοφανῆ τρόπον, τοιαύτην καταπάτησιν «τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου», τὰ ὁποῖα καθιερώθησαν διὰ ποταμῶν αἱμάτων ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν.

Τὸ τοσάκις διαλαληθὲν «Κράτος Δικαίου» ἴσχυσε μέχρις ὑπερβολῆς μόνον διὰ τοὺς στασιαστὰς Σλαυοκομμουνιστάς, πρὸς οὓς ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ὡς ἄλλη φιλόστοργος μήτηρ ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἀνεξικακίᾳ καὶ ἐπιεικείᾳ της πρὸς παραπλανηθέντα δῆθεν τέκνα της, ἐχορήγησεν ἀπὸ τῆς Μ. Ἀνατολῆς, τῆς Βάρκιζας μέχρι καὶ τοῦ 1948, κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἀφειδῶς σειρὰν ἀμνηστειῶν καὶ ἀποσυμφορήσεων, ἐνῷ πρὸς τὰ ἄξια αὐτῆς τέκνα τὰ ὁποῖα ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ἠγωνίσθησαν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐπάλξεων ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ εἴτε ὡς διαπρέψαντες στρατιωτικοί, εἴτε ὡς ἐπιστήμονες τιμήσαντες καὶ τιμῶντες τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ξένῃ, εἴτε ὡς διακεκριμμένοι δημόσιοι ἄνδρες, φέρεται σκληρῶς καὶ ἀδίκως καὶ κατὰ παράβασιν παντὸς γραπτοῦ καὶ ἀγράφου νόμου, Δικαίου καὶ Ἠθικῆς.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλα τὰ δεινὰ ἅτινα ὑπέστην καὶ ὑφίσταμαι ἀκόμη, διότι «μὴ θέμενος ἐν ἀσφαλῇ τὰ οἰκεῖα, ἐβουλήθην συγκινδυνεύειν, συναλγεῖν καὶ συνοσεῖν τῇ πατρίδι» κατὰ τόν, κατὰ Πλούταρχον, ἐπιβεβλημένον νόμον τοῦ Σόλωνος, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ ἐρρήθη, δὲν μετανοῶ δι' ὅ,τι ἔπραξα, οὐδὲ μνησικακῶ κατ' οὐδενός.

Ἔχω ἤρεμον τὴν συνείδησίν μου ὅτι ἔπραξα ἀκέραιον τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καθῆκον μου κατὰ τὴν δεινοτέραν καὶ τραγικωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας του, διὰ σθεναρᾶς καὶ ἀνδροπρεποῦς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως κατὰ πάσης παρανόμου ἀξιώσεως τῶν κατακτητῶν.

Καὶ τοῦτο ἔστω δι' ἐμὲ ἡ ὑπάτη μου ἱκανοποίησις!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κύριοί τινες ἐπωφεληθέντες τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν διατελῶ ὡς ἐγκάθειρκτος, εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ προβοῦν εἰς ὕβρεις καὶ συκοφαντίας ἐναντίον μου, διὰ δημοσιευμάτων των εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον.

Ἀδυνατῶν νὰ ἀπαντήσω ἄλλως εἰς τὰς ἀσυστάτους κατηγορίας των, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀμυνθῶ διὰ τοῦ παρόντος, καίτοι τοῦτο δι' ἄλλον ἐγράφη σκοπόν, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν τόσον, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, ἐκακοποίησαν.

Ἀπάντησις εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Σπ. Δοντᾶν.

Ὁ κ. Δοντᾶς εἰς ἄρθρον του εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινὴ» τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1947 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ συμβολὴ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀντίστασιν» γράφει τὰ ἑξῆς:

«Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1943 ὁ Πρωθυπουργὸς (Λογοθετόπουλος) προσεκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς νομίμους ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν, ὑπαλληλικῶν, βιοτεχνικῶν κλπ. ὀργανώσεων τῆς Ἑλλάδος εἰς κοινὴν σύσκεψιν ἡ ὁποία ἐγένετο παρουσίᾳ τῶν κατακτητῶν». Καὶ περαιτέρω γράφει: «καὶ πολλοὶ τούτων κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν καὶ ἐφυλακίσθησαν, ἀρκετοὶ δὲ ἐβασανίσθησαν καὶ ἐφονεύθησαν. Ὁ ἀτυχὴς πρύτανις τοῦ Πολυτεχνείου Ι. Θεοφανόπουλος χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐκ τῆς θέσεώς του ἀπόλυσιν, συνελήφθη καὶ ἀφοῦ ὑπέστη πολλὰ βασανιστήρια ἐφονεύθη».

Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς συσκέψεως τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Χώρας τῆς 13/2/43 περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη εἰδικὴ μνεία εἰς σελ. 123 τοῦ παρόντος. Ἐν

προκειμένῳ ὁ κ. Δοντᾶς κακοποιεῖ τὴν ἀλήθειαν οἰκτρῶς, διότι εἶναι ἀναίσχυντον ψεῦδος τὸ ὅτι ἡ ὡς ἄνω σύσκεψις ἐγένετο παρουσίᾳ τῶν κατακτητῶν, διότι πῶς ἦτο δυνατὸν εἰς ταύτην νὰ παρίστανται Γερμανοὶ ἀφοῦ ὁ σκοπὸς τῆς συσκέψεως ἦτο ἡ διαμαρτυρία μας κατὰ τῶν Γερμανῶν, διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐκτελέσεων καὶ τῆς ὁμηρίας; Τοῦτο ἄλλως τε οὐδέποτε καὶ ὑπὸ οὐδενὸς ἐκ τῶν παραστάντων κατὰ τὴν σύσκεψιν ἐκείνην προεβλήθη ποτέ.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Δοντᾶς ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ἡ ὀλιγοήμερος μόνον παῦσις τότε ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἀειμνήστου Ι. Θεοφανοπούλου, προσωπικοῦ μου φίλου καὶ οἰκογενειακοῦ του ἰατροῦ, ὑπῆρξε δῆθεν ἡ αἰτία τῆς πρὸς αὐτὸν ἐχθρότητος τῶν Γερμανῶν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἡ σύλληψίς του καὶ ἡ θανάτωσίς του δῆθεν ὑπ' αὐτῶν. Ἐνῷ εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Θεοφανόπουλος δὲν συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τὸ στασιαστικὸν κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου 1944 καὶ κατεκρεουργήθη ὑπ' αὐτῶν, μετ' ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς χώρας παρὰ τὴν Ἀράχωβαν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1945, δηλαδὴ δύο ὁλόκληρα ἔτη! μετὰ τὴν ἐξ ὑπαιτιότητός μου δῆθεν, κατὰ Δοντᾶν, φανταστικὴν ἐκτέλεσίν του ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τοιαύτη διαστροφὴ τῆς ἀληθείας καὶ συκοφαντικὴ πρόθεσις κατὰ συναδέλφου ὑπὸ πνευματικοῦ ἡγέτου τῆς Χώρας καὶ μεγάλου δῆθεν πατριώτου, ὅστις οὐχ ἧττον ἠσχολεῖτο κατὰ τὴν κατοχὴν (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1941) μὲ ἀρθρογραφίαν εἰς τὸ προπαγανδιστικὸν περιοδικὸν τῆς Ρώμης «Quadrivio» εἶναι ἄνευ προηγουμένου. Καταγγέλλω ὅθεν τοῦτον εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην ὡς συκοφάντην καὶ κακοποιὸν τῆς ἀληθείας.

Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Δ. Γατόπουλον.

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιδρομὴ τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον» εἰς τὰ φύλλα

τῆς Ἑστίας τῆς 1ης καὶ 2ας Ἀπριλίου 1946, ὁ κ. Γατόπουλος περιγράφει διάφορα ἔκτροπα τῶν Γερμανῶν λαβόντα χώραν εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, κατὰ τὸν ὑπὸ τούτων ἑορτασμὸν τῆς Πρωτοχρονιᾶς τοῦ 1942. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ οὗτος ἐπιτίθεται ἐναντίον μου καὶ ἐμφανίζει ὡς «ἥρωας» πρόσωπα τὰ ὁποῖα οὐ μόνον ἡρωϊσμὸν δὲν ἐπέδειξαν ἔναντι τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον στοιχειώδη ἔλλειψιν ψυχικοῦ σθένους καὶ ὑπερηφάνειας, ἀνακαλέσαντες ἐν τέλει ὅλας τὰς ὑπ' αὐτῶν γενομένας σχετικὰς ἐπὶ τῶν γεγονότων ἀναφοράς.

Δὲν θὰ ἔθιγον ποσῶς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο περὶ κ. Γατοπούλου, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὡς ἱστορικὸς τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου 1941 οἱ Γερμανοὶ ᾐτήσαντο τὴν μεγάλην τῶν τελετῶν Αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα ἐν αὐτῇ ἑορτάσουν τὴν παραμονὴν τῆς πρωτοχρονιᾶς.

Ἡ σχετικὴ αἴτησις ἢ μᾶλλον τὸ διάβημα ἐγένετο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν στρατιωτικῶν πρὸς τὸν τότε Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Μπαλῆν. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπήντησεν ὅτι θὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν προϊσταμένην του ἀρχήν, τ. ἔ. τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας.

Πράγματι οὗτος μοὶ κατέστησε τότε γνωστὰ τὰ τοῦ διαβήματος τῶν Γερμανῶν, εἰσηγηθεὶς τὴν ἀπόρριψιν τῆς αἰτήσεώς των. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐδήλωσα εἰς τὸν κ. Μπαλῆν, μεθ' οὗ συνεδεόμην φιλικῶς ἀπὸ τὰ μαθητικὰ θρανία, ὅτι θὰ εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀποφύγωμεν τοῦτο, καθ' ὅσον ἡ αἴτησις προέρχεται ἐκ μέρους τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες δυσκόλως ὑποχωροῦν. Εἶπον δὲ εἰς τὸν κ. Μπαλῆν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἦτο καὶ τόσον σοβαρόν, καθ' ὅσον ἐφρόνουν ὅτι ἡ ἑορτὴ θὰ ἐγένετο μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην πρὸς τὸν χῶρον σεμνότητα καὶ εἰς ὃν χῶρον καὶ ἄλλοτε καὶ δὴ κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1933, ἐμοῦ πρυτανεύοντος, ἐγένετο μεγάλη νυκτερινὴ δεξίωσις.

Παρὰ ταῦτα ἐπεκοινώνησα ἀμέσως μὲ τὸν ἐπιτετραμ-

μένον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν σχέσεων τῆς Γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας κ. Boehringer καὶ τὸν παρεκάλεσα ὅπως ἐπέμβῃ καὶ ἀποτραπῇ ἡ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπίταξις τῆς αἰθούσης τοῦ Πανεπιστημίου, λόγῳ τοῦ ὅτι αὕτη δὲν ἔχει προορισμὸν νὰ γίνωνται ἐν αὐτῇ διασκεδάσεις. Δὲν παρέλειψα δὲ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Boehringer ἐπὶ τῆς δυσμενοῦς ἀπηχήσεως ἣν ἡ τοιαύτη χρῆσις τῆς αἰθούσης θὰ εἶχεν οὐ μόνον εἰς τοὺς κύκλους τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἐν γένει κόσμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην.

Ὁ κ. Boehringer ὑπεσχέθη ὅτι θὰ μεριμνήσῃ σχετικῶς παρὰ ταῖς ἁρμοδίαις στρατιωτικαῖς ἀρχαῖς.

Δυστυχῶς οἱ στρατιωτικοὶ οὐδένα εἰσήκουσαν καὶ οὕτω ἑώρτασαν κατὰ τὰ Γερμανικὰ ἔθιμα τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν 1ην τοῦ νέου ἔτους 1942 εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν αἴθουσαν, προκαλέσαντες ἅμα καὶ διαφόρους ζημίας.

Τὴν μεθεπομένην τῆς πρωτοχρονιᾶς, ὁ Πρύτανις ὑπέβαλεν σχετικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, δι' ἧς διεμαρτύρετο διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν τῆς αἰθούσης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Ἡ Γερμανικὴ Πρεσβεία λαβοῦσα γνῶσιν τῆς διαμαρτυρίας, διαβιβασθείσης δεόντως διὰ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἀπέστειλε τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον Συν/χην κ. Klemm πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργὸν Τσολάκογλου καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην τῆς Ἀντιπροσωπείας διὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πανεπιστημίου. Συγχρόνως ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν ρηματικὴν διακοίνωσιν, ἐν ᾗ ἐξεφράζετο ἡ λύπη τῆς ἀντιπροσωπείας ἐγγράφως, ἡ ὑπόσχεσις ὅτι θὰ ἀποκατασταθῇ πᾶσα προσγενομένη ζημία, ὅτι διετάχθη ἀνάκρισις κατὰ τῶν παρεκτραπέντων στρατιωτικῶν καὶ διαβεβαίωσεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θέλουσιν ἐπαναληφθεῖ παρόμοια συμβάντα.

Ἡ ἐξαιρετικῶς ἱκανοποιητικὴ αὕτη ἀπάντησις τῆς Γερμανικῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀντιπροσωπείας διεβιβάσθη καὶ

πρὸς τὸν Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ ζήτημα ἐθεωρήθη λῆξαν. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀνεκινήθη πάλιν ἐκ κακοῦ χειρισμοῦ τοῦ τότε Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου κ. Πολυγένη, ὁ ὁποῖος ἀντίγραφον τῆς ἀρχικῆς διαμαρτυρίας διεβίβασεν ἀναρμοδίως καὶ κακῶς καὶ πρὸς τὸν ἐν Βελιγραδίῳ ἑδρεύοντα Στρατάρχην List.

Ὁ Στρατάρχης List διεβίβασεν ἅμα τῇ λήψει ταύτην διὰ τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων πρὸς τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τῆς Νοτίου Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις. Οὗτος ἐξεπλάγη διὰ τὴν ἐκ νέου ἀνακίνησιν τοῦ ζητήματος ὅπερ ὡς ἐνόμιζεν εἶχε τερματισθῇ μετὰ τὸ ὡς ἄνω διάβημα τοῦ κ. Klemm καὶ τὴν ἱκανοποιητικὴν ρηματικὴν διακοίνωσιν τῆς Ἀντιπροσωπείας. Δι᾽ ὃ ἐκάλεσε τὸν κ. Μπαλῆν παρ᾽ αὐτῷ πρὸς ἐξέτασιν. Ὁ κ. Μπαλῆς κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Στρατηγοῦ παρουσίασίν του θορυβηθείς, μετέθεσε τὰς εὐθύνας εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν τῇ ἀναφορᾷ του ἐκτιθεμένων συμβάντων!, καθόσον δὲν εἶχεν ἄμεσον καὶ προσωπικὴν τούτων ἀντίληψιν, ἀλλ᾽ ὅτι ἡ ἔκθεσις τῆς διαμαρτυρίας συνετάχθη βάσει τῶν εἰς αὐτὸν δοθεισῶν ὑπὸ τῶν καθαριστριῶν πληροφοριῶν! Τὴν ἔκθεσιν δὲ ταύτην ὑπέβαλεν ὡς εἶχε καθῆκον, πρὸς τὴν προϊσταμένην του ἀρχήν.

Τότε ἐκλήθη ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. Πολυγένης ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σειράν του ἐπέρριψε τὸ βάρος τῆς εὐθύνης εἰς τὸν Πρύτανιν, δικαιολογηθεὶς ὅτι τὴν ἐνέργειάν του ἐκείνην προεκάλεσεν ἡ σχετικὴ ἔγγραφος διαμαρτυρία τοῦ Πρυτάνεως καί ὅτι ἐπεθύμει ἤδη νὰ θεωρηθῇ τὸ ἐπεισόδιον λῆξαν.

Κατόπιν τούτου ὁ Γεν. Γραμματεὺς συνέταξε δήλωσιν πρὸς τὸν Γερμανὸν Στρατηγὸν ἐν ᾗ ἐδήλου ὅτι ἀνακαλεῖ τὸ πρὸς τὸν Στρατάρχην List ἔγγραφόν του, ὅτι ἐνήργησεν οὕτω οὐχὶ πρωτοβούλως ἀλλὰ κατόπιν τῆς σχετικῆς ἀναφορᾶς τοῦ Πρυτάνεως καὶ ὅτι οὐδέποτε διὰ τούτου ἐσκό-

πει νὰ διαταράξῃ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας!

Μετὰ ταῦτα ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἀθηνῶν ἐκάλεσεν ἐγγράφως τοὺς Καθηγητὰς καὶ Ὑφηγητὰς εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου διὰ σοβαράν τινα ἀνακοίνωσιν, ὡς ἔγραφεν. Πράγματι τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνεκεντρώθησαν ἅπαντες οἱ Καθηγηταὶ καὶ ὑφηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν, ὁπότε προσελθὼν ὁ Γερμανὸς ἀντισυν/τάρχης τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης Frohwein ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Πανεπιστημιακῆς ἕδρας, ἔγγραφον ἔκθεσιν τῶν προκυψάντων, κατόπιν τῆς διεξαχθείσης ἀνακρίσεως, πραγματικῶν περιστατικῶν, κατὰ τὰς δύο ἡμέρας τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς αἰθούσης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατέληξε δὲ λέγων ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι (δηλαδὴ ὁ κ. Μπαλῆς καὶ ὁ κ. Πολυγένης) οἱ ὁποῖοι ἀνεκάλεσαν πανηγυρικῶς ὅ,τι ἐγγράφως προηγουμένως κατήγγειλαν, χάρις εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν τῶν Γερμανικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, δὲν δίδουν λόγον τῶν πράξεών των ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου, ὡς θὰ ἔδει, διὰ τὴν ἀνακριβῆ ἐκείνην ἔκθεσιν τῶν γεγονότων.

Ἡ Γερμανικὴ Ἀντιπροσωπεία ὅμως μοὶ ἐζήτησε κατόπιν τούτων τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Πολυγένη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠθέλησα νὰ πραγματοποιήσω, περιορισθεὶς μόνον νὰ συστήσω εἰς τοῦτον νὰ λάβῃ 15θήμερον ἄδειαν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἐπετύγχανον νὰ πείσω τὴν Πρεσβείαν νὰ μὴν ἐπιμείνῃ εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ἀξίωσίν της. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐτερματίσθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τρόπον οὐχὶ ἁρμόζοντα καὶ ὑπερήφανον.

Εἰς τὰς 15 Μαρτίου 1942 ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ εἰς τὸν Ἄγνωστον Στρατιώτην Γερμανική τις ἑορτή. Ἡ Γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία ἐκάλεσε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τοὺς Γεν. Γραμματεῖς καὶ τοὺς Γεν. Διευθυντὰς τῶν Ὑπουργείων ὅπως παρευρεθοῦν εἰς τὴν ἑορτήν.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπ.

Παιδείας κ. Πολυγένης ἐνεφανίσθη ὡς μὴ ὤφειλεν, εἰς τὴν ἑορτὴν μὲ ἐπίσημον ἔνδυμα, καίτοι εἶχεν ὑποδειχθῆ ὑπ᾽ ἐμοῦ εἰς αὐτὸν ὅπως μὴ παραστῇ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας κατόπιν τούτου, ἐδεχόμην τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Στρατ. ἀκολούθου Συνταγματάρχου φὸν Klemm ὁ ὁποῖος μοὶ διεβίβασε τὰ παράπονα τῆς Γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας διὰ τὴν μὴ ἀπομάκρυνσιν τοῦ Γεν. Γραμματέως ἐκ τοῦ Ὑπουργείου. Κατόπιν τῆς ἐκδηλωθείσης ἐπιμονῆς τῆς Ἀντιπροσωπείας ὁ τελευταῖος ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου καὶ προσεκολλήθη δι᾽ ὑπηρεσίαν εἰς τὸ πολιτικὸν Γραφεῖον τοῦ τότε Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἀειμνήστου Στρατηγοῦ Τσολάκογλου.

Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός.

Δὲν ἀντέχομεν εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ μὴ σκιαγραφήσωμεν ἐνταῦθα τὸν Μακαριώτατον Δαμασκηνόν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ τούτου πολιτείαν καὶ στάσιν ἔναντι τῶν Ὑπουργῶν τῶν Κατοχικῶν Κυβερνήσεων, εἰς ἃς οὗτος ὀφείλει τὸν Ἀρχιεπισκοπικόν του θρόνον καὶ συνεκδοχικῶς τὰ ἀνώτατα κοσμικὰ ἀξιώματα εἰς ἃ συνεπείᾳ τούτου ἀνῆλθεν, ἤτοι τὸ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ τὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς συνεδέετο μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Στρατηγοῦ Τσολάκογλου καὶ τῆς οἰκογενείας του στενώτατα καὶ οἰκειότατα ἀπὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ διακονίας του ὡς Μητροπολίτου. Τοὺς δεσμοὺς τούτους ὡς καὶ μετ᾽ ἄλλων ὑπουργῶν καὶ κυβερνητικῶν παραγόντων δεόντως ἐξεμεταλλεύθη ἀρχομένης τῆς Κατοχῆς καὶ ἐκλιπαρῶν ἐπέτυχε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον, ἐμοῦ ὡς ἁρμοδίου τότε ὑπουργοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσηγουμένου! Οὗτος μάλιστα δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπιζητήσῃ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του καὶ τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ τούτου τοῦ κατακτητοῦ, καθ᾽ ἃ λεπτομερῶς ἡ ἐφη-

μερὶς «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» εἰς τὰ φύλλα τοῦ Ἰουλίου 1948 περιέγραψεν.

Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἔκτοτε συνειργάζετο στενῶς, ἐτήρει τακτικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Κυβερνήσεων Κατοχῆς καὶ προέβαινεν εἰς τὴν ὁρκωμοσίαν καὶ τὴν εὐλογίαν τῶν ἀναλαμβανόντων ἑκάστοτε πρωθυπουργικὰ καὶ ὑπουργικὰ ἀξιώματα. Ἐξήσκησε μάλιστα μεγάλην πίεσιν ἐπὶ στενοῦ του φίλου, ὅπως οὗτος δεχθῇ καὶ λάβῃ μέρος εἰς τὴν Κυβέρνησιν Ι. Ράλλη, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην τύψιν συνειδότος ὅτι ἐξ ὑπαιτιότητός του εὑρίσκεται οὗτος ἀκόμη εἰς τὴν φυλακήν!

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύσκεψιν τῆς 13/2/43, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐκτενῶς ἐγένετο μνεία (ἴδε σελ. 123) εἰς οὐδεμίαν μομφὴν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως προέβη καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ τοὐναντίον ἐτόνισε τὴν συμπαράστασίν του. Πλὴν τούτου διὰ τῆς σιωπῆς του ἐπεδοκίμασε τοὺς λόγους τοῦ ἀειμνήστου Γ. Μερκούρη, ὅταν οὗτος ἔκλεισε τὴν σύσκεψιν ἐκείνην διὰ τῆς κάτωθι πρὸς ἐμὲ ἀποστροφῆς του: «. . . Σεῖς ἐξακολουθήσατε μετὰ θάρρους τὸ ἔργον σας καὶ ἐστὲ βέβαιος ὅτι θὰ σᾶς ἀναγνωρισθῇ μίαν ἡμέραν, ὅτι κατορθώσατε νὰ ἀμβλύνητε τὴν δυστυχίαν τῆς Χώρας. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρισταμένους δὲν ἔχει ἀντίρρησιν». (ἴδε σελ. 137).

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς ὡς νόμιμος Συνταγματικὸς Ἀντιβασιλεύς, παραβαίνων τὸ Σύνταγμα καὶ πάντα ἀνθρώπινον καὶ θεῖον νόμον, ἐπικυρώνει διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὴν βδελυρὰν καὶ ἀνιστόρητον ὑπ' ἀρ. 6 Σ. Π., δι' ἧς ἐτροποποιήθη ἐπὶ τὰ χείρω ἡ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἀπελευθερώσεως συνταχθεῖσα κατὰ τῶν δοσιλόγων ὑπ' ἀρ. 1 Σ. Π. καὶ δι' ἧς μεταξὺ ἄλλων ἀντισυνταγματικῶν καὶ μεσαιωνικῶν τροποποιήσεων ἐθεσμοθετήθη ἡ ἀνάληψις τοῦ πρωθυπουργικοῦ ἀξιώματος ὡς «τυπικὸν ἀδίκημα»!! Καὶ τοῦτο διότι ὑπῆρχε φόβος νὰ ἀθωωθῶσι οἱ κατηγορούμενοι! διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 1 Σ.Π., τῆς ἐγκεκριμένης καὶ συνυπογεγραμμένης οὐχ ἧττον καὶ ὑπὸ

6 κομμουνιστῶν Ὑπουργῶν, ὡς ἄνευ αἰδοῦς περιελάμβανεν εἰς τὴν εἰσηγητικήν του ἔκθεσιν ὁ τότε κακῇ τῇ μοίρᾳ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἀνεκδιήγητος συνοδοιπόρος Κολυβᾶς.

Καὶ οὕτω τῇ συνεργασίᾳ καὶ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς ἐκπροσώπου τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηνοῦ καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου συνειδήσεως τούτου, ἐγεννήθη καὶ εἶδε τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου τὸ τέρας τῆς ὑπ' ἀρ. 6/45 Σ. Π., διὰ νὰ ἀχθοῦν εἰς δίκην καὶ καταδικασθοῦν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ καθ' ὅλως ἀντισυνταγματικὸν καὶ μεσαιωνικὸν τρόπον καὶ παρὰ πᾶσαν στοιχειώδη ἀρχὴν Δικαίου καὶ Ἠθικῆς, οἱ φίλοι εὐεργέται του, οἱ παραστάται του καὶ συνεργάται του ἐν τῇ εἰς τὸν Μέγαν Ναὸν τῆς Ἑλλάδος συνδιακονίᾳ των, κατὰ τὴν κατοχήν!

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ